

ئاواره‌یی گرفت و دهرفهت

پروفایلی باژیان یی په‌نابه‌ران، که‌سین ناخویی ئاواره‌بویین، جفاکی می‌قاندار
پاریزگه‌ها دهۆک، هه‌ریما کوردستانا عیراقی

ته‌باخ ۲۰۱۶

چاپکرن و بەلافکرنا فی پروژەیی بومەرەمەین پەرەردەیی یان ھەر مەرەمەکا دی یا نە بازرگانی ریک یا ھاتیە دان بۆ وەرگرتنا چ دەستویریین نقتیسی ژ خودانین مافی چاپ ب مەرجهکی کو ئاماژە ب ژیدەری بھیتە کرن.

ریکخەری راپۆرتی: شادمان احمد محمود (کومیسیونا بالا یا کاروبارین پەنابەران) (UNHCR).

ئاسانکرنا لیکولین: مارگریتا لوندکفیست-ھاوندومادی (JIPS)، پیر سچوینینگ (JIPS/NRC)، کرم ھیندی (UNHCR)، صباح محمود فاجل (ریکخەبەرییا ئامارا دھۆک) (DSO)، صابر یاسین صالح (ریکخەبەرییا ئامارا دھۆک) (DSO)، صباح ابراھیم محمد گاهر (ریکخەبەرییا ئامارا دھۆک) (DSO)، ریباز عبدالکریم احمد (ریکخەبەرییا ئامارا دھۆک) (DSO)، ھکار گاهر محمد (ریکخەبەرییا ئامارا دھۆک) (DSO)، ھودا شالشول (UNHCR)، توماس مەگی (UNHCR).

بەرھەفکرنا راپۆرتی: روجر گیو

وەرگیپران ژ ئینگلیزیی: صباح ابراھیم محمد گاهر

نەخشەسازی: زیاد احمد (ریکخەبەرییا ئامارا دھۆک).

وینتی بەرگی: ھینمن گوران (AKO)

ئەندامین لژنا ئاراستەکرنی بو ھەرێما کوردستانا عیراقتی: ئەنجومەنی ھەولێری پەنابەران (ERC)، ریکخراوا جیھانی یا کوچکرنی (IOM)، سەنتەری ھاریکاریین قەیرانین ھەفیشک (JCC)، کومیسیونا بالا یا نەتەوین ئیکگرتی یا پەنابەران (UNHCR)، پروگرام نەتەوین ئیکگرتی بو ئاکنجیکرنا مروفایەتی (UN-HABITAT)، ئوفیسا نەتەوین ئیکگرتی بو کاروبارین مروفایەتی (OCHA)، سندوقا خوجھان یا نەتەوین ئیکگرتی (UNFPA).

ھاریکاریا دارایی بو فی پروفایلی راھینانی یا ھاتیە کرن ژ لای پشکا بریتانی یا پششەچونا جیھانی (DFID).

چاپ کرن: UNHCR تەباخا ۲۰۱۶

بەرھەفکرنا راپۆرتی: تەباخا ۲۰۱۶

کومکرنا داتایان: کانینا دوپی ۲۰۱۶

چاپخانا کاروان، ھەولێر، ھەرێما کوردستان عیراق

دیازین: ئەبوبەکر مەلا

ئاوارهیی: گرفت و دهرفهت
پروفایلی باژیران یی په نابهران،
که سین ناخویی ئاواره بویین، جفاکی میثاندار
پاریزگه ها دهوک، هه ریما کوردستانا عیراقی

النزوح السكاني: تحدي و فرصة
تحديد مواصفات (بروفایل) المناطق الحضرية
اللاجئين والنازحين و المجتمع المضيف
محافظة دهوك ، إقليم كردستان العراق

**DISPLACEMENT AS CHALLENGE
AND OPPORTUNITY**
URBAN PROFILE OF REFUGEES, INTERNALLY DISPLACED
PERSONS AND HOST COMMUNITY
DUHOK GOVERNORATE, KURDISTAN REGION OF IRAQ

ته باخ ۲۰۱۶

پیشہ کی

د ماویٰ ۴ سالین بوریڈا، ہەر ژ دەستپیکا سەرهلانا قەرانا ئاوارەیی ئەوا کارتیکرنی ل هەریمما کوردستانا عیراقی دکەت، پێزانین و شروفە کرین مشە ل سەر بارودووخین ئاوارەیان و پەنابەرین ل کەمپان دا فەهه ویایی هەبون. دگەل فئی بالکیشا بهیز ل سەر ئاستی مایتیکرنی ل کەمپان، بارودووخین خوچەین دەرفەه ی کەمپان و جفاکی میفاندار بو ماوهکی دریز هاتینه پەراویزکرن. ل هەریمما کوردستانی، باراپترا پەنابەران (۶۰٪) ژ (۲۵۰،۰۰۰) و ئاوارە (۸۰٪) ژ ملیونەکن (پتر) ل دەفەرین باژیران دژین، بیکفەژیان دگەل جفاکی میفاندار، ب پشکداریا ژیدەرین زوربه ی جارا دکیم.

بو دەستیشانکرنا ئاوارەیی دەرفەه ی کەمپان و کارتیکرنا وی ل سەر جفاکی میفاندار پێزانین گونجای و دیارکری دەربارە ی هەمی خوچەین جهی فە کولین پیدفینه، ب ئارمانجا زیدەکرنا نەرمانیا پتر یا جفاکان. ئەفەیه ئارمانجا پیشکیشکرنا پروفایلی رایشانای یی باژیران. ئەفرو، پاریزگەها دەوکی و هەمی هەریمما کوردستانی رویروی قەرانتین فرەروی بوینه، پیکدەین ژ دژەربونین بەردەوام، ئاوارەیی دەمی وی دریز بویی، قەرانتین دارایی و گرفتین گەشەکرنی یین بەرچاف. پیدفەه یا هە ی بو فەگهاسنا بالکیشانا پلاندانای ژ هەوارکی بو مایتیکرنا دەم نافنجی. بو فئی چەندی، دیسان یا گرنگە وین تەمامی ئاوارەیی بیینی، بجەئینانا ریشا بەراوردییا شروفەکرنا دەفەرین جوگرافی و پیکدەیت ژ ئاوارە و پەنابەران، ملبملی جفاکی میفاندار.

پن خوشحالم تیبینی بکەم کو کەدەکا تەفکاریی هاتییه مەزاختن بو فئی هەلسەنگاندنی ئەوا تومارکرنا تەفایی یا کەسین ئاوارەبوین تەمامکری و ئەوا هاتییه ئەجامدان ژ لای وەزارەتا پلاندانای فە- دەستەیا ئامارا هەریمی ل سالا ۲۰۱۵ی و داتایی وی هاتییه بکارئینان بو تومارکرنا چارچوکی کاری بو فئی راپورتی. پروفایلی باژیران یی هاتییه جیبه جیکرن ژ لای سزایی مە یین حکومیین بسپور فە، ریفەبەرییا ئامارا پاریزگەها دەوکی (DSO)، بوردی کاروبارین مروفایه تی (BRHA))، پشەفانی بو هاتییه کرن ژ لای کومیسیونا بالا یا نەتەوین ئیکگرتی بو کاروبارین پەنابەران (UNHCR))، ئاژانسین دیتر یین نەتەوین ئیکگرتی، خزمەتین پروفایلی ئاوارەیان یی هەفیشک- جنیف (JIPS)).

ل شوینا وەزارەتا پلاندانای ئەوا کاری سەرەدەریی دگەل گرفتین هەنوکه یی یین ئاوارەیی دکەت، من دقیت سوپاسیا خو دەربەرم بو شیانین هەمیان ئەوین برەنج کار کری بو بەرەم ئینانا فئی دوکیومیینتا سەرئنج راکیش. چافەریی هەفکارییا بەردەوامم د جیبه جیکرنا راسپاردین پیشفەبرنا هەفبەش دا.

د. عەلی سەدی

وەزیری پلاندانای

حکومەتا هەریمما کوردستانی

سوڤاسی و پڙانین

ئەف پروفایله هەلسەنگاندنە که یا هاتیه ب جهئینان ل هەیشا تەموزی ل سال ۲۰۱۶ی پڙخەمەت دەستنیشانکرن و شیکارکرنە کا کویر یا بارودوخین ئاوارەیی بو باژیران بو پەنابەران، که سائین نافخویی ئاوارەبوین و جفاکی میقاندارین ل پارێزگەها دەهۆکی. ئەم هیقیدارین ئەف هەلسەنگاندنا پروفایلی بیتە بنچینەک بو بەلگەیان و دی هاریکاریا حکومەتا هەریم کوردستانی و ریکخراوین د بواری مروفایەتی دا کاردکەن کەت و هەفیشکین پڙشقه چونئ بو پڙشقه چونە کا تەفایلی، دەرئەنجامین دەم درێژ بو ئاوارەیین دەرڤە ی کەمپان و بو باشت کرنا ستانداردین ژیانئ بو هەمی گروپین خوجهان ئەوین دژین ل دەفەرین باژیران ل پارێزگەها دەهۆکی.

ل دەستپیکا دەستپڙشخەریا وی، ئەف هەلسەنگاندنی پڙشقه قانییا بو هاتیه کرن ژ لایئ جەنابی بەرێز، علی سندی، وەزیری پلان دانانا حکومەتا هەریم کوردستانی، و ئوفیسا پارێزگەھی ل دەهۆکی و کومیسوونا بالا یا نەتەوین ئیکگرتی یا پەنابەران ل دەهۆکی ئەم پر ژ دل سوڤاسیا وان دکەین.

بەئیندانا ئەفی کاری ئەنجامی کارئ هەفیشکی دناڤهرا کومیسوونا بالا یا نەتەوین ئیکگرتی یا پەنابەران (UNHCR) و رێڤه بەریا نامارا پارێزگەها دەهۆک (DSO)، بوردی کاروبارین مروفایەتی (BRHA)، خزمەتا پروفایلی ئاوارەیان یئ هەڤهش (JIPS) هاریکاریا تەکنیکی یا پڙشکیشکری ب درێژاهیا راهینانی.

ل دوماهیکی، مە دڤیت ئەم سوڤاسیا هەمی پشکدارین بەشداری د قی پروسەیا فەکولینئ دا کری بکەین، هەر ژ دەستپیکا وی بو کارئ مەیدانی و تاکو بجهئینانا وی، سوڤاسی دەهژینە بو هەمی پشکدارین ورکشوین: پارێزگەها دەهۆکی رێڤه بەریا پلان دانانا باژیران، رێڤه بەریا ئافی، رێڤه بەریا بەرهنگاریا توندوتیژیا دژی ئافرتی، رێڤه بەریا ساخلمی، رێڤه بەریا شارەوانی، هەرەسا ئوفیسا هاریکاریین کاروبارئ مروفایەتی (OCHA)، سندوقا خوجهان یا نەتەوین ئیکگرتی (UNFPA)، سندوقا نەتەوین ئیکگرتی یا هەوارکیین زارۆکان (UNICEF)، پروگرامی جیهانی یئ خوارنی (WFP)، ریکخراوا جیهانی یا کوچکرنی (IOM)، ریکخراوا ساخلمییا جیهانی (WHO)، ئەنجومەنی نەرویجی یئ پەنابەران (NRC)، ئەنجومەنی دانیمارکی یئ پەنابەران (DRC)، فەرمانگەها ئەلمانی بو هاریکاریین جیهانی (GIZ)، ریکخراوا خزمەتین پەنابەرین مەسیحی (JRS)، سلکئ پزیشکی یئ جیهانی. دگەل سوڤاسیین تاییه تین بی پایەن بو رێڤه بەریا ساخلمییا پارێزگەها دەهۆکی بو داينکرنا مە ب تیکه هشتنا گەش یا گرفتین ئوپەراسیونین کارکرن.

Farhad Amin Atrushi
Duhok Governorate

فرهاد امین ئەتروشی

پارێزگەری دەهۆکی

Tanya Karceem
UNHCR Duhok

تانیا کریم

کومیسوونا بالا یا نەتەوین ئیکگرتی یا پەنابەران

Chiravan Abdulrazaq
Duhok Statistics Office

چیاڤان عبدالرزاق

رێڤه بەریا نامارا پارێزگەها دەهۆک

ناقهرۆك

۷ ..... ۱. پيشه كى و باگراوند.....
پروفایلكرن بۆچى؟

۹ ..... ۲. ريبازا توپژينى.....

۱۳ ..... ۳. ئاواره كينه و لكيرينه؟.....

۱. خوجهين ئاواره دناف كه مپان دا و دهرفه كهمپان: پهنابه ر و ئاواره

۲. ليشيا خوجهان ل دهفهرين باژيران

۳. پيكهاته يا خيزانى

۱۹ ..... ۴. روبهرين باژيران و پيكفه گونجان.....

۱. گهورينا ديناميكيان ل دهفهرين باژيران

۲. هه لومه رجين ئاكنجيكرنى و ژيانى

۳. شيانين خزمه تگوزارين گشتى و ئاستى گه هشتنى ژ لايى هاولاتيان فه (په روده و ساخلمى)

۴. پيكفه گونجانا جفاكى و كارلينكرن دناقبه را جفاكان دا

۵. فاكته رين پالدانى يين ئه رينى و نه رينى: ده رنئخستن، كوچه رى و فه گه ريان

۳۵ ..... ۵. كاركرن و دامه زراندن ل دهفهرين باژيران.....

۱. بارى كارى ين خوجهان

۲. شپوازين دابه شونا كارى ل دويف جوگرافيايى

۳. تتيكه لكرنا خوجهان به ر ب بازارى كارى

۴۵ ..... ۶. بارودوخين دارايى و لاوازيا بارى ئابورى ئابورين خيزانى.....

۱. بودجه يا خيزانى

۲. قهردارى

۳. لاوازيا بارى ئابورى ل سه رانسهر دهفهرين باژيران

۶۵ ..... ۷. گرفتين خواندنى.....

۷۰ ..... ۸. ده رنه نجام و پيشنيازين سه ره كى.....

۱. بارودوخين ئاكنجيونى

۲. پيكفه گونجانا جفاكى ل دهفهرين باژيران

۳. هوينن ژيانى يين به رده وام و ده م دريژ

۴. ميكانزمين هاريكارينن پارى كاش

۵. گرفتين خواندنى

۸. بهيژكرنا دام وده زگه هان بو ده رنه نجامين نافنجى/ ده م دريژ

۷. په يوه نديكرنا لايه نين په يوه نديدار، هه ماهه نكى د پلاندانانى دا

۷۶ ..... هه قپيچى.....

پرسيارين بو روييفا خيزانى

پرسيارنامه بو گه نكه شه كرنا گروپين ده ستنيشانكرى

موديل ل لاوازيين

دامكى داتايين هه لبارتى

۱. پيشه کی و باکراوند

پروفایلکرن بوجی؟

چارچوفا یا قهیرانی

سه رجه من خوجیهن میفاندار ل پاریزگه ها دهوکن ۱،۴۷ میلیون که سن ههروه سا ۷۱۸،۰۰۰ که سین ئاواره (ئاواره و په نابهر یین هاتینه کومکرن). دکه فنه لاین روژ ئافایی هه ریما کوردستانا عیراقی هه فسنورن دگه ل سوریه و توریکیا. و نهو دهرگه هه سه رکه به بو ریکا خه لکی و که لوپه لان ژ فان هه ردوو وولاتان. ههروه سا سنورین دهریاچه یا نه بنهوا، ئانکو پاریزگه ها میسل یا عیراقی ژ پاریزگه ها دهوکن ژیک جودا دکه ت. جهن جوگرافیین پاریزگه ها

دهوکن دانایه وه ک جهه کن سه رکه کی بو په نابهرین سوری نهوین ژ په فچونان ره فین ل ده فهرین باکوری سوریه ل سال ۲۰۱۲، ههروه سا خیزانین ئاواره یین پشتی که تنا میسل، نه بنهوا، ل هه یفا حوزهیرانا سال ۲۰۱۴. و ل ته باخا سال ۲۰۱۴، پشتی که تنا سنگالی، پاریزگه ها دهوکن پیشوازییا ژماره کا مه زنا ئاواره یین ئیزی کر، ره فینا ب کوم فه گوهاستنا وان بریا چیباین سنگالی و سوریه، بهری ئانکجیکرنا وان ل پاریزگه ها دهوکن.

وه رگرتنا هه ردوکا پیکفه، په فچون، ئاواره یی، لاوازییا باری ئابوری ب شیوه به کن نه رینی کارتیکرن ل کارین حکومتی دکه ت، نه رمییا خیزانی، که رتی تایبه ت، پیشکیشکرنا خزمه تین که رتی گشتی ل پاریزگه ها دهوکن و ل هه می هه ریما کوردستانا عیراقی بگشتی.

چاره بو ده ستیشانکرنا بارودوخان دقیت ژ شیکاره کا گشتگیر بیت.

نه ف پروفایلن راهینانی دنا ف ژینگه هه کا ئالوز دا، کارتیکرن

لنبویه ل دویف گه له ک چینین شوکین دهر فیه ی و

نافخویی، ژ بهر هندی یا گرنگه بو ته مام کرنا

هژماره کا مه زنا پیزانین به رده ست ل سه ر

خیزانین د که مپان دا فه حه ویای بو په نابهران

و که سین نافخویی ئاواره بوین ب

شروفه کرنه کا نویا به راوردکرنی بو که سین

ئانجی ل دهر فیه ی که مپان، ل ده فهرین

باژیران ههروه سا یا گونجایه بو کو

پیداچونین پیدفیین جفاکی میفاندار ب

خوقه بگریت نهوین ملبملی وان خوجهان

دژین، ب فی ئاوی ستراتیجین کیمکرنا

کارتیکرنین ئاواره یی دسیت مفایی ل هه مییان بکه ت.

بو فان نه گهران، پروفایلن راهینانی هاته نه نجامدان؛ نارمانج دکه ته

ده ستیشانکرنا پیدفیان بو شروفه کرنه کا کویر یا بارودوخین ئاواره ییا باژیران

وه کی یا گریدایی ب ئاواره یی و جفاکی میفاندار ل پاریزگه ها دهوکن.

په فچون،

ئاواره یی، لاوازییا باری

ئابوری ب شیوه یه کی نه رینی

کارتیکرنی ل کارین حکومتی دکه ت،

نه رمییا خیزانی، که رتی تایبه ت،

پیشکیشکرنا خزمه تین که رتی گشتی ل

پاریزگه ها دهوکن و ل هه می هه ریما

کوردستانا عیراقی

ب گشتی

ده من کو جفاکی میفاندار و ده سته لاتین نافخویی

خولهر کارتیکرنا ئاواره یی گرتی د سال ئیکتی دا، تیکچونا

باری ئیمناهیی ل ماییا عیراقی و کارتیکرنا قهیرانا دارایی یا

فه گرتی ل که رتین ئابوری یین گشتی و تایبه ت نهوین حکومتی دتخیته دین

گفاشتین مه زن دا. ناکوکین بودجه ی دنا فبه را حکومتا هه ریما کوردستان و

حکومه تا فیدرالی یا عیراقی دا کو بویه سه ده ما هندی کو حکومتا هه ریما

کوردستان بودجه یه کن نه ریکخستی و پچراندی ژ به غدا وه رگرت د ماوی ۳

سالین بوری دا.

زیده باری، ژ نه گهری کیمیا سیسته من گونجایی سه پاندا باجان ل هه ریما

کوردستانا عیراقی ب پیدانا بودجی گشتی، حکومتا هه ریما کوردستان تا

راده یه کی ته مام پشت ب هنارتنا په ترولا خو یا به ستی بو نخافتنا لیچویان. و

نه ف داهاته، هه ر چهوا بیت، ب شیوه یه کن بهیز بهاین په ترولا جیهانی هاتیه

خواری نژیکی ۷۰٪، ده ستیکریه ل نیفا سال ۲۰۱۴، هه ر گه شه کرنه کا

دویتر یا دابینکرنا خزمه تین که رتی گشتی سنوردار و ئیفلیجی کر. ب شیوه یه کی

سه رکه کی فیرکرن و ساخله می.

بوچی ئەف ریبازه ل دەفهرین باژیران؟

وهك هاتیه دیارکرن ژ لایق وهزیری پلان دانانی فیه، علی سندی، د دیباجا خودا بو فنی راپورتی، بالکیشان ل سهر فهگوهاسنا ژ دهرنهجامین ههوارکی بو یین دەم دریز پیدفیه دهفهرین باژیران د نافهروکا بابهتین خودا بخوفه بگریت، سهرهراي فنی چهندهئ کو پاریزگهه تارادهیهکی ریزهکا بلندا پهناهران و ئاوارهیان د کهمپان دا ههنه بهراوردی دگه ل پاریزگههین دی یین کوردستان، باراپتیا ئاوارهیان و پهناهران ل دهفهرین باژیران دا دژین، وهکی هاتیه شروفهکرن د بهشین داهاتی دا.

ئارمانجین پروفایل کرنی

ئارمانجا تهفایی یا ههلسهنگاندنی ئهوه دامهزراندنا بنکهکی بهلگهیان بو سیاسهت و پیشنیازین پراکتیکی بو دهستهلاتین پاریزگهه و لایهتین مروفایهتی و پیشفهچوونی د پیشفهچوونا تهفایی دا، ئهجامین دوم دریز ل جهین ئاوارهیی ل دهرفه کی کهمپان.

ئارمانجین پروفایلی یین دهستنیانکری ئەفه نه:

- بو دابینکرنا پروفایلهکی دیموگرافی یی دابهشکری ل دویف رهگهز، ژی، بارئ ئاوارهیی (بو نمونه پهناهر، ئاواره و جفاکی میقاندار) و ههمهجوری ل دهفهرین ئارمانج کری؛

تایهت مهندییا پاریزگهها دهوکی ئهوه کو ۳۳٪ ژ سهرجهمی خوجهان ژ ئاواره و پهناهر پیکدئیت و ئهه ئاواره ههمی ئهون یین ژ دهرفه کی سنوری پاریزگهه هاتین ل دویف داخویانیین کهسین پهیوهندییدار ئاوارهیی نافخویی نهبون وهک نمونهیا پاریزگهها ئهناهر بهلکو ههمی ژ پاریزگههین دی یین هاتینه پاریزگهها دهوکی. لی بهلی پهیدادبن ژ پاریزگههین جیاواز. ژبه هندی ژمارهکا زیدهتر یا خیزانان ههفرکیی دکهن ل سهر ژندهرین بهردهست ل دهفهرین باژیران ل سهرانسهری پاریزگهه و ئەف چهنده خزمهتین گشتی دخوازیت زندهباری بو خوجهین نافخویی.

دهفهرین

باژیران، ل

دوماهیکی، خوجهین نوی

ئاوارهبوین پیشکیش دکهت د

ژینگهههکا گهلهک دینامیکی دا کو

دناف دا ستراتیجیین هه لومهرجین

ژیانا خو یا تایهت پیشیخن

- بو دابینکرنا پروفایلهکی ل سهر دهفهرین جیاواز یین باژیران دگه ل بالکیشانهکا بلند بو خوجهین ئاواره یین دهرفه کی کهمپان؛
- بو شروفهکرنا شیانان، لاوازی و شکهستباریی و میکازمین کریارین خوجهین ئاکنجی ل دهفهرین ئارمانج کری؛
- بو شروفهکرنا نهرماتییا دهفهرین باژیران و پهیوهندی وئ ب بهردهستی و سنورداریین خزمهتان و هه لومهرجین ژیانئ؛
- بو دابینکرنا کومهکا داتایین بهردهست بو حکومهتا ههریما کوردستان و جفاکی مروفایهتی/ پیشفهچوونی؛

دهفهرین باژیران، ل دوماهیکی، خوجهین نوی ئاوارهبوین پیشکیش دکهت د ژینگهههکا گهلهک دینامیکی دا کو دناف دا ستراتیجیین هه لومهرجین ژیان خو یا تایهت پیشیخن. گهلهک جارن، ئهه خیزان ههز دکهن ئهه بخو خوه ئاقابکهن ل دهفهرین باژیران سهرهراي گرفتین گریدایی ب لیچووین ژیارئ، کارکرن، پیکفهگونجانا جفاکی.

ئهجامین دهستپیک هاتنه بهلافکرن و راگهاندن دگه ل لایهتین پهیوهندییدار یین پاریزگهه، ئاژانسین نهتهوین تیکگرتی و ریکخراوین نهیین حکومی د ورك شوپهکی دا ئهه هاتیه کرن ل نقیسنهگهها پاریزگهه ل تهموزا سالا ۲۰۱۶ئ. پشتی هینگئ پیشنیاز بو راپورتئ ب شیوهیهکی ههقههشانه هاتنه گهنگهشکرن ژلاین ههمی لایهنان فه. ئەف راپورته ئهوه، ب کارتیکرن، ههولین ههفیشکین دناقههرا ههمی لایهتین پهیوهندییدار دا رولهکی مهزن دگیریت د ئهجامین مروفایهتی دا بو قهراتین ئاوارهیی ل پاریزگهها دهوکی.

بو نمونه بوردئ کاروبارین مروفایهتی (BRHA)، دایه خویاکرن ل دور زهحمهتیین هاندانا خهلی بو فهگوهاسن بو نانا کهمپان دا، ژ وان ژی خیزانین د نانا ئافهیین نهتهمام کری دا، ئهوین نیاز نهین دهستا ژ دهرفهتان بهردن ئهوین دهفهرین باژیران پیشکیش دکهن .

۲. ریبازا توڙینی

پیشہ کی و بہرچاف و ہرگرتین ریبازی

روپیفا خیزانی

سہمپل ۱،۲۰۵ خیزانان ہاتبو ہہلبزرتن بو روپیفتن (۴۰۹ بو جفاکن میفاندار، ۳۹۴ بو ناوارہیان و ۴۰۲ بو خیزانین پناہہران) ہاتینہ چین چین کرن بو گروپین خوجہان و چینین دہفہرین باڈیران (شیو ۱).
روپیفا ہاتہ جیبہ جیکرن ل ہہیفا گولانا سالا ۲۰۱۶ تی لای ریفہ بہریا نامارا پاریزگہا دھوکن فہ و ئەف بابہتین ل خواری بخوفہ دگریت:

- پیکہاتہ یا خیزانی (ژی، رگہز، پەہوہندیین خیزانی)
- فیکرن (نامادہ بون ل قوتابخانی، دہستقہ ئینانین خواندن، ئاستی زانینا خواندن و نقیسان)
- کارکن و دامہ زراندن (باری کاری، پیشہ، پیشہ سازی، داہات، ریکین کارکن)
- ٹانکجیکرن (جہی ٹانکجیون، پشکداری، دہرئیکستن، لیچوین کریی)
- ستراتجیین زانی (ژیدہری داہاتی، مہزاختن، قہرز، ستراتجیین کریاران، کلوپہل)
- نازادیا فہ گواہاستن (میژوویا کوچکرن، نیازین، پاشہ روژی، فہ گہریان)

ئەفی پروفایل رابہناتی ریبازا دہفہرین جوگرافی بین و ہرگرتین ژ بو داہینکرا شروفہ کرنا دہفہرین باڈیران بین جیاواز ئەوین میفانداریا خوجہین ناوارہ کری و ہسا دیار دکہت کو ہہمی گروپین خوجہان کارتیکرنا لیوی ژ بہر وان ناوارہیین دژین ل فان جہان (وہک پناہہرین سوری، ناوارہ، جفاکن میفاندار).

ئارمانج نہ بتنی شروفہ کرنا جیاوازیانہ دناقبہرا خوجہین دہفہرین ئارمانج کری دا، بہلکو ہہروہسا فرہجوری ل دہفہرین باڈیران پاریزگہا دھوکن یہ؛ ہہر بہشہکن دہفہرین پاریزگہا دہوکن داہنہ میکین جیاواز و راستین ئابوری جفاکین جیاواز پشان دہت.

ریبازا

تیکہ لکرنا پەہرہوان

یا ہاتیہ بکارئینان، تیکہ لکرنا

کومکرنا داتایین چہندایہتی و

چوانیہتی: پیداجونا مہکتہبی، روپیفا

خیزانی، چافیکہ فتن دگہل ژیدہرین

سہرہکی، گہنگہ شہ کرنا گروپین

دہستینشانکری (DGF).

ریبازا تیکہ لکرنا پەہرہوان یا ہاتیہ بکارئینان، تیکہ لکرنا کومکرنا داتایین چہندایہتی و چوانیہتی: پیداجونا مہکتہبی، روپیفا خیزانی، چافیکہ فتن دگہل ژیدہرین سہرہکی، گہنگہ شہ کرنا گروپین دہستینشانکری (FGD)).

ریبازا ناختنا دہفہرین جوگرافی

سہمپلا ہاتیبہ و ہرگرتن بو ہہر ناحیہ کا ئارمانج کری دگونجا دگہل قہباری ہہر گروپہکن خوجہ ل وی ناحیہ

(دامکن ۱). شیوین خوجہین ناوارہ و جفاکن میفاندار بین ژ لای ریفہ بہریا نامارا پاریزگہا دھوکن فہ ہاتینہ بسانہی کرن ل سہر بنہرہتی روپیفتن نافخوی ہاتینہ ئەنجامدان ل سالا ۲۰۱۵ تی، کو ژ ناوارہیین پیش و پاش سالا ۲۰۱۴ پیکدہات؛ شیوین پناہہران ژ لای کومیسینا بالا یا نہتہوین ٹیکگرتی یا پناہہران فہ ئاسانکاری یا بو ہاتیہ پیشکیشکرن. سہنگرنا خوجہان پاشان ہاتیبہ سہپاندن دماوی شروفہ کرنی دا ژ بو ب دہستقہ ئینانا ئەنجامین تینہ سہپاندن ل سہر ہہمی دہفہرین باڈیران ل سہر ئاستی پاریزگہہی.
قہباری سہمپل ریددہت بو تہخمینکرنی ژ لای نامارہیی فہ کو ر یژہیا ۵٪ نوہنہراتیا ئەنجامین شاشیہ دکہت بو ہہر چینہ کا جوگرافی. ہہروہسا ئەنجامین نوہنہراتیا ہہرگروپہکن خوجہان ب ریژا ۵٪ یا پەراویزی شاشیہ نہ. ئەنجامین ل سہر ئاستی قہزایان و بتنی ژ لایین نامارہیی فہ نوہنہراتیہ ب ریژا ۱۰٪ یا پەراویزی شاشیہ دکہت ژ ئەگہری بچویکیا قہباری سہمپل (ژبہر ہندی، نہشیانا دابہشکرنا گروپین خوجہ دنافا ہہر قہزایہکن دا)

پروفایل دہفہرین باڈیر و نیف باڈیر ل سہرانسہری پاریزگہا دھوکن بخوفہ دگریت ب بالکیشانہ کا مہزن ل پناہہران و ناوارہیان ۱ بو شروفہ کرنی ل دوپف دہفہرین جوگرافی، ئەو دہفہر ہاتینہ دابہشکرن بو گروپان ل سہر بنہرہتی چریا خوجہین وی (بو ئوونہ، دہفہرین خوجہیہ کا چر یا گریدای ب خوجہان فہ بو ہہر کیلومہ ترہ کا چوارگوشہ بہراوردکرنا وی دگہل دہفہرین خوجہین وی کیمتر) ژبہر نژیکیونا دہفہرین جوگرافی بو ٹیک دو، لەوما سچ چینین جیاواز پیکدئین:

- * قہزایین چریا وان بلند: دھوکن و سیمیل.
- * قہزایین چریا وان نافنجی: زاخو.
- * قہزایین چریا وان نرم: نامیدی، ٹاکری، بہردہرہش و شیخان.

دامکن ۱. دابہشکرنا سہمپلان بو خیزانین چافیکہ تن دگہل ہاتیہ کرن بو ہہرگروپہکن خوجہ و چینہکن

سہرجمہم خوجہان	سہرجمہم نمونہیین	پناہہر	ناوارہ	جفاکن میفاندار	چینا جوگرافی
607,000	639	233	189	217	دہفہرین چریا وان بلند
252,700	289	121	91	77	دہفہرین چریا وان نافنجی
266,400	277	48	114	115	دہفہرین چریا وان نرم
1,126,100	1,205	402	394	409	Total sample

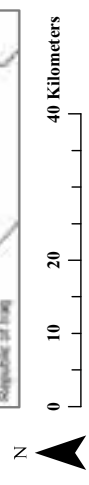
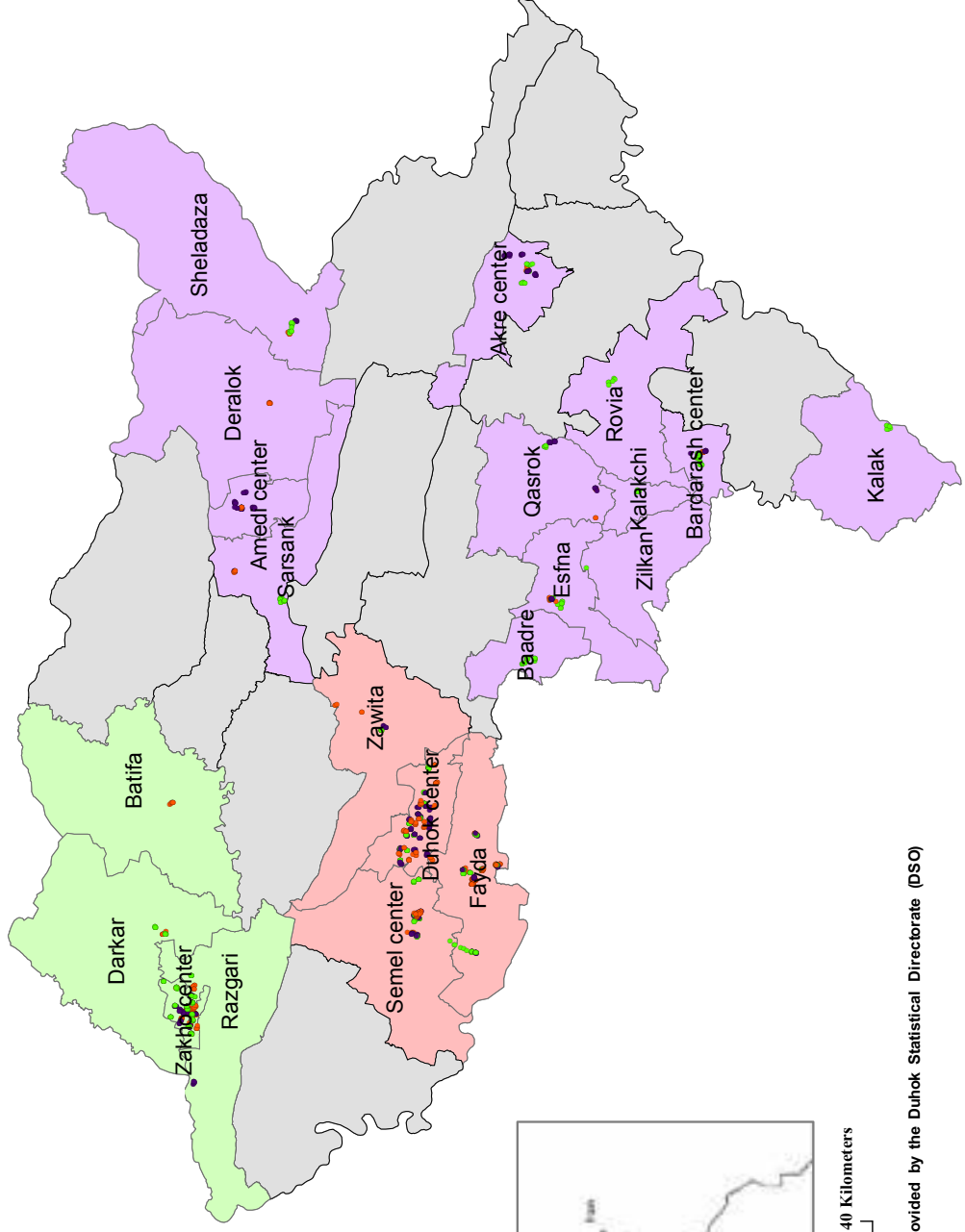
۱ دہفہرین فہگرتی پیکدئین، دہفہرین پیتہ دانا کومیسینا بالا یا پناہہران مہرج نینہ بگونجیت دگہل سنورین فہرمی

شۆبۆ 1. دابه‌شونا خێزانین چاڤیکه‌فتن دکال هاتیه کرن ل ده‌فرین کاری ل دویڤ چینا جوگرافی

چینین جوگرافی بین ده‌فرین باژیران ل پارێزگه‌ها دهوکی

- ده‌فرین چرییا وان بلند
- ده‌فرین چرییا وان ناڤنجی
- ده‌فرین چرییا وان نرم
- ناحیا

تیبینی: هه‌رخاله‌ك نوینه‌راتییا سه‌مپلا
ئێك خیزان دكمت

Data source: administrative boundaries provided by the Duhok Statistical Directorate (DSO)
Projection: WGS 1984 UTM Zone 38N

گه‌نگه‌شه‌کرنا گروپین ده‌ستیشانکری

ئارمانجا گه‌نگه‌شه‌کرنا گروپین ده‌ستیشانکری دایینکرنا زانیارین چارچوڤه‌کری وکوبره ل سه‌ر هنده‌ک مژاران یین ده‌ستیشانکری ل دوپڤ روپفا خیزانی. ل سه‌ر بنه‌ره‌تی نه‌جامین ده‌ستپکی یین روپقی، زانیارین زیده‌تر هاتینه کومکرن ژ گه‌نگه‌شه‌کرنا گروپین ده‌ستیشانکری کو په‌یوه‌ندیین جفاکی و تیگه‌هشتن دایه ديارکرن داکو ئاستن تیگه‌هشتنا رادی پیکفه‌گونجانا جفاکی دنافه‌را جفاکان دا باشت ل بیت، هه‌روه‌سا نیازین پاشه‌روژی یین کوچ کرن.

بو مه‌رمین هه‌له‌سنگاندن، گه‌نگه‌شه‌کرنا گروپین ده‌ستیشانکری دگه‌ل جفاکئ میقاندار بتایه‌تی ل دوو ده‌فهرین جوگرافی هاتینه نه‌جامدان: ٤ گه‌نگه‌شه‌کرین گروپین ده‌ستیشانکری دگه‌ل گروپین ئافه‌رتان، زه‌لامان، ل سه‌نته‌ری قه‌زا ده‌وکی هاتینه نه‌جامدان (ده‌فهرین چریا وان بلند ب باگراوه‌ندی نه‌ژادی_ تاینی یین ئاواره‌یان ب پارچه‌کی جیاواز دکه‌ت ژ جفاکین میقاندار)، ٤ گه‌نگه‌شه‌کرین گروپین ده‌ستیشانکری ل شیخان هاتینه نه‌جامدان (ده‌فهرین چریا وان نرم ب شیوه‌یه‌کی پارچه‌یی باگراوه‌نده‌کی نه‌ژادی_ تاینی یین ئاواره‌یان وه‌کیه‌کن دگه‌ل جفاکئ میقاندار).

ئه‌ف گه‌نگه‌شه‌کرنا گروپین ده‌ستیشانکری یین هاتینه نه‌جامدان ژ لاین کومیسونا بالا یا په‌نابه‌ران فه ل هه‌یفا گولان و حوزه‌یرانی یا سالا ٢٠١٦ ئی . تیگه‌هشتن ژ لاین ئاواره‌یان و په‌نابه‌ران هاته ب ده‌ستقه‌ئینان د گه‌نگه‌شه‌کرنا گروپین ده‌ستیشانکری یین ریکخستی ژ لاین کومیسونا بالا یا په‌نابه‌ران فه دگه‌ل ئافه‌رتا، زه‌لاما، نه‌وجوانا و گه‌نجان دا هاته نه‌جامدان دماوئ سالا ٢٠١٥ ئی دا.

سنورداری

یا گرنگه‌ تیبینین بکه‌ین کو نه‌جام بو جفاکئ میقاندار ریکئ بو گشتاندن نادن ل سه‌ر ئاستن پاریزگه‌ه، به‌لی بنتن بو ده‌فهرین باژیران ل ناحیین فه‌گرتی. تیبینه‌ک تیتته سه‌پاندن بو قه‌زایین ئاکری، به‌رده‌ره‌ش. ژ به‌ر کیماتییا قه‌بارئ سه‌مپلان، شروفه‌کرنا فان هه‌ر دوو قه‌زایان دقیت به‌یتته بجه‌ئینان بریا تیگه‌لکرنا دیتنان ; ژ به‌ر هندئ، د فئ هه‌له‌سنگاندن دا، ئاکری و به‌رده‌ره‌ش دی هیتنه شروفه‌کرنا وه‌ک گروپه‌کئ کومکری.

خالا سنورییا پیشخابور ژ سورین بو هه‌ریمما کوردستانا عیراقئ، ده‌وکی

۳. ئاوارە كىنە و ل كىرپنە

گەنگەشە كرن و كورتىيا ئەنجامىن سەرەكى

سەرەراي كو دھۆك بويە پارىزگەھەك كو پترىيا كەمپىن پەنابەر و ئاوارەيان لى ھاتىنە ئافكارن، قەيرانا ئاوارەيىپ ب شىۋەيەكى بەرچاڧ رويەكى شارستانى ھەيە.

ئىزىكى ۳۹% ئى ۹۳،۰۰۰ پەنابەرىن سوري و ۶۸% ئى ۳ سەرجمەن ۶۲۵،۰۰۰ ئاوارەيان مېفاندار بويىنە ل پارىزگەھە دھۆكى و ئەو ل دەرفەي كەمپان دا دژين، باراپترىيا وان ل دەفەرپن باژىران دا ئاكنجىنە، كو بويە جەيى بالكىشانى بو قى ھەلسەنگاندنى. رىژا كومكرى يا ھاتىە دان كو ۶۴% ئى ۳ سىن ئاوارە ل پارىزگەھە دھۆكى د ناف جفاكى مېفاندار دا ئاكنجىنە.

جفاكى مېفاندار ئىزىكى ۱،۴۷ مەليون كەسن ئەفە وئ چەندى نىشان دەت كو رىژا سەرجمەن خوجھان ھاتىە بلندكرن ب رىژا ۳۱% ئى دماوئ ۴ سالىن بوري دا (۴۹% ئى ئەگەر مە كەسىن ئاوارە د ناف كەمپان دا مېفان بويىنە كرنە دناف دا).

دەفەرپن باژىران ئەوېن ھاتىنە نىخافت د قى ھەلسەنگاندنى دا پىكدتت ۳ ئىزىكى ۱،۱ مەليون كەس (۷۹% ئى ئەندامىن جفاكى مېفاندار، ۱۷% ئى ئاوارە و ۴% ئى پەنابەر بويىنە) ئەف دەفەرە يىن ھاتىنە دابەشكرن بو سى چىنان بو قى ھەلسەنگاندنى: دەفەرپن چرىيا وان بلند، دەفەرپن چرىيا وان نافجى، دەفەرپن چرىيا وان نزم ل سەر بنەرەتتى چرىيا خوجھىن دژين ل ھەر دەفەرەكى.

دەفەرپن چرىيا وان بلند، ئەوېن دگونجن بو قەزايا دھۆك و سىمىل، كو مېفاندارىيا ئىزىكى ۵۰% ئى يا ئاوارە و پەنابەران كرىيە، ئەف خىزانە ب شىۋەيەكى بەرچاڧ ل قەزايا سىمىل قەھويىنە، كو رويىرى زىدەبونى بويە ب رىژا ۵۰% ئى يا خوجھىن خو، دەمەكى دا كو ل دھۆكى زىدەبون بىننى ۱۳% ئى بويە، قەزا سىمىل لىچوېن ژيانى دكىمترن، زىدەتر بوارىن بەردەستەنە، دكەفئە ئىزىكى دوو سەنتەرىن ئابۇرى ل پارىزگەھە (دھۆك و زاخو).

دەفەرپن چرىيا وان نافجى تىنە گونجاندىن ب شىۋەيەكى سەرەكى ل سەر قەزا زاخو. دكەفئە سەر سنورى توركيا و سورىيائى لەوما ئەو دەرگەھە سەرەكىيە ھاتنە ئافا كوردستانىيە. ژبەر قى ئەگەرى، كو باراپترا پەنابەرىن سوري ھاتىنە دنافا عىراقى دا برىيا قى قەزاىيى. ل دوماھىيى، دەفەرپن چرىيا وان نزم كو ب شىۋەيەكى سەرەكى ئاوارە مېفانكرىيە، و بتايبەتى ل دەفەرا شىخان و بەردەرەش، كو ھەرەسا رويىرى زىدەبونا خوجھان بويىنە ب رىژا ۵۰% ئى.

ئەف دەفەرە ھەفسونرن دگەل پارىزگەھە نىنەوا، ئانكو بويە مال بو ۹۹% ئى يا ئاوارەيان كو نوكة مېفاندار ل پارىزگەھە دھۆكى. ھەرەسا ئەف دەفەرە ھاتىنە دەستىشانكرن ب فرەجورىيا ئاينى_ئەزادى يا مەزن، كو رىژەكا بەرچاڧا خوجھىن مەسىحى و ئىزدى لى ئاكنجىبويىنە، ھوسا مېفاندارىيا ئاوارەيىن ھەمان جفاكىن ئاينى كرىنە ئەوېن ۳ نەينەوا رەفەن.

دەمەكى دا كو باراپترا پەنابەرىن سوري كوردن، لەوما ھەفپشكن د ھەمان ئىنتىمايا ئەزادىيا جفاكى مېفاندار دكەن، خوجھىن ئاوارە فرەجورتن يا گرپدايى ب باگراوئەندى ئاينى_ئەزادى قە. سەرجمەن ۸۵% ئى ۳ ئاوارەيان ديسان كوردن (سونى يان ئىزدى) و ۸% ئى ۳ عەرەبن، ۵% ئى مەسىحىنە و يىن مائى دابەشكرىنە بو كىمىنەيىن دىتر وەك توركومان و شەبەك.

ھەرسى گروپپىن خوجە (جفاكى مېفاندار، ئاوارە، پەنابەر) ھەمان سالوخەتتىن دىموگرافى نىشان دەن. نافىنا قەبارى خوجھان بو جفاكى مېفاندار و خىزانىن ئاوارەيان پىچەكى ۶ ئەندامان وەك نافىن پترە، د دەمەكى دا كو خىزانىن پەنابەر ۳ ۵ ئەندامان پىكدتت.

چ جىاوازييەكا مەزن د نافبەرا سەرانسەرى چىنان دا نىنە، دسەر قى چەندىرا رىژا ب دروستى كو نىقەكا خوجھان دبن ژىي ۱۹ سالىيى دانە. ب كورتى، قەبارى خىزانى ب شىۋەيەكى سىستەمىكى يى مەزنە و خوجە گەلەك دگەنجن ھەتا ل دەفەرپن باژىران ژى. وەك جفاكەكى تىكەل دنافبەرا كەفئەشوپ و شارستانىيەتتدا، تورپن خىزانىن قەبارى وان مەزن پىكفەگونجاي.

كامەرانىيا پىدقى بو ئەندامىن خىزانانا خو دايندكەت ھندەك فاكترەن دىتر تەفكارىيى د مەزنانىيا قەبارى خىزانى دا دكەن ئەوژى بارودوخىن ئاوارەيىن، پەفچون و بى كارى. وەك ئەنجام، داتا ئامازى دكەن كو ۱۵% ئى ۳ سەرجمەن خوجھىن پەنابەر و ۵% ئى ۳ سەرجمەن خوجھىن ئاوارە يىن ۳ دايكبوويىن ل ئاوارەيىن.

١. خوځهين ناواريه دناف كه مپان دا و دهرفه ي كه مپان: په نابهر و ناواريه

دهرفه رين پاريزگه ها دهوكي ب دريژا هيبا ميژووويي په يوه نديين موكوم بين هين دگه ل نهينه وايي و فره جوريا وي يا تاينی نه ژادي قهره بو دكه ت دكه تواردا، باژيري د هوك و ميسل بتن ٧٥ كيلومه تر وان ژيك جودا دكه ت.

پاريزگه ها دهوكي پيشوازي ل مهزترين ليشيا خوځهين ناواريه كويه، ههردوو په نابهر و ناواريه، هه ر ژ دهسپيكا قهيرانا سوريي. ل دويف داتايين كوميسيونا بالا يا نه ته وپن ټيكرتي يا په نابهران (٣١ ټي گولانا سالا ٢٠١٦)، پاريزگه ها دهوكي سه رجه م ٩٢،٨٣١ په نابهرين سوري ل ميقان بوينه، ٢٨٪ ټي ژ سه رجه م ژمارا په نابهران ل عيراق، هه رچه نده هه ر ل دهسپيكا سالا ټيكي يا قهيران، باراپترا په نابهران ميقان كرينه ده ما كو هاتنه دنافا عيراق دا برييا سنورين پاريزگه ها دهوكي.

ل پاريزگه ها دهوكي ٢٢ كه مپ هه نه

ژبه ر هندي، دابه شبونا خوځهان ل پاريزگه ها دهوكي ب شيوه به كي به رچا ف هاتيه گهورين پشتي دوماهيك پيلين ناواريه يان (شيو ٢). سه رجه م ٦٧٪ ټي خوځهان ژ جفاكي ميقاندار پيكدتيت، ٢٩٪ ټي ناواريه، ٤٪ ټي ژ په نابهرانه.

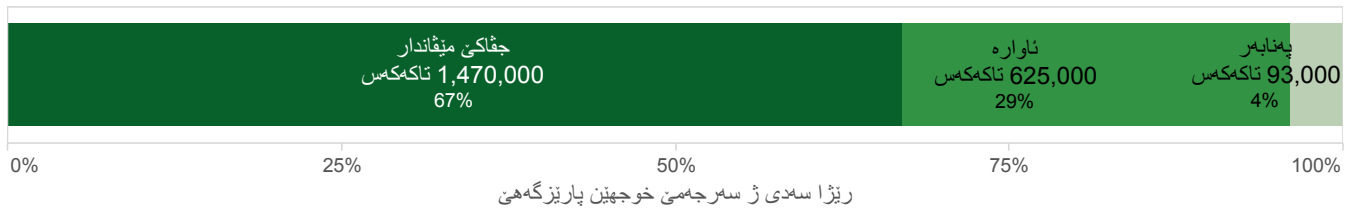
٤ يين په نابهرين سوري و ٨١ يين ديتر يين ناواريه يانه). هه رچه وايت، باراپتريا خوځهان ل دهرفه ي كه مپان دژين، ټي كه لبوينه دگه ل جفاكي ميقاندار يان ل دهرفه رين باژيران يان ژي ل گوندان

په نابهرين سوري نه بتن پشكداريي د باگراوه ندي نه ژادي دا هه يه دگه ل كوردان ل پاريزگه ها دهوكي به لكو هه روه سا دگه ل ديالكتنا زمان كوردي دا ژي هه يه، يين كو رولي دينيت بو ناسانكرنا پي كفه ژيانتي.

ژماره كا به رچا فا خوځهين ناواريه ل كه مپان دا ميقان بوينه نه وپن هاتينه نفاكرن ژ لايين دهسته لاتين پاريزگه ها دهوكي و هه فپشكين جيهاني فه. ل پاريزگه ها دهوكي ٢٢ كه مپ هه نه (٤ يين په نابهرين سوري و ١٨ يين ديتر يين ناواريه يانه). هه رچه وايت، باراپتريا خوځهان ل دهرفه ي كه مپان دژين (شيو ٣)، ټي كه لبوينه دگه ل جفاكي ميقاندار يان ل دهرفه رين باژيران يان ژي ل گوندان: نه ف چه نده رونا هيب دټي خيته سه ر گرنگيا نه نجامدانا شروفه كرنه كي بالكيشانتي بيخيته سه ر بارودوخين ژيانتي ل دهرفه ي كه مپان و يا وه هه ف بو جفاكي ميقاندار ژي.

هه روه سا پاريزگه ها دهوكي ميقانداريا ٦٢٥،١٦٩ ناواريه يان كريبه، ل دويف ته خمينا بوردي كاروبارين مروفايه تي (BRHA) (بهيتته به رچا ف وه رگرتن كو بتن نه و كه سين ناواريه بوين به ري سالا ٢٠١٣/٢٠١٤ ټي و قه زايين ناكري و شيخان بخوفه دگري ت). و نه فه نيزكي ١٩٪ ټي ژ سه رجه م خوځهين ناواريه ل عيراق. د راستي دا كو هه مي ناواريه يين ل پاريزگه ها دهوكي د بنه رت دا ژ پاريزگه هين ديترين عيراق نه، نانكو پي كه اتنا ژماره كا زيده ترا خوځهان كو خزمه تين گشتي بو بينه داينكرن.

شيو ٢. به لافونا په نابهر و ناواريه يان دنافبه را خوځهين دناف كه مپان و دهرفه ي كه مپان دا

ژيدهر: كوميسيونا بالا يا نه ته وپن ټيكرتي بو كاروبارين په نابهران (UNHCR)، ماتريكسا ديفچونا ناواريه بونتي (IOM) و بوردي كاروبارين مروفايه تي (BRHA).

٢. لیشیا خوجهان ل دهفهرین باژیران

به لاقبونا خوجهان ل دهفهرین باژیران

بالکیشان بتنی ل سهر دهفهرین باژیران ل پاریزگهها دهوکی و ل سهر بنه رته شیوین پلاندانانی نهوین هاتینه بکارئینان بو قی هه لسه نگانندی، ژمارا خوجهین ناواره بوین ١٨٦،١٠٠ ناواره نه (یان ٢٩،٩٠٠ خیزان) و ٤٤،٢٠٠ په نابهرین سورینه (یان ٩،٢٠٠ خیزان).

ئهفه هاتیه کومکر ل سهر جفاکی میفاندار کو ٨٩٥،٨٠٠ خوجهن. سهرجهمی خوجهین دهفهرین باژیران نهوین هاتینه نخافتن دقئ هه لسه نگانندی دا ١،١٢٦،١٠٠ تاکه کس بون. هه مبه ره بو ٤٪ په نابهران، ١٧٪ ناواریان، ٧٩٪ بو جفاکی میفاندار (دامکی ٢).

سهرجهمی

خوجهین دهفهرین

باژیران نهوین هاتینه نخافتن

دقئ هه لسه نگانندی دا ١،٦٢١،٠٠١

تاکه کس بون. هه مبه ره بو ٤٪

په نابهران، ٧١٪ ناواریان، ٩٧٪

بو جفاکی میفاندار

هندهك فهزایان بلندبونهكا بهرچاڤ د ریژا خوجهان دا دیت ددهمهكئ گه لهك كورت دا (٣ یان ٤ سالان) ژ تهگه ری گه هشتنا خیزانین ناواره بوین. ل هندهك جهان وهك شیخان، بهرده رهش یان سیمیل، ژمارا خوجهان بلندبو و گه هشته ٥٠٪ یان پتر، تیشك پیخست ل سهر کارتیکرنا مهزن ل سهر پیکهاته یا جفاکی_ناپوری پی ناخویوی.

زیده باری قی بهندی، ههروه سا روبه ره کئ به رفه ره هئ دهفهرین گوندان ناواره و په نابهر لئ بوینه میقان. ئهف خوجه ل دهفهرین باژیران دژین ب شیوه به کئ بهرده وام کارلیکرن دگه ل نیزیکیترین سه نته رین دهفهرین باژیرین خو دکه ن داکو هه لومه رجین ژیانن یان خزمه تین گشتی ب دهستخوفه بینن. زیده باری قی چه ندئ، ههروه سا پاریزگهها دهوکی میفانداریا هندهك گروپین بچویکین په نابه را کریه کو دبنه رت دا ژ تورکییا و ئیران بوینه.

دامکی ٢. به لاقبونا خوجهین ل دهفهرین کاری پروفایلی (دهفهرین باژیرا ل پاریزگهها دهوکی) ل دویف چین و فهزایان

چینن جوگرافی	قهزا	جفاکی میفاندار	ناواره	په نابهر	سهرجهمی خوجهان	% population increase due to displacement
دهفهرین چرییا وان بلند	Duhok	354,300	38,700	8,800	401,800	13%
	Sumel	137,300	50,300	17,500	205,200	49%
دهفهرین چرییا وان نافنجی	Zakho	197,000	41,600	14,100	252,700	28%
	Akre	76,000	10,700	200	86,900	14%
دهفهرین چرییا وان نزم	Amedia	61,100	9,400	1,800	72,300	18%
	Sheikhan	38,700	20,200	1,200	60,100	56%
	Bardarash	31,400	15,200	600	47,100	50%
			186,100	44,200		
TOTAL		895,800	230,300		1,126,100	26%

(٢) ب ساناهیکرنا داتایان ژ لاین ریفته بهرییا نامارا پاریزگهها دهوکی فه بویه؛ خه ملاندن چافییکهفتنا ل سالا ٢٠١٥ ی (٣) ژمارین د قی بهشی دا (نانکو نهوین هاتینه بکارئینان بو دیزانین روپیفا خیزان و بو مایا راپورت) ژمارین پلاندانانینه هاتینه بکارئینان ژ لاین پاریزگهها دهوکی فه، ل دویف روپیقین خویین وجهین ناواره، نانکو، بو ناواریان، که سین بهری سالا ٢٠١٤ ناواره بوین بخوفه دگریت. ئهف ژماره هاتینه گونجان کو بتنی ناواره و په نابهرین دهفهرین کاری بخوفه بگریت.

کومین ئاواره یین خوجه ل سه رانسهر چینان: شروقه کرنا جوگرافی و جفاکی

کومکرنا ههردوو په نابه ران و ئاواره یان ل ده فهرین ده ستینشانکری دنافا پارێزگه هه دا ل دو یف هنده ک ستاندهردان کو دشیان دایه بینه گریدان ب فاکته رین میژوو یی و جفاکی. ده فهرین چریا وان بلند نیزیکی ۵۰٪ ژ خیزانین ئاواره میقان کرینه (ههردوو ئاواره و په نابه ر پیکفه هاتینه وه رگرتن) ئه و ده فهرین جوگرافی دگونجن بو دوو باژیرین پارێزگه هه (دهوک و سیمیل)، ژ به رهنده ئ دبیته سه ده ما پیتشاندا نا زیده تر یا ده لیفان ژ ده فهرین دیتر.

ده فهرین

چریا وان بلند

نیزیکی ۵۰٪ ژ خیزانین

ئاواره میقان کرینه (ههردوو

ئاواره و په نابه ر پیکفه

هاتینه وه رگرتن)

ئه ف ده فهرین باژیران ده که فنه ب ره خ سنورین سو ری و تورکیا فه و ئه و ده رگه هه سه ره کیی هاتنی به بو نانا عیراق و هه رما کوردستانییه. زاخو سه نته ره کت بازرگانی یین گرنگ بوو ل عیراقی دنا فبه را سالین ۱۹۹۱ و ۲۰۰۳ ی دا، ئه ف چه نده بو ده ربا زگه ها سنوریا ئیبراهیم خه لیل فه دگه ریت د وی ده می کو گه مارو ل سه ر عیراقی. نوکه زی سه نته ره کت گرنگه، مه و دایه کا به رفه ره بو ده لیفین ئابوری پیتشان دده ت، سه ره رای ژ ده ستانا هنده ک گرنگیی ده ما کو هنده ک ده ربا زگه هین دی یین سنوری هاتینه فه کرن دماوی ۱۰ سالین بوی دا.

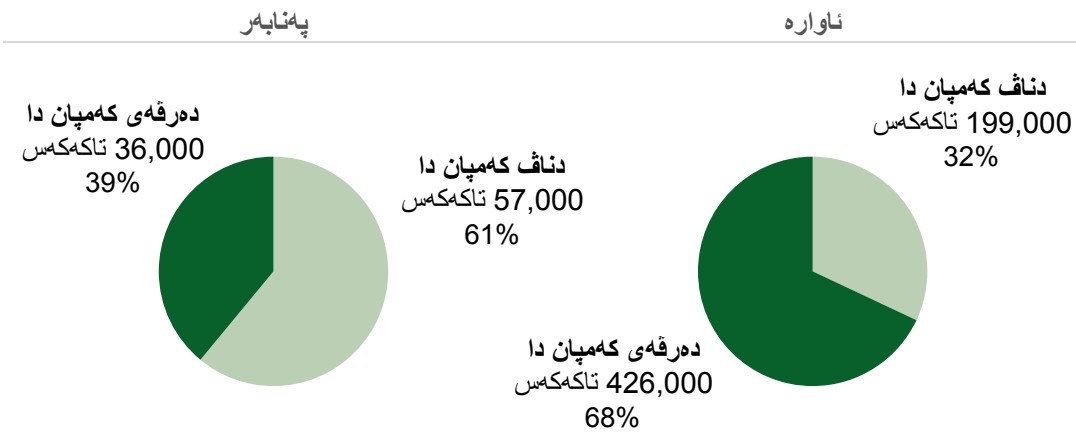
و ل دو ما هیکی، ده فهرین چریا وان نزم ب شیوه یه کت سه ره کی ئاواره میقان کرینه، و نه فان ده فهران روبه ره کت به رفه ره چاندنی هه یه ده که فنه لای روزه لاتنی پارێزگه ها دهوک، نیزیکی پارێزگه ها هه ولیری و هیلین نوکه یین به روکین شه ری. و ژ به رهنده ئ ده رگه هه کت هاتنی یی سه ره کیه بو ئاواره یین ژ په فچونان دره فن ل ماییا عیراقی، هه روه سا، سه نته رین باژیران وه ک شیخان و به رده ره ش، ل سه ر ریکا میسلن، باراپترا ئاواره یان ل میقان بوینه و رویری زیده بونه کا دژوارا خو جهان بویه، نیزیکی ۵۰٪ ژ فان ده فه را هاتینه ده ستیسان کرن ب فره جوریا تاینی.

نه ژادیه کا مه زن، دگه ل هه بونا ریژه کا مه زنا مه سیحیا و ئیزدیان ل ناکنجینه، ب فی ئاوا میقانی کرنا ئاواره یین ژ هه مان جفاکین تاینی ئه وین ژ نه یینه وا ره فین.

د نانا وان ده فهران دا، باراپترا خیزانان ل سیمیل ناکنجیونه، یا کو لیچوین ژیانین یین کیمر پیتشان دده ت، زورترین روبه ر و جهی ل به رده ست بو سه نته ری پارێزگه ها دهوک. باژیرین مه زنین پارێزگه هه ههردوو باژیرین دهوک و سیمیل دشین بین هژمارتن وه ک سیسته می ئابوری جفاکی یین پیکفه گریدای. ژ ته گه ری پیلین بوری یین ئاواره یی ژ سو ری، تورکیا و ل ماییا عیراقی، خیزانین کوچه ر ل سیمیل تورین کاری یی به یز و نه یین فه رمی یین ئابوری دامه زران دینه کو ل ویری هه تا جفاکی میفاندار ژ به ره مه یین ئه رزانتر ب ده ستخوفه دئین و خزمه تین پتر باوه ریپتری.

ده فهرین چریا وان نافنجی، ب شیوه یه کت سه ره کی باژیری زاخو ل دو یف دا ده فهرین ده وره به ر وه ک رزگاری و ده رکار، هه روه سا ژماره کا مه زنا خیزانین په نابه رین سو ری میقان کرینه.

شیوی ۳. ژمارا خیزانین ئاواره بوین ل ده فهرین نخافتی ل دو یف هه لسه نگاندا نا پارێزگه ها دهوک، ل دو یف سالا ئاواره بوونی

لېشیا خیزانین ئاواره بوین ژ سوری و عراقی

په نابهرین سوری نوکه ل پاریزگه ها دهوکن میغان بوینه ئاواره بوینا وان ژ سوری ل سالا ۲۰۱۱ ځی دهستیگر، به لې پتیریا خیزانین په نابهر ئاواره بوینه دنافهرا سالا ۲۰۱۲ ځی (۳۵٪) ژ خیزانان ئاواره بوینه دوئ سالی (۱۵) و ل سالا ۲۰۱۳ ځی دابون (۴۶٪). و مایا ۱۵٪ یین ئاواره بوین دنافهرا سالا ۲۰۱۴ ځی و ل دهستیگرا سالا ۲۰۱۶ ځی دابون (شپوئ ۴).

دهرهاری خوچهین ئاواره، دقیت بهینه تیبینی کرن کو نیزیکی ۱۳٪ یا خیزانین نوکه میغانبوین ل دهفهرین باژیران ل پاریزگه ها دهوکن ئاواره بوینه بهری په فچونین نافخوین عراقیین نوکه (نانکو بهری سالا ۲۰۱۴ ځی)، پتیریا وان ئاواره بوینه دماوئ توندوتیزیین تأیفی یین سالا ۲۰۰۷-۲۰۰۶ ځی. بو ئاواره یین دیت، ب نیزیکی هه می ل سالا ۲۰۱۴ ځی ئاواره بوینه.

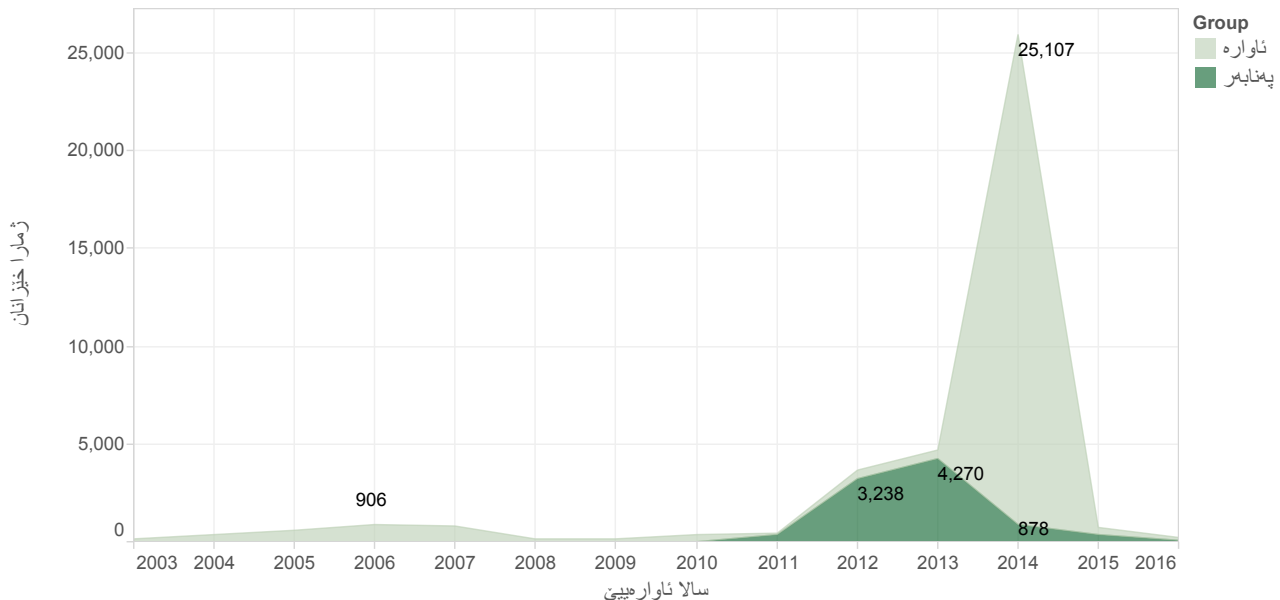
زیده باری فئ چهندي، ب نیزیکی ژبلی کو هه می خیزانین ئاواره دبنهرت دا ژ پاریزگه ها نه بنهوا نه (زیده باری دابه شکرینه بو ۵۴٪ ژ باژیرئ میسل، ۳۹٪ ژ شنکالی، و یین دیتر ۷٪ ژ تلکیف، همدانی و ته له عفرن).

ب نیزیکی ژبلی کو هه می خیزانین ئاواره دبنهرت

دا ژ پاریزگه ها نه بنهوا نه (زیده باری دابه شکرینه بو ۴۵٪ ژ باژیرئ میسل، ۹۳٪ ژ شنکالی، و یین دیتر ۷٪ ژ تلکیف، همدانی و ته له عفرن)

تیبینه ل سهر ژ یونا نه زادی یا خیزانین ئاواره: ددهمه کی دا کو نیزیکی هه می په نابهرین سوری کوردن، و خوچهین ئاواره فره جوری پتره. نیزیکی ۸۵٪ یا خیزانین ئاواره کوردن (پتیریا وان پیكدئین ژ موسلمانین سونی و ههروه سا ئیزدیان) ل دویف دا ب ریژا ۸٪ عره بن، نیزیکی ۵٪ مه سیحی (ناشوری، کلدانی، سریانی و ئهرمه نی نه)، ۱٪ تورکومانن، ۱٪ هاتینه نافکرن وهك، یین دیتر،

شپوئ ۴. به لاقبونا گروپین خوچهان ل دویف ژی

۳. پیکهاته یا خیزانی

ژی، ره گه ز و سهروک خیزان

ل دویف گروپین ره گه زی، سه رجه می خوجهین باژیران ب ریژا ۵۲٪ زی زلام و ۴۸٪ ثافره تان پیکدئین. چ جیاوازیین وه سا مه زن نین دنافه را گروپین خوجهان دا ل دویف چینا جوگرافی.

پیکهاته یا خوجهان ل دویف زی گه له کا هاوشیویه د هه می گروپین خوجهان دا (شیوی ۵) ب شیویه کئی ته مام نیفا تا که که سان دبن ژیی ۱۹ سالییی دانه. و تاییه تی، په نابهران ریژه کا بلندا زاروکین ژیی وان دنافه را ۰ تا ۹ سالی دا هه نه.

به رچاف وه رگرتا داتایان و بتاییه تی بو سهروک خیزانان، ۱۰٪ زی ژ خیزانین ئاواره یین سهروک خیزان ژن هاتیه به راوردکرن ب ۷٪ زی بو هه ردوو خیزانین په نابهر و جفاکئی میفاندار. زیده باری قی چهندی، ئاماژی دکنه هه بونا گنج ترین سهروک خیزان دناف خیزانین په نابه را دا، ب نافینا زی ب ۳۹٪، به راوردکرن د گه ل نافینا ۴۴ سال بو خیزانین ئاواره و ۶۷ سالی بو جفاکئی میفاندار.

قهباری خیزانی

ب

شیویه کئی ته مام

نیفا تا که که سان دبن ژیی ۱۹

سالییی دانه. و تاییه تی،

په نابهران ریژه کا بلندا زاروکین

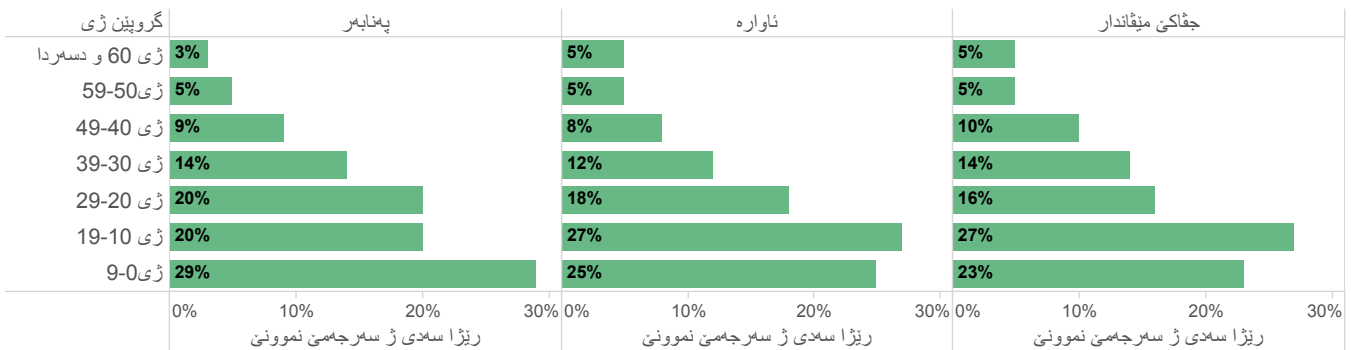
ژییی وان دنافه را ۰ تا ۹ سالی

دا هه نه.

مه زترین خیزان ل دویف قهباره ی نهون یین دنافا جفاکئی میفاندار دا: نافینا قهباره ی پیکدئیت ۶،۶ که سان (بوارکریه ب ۶،۴ ل ده قهرین چرییا وان بلند زیده دبیت بو ۷،۱ ل ده قهرین چرییا وان نزم). خیزانین ئاواره پیکدئین ب نافینا ۶،۲ نه ندام و خیزانین په نابهر، ۴،۸ نه ندام.

بو قان هه ردوو گروپین دوماهیکن، چ جیاوازیین مه زن نین د قهباری خیزانی دا دنافه را ده قهرین چرییا وان بلند، نافینجی و نزم ل پاریزگه ها دهوکی. و ئەف ژماره نه د جیاوازیین ژ قهباری نافینی نهوی هاتیه ته خمینکرن ل ده قهرین دیتزین هه ریما کوردستان.

شیوی ۵. به لافیونا گروپین خوجهان ل دویف ژی

۴ نافینا زی یا سهروک خیزانین ژن ب شیویه کئی به رچاف یا بلنده به راوردکرن دگه ل سهروک خیزانین زلام، ب پتر ژ نیفه کئی دسه ر ژین ۵۰ سالییی دانه.

۴. روبه‌رین باژیران و پیکه‌گونجان

گه‌نگه‌شهرن و کورتیا نه‌نجامین سره‌کی

فاکته‌ری سره‌کی یی کارتیکنن ل په‌نابه‌رو و ناواریان دکته ده‌می بریارئ دهن ل کیژ ده‌فهره ده‌ستیشانگری یان گه‌ره‌کئ ل جهئ فه‌حووانئ بگه‌رن هه‌بونا که‌سوکاران یان خیزانین دیتر کو هه‌روه‌سا دهنه‌رت دا ژ جهئ ره‌سه‌نئ وان. پتریا خیزانین ل دوماهیکن ناواریون دیسان فاکته‌ر داینه دپارکرن وهک ئیمناهی، شیانا خوله‌رگرتنا لیچوین پتریا په‌نابه‌ران و، بتایه‌تی، ناواریه گه‌هشته فان جهان ده‌ما کو هه‌فبه‌ندین گه‌ره‌کئ و بتایه‌تی بهیز بون، و تیگه‌هین وهک باوهری و نارامین ل سر بنه‌رتئ هه‌فنیاسینه‌کا دریز دناقه‌را جیرانان دا. گه‌هشتنا خیزانین ناواریه و تیگه‌هه‌شت کو نه‌فه ناواریه‌که ده‌می وی دریز بوی گه‌وریه و خرابکریه- داینه‌میک و ژینگه‌ها روزانه یا پتریا گه‌ره‌کان ل ده‌فهرین باژیران گه‌وریه و خرابکریه. ناواریه ده‌می وی دریز بوی هاته زیده‌کرن سره‌رای فاکته‌ری دیتر وهک کارتیکن شهرین هاتینه کرن ل سر سنورا و قه‌یرانا دارایا کور نه‌وا کو داهاتئ پتریا خیزانان کیمکری هه‌روه‌سا ناستئ شیانین ده‌سته‌لاتان بو پی‌شکیشکرنا ناستئ پی‌دقیی خزمه‌تگوزاریا.

وهک ده‌ره‌نجام، نافراندنا هه‌لومه‌رجین هه‌فپشکیه‌کا ناشتانه بو ده‌فهرین باژیران یا بویه‌گرت و هه‌روه‌سا ده‌رفه‌ت ژئ. شروفه‌کرنا سره‌کی ل سره‌فی بابه‌تی سئ پیکه‌هاتنه‌یان فه‌دگریت: پیکه‌هاتنه‌یا ناکنجیکرن، پیکه‌هاتنه‌یا جفاکی، پیکه‌هاتنه‌یا خزمه‌تین گشتی.

ناکنجیکرن به‌شه‌کئ مه‌زنئ شروفه‌کرنئ پیکدینیت. بارودوخین گشتین ناکنجیکرن ل ده‌فهرین باژیرا ب شیه‌یه‌کئ ریژه‌یی گونجابه‌ نانکو پتر ۹۴٪ ژ خیزانان د خانی یان شوقه‌یین خویین تابه‌ت فه‌دژین. ل فیره، هه‌ر چه‌واپیت، تاراده‌یه‌کی ژماره‌کا مه‌زنا خیزانین ناواریه ل ده‌فهرین شیخان، به‌رده‌رش و زاخو د نا‌فاهین نه‌ته‌مام کری دا دژین یان د ناکنجی گه‌هین نه‌فه‌رمی دا.

بتن ۱۰٪ ژ جفاکئ میفاندار د کرییان دا دژین (یین دیتر ب شیه‌یه‌کئ سره‌کی د ناکنجینه د خانین خودا)، ده‌مه‌کی دا کو ریژا کریداران یا بلند ب ریژا ۶۰٪ و ۹۰٪ بو ناواریان و په‌نابه‌ران، ل دیفتیکدا (یین دیتر ب شیه‌یه‌کئ سره‌کی میفان بویه‌سه‌بارت ناواریان، دنا‌فاهین نه‌ته‌مام کریدا دژین) نه‌فه‌ه‌ایداریین دپارکری وینه‌دکته بو بازارئ کرییان ل ده‌فهرین باژیران وینه‌دکته، وهک لی‌شیا خیزانین ناواریه ب شیه‌یه‌کئ مه‌زن ریکوپیکیا خو گوهارتیه. ژ سرجه‌می ژمارا خیزانین د کرییان دا، بتن ۴۱٪ خیزانین جفاکئ میفاندار، ۴۰٪ ناواریه و ۱۹٪ په‌نابه‌رن، وهک نا‌فین، ل نا‌فا هه‌می چینان. ل ده‌فهرین چریا ناواریه‌یا بلند، وهک سیمیل و شیخان، پتر ژ سئ چاریکین خانین هاتینه ب کری گرتن ژ لایئ په‌نابه‌را و ناواریان بون. کیشه‌یا ناکنجیونئ و بی‌گومان دیار بویه‌وهک گرتین سره‌کی یین ناواریه‌یا کو ده‌می

وی دریز بوی، وهک به‌رده‌وام بونا فی بارودوخی کارتیکنه‌کا نه‌رینی دکته و بتایه‌تی ب شیه‌یه‌کئ قه‌له‌بالغی و ده‌ریختن. ب هه‌بونا، به‌رچاف وه‌رگرتنا قه‌له‌بالغین، پتر ۴۵٪ ژ خیزانین ناواریه پشکداریا جهئ ناکنجیونا خو دگه‌ل خیزانین دیتر دکهن (نه‌ف ریژه کیمدیت بو په‌نابه‌ران ب ریژا ۲۵٪ بو په‌نابه‌ر و جفاکئ میفاندار)، دگه‌ل کارتیکن گری‌دابی ب په‌یوه‌ندین خیزانئ (خرابونا په‌یوه‌ندین نافخوی، زیده‌بونا توندوتیژیا نافخوی، هتد). ده‌ریختن، ژ لایه‌کئ دیفه، د بلندبون دایه، ب ته‌خمینکرنا سرجه‌می ۳،۵۰۰ خیزانین ناواریه ۱۲٪ ژ سرجه‌می خیزانین ناواریه، ۱،۴۰۰ خیزانین جفاکئ میفاندار (۲٪) و ۵۰۰ بو خیزانین په‌نابه‌ر (۱٪) هاتینه ده‌ریختن دماوی ۶ه‌یفین بوری دا، نیفا وان ژ نه‌گرئ نه‌شیانا دانا کرییان. راستیا گریه‌ستین کریکنئ یین نفیاسی نه‌گه‌له‌کا گشتگیره ب شیه‌یه‌کئ ته‌مام ته‌فکاریی د بلندکرنا ژمارا ده‌ریختن خیزانان دا دکته.

به‌رچاف وه‌رگرتنا پیکه‌هاتنه‌یا جفاکی، کیمیا کارلیکنئ دناقه‌را گروپین جفاکی دا و کیمبونا لیک تیگه‌هشتئ پی‌دقیین ئیک ودو و زه‌حمه‌تین زنده‌تر جفاکئ میفاندار و ناواریان ژیک جودا دکته نه‌فه روودده‌ت دوی ماوه‌ی دا کو پشکدارین د گه‌نگه‌شه‌کرنا گروپین ده‌ستیشانگری دا هه‌ست پیکریه کو سره‌ده‌رین دگه‌ل وان ب شیه‌یه‌کئ یه‌کسان ب هه‌مان ناوا هه‌تیه کرن د ژیا ناوان یا روزانه یا پیکه‌ه‌ژیان ل ده‌فهرین باژیران. هزرکرتین ئیمناهی، دگه‌ل هندئ گه‌له‌کا یا نه‌رینی یه، هه‌روه‌سا یا گری‌دابه ب وردیا هه‌ست پیکرن مه‌ترسین دناقه‌را گروپین خوجهان. ل فیره، و هه‌رچه‌واپیت، موه‌نه‌یین نه‌رینی یین گه‌نگه‌شه‌کرنا گروپین ده‌ستیشانگری دیار دکهن کو کارلیکنه‌وهک تیزیک هه‌یه دناقه‌را جفاکئ میفاندار و ناواریان دا کو بویه‌نه‌گرئ نافراندنا په‌یوه‌ندین نه‌رینین باوه‌ریی دناقه‌را وان دا.

ل دوماهیکن، تیبینه‌ک ل سر فه‌گه‌ریانا ناواریان و په‌نابه‌ران بو جهئ وان یی ره‌سن. داتا ناماژئ دکهنه‌سه‌ر به‌رفره‌هونو بارودوخین ناواریه‌یا ماوی وی دریز بوی. سرجه‌می ۲۲٪ ژ خیزانین ناواریه و ۲۹٪ ژ خیزانین په‌نابه‌ر دایه‌ناشکران کو وان حزا فه‌گه‌ریانئ نینه‌دین هه‌ر بارودوخه‌کی دا، ل فی کافی. زیده‌باری، ۹٪ ژ خیزانین ناواریه و ۱۷٪ ژ په‌نابه‌را نا‌فاکرنا ده‌فهری وهک مه‌رج سه‌پاندیه بو فه‌گه‌ریانئ، نه‌وه‌می ده‌فهر ژ بن ده‌ستئ ده‌وله‌تا ئیسلامی ل عیرافئ وشامئ (داعش) ئینا ده‌ر. ب کومکر، نه‌فه وی چهن‌دی رادگه‌هینت کو تیزیکی ۳۵٪ ژ خیزانین ناواریه ده‌یته چاه‌ریکن کو ل جهئ ناکنجیونا خو ل پاریزگه‌ها ده‌وک بوماوی ۵ تا ۱۰ سالین بهیت مینن. هه‌تا بو وان خیزانین حزا فه‌گه‌ریانئ هه‌ی، پروسه‌یا فه‌گه‌ریانئ ب شیه‌یه‌کئ مه‌ترسیدار یا سنورداره ل دویف فاکته‌رین ده‌ره‌کی وهک پی‌دقیین نا‌فه‌دانکرن، لیچوین دارایی، نه‌ردین شهرعی و نا‌کوکیین مالوملکی.

١. گهورينا ديناميكيان ل دهقهرين باژيران

گهورينين هاتينه ديتن ل دهف جفاكئ ميفاندار

روپيښ ٥. ئهفه ئاماژئ ددهنه دريژبونا تورين جفاكي. كارتيتكرن ل سهر جفاكي نافخو و تورين باوهرييئ و ژبهر هندئ ههست كرن، هزركرن و نارامي ب شيوههكي بلهز خرابوو.

ههچهنده ليشيا په نابهريين سوري گهشيه گويپيكن ل سالا ٢٠١٣ئ، دگهل پيشوازي كرنا ژماره كا مهزن ل پاريزگهها دهوكئ، ژماره كا مهزنا ئاوارهيا ل سالا ٢٠١٤ئ گههشتن و ريكخستن دگهل جفاكي ميفاندار ب شيوههكي دوباره كرى و بلهز بو بهرسفدانا قهيرانئ. گهنگه شه كرنا گروپين دهستنيشانكري دياركر كو چهوا گهركان و جفاكي ميفاندار دهركههين خو قهكرن بو هاريكاريا كسپن نوي ئاواره بوين

«ژ لايئ دهرونيقه خه لك يئ وهستيياي، نه ژبهر ئاواريان، بهلكو كهسهك نينه سهردههرييئ ب شيوههكي دروست دگهل مه بكهت. پرسيار نه هاتنه بهرسفدان.» گهنگه شه كرنا گروپين دهستنيشانكري دگهل جفاكي ميفاندار ل دهوكئ (گروپن زهلامان).

ئهدامين

جفاكي ميفاندار ديتن

كو چهوا ئاواره بين ئاكنجيوين

دگهركا وان كو نه شين ب شيوههكي بلهز

قهگهرن ده مي په فچون ل عيراقئ به فرهه

بوين، كو دهه مان ده م دا، قهيرانا دارايي بارئ

هه مي كه سان زيده كر. فان هه مي فاكته ران

داينه ميك و ژينگهها روژانه يا پتريا

خه لكئ گهركه كئ ل دهقهرين باژيران

گوهارت

«ل دهستيپيكا قهيرانئ، مه ئاواره ل هه مي جهان دديتن، هه تا ل نافا قوتابخانين خودا، مه هه ردهم هاريكاريا وان دكر و مه هه ول ددان كو ئه وههست ب بيانينئ نهكهن، هه تا ل نافا سهنتهري نيزيكي ٧٠٠ زاروك هه بون، مه هه مي هه ول ددان كو هاريكاريا وان بكهين و ئه و تشئ ئه و تيرا بورين ژ بيرا وان بهين.» گهنگه شه كرنا گروپين دهستنيشانكري دگهل جفاكي ميفاندار ل پاريزگهها دهوكئ (گروپن زهلامان)

«ئاواره ييئ،» قهيرانا دارايي، فان هه مييان كارتيتكرن ل سهر ههستين مه كريبه، نه ل سهر ژيانا مه بيا روژانه بتنئ. ئه م درازيوين بهري قهيرانئ، نوكه ئه م يئ تيكوشانئ دكهين بو ژيانا خوييا روژانه.» گهنگه شه كرنا گروپين دهستنيشانكري دگهل جفاكي ميفاندار ل دهوكئ (گروپن زهلامان).

گهلهك تشت هاتنه گوهارتن ده ما كو گههشتين. چ ئازادي نه ما ئيدي. دايك وبابين مه ناهيلن ئه م ب شهقئ بچينه ژدهرفه. بارودوخين ئاواره ييئ كونترول ل سهر ژيانا مه كرى چونكي ئه م هه ردهم د چوينه ژدهرفه، ب پييان دچوين، نوكه نه يا ب ساناهي يه وهبكهين چونكي دايك وبابين مه يا گوتي نه يا ئيمنه.» گهنگه شه كرنا گروپين دهستنيشانكري دگهل جفاكي ميفاندار ل شيخان (گروپن ئافره تان).

« هه ر خيزانه كئ كه لوپه ل بو ئاواره يان ئاماده كرن؛ خوارن، ته له فزيون، به تاني.. ل دهستيپيكن، هاتنا خه لكئ سوري، مه هاريكاريا وان كر. و بفي شيوههكي ده مي خه لك ژ نهينه هوا هاتين، بئ بهرچاف وهرگرتنا نه ژادي يان ناينئ. به ليئ بارودوخين ئاواره يان، قورس، بون ل سهر جفاكي مه.» گهنگه شه كرنا گروپين دهستنيشانكري دگهل جفاكي ميفاندار ل شيخان (گروپن زهلامان).

« ژبهر قهيرانا ئابوري، خه لك ژ ئيك و دو دترسن. گهلهك خه لكئ پتر كارتيتكرن لئ بوي ژ لايئ قهيرانا ئابوريقه بين هه ول ددهن ريكنين ديتريين ژيانئ ببينن، هه تا خو ئه گهر بريكنين خراب ژي بيت.» گهنگه شه كرنا گروپين دهستنيشانكري دگهل جفاكي ميفاندار ل دهوكئ (گروپن ئافره تان).

هه رچه وا بيت، ل دهستيپيكا كه زوي دياروو كو بارودوخ ديئ فه كيشن. ئهدامين جفاكي ميفاندار ديتن كو چهوا ئاواره بين ئاكنجيوين دگهركا وان كو نه شين ب شيوههكي بلهز قهگهرن ده مي په فچون ل عيراقئ به فرهه بوين، كو دهه مان ده م دا، قهيرانا دارايي بارئ هه مي كه سان زيده كر. فان هه مي فاكته ران داينه ميك و ژينگهها روژانه يا پتريا خه لكئ گهركه كئ ل دهقهرين باژيران گوهارت. دقئت بهرچاف بهيته وهرگرتن كو پتريا خيزانين جفاكي ميفاندار ل گهركا خو دئاكنجينه يان بو، هه ردهم، يان بهري سالا ٢٠١٠ئ، ل دويف دانا يين

هه ر دووك پيكنفه، كارتيتكرنا ئاواره بين ئه وا هاتيه هزركرن ژ لايئ جفاكي ميفاندار گهلهك گوهيترك هه نه: (ا) كارتيتكرنا جهنگي ل نيزيك سنورين ده وروبه ريئ وي؛ (ب) قهيرانا ئابوري يا كوير ئه وا كو داهاتي بهردهستي پتريا خيزانان كيمكري؛ (ج) كارتيتكرنا ئاواره يان، هه م نه ريئينه (بارگرانيه كا زيده تر ل سهر خزمه تين گشتي يين سنوردار) وهه مژئ ئه ريئ (بكارئينانا زيده ترا كاروكه سپين نافخويي).

٥ نيزيكي ٧ ژ ١٠ خيزانان ل دهقهرين چرپيا وان بلند و نافجي و ٩ ژ ١٠ ل دهقهرين چرپيا وان نرم بين دژايين ل گهركه كين خويين نوكه دا يان هه ردهم يان بهري سالا ٢٠١٠ئ. پله يه كا بچويكا فهگوهاستنا نافخويي. ئهفه نيشانين وي چهندي ددهن كو پهيوهنديين گهلهك كوير و كهفن دنافا گهركه كئ دا هه نه.

پارک ناژیری دھوکے ہائیٹے بکارتینان ڈ لائیٹ پھناہر، ناوارہ و جفاکے میٹاڈار فہ۔ جاسم دوسکے، وینہگری سوریچو، ۲۰۱۶

وهك نه نجامي فان كارليكرنان يين سروشتي ده فهرين باژيرين ناوارهيي،
 نافراندنا مهرجين هه فبه شي كرنا ده فهرين باژيران يا بويه
 گرفت و ههروه سا ده رفه ت.

نه گهرين كو ژ لايي ناوارها و په نابه ران هاتينه
 دياركرن بو لشي ني يان ژيان ي ل گه ره كين
 خويين نوكه

كارتيكرنا

ناوارهيي نه وا هاتيه

هزركرن ژ لايي جفاكي مي قاندار

گه له ك گوهيرك هه نه:

(ا) كارتيكرنا جه نكي

(ب) قهيرانا تابوري يا كوير

(ج) كارتيكرنا ناوارهيان،

وهك نه نجامي فان كارليكرنان يين سروشتي ده فهرين

باژيري ناوارهيي، نافراندنا مهرجين هه فبه شي

كرنا ده فهرين باژيران يا بويه گرفت و

ههروه سا ده رفه ت.

«كه سه كي پيشينييا في ژمارا مه زنا ناوارها يا
 نه دكر كو بيته باژيري مه، هه مي تشين
 نالوز لي هاتين. چ پلانين چاقدانا
 په نابه ران نينن و، براس تي، دقيا هه مي
 دناف كه ميان دا بان شوي نا مانا وان
 ل ده فهرين باژيران.» گه ننگه شه كرنا
 گروهين ده ستني شانكري دگه ل جفاكي
 مي قاندار ل شي خان (گروپي زه لاما ن).

«كه مي پان وان دقيا هه تابه نه جودا كرن.
 هه ره جه كي تو بچيي، دي بيني ل وي جه
 پيسا تي لي هيلايه. هنده ك كه سين نوي نه،
 ناوارهيي پتر، نه و دياني نه بومه.» گه ننگه شه كرنا
 گروهين ده ستني شانكري دگه ل جفاكي مي قاندار ل دهوكي
 (گروپي زه لاما ن).

به شين بهيت تيشكي دتيخته سه ر بالكي شان دينا ميكيان نه وين كو نه ف
 تيگه هه شته نافراندن ل سه رانسهر پتريا گه ره كين پاريزگه ها دهوكي.

چيروكين جياواز ديار دبن ده رباري
 نه گهرين كو هه ردوو ناواره و په نابه ران
 هاندده ن كو ل گه ره كا خويا نوكه
 تاكنجي بن. ب شيويه كي گشتي، نه و
 خيزان بوماوه يه كي دريژ ناواره بويين
 (بقي ناواي دم هه بوو بو ديتنا
 سه قام گيريه كا ده ستني شانكري ل
 ده فهرين) بويه نه گه ري هه ليژارتنا جه
 ل سه ر بنه رته دي دوو فاكته ران:
 ده ليقه بين كاري بين باشر، و ليك
 نيزيكونا كه سوكاران (شيوي ٦).

ژ لايه كي دتر، خيزانين ل فين دوماهي ناواره بويين
 بالكي شان دتيخته سه ر وان ده فهرين نيمتر به ري هه رتشته كي)
 به لكي نه فه نيشانده ر بيت بو وان خيزانين هه تا نوكه چ جهين زيده ترين
 مه به ستي بين به رده و امتر نه ديتين دنافا هه ريما كوردستان (دا) ليگه ريان ل
 جهن تاكنجيو نه كا نه رزان ديسان يا گرنگه، ناماژه كريبه بو دوباره ناواره بون
 پشتي ناواره بيا ره سه ن ژ نه گه ري خرابونا شيانين دارابي.

شيوي ٦. نه گهرين هه ليژارتنا خيزانين ناواره و په نابه ر بو گه ره كا خو يا نوكه ل دويف ده مي ناوارهيي ژ جهن ره سه ن

نه گهر	ده مي ناوارهيي				
	2015	2014	2013	2012	بهر 2012
كاره كي باشتر	15%	14%	34%	44%	15%
كه سوكار، هه فال، ههروه سا بين ل قيره	14%	25%	26%	18%	51%
ليچونين كيمتر	25%	12%	24%	21%	9%
جهه كي نيمنتر	26%	38%	9%	9%	22%
نه گهرين ديتر	20%	11%	7%	8%	3%
سه ر جه م	100%	100%	100%	100%	100%

۲. هه لومهرچین ئاکنجیکرنی و ژیانی

بارودوخین ئاکنجیکرنی / فهحه ویانی

رهوشا ئاکنجیکرن ب گشتی ب شیوهیه کی ریژهیی وهك خوازه كو ۹۴٪ ژ سهرحه مئ خیزانان ل دهفهرین باژیران، وهك نافین، یان د خانینین خویین تاکه کهسی یان دشوقه یان فه دژین، . هه رچه واییت، هندهك گروپین دیتر د بارودوخین فهحه ویانی یین نهگونجایی دا دبه رده وامن، بتایبه تی، ل دهفهرین چرییا وان نافنجی و نزم دا، کو ل ویری ژماره کا بهرچاڤا خیزانین ئاواره یان ل جهین فهحه ویانی یین نهفهرمی یان دناڤاهیین نه ته مام کریی دا دژین (شیوی ۷).

کریکرن یا بهر به لافه ل دهفهرین چرییا وان بلند و نافنجی (۲۸٪ ژ ۲۱٪) ل دویف ئیک، هاتینه کومکرن بو سئ گروپین خوجهان) وه کی هاتینه بهراوردکرن دگه ل دهفهرین چرییا وان نزم (۱۴٪ بتنی ۱ ژ ۱۰ خیزانین جفاکئ میقاندار کریچینه. و نهوین دیتر دبنهرهت دا خانینین خویین تایبهت یان شوقه هه نه (شیوی ۸).

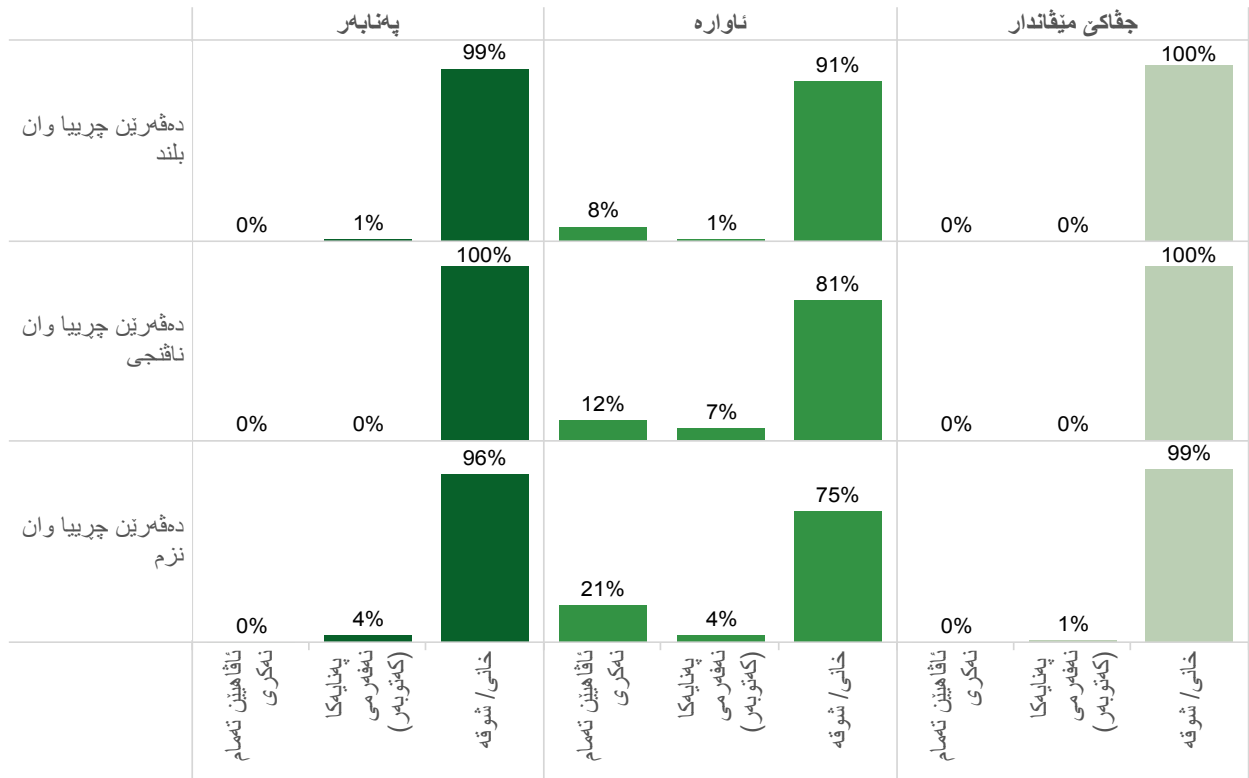
گریهستا

کریکرنی یا نفیسی نه په راکتیکه کا گشتیه ل دهفهرین باژیران. بتنی ۵۱٪ ژ وان خیزانین خانى یان شوقه بکری گرتین د راستی دا گریهسته کا ئیمزاکری و نفیسی هه بوو.

بارودوخ بو په نابهرا و ئاواره یان دژبه ره، نهوین پتربیا وان کری ددهن (۹ ژ ۱۰ خیزانین په نابهرا، ۶ ژ ۱۰ خیزانین ئاواره) بارودوخین هه می چینان وه کیه کن، ژ بلی بو ئاواره یان ل دهفهرین چرییا وان نزم، نهوین کو ریژه کا بهرچاڤا خودانیا خانى یا هه ی.

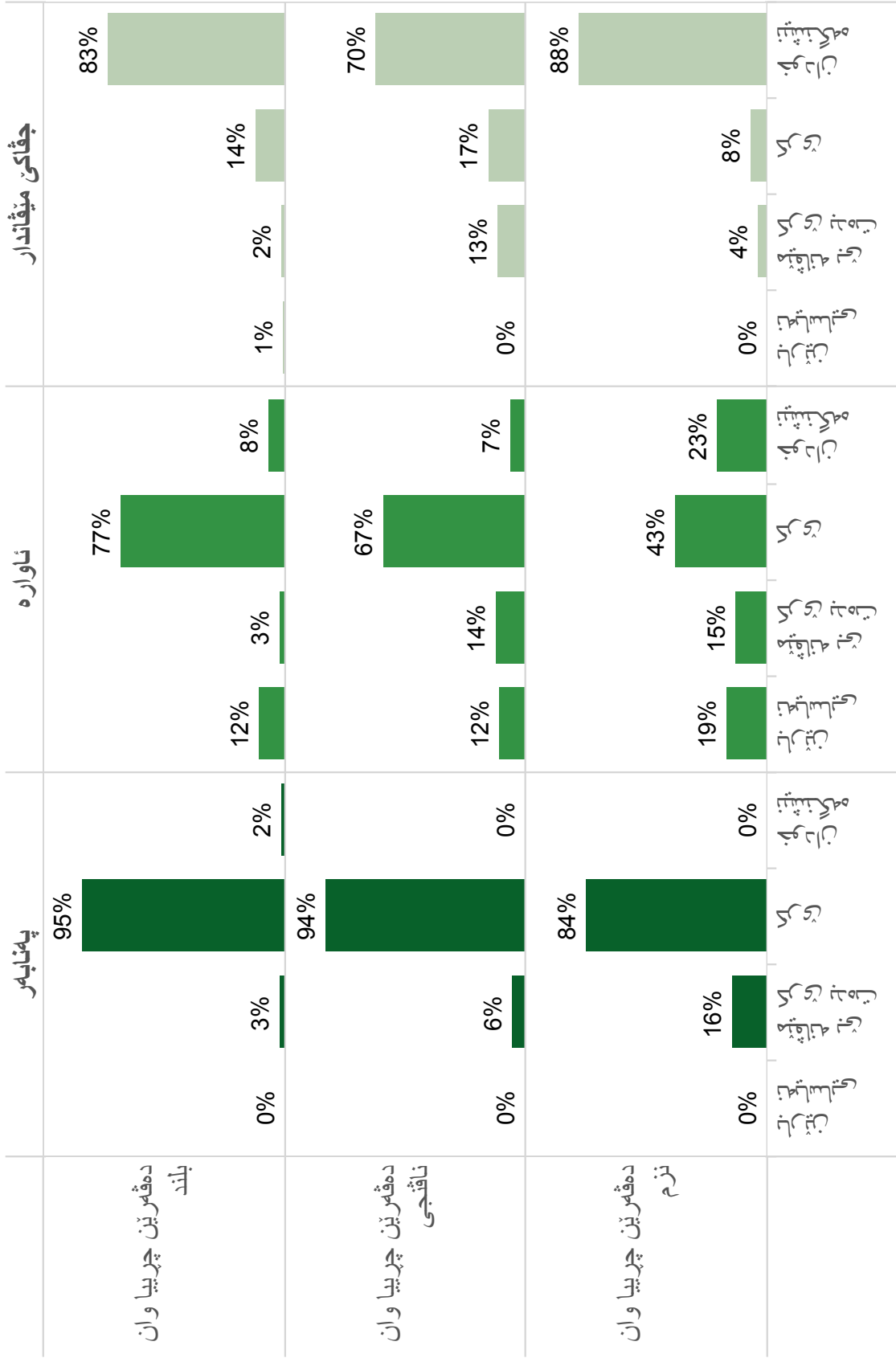
گریهستا کریکرنی یا نفیسی نه په راکتیکه کا گشتیه ل دهفهرین باژیران. بتنی ۱۵٪ ژ وان خیزانین خانى یان شوقه بکری گرتین د راستی دا گریهسته کا ئیمزاکری و نفیسی هه بوو. یین مایی هاتبو پینشبینیکرن کو وان پشتا خو یا بگریهستین دهفکی بهستی. گریهستا نفیسی کو بکردار هه بونا خوه نینه ل دهفهرین چرییا وان نافنجی و نزم. داتا ل دویف گروپین خوجه نیشان ددهن کو بتنی ۱٪ یا خیزانین په نابهرا، ۱۵٪، ژ ئاواره و ۲۰٪ ژ خیزانین جفاکئ میقاندار گریهسته کا نفیسی یا هه ی.

شیوی ۷. جورئ جهئ ئاکنجیبونئ ل دهفهرین باژیران بو ههر چینهك و گروپهكئ خوجهان

تیبینی: ژ نهگه ری سنورداریا قه بارین سه میلان، پهراویژی شاشیی د فی شیوهی دا بلندتره ژ یی نورمال دناڤهرا 10٪ دابه.

شپږي ۸. باري مولکي ټاکنجيوون ل دهفهرين باڙيران بو ههر چينهک و گروپهکن خوجهان

تپيني: ژ ټهگهري سونداريا قهارين سهيلان. پهراوړي شاپين د في شپوي دا بلندتره ژين نورمال دناقهرا - ١٨٦١ دايه.

خیزانین هه‌ق‌به‌شیی دجهی ئاکنجیونئ دا دکهن

ئه‌گه‌رین هه‌ق‌به‌شیا خانئ یان شوقه‌یی دگه‌ل خیزانین دیت دا دکهن د راستیی دا یا گریدایه ب بلندییا لچووین کریئ (بتایه‌تی ل دهووک) هه‌روه‌سا ژ بهر کیماتییا به‌رده‌ستییا جهی ئاکنجیکرئی کو هاتیه به‌راوردکرن ب لیشیا خیزانین ئاواره‌بوین (بتایه‌تی ل شیخان و زاخو). ریژا خیزانین هه‌ق‌به‌شیا خانئ یان شوقه‌یی دکهن بتئ دناقه‌ه‌را خیزانین ئاواره تاراده‌یه‌کی یا بلنده، ب ریژا ۴۵٪ یا هه‌ق‌به‌شیا خانیه ئه‌ف ریژه باراپتر ل ده‌ق‌ه‌رین زاخو، دهووک و شیخان هه‌یه. ئه‌ف ریژه بو هه‌ردوو په‌نابه‌ر و جفاکئ میقاندار دگه‌هه‌ته نژیکی ۲۵٪ وه‌ک نافیئ، ب شیوه‌یه‌ک نافیئکی یا ناست نزمه.

ریژا

خیزانین هه‌ق‌به‌شیا

خانئ یان شوقه‌یی دکهن بتئی

دناقه‌ه‌را خیزانین ئاواره تاراده‌یه‌کی

یا بلنده، ب ریژا ۵۴٪ یا هه‌ق‌به‌شیا

خانیه ئه‌ف ریژه باراپتر ل

ده‌ق‌ه‌رین زاخو، دهووک و

شیخان هه‌یه

قه‌بارئ نافیئا هه‌ق‌به‌شیا جهی ئاکنجیونئ ئه‌وا خیزانین ئاواره‌بوین گرتی ۳,۲ ژورن ل ده‌ق‌ه‌رین چرییا وان بلند، ۳,۸ ژورن لده‌ق‌ه‌رین چرییا وان نافجی و ۲,۹ ژورن بو ده‌ق‌ه‌رین چرییا وان نزم. ئه‌فه پیدفیه بهیته به‌راوردکرن دگه‌ل نافیئا قه‌بارئ خیزانئ کو ژ ۶ ئه‌ندامان پیکدئیت. ئه‌و به‌که‌یین جهی ئاکنجیونئ ئه‌وین مه‌یل بو تیتته کرن کو لبه‌ره ببه هه‌ق‌به‌ش ئه‌ون یین باراپتر گه‌له‌ک بچویک و کیم گونجایه بو میقانداریکرنا خیزانین زیده‌تر. ئه‌ف چهن‌دی کارتیکرن ل سه‌ر په‌یوه‌ندیین خیزانئ، خرابونا سنورین نافخویی، زیده‌بونا توندوتیژیا نافخویی، وه‌کی هاتیه دیارکرن د گه‌نگه‌شکرنا گروپین ده‌ستنیاشکرئ دا دگه‌ل ئاواره‌یان دا.

«ئهم گه‌له‌ک هه‌ست ب نه‌ره‌حه‌تییا هه‌ق‌به‌شیکرنا ژوران دگه‌ل زه‌لام و ئافره‌تان دکهن. بتئی هنده‌ک ربه‌ریئ به‌تال یین بچویک بوه‌می که‌سان هه‌نه و هنده‌ک ژ مه‌بنه‌چاری د ریره‌وان یان دلینانگه‌هان دا دنفین.» گه‌نگه‌شکرنا گروپین ده‌ستنیاشکرئ دگه‌ل ئاواره‌یان (گروپئ ئافره‌تا)

کرئ و لیچوین جهی ئاکنجیونئ

ئاواره‌یی فشارین بهیژ ل سه‌ر بازارئ کرئیان په‌یدا کریه. ژ سه‌رحه‌م هه‌می خیزانین خانئ یان شوقه‌ کریکرن ل ده‌ق‌ه‌ین باژیران دا، ۴۱٪ ئاواره‌نه، ۴۰٪ بو خیزانین جفاکئ میقاندارن و ۱۹٪ بو په‌نابه‌ران (چ جیاوازی نینه ل سه‌رانسه‌ری چینان). بلندترین ریژا کرئیان ل سه‌نته‌رئ ده‌ق‌ه‌رین باژیرین پارێزگه‌ها دهووک هاتیه‌ دیت، ب نافیئا کرئیان ژ، ۳۵۳۰۰۰ دینارین عیراقی بو هه‌ر هه‌یفه‌کئ (۲۸۲\$ بو هه‌ر

هه‌یفه‌کئ) ۶ هاتیه‌ ته‌رخانکرن. بو جهیئ دیت، جوداهیه‌کا بچویک

هه‌یه د نافیئا کرئیان دا، ده‌ستپیدکه‌ت ب کیمترین ژ ۲۰۶،۰۰۰

هزار دینارین عیراقی بو هه‌ر هه‌یفه‌کئ (۱۶۵\$) ل ئاکرئ،

بو ۲۲۸،۰۰۰ هزار دینارین عیراقی (۱۸۲\$ هه‌یفه‌نه) ل

شیخان. ده‌می نافیئا کرئیا هاتیه‌ دان ژلایئ گروپین

خوجهان فه هاتنه به‌راوردکرن، دانا ئامازئ دکهن کو

په‌نابه‌ر، و ئاواره به‌ری خۆدده‌نه سه‌ر کرئیکرنا

ئه‌رزانه‌ترین جهی ئاکنجیئ به‌رده‌ست ل ئافا بازارئ.

هنده‌ک پشکدارین گه‌نگه‌شکرنا گروپین

ده‌ستنیاشکرئ دگه‌ل په‌نابه‌رین سورئ، هه‌رچه‌واپیت،

ئامازه‌کره‌یه کو گه‌له‌ک جارن بوینه ئارمانج بو فشارین

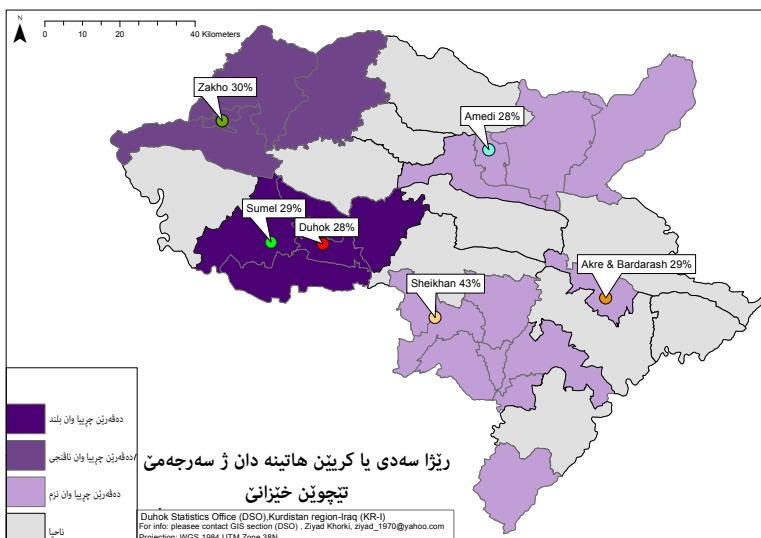
نه‌باش ژ لایئ خودانئ مولکی ئه‌وئ کو بیگومان مفاقی ژ بارئ

لوازیئ وان وه‌ردگریئ، زیده‌بارئ هندئ کو چ میکانزمیت گاننده‌کرنئ

نینن کو ناکوکیئ کرئ ده‌ستنیاشکره‌ک.

ریژا کرئ ژ سه‌رحه‌م تیچوین خیزانئ (بتئی یوان ئه‌وین کرئ ده‌ن) ۲۹٪ یه بو هه‌می ده‌ق‌ه‌رین باژیران پیکفه. چ جیاوازیئ به‌رجاف نینن دناقه‌ه‌را چینان دا، کو دکه‌فیه دناقه‌ه‌را ۲۸٪ ل ده‌ق‌ه‌رین چرییا وان بلند و ۳۵٪ ل ده‌ق‌ه‌رین چرییا وان نزم، هه‌رچه‌نده کو ریژه ب شیوه‌یه‌ک ره‌خه‌گر یا بلنده ل شیخان (شئوی ۹). کو گروپئ خوجهان به‌رجاف وه‌ردگریئ، چه‌واپیت ژئ، ریژا په‌نابه‌ران بلند بویه بو بلندترین ریژه، ب ۳۴٪ ژ سه‌رحه‌م مه‌زاختیئ ته‌رخانکرن بو دانا کرئیه، به‌راوردکرن بو ۲۸٪ بو خیزانین جفاکئ میقاندار.

شئوی ۹. ریژا کرئ ژ تیچوین خیزانئ ل دویف قه‌زایی

ل سه‌ر بنه‌ره‌تئ ریژا گوهارینا \$۱=۱۲۵ دینارین عیراقی هاتیه‌ ته‌خمینکرن

۲. شیائین خزمه‌تگوزاریین گشتی و ئاستی گه‌هشتنی ژ لایئ هاولاتیان قه (په‌روه‌ده و ساخله‌می)

پیشکیشکرنا خزمه‌تین گشتی

داتیین دامه‌زراندنی و کاری ژ روپیشی هاتینه بکارئیان بو خه‌ملاندنا ژمارا که‌سین کاردکه‌ن دنافا خزمه‌تین گشتی یین سه‌ره‌کی دا (پیشکیشکرنا چافدیریا گشتی، فیرکرن و خزمه‌تین گشتی وه‌ک ئاف، کاره‌ب، کومکرنا به‌رمایکان).

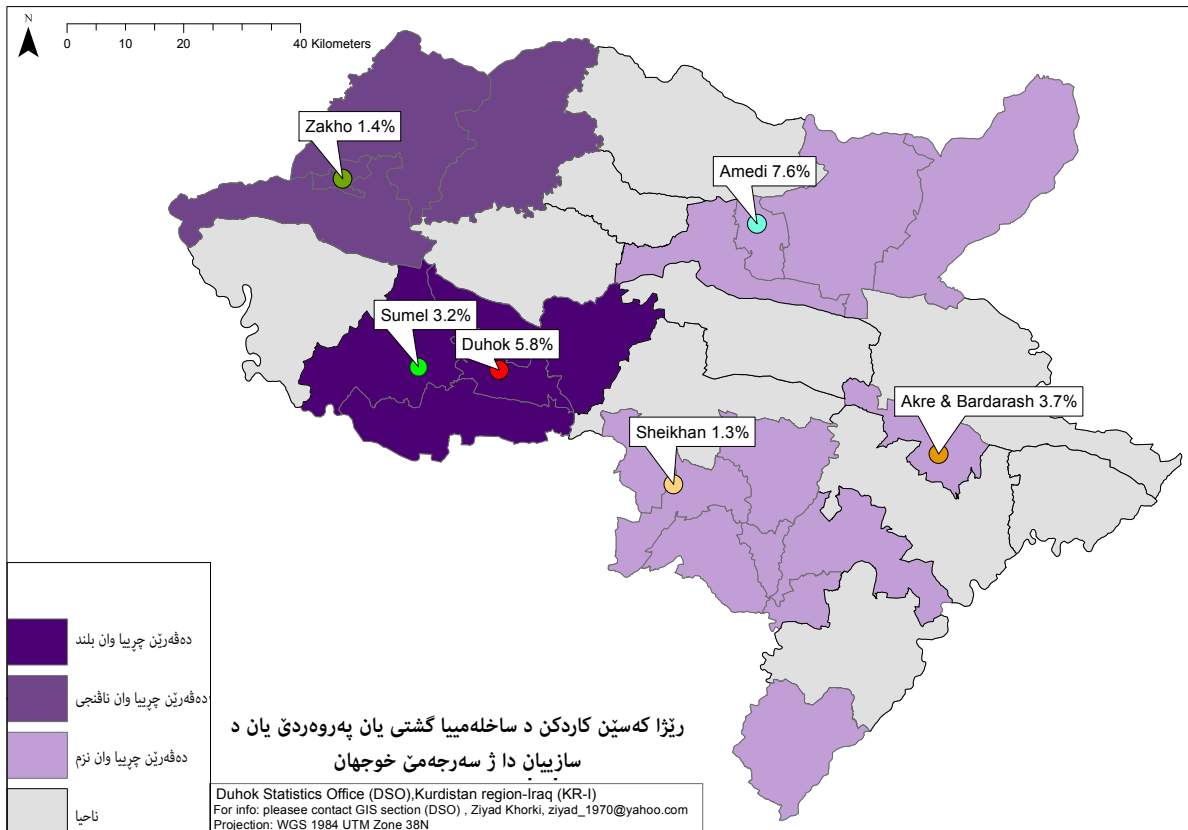
ل ده‌قه‌رین باژیران، ۲۳،۹٪ ژ سه‌ره‌می خوجهان هاتنه دیارکرن کو کاردکه‌ن دناف وان خزمه‌تین گشتی دا، ب رمانه‌کا دی، نیزیکی ۴ کریکاران خزمه‌تین ده‌هینه ۱۰۰ ئاکنجیان (ژ وان ژ جفاکئ میقاندار، ئاواره و په‌نابه‌ر).

جیاوازیه‌کا مه‌زن دیار دبیت دناقه‌را قه‌زایان دا و ل ده‌قه‌رین باژیران ل قه‌زا شیخانئ و زاخو ب شیوه‌یه‌کی ره‌خنه‌گری دبن ناقلینا پاریزگه‌هی دایه

جیاوازیه‌کا مه‌زن دیار دبیت دناقه‌را قه‌زایان دا (شیوی ۱۰) و ل ده‌قه‌رین باژیران ل قه‌زا شیخانئ و زاخو ب شیوه‌یه‌کی ره‌خنه‌گری دبن ناقلینا پاریزگه‌هی دایه، و ئامیدی بهاین ناقلینئ دوجارکی لیدکه‌ت ۷. ئه‌و جهین لیشیه‌کا قورس یا که‌سین ئاواره‌بوی ل (وه‌ک، سیمیل، شیخان و زاخو) بالکیشانئ دکه‌ت بو هه‌بونا نزمترین ریژه ژ ده‌قه‌رین دیت.

به‌رفره‌ه‌بونا پیشکیشکرنا خزمه‌تان، یین گریدایی ب شیان و کوالیتیبی قه، دراوه‌ستیاینه د ماوی ساللا ۲۰۱۴ئ دا ژ نه‌گه‌ری قه‌یرانا دارایی. کو گه‌له‌ک ساریین نویین په‌روه‌رده‌یی و چافدیریا ساخله‌می هیلانه نه‌ته‌مام کری، و زیده‌بونا کارمه‌ندین خزمه‌تین گشتی دقلیا هاتبا راوه‌ستاندن

شیوی ۱۰. ریژا سه‌دی یا که‌سین کاردکه‌ن ل چافدیریا ساخله‌مییا گشتی، په‌روه‌دا گشتی، و که‌رتین مفادار

۷ سه‌به‌رت ئامیدی هاته شروفه‌کرن ل دوپف راسته‌به‌کئ کو باژیر و گوند ب شیوه‌یه‌کئ بلند بلاف کرینه ل سه‌رانسه‌ر قه‌زایی، ئه‌ف چه‌نده دخوازیت کو ریژه‌کا بلندا ماموستایان و ستافی پزشکی بو گرتی کرنا خزمه‌تین په‌روه‌ده‌یی و ساخله‌می ل هه‌ر باژیره‌کی بکه‌ن.

خزمتين په وروځه د پيښور په ښار کې ل د ده قهرين باژيران

وه کي ل سهری هاتيه ديارکرن، د فی به شی دا بتنی ناماژه بئاریشین پيشکيشکرنا خزمتين فيکرنتی هاتيه کرن. بين ديتر نه دگریداینه ب ده سته ټینانتي څه، وه ک کيمونا حهزا خواندنې، ناستی نه رازیونا خزمتان، بهر به ست وه ک زمان، هتد، ل به شی دوماهیکي یی فی راپورتی ناماژه پي هاتيه کرن.

خزمتين ساخلمیي ل د ده قهرين باژيرا

ریژا گشتی یا رازیونتی دهر باره ی ب ده سته ټینانتي خزمتين ساخلمی ل ده قهرين باژيران دياردکهن کو هر ۳ ۴ به رسقده را دگونجن بو هه شتتا ب ده سته ټینانتي ب شیوي ټیرنی (۸٪ کو گله ک باشه، ۶۸٪ باشه) ۰۹ چ جياوازيه کا وه سا مهزن نينه دناقهه را خملاندنا ژ لایي په نابره نو اواره و جفاکي میفاندار څه.

سهرجه می

ل قیره، هه رچه واییت، نه رازیونه کا سنوردار یا هه ل

هنده ک ده قهرين چرییا وان نزم، پتیریا وان ل

ده قهرين گوندان، بتایه تی ل قه زایین ټاکری

و بهر دهره شی (۲۱٪) ژ خیزانان، ژ

سهرجه می، ناستی ب ده سته ټینانتي ب

کیم جوبین دکه ت) دوو ټه گهرين

سهره کی یین فی ریژا کیم ل فان

ده قهران ده گهریت بو، ټیک، بو

کیمکرنا خزمتين گریدایي ب قهیرانا

دارایي څه، دوو، بو دریزه اییا ریکن

دناقهه را خانی و ساییین ساخلمیین دا،

ل ملیا ده قهرين باژيران ل پاریزگه ها

دهوکي، ناستین نه رازیونتی ب شیوه کی

گشتی گله کا نزمه.

ب شیوه کی گشتی، هه رچه واییت، جهگړین، وه ک

چاقدیرییا ساخلمییا تایه ت وه ک هاتین کو ټه څه هه لبرارتنه نا ټینه

جیبه جیکرن ژ ټه گهری کیمونا شیانین دارایي، لگوره ی گه ننگه شه کرنا گروپین

ده ستنیشانکری ټه وا هاتيه کرن دگه ل ناواره یا و په نابهران.

داتایین بهر ده ست ژ لایي رټقه به رییا ساخلمییا پاریزگه ها دهوکي ناماژه دکهن

کو مه زاختیین خیزانتي ل خزمتين ساخلمیین گله ک یا بلند بوی به راوردکرن

دگه ل وه لاتین روزه لاتا نا قهر راست. و ټه څه چهنده بارگرانیه کا بلند دټیخه

سهر بودجه یا نافخوییا خیزانتي.

پيشکيشکرنا خزمتين فيکرنتی ل ده قهرين باژيران هاتيه پيشان ل قیره ل دويځ ریژا سده ی یا زاروکان ټه وین داینه ديارکرن کو نا چنه قوتابخانتي ژ ټه گهری، نه بساناهی ب ده سته نه ټینانتي قوتابخانتي، ژ به رهندي، ټه څه ناماژي دکهنه هه بونا ناسته نگیین ب ده سته ټینانتي فيکرنتی (ټیبینیه ک کو ټه گهرين ديتر نه دگریداینه ب پيشکيشکرنا خزمتان څه ټه وین هاتينه ديتي د به شی دوماهیکي یی فی راپورتی) سهرجه می ۱۰٪ یی زاروکان دناقهه را ژي ۶ و ۱۴ سالیین ل قه زاییا زاخو ټه وین کو نه چنه قوتابخانتي ژ ټه گهری ناسته نگیین ب ده سته ټینانتي فيکرنتی ۸ بو ملیا چینان، ټه څه ریژه تاراده یه کی یا کیمه؛ بتنی ل شیخان پیچکي دسه ر ۴٪. ژ زاروکين ژي وان دناقهه را ۱۵ یان ۱۸ سالیین دا، ۱۰٪ ل سیمیلی نه شین ناماده بېن ل قوتابخانتي ژ ټه گهری مهرجین ب ده سته ټینانتي فيکرنتی، و ل ديفدا ۵٪ ل زاخو. ټه څه ریژه ل جهین ديتر دمیینه دبن ۳٪ یی دا.

هه رچه واییت، یا گرنه گه ناریشین چونا قوتابخانتي

ژيک جودا بکه یین دناقهه را گروپین خوجهان دا:

۱۰٪ ټه ټاواره و ۱۰٪ په نابهران دناقهه را

ژي ۶ و ۱۴ سالیی دایه ديار دکهن ب

هه بونا ناریشه یان بو چونا قوتابخانتي.

هه رچه واییت، بو په نابهران، ټه څه

ناریشه گله ک پتر یا هاتيه ديتي ل

ټاکری، بهر دهره ش، نامیدی و شیخان،

کو دسه ۳۰٪ بو وان زاروکين فی

ژي کو داینه ديارکرن ناچنه

قوتابخانتي. بو ناواره یان، ناریشا چونا

قوتابخانتي کو ب شیوه کی بهر ده وام یا

سهرکیه ل زاخو، ب ریژا ۲۵٪ بو وان

زاروکين نه شیانین بچنه قوتابخانتي. بو جفاکي

میفاندار، ناسته نگیین چونا قوتابخانتي کارټیکرنتي ل

۲٪ یا زاروکان دکه ت. ل نافا گروپین ژي ۱۵ بو ۱۸

سالیی، ۱۵٪ یا په نابهران دایه ديارکرن کونه ناچنه قوتابخانتي ب

شیوه کی گشتی، به راوردکرنا ۸٪ بو ناواره یان و ۳٪ بو ټه ندامین جفاکي

میفاندار دا. بتایه تی، و دوباره، زاخو و نامیدی پتیریا ناریشین چونا قوتابخانتي بو

ناواره و په نابهران یا هه ی.

زانیرین گه ننگه شه کرنا گروپین ده ستنیشانکری دگه ل گروپین ناواره یان ل

ده قهرين باژيران پشت راستیا فان دانایا دکه ت. گله ک خیزانان ناماژه بهه بونا

بهر به ستنین گریدای سهر به ت ب ده سته ټینانتي خزمتين پيشکيشکرني. دریزه اییا

ریکي بو قوتابخانتي گله ک هاتبو ديارکرن. زیده باری نه شیانانا دانا لیچویان بو

څه گوهاستنی. ههروه سا، گله ک خیزانین ناواره ناماژه ب نه بونا زانیرین

چه وانییا تومارکرنا زاروکين خو ل قوتابخانتي چونکی وان نه دزانی دي پرسیارا کن

و لکیری کن.

۸ پتیریا ملیا زاروکين ديتر ناماده بونه ل قوتابخانتي ب چ ناریشه و کیمینه یین مایي ناچنه قوتابخانتي ژ بهر ټه گهرين ديتر گریداینه ب ناریشین چونا قوتابخانتي څه (وه ک چونکی ټه و کاردکهن یان ده یکو بابان بریار دایه وان نه به نه قوتابخانتي).

۹ دفییا هاتییا ټیبینی کرن کو ټه څه پرسیاره کا څه کریبه ل دور ب ده سته ټینانتي گشتی، پتر پیزانین دي پیدفین بو باشرکرنا ټیگه هشتتا ناریشین ده ستنیشان کرین وه ک ب ده سته ټینانتي خزمتين ساخلمیین بین بنهره تی، نافنجی، یان خزمتين ناستی سټانی.

۴. پیکه گونجانا جفاکی و کارلیکرن دنافهرا جفاکان دا

کارلیکرن دنافهرا گروپان دا

کومینتین هاتینه وه رگرتن د گه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دگه ل جفاکئ میفاندار ل شیخان یئ گریدایی بکارلیکرن و پیکه ژیانئ فه دگه ل ناواریان کو ب شیوه به کئ بهرچاف یا پتر نه رنیه ژ هه ستین گشتی ل نا فا گه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری ل دهوکن. ده ماکو باراپتربیا ناواریان ل شیخانئ هه قبه شییا ناساما ناینی و نه ژادی دگه ل جفاکئ میفاندار دا دکهن (مه سیحی و ئیزدی) ریژه کا بهرچاف یا ناواریان ل پاریزگه ها دهوکن عه ره بئین سونه نه.

سه لماندن و شاهیدین کومکری د گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری ناماژی دکهنه ره وشه کا نه ریئی یا کارلیکرنئ دنافهرا هنده ک ژ جفاکئ ناواریان و جفاکئ میفاندار دا.

کارلیکرن پتربیا جارن ل کیمترین ئاسته یان نه ریئیه د هنده ک بارودخان دا. بهر به ستین زمانی د بهرچافن (گه له ک کورد ب عه ره بی نا ئاخفن، و پتربیا ناواریان نه کورد ب کوردی نا ئاخفن)، به لئ نه قه نه تاکه فاکتوره کو کیمبونا کارلیکرنئ شروفه دکته.

پشتی

پیشخه ریا دیارکرن

هاریکاری و دلخوازی،

میفاندار ی بو سه ده ما نه مانا کارلیکرنئ

دگه ل وان ئیدی. گه له ک پشکدارین

گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری

وه سا خو تیگه هاندبو کو نه و دیانی

نه دنافا جفاکئ

خوی نویدا.

د گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دگه ل جفاکین جیاوازی ناینی و نه ژادی یئین ناواریان وه سا هاته تیئینی کرن کو دل ته نگی و گازنده دنافا عه ره بئین سونه، جفاکئ میفاندار و کیمینه یئین دیتر دا هه نه، کیمینه یئین دیتر نه وین ره تکرین ل هه مان جهان بژین دگه ل گروپین دیتر، و بتابه تی عه ره ب، ژ نه گهرئ گازنده یئین بوری.

د هه مان ده ما، گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دگه ل عه ره بئین ناواریان یئین سونی نیشان دا کا چه وا نه و په نایئ دهن کو ل جه کئ فه دهر بژین ژ گروپین دیتر و جفاکئ میفاندار چونکی ژ بهر رولئ وان یئ بگومان د په فچوتین عیراقن دا.

وان دا دیارکرن کو نه و کارلیکرنئ بتنی دگه ل نه ندامین خیزانین خویئین بهر فره هوبین دا دکهن ل پاریزگه ها دهوکن.

هه ستی ئیمناهیی د ژیا نا روژانه دا

ل سه ر بهر هتئ داتایین روپیفتئ بتنی بهر سفده ره کی دیارکربوو کو هه ست ب نه ئیمناهیی ل جهی خو دکته. نه ف چه نده هه ستئ نه ریئیی ئیمناهیی نیشان دده ت (بکرداری هه می خیزانان ئاماژه ب هه سترنا ئیمناهیی ب باش یان گه له ک باش دابو).

بهرچاف وه رگرتنا نه وونا ته نگا فکرن ل سه ر جادی بتنی تاراده یه کئ بهرچاف ریژه ل ده فهرین چرپیا وان نافجی هه یه. ل ویرئ، ئیزیکی ۴٪ ژ بهر سفده را ئاماژه کریه کو نه ندامین خیزانئ رویری ته نگاف کرنئ بویه نه _ چ جیاوازییا وه سا مه زن نینه ل سه رانسه ری گروپین خوجهان.

بخیر هاتنا ده ستیئی ل سال ۲۰۱۴ ئی هیدی هیدی زفری بو بئ باوه ریئ ده ما کو ناواریی دریژ بوو. د هه نده ک بارودوخان دا، نه نجامین نه ریئی دیاربون بریئا کارلیکرن زاروکان، وه کی هاتیه دیارکرن د فان داخوایانیت ل خواری دا.

« نه م بتنی کارلیکرنئ دگه ل وان دکهن نه گهر نه و هاتن و وان تشت خواستن. وه کی دی نه م خوه ژ وان دویردئین خین چونکی زه لامین مه یا گو تیه مه دقیا هین خو ژ ناواریان دویربئین و باوه ریا خو پینه ئین.» گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دگه ل جفاکئ میفاندار ل دهوکن (گروپئ ئافره تان).

« ل ده ستیئی نه م نه گه له ک دنارام بین ب گه هشتنا ناواریان بو شیخان، ده می مه سه روچافین بیانی دیتین ل ناف باژیری. پاش پشتی هینگئ، ئم بویه هه فالین نیزیگ دگه ل کچین ناواریان، و خیزانین مه نیزیگتر لیهاتن بو تیک و دو.» گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دگه ل جفاکئ میفاندار ل دهوکن (گروپئ کچان).

ژ نه ریئین ناواریان، گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری هه مان نه نجامان نیشادده ن. وان دیارکر کو، پشتی پیشخه ریا دیارکرن هاریکاری و دلخوازی، میفاندار ی بو سه ده ما نه مانا کارلیکرنئ دگه ل وان ئیدی. گه له ک پشکدارین گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری وه سا خو تیگه هاندبو کو نه و دیانی نه دنافا جفاکئ خوی نویدا.

تیگه هشتنا جفاکی دزفرته بو هنده ک بابته، ده می هه ول ده ی بو تیگه هشتنا کارلیکرنئ دنافهرا گروپین خوجهی جیاواز دا.

دابه شکرین دنافه را جفاکان دا

هه چه وایبیت، بابه تی وه کی ئیمناهییی، توندوتیژی، پیکفه ژیان دنافه را گروپین خوجهان دا یا بزه حمه ته بهیته ته خمینکرن ل سهر بنه رته تی نه جامین روپفا خیزانی بتنی، ژ بهر سنورداریا لیکولینتی بو فان تیگه هشتا برییا پرسیرانامی. وردینیین پتر هاتینه دیارکرن ژ لاین پشکدارین گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری فه. پشکدارین جفاکی میفاندار دیارکرنه کو خرابونه کا هیدی هیدی یا هه ستین وان بو ئیمناهییی یا هه بی و ب شیوه یه کنی تیکسه را گریدایه ب گه هشتا ناواریا و په نابهران فه. ب شیوه یه کنی گشتی، هه ستی کرنا ئیمناهییی یامایه بهیتر به لی، وه ک ناماژه پیگیری د فنی لیه و رگرتنا ل خواری، نافدیرکنا کیمونا کارلیکرنی یا گریدایه ب زنده بونا بیباوهریین دنافه را جفاکاندا.

ئه ف

خالیت هه گریدانه کا تیکسه ره دنافه را هاریکارین

ئارمانج کری و دل ته نگییا جفاکی، ژ

ئه گهری نه دادپهروه رییا چه وانیا دانا یارمه تیان

ژ لاین ریخراوین جیهانی فه. ههر جفاکه ک

وه سا خو تیدگه هینیت وه ک قوربانن فان

بارودوخان بن بهرچاف وه رگرتن کو ته قاییا

خوجهان بن بهرچاف وه رگرتنا ره سنی

کو ئه و پیدفی هاریکارییی نه.

بتنی ۱۳٪ ژ خیزانین جفاکی میفاندار به رسف دابو کو ناریشین دابه شکرنا گروپان هه نه (۱۸٪) بو په نابهران، و ۹٪ بو ناواریان، به لی پتریا هه ره مه زن ناماژه نه کریه ب هه بونا ناریشین مه زن کو پیکفه ژیانن ل پاریزگه ها دهوکی بیخیته دمه ترسییدا. بتابیه تی، ل ده فهرین چریا وان بلند ل دهوکی و سیمیلی.

به رسفده رین پتر (نافین ژ ۱۷٪) بو هه می گروپان) ناماژه ب هه بونا ناریشه یین پیکفه ژیانن کر بو. د نافا فان باژیرین مه زندا، فشار تیخستنا ل سهر خزمه تان ب توندی هه ست پیکریه و پیشبرگی ل سهر ده لیقین کاری پتر دژوارتره. وه ک هاتیه وه سف کرن د به شین داهاتی دا.

سه بارت ناریشین ده ستیشانکری ئه وین فان دابه شونان دنافرین، به رسف دجیاواز بون ل دویف گروپین خوجهان. به رسفده رین جفاکی میفاندار ناماژی دکه نه کومه کا ناریشین هه مه ره نگ، هه فبرکیا نه دادپهروه رانه بو ده لیقین کاری (۵۶٪) یا به رسفده ران ناماژه کر بو فان دابه شوتین هاتینه دیارکرن بو فنی ناریشی بتابیه تی) و ریکا کو هاریکاری هاتینه دان بو ناواریان و په نابهران بتنی (۵۴٪) یه، بو جیاوازیین که لتوری دنافه را جفاکان دا (۴۸٪) یه. سه بارت ناواریان و په نابهران، به رسفده ران ناماژه بیه ک تاکیی کر بو دوو ناریشین وه کیه ک: ریکا یارمه تی و هاریکاری تبتنه پئ ئارمانج کرن (۵۸٪) و پیشبرگی ل سهر ده لیقین کاری (۵۲٪) یه.

یاگرنگه تیبینییی بکه ین کو ئه و ریکا هاریکاری پئ تینه دان خاله کا رون یا دابه شونن دیارده کت. و ئه ف خالیته هه گریدانه کا تیکسه ره دنافه را هاریکارین ئارمانج کری و دل ته نگییا جفاکی، ژ ئه گهری نه دادپهروه رییا چه وانیا دانا یارمه تیان ژ لاین ریخراوین جیهانی فه. ههر جفاکه ک وه سا خو تیدگه هینیت وه ک قوربانن فان بارودوخان بن بهرچاف وه رگرتن کو ته قاییا خوجهان بن بهرچاف وه رگرتنا ره سنی کو ئه و پیدفی هاریکارییی نه.

نوکه مه گه له ک خیزانین ناواریان ل گه ره کا خو هه نه، ئه م زانین ئه و کینه، ئه و ژ کیری هاتینه، ژ به رهندی ئه م هه ست ب ئیمناهییی ناکه یین وه ک به ری نوکه. «گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری (گروپین زه لامان).

گه له ک ناواریان دقیا وان گه ره نتیا ناکنجیونی ژ ئاسایشی هه بو [ئاسایشا نافخویی]، ئه فه دی بیته ئه گهری ره حه تییی بو مه ده رباره ی مانا وان دناف مه دا. «گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری (گروپین زه لامان).

پشکدارین گه نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری ژ گروپین دیتر یین ناواریان، وه ک عه رب، تورکومان، یان شه به ک، د هه قبه شن ده مان گرکی دا بو ئیمناهییی و ئاسایشی، نه وه کیه ک، بوغوونه، ناواریه یین کورد. ئه فان گروپان دیارکر کو هاتینه ترساندن ب تیشاندن، و ناماده بوینه به رامبه ر رودانین ئیمناهییی ئه وین رویریبونی پستی ناواریه یین.

هنده ک جاران دبیته ئه گهری هندئ کو خیزان نه هیلیت زاروکی وان ناماده بیت ل قوتابخانن ژ ئه گهری ترسا گه فان و هیرشان (هه چه نده داتایین روپفی نشان نه دایه کو ناریشه کا گشتیه)، ئانکو دویره که تنه کا زنده تر یا فان جفاکان و ئاسته نکرنا ههر پیکفه گونجانه کن.

قەزا زاخو، دھۆك، بارودوخىن ژيانى يىن ئاۋارەيان، چىرا ئىككى، ۲۰۱۴ جوزىف مىركس، كومىسيونا بالا يا نەتەۋىن ئىككىرتى بو كاروبارنى پەنا بەران

5. فاکتەرین پالدانی بین ئه‌رینی و نه‌رینی: ده‌رئێخستن، کوچه‌ری و فه‌گه‌ریان

پالدانا نه‌رینی: ده‌رئێخستنا خێزانان

پالدانا شیلی: کوچکرنا ده‌رفه‌ی وه‌لاتی

پتر ژ ۱۲٪ یا خێزانان هاتینه ده‌رئێخستن د ماوی ۶ هه‌یفین بوری (نیزیکی ۳,۵۰۰ خێزانان)، هه‌روه‌سا ۶٪ یا خێزانی پهنابه‌ر (نیزیکی ۵۵۰ خێزانان). نافینا رێژا سه‌دی بو خێزانی جفاکێ میفاندار کیمتره ژ ۲٪ (نیزیکی ۱,۴۰۰ خێزانان) تا راده‌یه‌کی، ده‌رئێخستن پتر به‌ره‌ف دوباره‌بوته‌یه ل ئاکرێ، به‌رده‌ره‌ش، ده‌وکی و سیمیلێ (شیوی ۱۱)'.
 ئه‌گه‌ری پتریا دوسه‌یین ده‌رئێخستن بین گه‌ردینه ب نه‌شیانا دانا کرین فه (۴۹٪ یا دوسه‌یین ده‌رئێخستن) ۱۱. دووهم ئه‌گه‌ری هاتی دیت بو ده‌رئێخستن، بتایه‌تی و ب شیویه‌کی دوباره‌بوی ل ده‌فه‌رین چریا وان نزم، ئه‌وه کو نیازا خودانی ملکی بو ده‌ستپیکرنا پروژین گه‌شه‌کرین و هه‌لوه‌شاندا ئاقاھییه. کو دیته (۲۱٪ ژ که‌یسین ده‌رئێخستن).

نیزیکی ۱ ژ ۱۰ یا خێزانان (۷٪) ب کیماتی ئیک ژ نه‌ندامین خێزانی دیارکریه کو پلانه‌کا هه‌بی بو هیلانا یه‌که‌یا خێزانی. نیفه‌کا وان نیاز هه‌بون بو چونا ده‌رفه‌ی وه‌لاتی، بو ئه‌وروپا. ئه‌فه‌ نه‌یا سنورداره‌ بنتی بو پهنابه‌را و ئاواره‌یان، به‌لێ هه‌مان رێژه بو نه‌ندامین جفاکێ میفاندار ئاماژه‌ دکه‌نه هه‌مان پلان.

پتر ژ ۱۲٪ یا خێزانان

هاتینه ده‌رئێخستن د ماوی

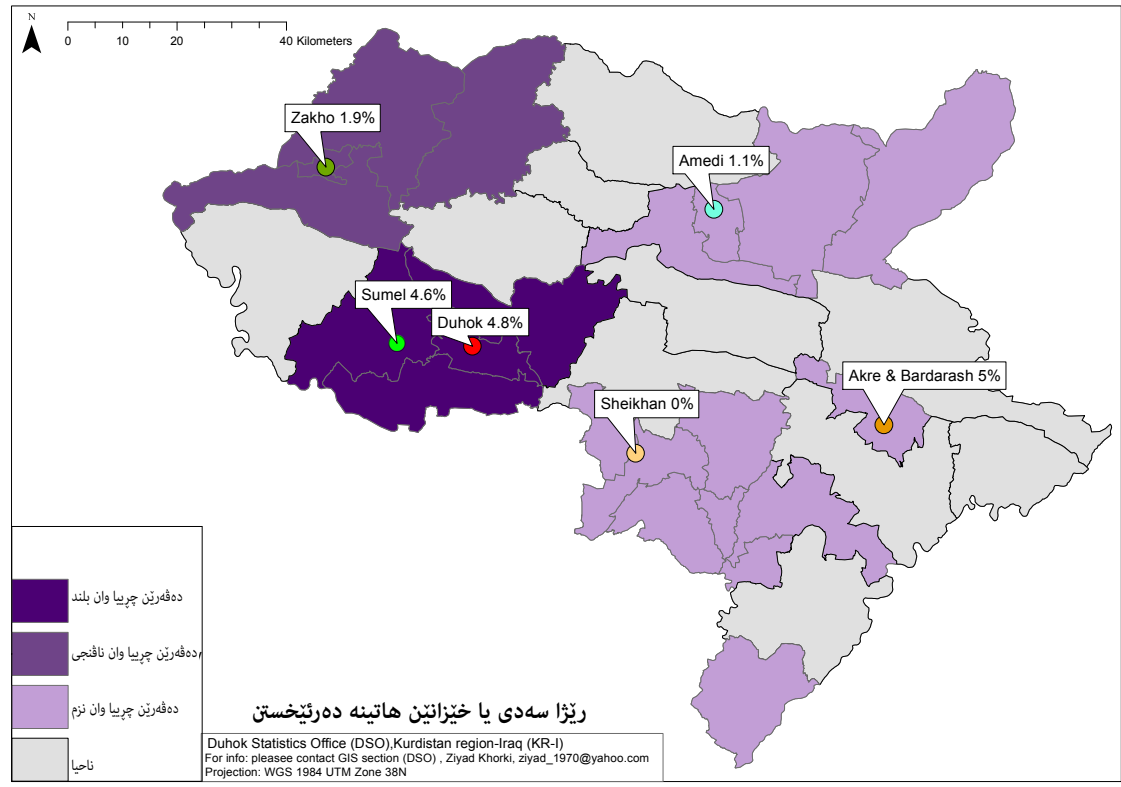
۶ هه‌یفین بوری (نیزیکی ۳,۵۰۰ خێزانان)، هه‌روه‌سا ۶٪

یا خێزانی پهنابه‌ر (نیزیکی ۵۵۰ خێزانان).

به‌رفه‌هه‌بونا ئه‌گه‌ران بو هه‌ول دانا ریکا کوچکرین ئاماژه‌ پێ کریه، به‌لێ پتریا ئه‌وین دیتین ئاماژه‌ کریه دلخوازیی بو لیگه‌ریانا کارکره‌کا باشر، فیکرکه‌کا باشر، وئیمناهی.

دانا زیده‌تر بین هاتینه پشت راستکرن برییا پشکدارین گه‌نگه‌شه‌کرنا گروپین ده‌ستیشانکری ئه‌وین ئاماژه‌ کری ب بلندبونا ئالیی کوچکرین دماوی دوو سالی بوری و هه‌ک بارودوخین گشتی ل پارێزگه‌ها ده‌وکی ب شیویه‌کی زیده‌تر وێران بویه.

شیوی ۱۱. رێژه و سه‌رجه‌م ژمارا خێزانی هاتینه ده‌رئێخستن بو هه‌ر جه‌ه‌کی

۱۰ئه‌گه‌ر بنتی رێژا ده‌رئێخستن به‌رجا‌ف وه‌رگه‌رین دنا‌ف خێزانی دکرێیان فه (ژ بلی وان ئه‌وین خانی هه‌ی یان ده‌جێن ئاکنجیوه‌نه‌کا نه‌فه‌رمی دا دژین)، رێژه بقی ره‌نگییه: ۰.۱۶٪ ژ خێزانی ئاواره، ۷٪ ژ خێزانی پهنابه‌ر و ۶٪ ژ خێزانی جفاکێ میفاندار هاتینه ده‌رئێخستن د ماوی ۶ هه‌یفین بوری. ۱۱ ئه‌و خێزانی هاتینه ده‌رئێخستن ژ ئه‌گه‌ری نه‌دانا کرێ نوکه ۲۶٪ یا سه‌رجه‌م تیچوین خێزانی بوکری ته‌رخانکه‌ن، کو ئاماژی دده‌ن کو رێژه یا گونجا به‌ بو لیچوین کریی.

پالدانا ئهرينى: حهز و شيان بو فه گهريانا جهي ره سهن

باراپتريا خيزانين ئاواره بوين فه گهريانا خوه نيشان داينه هندي د شيان دا بيت و حهز هه بيت، هه رچه نده ريژه كا مهزنا ئاواره يا و په نابهران هه تا في ده مي چ هيفيين فه گهرياني نينن (شيوئي ١٢).

دهرباره ي تيرينين په نابهران، ٧١٪ ژ خيزانا وان فه گهريانا

بو سورين ل بهرچاڤ گرتيه، به لئ ٢٩٪

(نيزيكي ٢٠٧٠٠ خيزانان) حهز نينه بو فه گهرياني،

ب هه مان شيوه، ٢٢٪ يا خيزانين ئاواره يان

ديسان وان ئەف حهزه نينه بو فه گهرياني

(نيزيكي ٦٠٥٠٠ خيزانان). دناڤا گروپين

ئاواره يان دا ب شيوه يه كئ سه ره كي

ئهوين دنه رته تا ژ ميسل هاتين

دلخوازه كا بلند بو نه فه گهرياني يا

دياركري ب ريژا (٢٣٪)، دده مه كي

دا كو بتني ١٠٪ يا وان ژ شنگالي

نه حهزا فه گهرياني نينه.

وه كي مهرجئ فه گهرياني بو جهي

ره سهن، بكردار نيزيكي هه مي خيزانان)

بتني ئهووين دلخوازيا فه گهرياني هه ي

دايه خوياركن كو مهرجئ سه ره كي ين

فه گهرياني، ئازادكرنا، جهي وان ين ره سهنه. و

دووهم مهرج، هه رچه واپيت، نيزيكي ٥٠٪ يا

خيزانان تيشك ئيخستيه سه ر شيانا فه گهريانا مالومولكن

جهي ره سهن وهك مهرجه كئ سه ره كي. ئه فه پتر يا ئاسييه د باهه تين

ياسا و سياسه تئ دا هه رده م دده ستين وان خيزانان بخودا نينه. به رسقان چ

جياوازي نين ل دويڤ كا ئەف خيزانه دنه رته تا ژ ميسلن يان ژ شنگالي نه.

وان ههروه سا پيشبينييا زيده بونا ريژا كوچكرن بو ئه وروپا كريبه ب نيزيكرين ده مي پاري پيدفي هاته به رده ست بو ئه نجام دانا پلاني. ههروه سا گه لهك خيزانان دا دياركرن كو ئاريشا دوماهيكي د پيشكيشكرنا چاڤديريا ساخه لميئ نه گه ره كئ سه ره كيبه بو كوچكرن: كو دراستي دا نه شيانا چونا توركييا ئيدي بو ئه گه رين پزيشكي بن فيزه حهز يا زيده بوي بو كوچكرن ب شيوه يه كئ به رده وام.

« باراپترا كوركين گه نچ وه لاتي دهيلن، هه تا نه گه ر ئه و ل ئاستين خواندنن

يين باش ژي بن. به لئ ل في دوماهيكي، ده مي ده وله تا

ئيسلامي ل عيراقئ وشامئ (داعش) هاتي، كچان ژي

ده ست ب چوني كر. به ري هينگي چونا زه لمان

بتني بو. في سالي، ههروه سا، پتريا دبن زين

١٨ ساليين دا به ري نوكه وان وه لاتي هيلاي

بريچه كا نه ياسايي.» گه نكه شه كرنا گروپين

ده ستينشانكري ده گه ل جفاكئ ميڤاندار ل

شيطان.

« گه لهك خيزانن هزرا چونا ده رڤه ي

وه لاتي ده كن به لئ ئه و نه شين في

پلاني بجهينن دفي ده مي دا ژ به ر

ئه گه رين دارايي. هه رگاڤه كا خيزانن

پاري پيدفي په يداكر بو چوني، ئه و

دئ في پلاني بجهينن، ئه و دئ في

چه ندئ كهن.» گه نكه شه كرنا گروپين

ده ستينشانكري ده گه ل جفاكئ ميڤاندار

ل ده وئ.

هوشدارينن تايهت دڤيت بيتنه دان

سه باره ت كيمي نه بين ئايني. پترا مه سيحيان

و تيزديان د گه نكه شه كرنا گروپين ده ستينشانكري

دا هيفيا خو ده برري بو هيلانا وه لاتي و ليگه ريان ل

چونه كا تيمنا ده رڤه ي وه لاتي. وهك دايه خوياركن دناڤ

گه نكه شه كرنا گروپين ده ستينشانكري دا، وان ب گشتي دا دياركرن

كو ئه و چ پاشه روژئ ناينن بو خو ل عيراقئ و چ هيفي نينه كو بارودوخ باشت

ليبين.

پشتي وان هه مي ژيونا خو ژ ده ستداي و بوينه ئارمانجا دياركري دناڤا

په فچونان دا، وان دا دياركرن كو وان ئيدي باوه ري ب خه لكئ وه لاتي نه مايه و

چ جارا نه شيانه هه ست ب ئيمناهيئ دناڤ وه لاتي دا بكن.

بو فان نه گه ران، يان كوچكرن برييا قاچاغ يان په ناگه هئ يا دوپاتكريه دناڤا

فان كيمي يان دا.

١٢ ئەف به رسڤ دانه دهرباره ي فه گهرياني بين تيبيني كرين ل به ر روناھييا ميژوويا راستييا ديروكا ئاواره ييا بخوري دا ئه وا چيبيو ل سالا ١٩٧٠ ئي و ٨٠ ئي، ب شيوه يه كئ تايهت ل پاريزگه ها نه يه وا.

گه لهك ئاواره يين نوكه ل ده وئ ميڤان ل وي ده مي هاتبونه ئاواره كرن زلاين ريژما به ري فه و هاتبونه ئاكنجكرن ل كومه لگه هان (بتايه تي بو تيزديان) ژ به رهندي، فه گه ريان بو وان كومه لگه هان

نابيت بهرچاڤ وه رگرين وهك فه گهريانا راست بو جهن ره سهن. ئەف باهه ته يئ گريدايه ب شيانين فه گهريانا مالومولكين ره سهن به ري ئاواره بونئ ل سالا ١٩٧٠ و ٨٠ ئي يان.

ل دور په نابهرا بتایه تی، کو به رسف ب شیوه یه کی په کسان دبه لافکرینه ل سه رانسهر مهرچین شیوا (هاریکاریین دارایی، نافه دانکرنا مولکی، فه گه راندنا مالومولکی)، دگه ل زیده تر ریژا هاریکاریین دارایی^{۱۳}

همه می نیشاندهر ناماژئ دده نه درپژبونا دهمی ناوارهییبی هه تا کو چه ز ژی هه بیت ژ لای خیزانان بو فه گه ریانی. ده فها شنکالی، بوموونه، نوکه یا هاتیه نازادکرن به لی دهرده سه ریین نه بونا تیمناهییبی و ویران بونه کا گران دیتیبه. دفی نمونی دا بتایه تی. پلانیین ههین بو نافه دانکرنا باژیره کی نوی برهخ باژیری ویران بوی فه.

«نهس فه گه ریامه باژیری خو ل شنکالی. من پشکین بو بارودوخین خو کر. من دیت خانیی من یی ویران بوی و من دیت هنده ک که سوکار یین هاتینه کوشتن ژلای دهوله تا ئیسلامی ل عیراق و شامی (داعش) فه. ده فها یا فالو بوو، بتنی هنده ک تیمین راکرنا مینان ل ویری کاردکر.» گه نگه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دگه ل ناوارهییبی (ئیزدییان).

گه نگه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دگه ل جفاکی میفاندار تیگه هشتنا بارودوخان نیشان دا و رازیبونا راستیا فه گه ریانی کو به شه ک ژ پروسه یین هه ره مه زن و نالوزه. همه می پشکدارین گه نگه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری زانینا بارودوخان نیشان دا دنافا پتیریا ده فها رین نازادکری کو دی گرفتین ژایانا روزانه رووده ن. وه ک نه نجام، تا راده یه کی دی کارداتیین نه ریینی هه بن بو میفانکرنا خوچه یین ناواره.

«مه بقیت نه و مینان یان نه، نه م دی سه ره ده رییبی دگه ل وان کهین وه ک میفان هندی نه و مینان. نه و نه شین فه گه رن، ژ بهر هندی نه م تیدگه هین نه و دقیت مینان خو نه گه ر نه و کارتیکرنی زیده تر ل ده فها مه بکه ن.» گه نگه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دگه ل گروپ جفاکی میفاندار ل شیخان (گروپ زه لامان).

« هندی ناواره نه شین بزقرنه چه یین خو، نه م دی دبه رده وام بین ل سه ر هاریکارکرنا وان کو چه وا نه م وان وه ک پارچه ک ژ جفاکی خو ده دانین.» گه نگه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دگه ل گروپ جفاکی میفاندار ل شیخان (گروپ نافره تان).

شیوی ۱۲. به لاقبونا خیزانان ل دو یف چه زا فه گه ریانی بو ده فها ره سه ن ۱۳

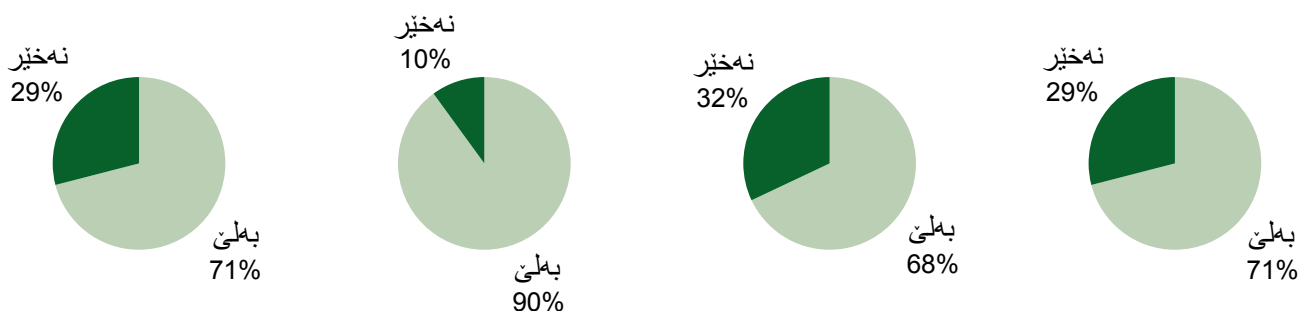
حه زا فه گه ریانی بوچه ی ره سه ن

قه زایین دیت ل عیراقی

شنکال

الموصل

سوریا

۱۳ جودا ژ ره وشا سوریی، بتن قه زایین عیراقی یین میسل و شنکالی (گریدی ب پاریزگه ها نهینه وا فه) دیار کرینه د شیوه ی دا چونکی ۹۴٪ یا ناوارهییبی ده له سه نگان دتین ده فها رین فه گرتیدا یین ژ فان دوو قه زایین ل عیراقی هاتینه.

۵. کارکن و دامه‌زاندن ل ده‌قهرین باژیران

گه‌نگه‌شهرن و کورتیا نه‌جامین سهره‌کی

ریژا خوجهین بیکار، هه‌چهنده، گه‌له‌ک یا به‌رچافه ل سهرانسه‌ری پارژگه‌هی و هنده‌ک گرفتار دسه‌پینیت بو تیکه‌لکرنا فه‌گه‌ریانا وان به‌ر ب بازارِی کاری فه.

هه‌چهنده کو جفاکئ میفاندار کیمترین ریژا که‌سین بیکار یا هه‌ی ب شیوه‌یه‌کئ ریژه‌یی، ریژا ته‌مام ۶۷٪ ژ هه‌می تاکه‌که‌سین بیکار ژ جفاکئ میفاندارن دزفریت. پرتیا مایتیکرتین ژیانئ، بقئ رمانئ، کو گه‌له‌ک جارن جفاکئ میفاندار نارمانج نه‌کریینه.

ژلایه‌کئ دیفه، بو مه‌ره‌مین ژیانئ دفتیت به‌رچاف بهیته وه‌رگرتن کو نیفا تاکه‌که‌سین بیکار دناقه‌را ژیب ۱۵ و ۲۴ سالیین دانه. و تیکه‌لکرنا گه‌نجان به‌ر ب بازارِی کاری تیکه ژ گرفتین ره‌خنه‌گریین رویری پارژگه‌ها دهوکی دبن.

ناستئ فیکرنئ نه‌وژی هه‌روه‌سا گرفته، ب ریژا ۷۲٪ یان نینه یان فیکرنا به‌ره‌تی بتئ یا هه‌ی و ۲۱٪ نزانن بخوینن و بنقیسن. ل دوماهیکن، ب رمانه‌کا جوگرافی نامیدی، شیخان و سیمیل نه‌و ده‌قهرن یین پتر رویری پتر یا بلندبونا بیکارییی دبن ژ جهین دیت، دده‌مه‌کی دا کو زاخو ریژه‌کا گه‌له‌ک کیمنا ناستئ بیکارییی تیدایه.

نه‌فه وئ ناماژئ دکه‌ت کو که‌رتئ تایه‌ت ل زاخو (باراپتر نه‌فه‌رمییه) شایه بو که‌سین خوجهین نوی گه‌هشتین وه‌رگریت، کو ده‌قهرن دیت تیکوشانه‌کا پتر کریه (شیخان و سیمیل زیده‌بوننه‌کا بلندا خوجهان هه‌بو ژ نه‌گه‌ری ئاواره‌یی، و نامیدی نزمترین ناستئ پیشفه‌برنئ ل که‌رتئ تایه‌ت دا هه‌بو).

یا دهرباره‌ی کارکرنا نافرته‌تان، ریژا کارکرنا نافرته‌تان گه‌له‌کا کیمه وکیم دهرفته هه‌نه ل دهرفه‌ی کارین که‌رتئ گشتی. باراپترا فئ چهندي دغه‌گه‌ریته بو ژیده‌رین پیشه‌رین که‌فته‌شوپیی و بیروباوه‌رین سه‌رجه‌م جفاکان ل دور رولئ نافرته‌تی. پرتیا نافرته‌تان نوکه دژیی کاری دا، ئاواره بن یان نه، خواندنئ و نقیسنئ نزانن، کو بکردار وان ژ بازارِی کاری دویردئین.

گه‌له‌ک نافرته‌تین گنج هیدی هیدی ناستین خواندنئ یین بلند ب ده‌ستخوفه‌دئین، دی بیته نه‌گه‌ری لیگه‌ریانی بو جونا نافا بازارِی کاری. تیکه‌تا وان دی یا گرنگ بیت بو گه‌شکرنا ئابوری ل ده‌قهرئ، به‌لئ دی بیته نه‌گه‌ری سه‌پاندنا هنده‌ک گرفتار بو بازارِی کارکرنتئ نه‌گه‌ر نه‌فه نه مودیرن کرن بیت و نه‌گه‌ر کار نه ده‌مه‌جور بن ری بدن بو هاتنه‌نافا نافرته‌تین گنج.

دهوکی مایه نه‌و پارژگه‌ه یا کو بلندترین ریژا خوجهان ل کاری دگه‌رن و نزمترین ریژا خوجهین کاردکن به‌راوردکن دگه‌ل پارژگه‌هین دینن هه‌ریما کوردستانئ. لیسیا ئاواره‌یا و په‌نابه‌ران کارتیکرنه‌کا پارچه‌کی هه‌بو ل سهر فان بارودوخان، چونکی کارکن و بیکاری بو جفاکئ میفاندار ب هه‌مان شیوه بو به‌ری گه‌هشتنا ئاواره‌یان.

دقی بابه‌تیدا، دفتیت ژیبی کارکرنتئ یی خوجهین ل دهوکی کاردکن به‌رچاف بهیته وه‌رگرتن ب شیوه‌یه‌کئ به‌رچاف ناستین نزمین خواندنئ هه‌نه (بوموونه ۵۸٪ یا نه‌وجوانین کاردکن چ پله‌یین به‌ره‌تی یین خواندنئ نینن). کارکن بو په‌نابه‌رین سوری، ژ لایه‌کئ دیفه، ب شیوه‌یه‌کئ به‌رچاف یا بلند، ریژه بو نه‌وجوانین خوجهین نیر نیژیکی ۷۵٪ یه. ئاواره‌یین کاردکن هه‌مان ریژا جفاکئ میفاندار هه‌یه (۶۳٪ بو زه‌لامان و ۱۱٪ بو نافرته‌تان، به‌لئ ژماره‌کا بلندا که‌سان ل کاری دگه‌رن.

نه‌ف بارودوخه، هه‌چه‌واپیت، قه‌ره‌بوکرنا ئاواره‌یا ب شیوه‌یه‌کئ پارچه‌کی هاتیه‌کرن برییا ب ده‌ستقه‌ئینانا فه‌گه‌هاسنتئ بو که‌رتئ گشتی ژ لاین حکومه‌تا فیدرالیا عیراقئ فه بو کاری وانئ پیشتر ل جهی وان یی ره‌سهن (سهر هندیرا کو بتئ نه‌گه‌ر لکه‌رتئ گشتی کاربکته‌ت).

دینامیکی که‌رتئ تایه‌ت، رویه‌کئ سهره‌کییه د بارودوخین ئاواره‌یا ده‌می وئ دریز بویی دا، وه‌ک ئاواره و په‌نابه‌ر هه‌رده‌م نه‌شین بو حکومه‌تئ کاربکته (هه‌چهنده ژ بلی هه‌بونا ماموستایان و کارمه‌ندین چاقدیرییا ساخله‌میین).

دیسان ژ، ل پارژگه‌ها دهوکی پرتیا کارکران ل که‌رتئ گشتی کاردکن، ب ریژا ۵۵٪ یا کریکاران د جفاکئ میفاندار دا بو حکومه‌تئ یان بو کومپانیین گشتی کاردکن.

نیفا ئاواره‌یا و په‌نابه‌ران نه‌وین ل پارژگه‌ه کاردکن د که‌رتئ نافته‌دانکریندا کاردکن، کریکارین ده‌سته‌قئ روژانه د که‌رتئ چاندنئ دا دووه پترین کاری به‌ربه‌لافه. ب رمانا جوگرافی، کارین که‌رتئ تایه‌ت ب شیوه‌یه‌کئ گشتی پتر دهرده‌ستن بتایه‌تی ل ده‌قهرن زاخو و ئاکری، هه‌روه‌سا ل سیمیلئ ژ. هه‌روه‌سا ژ نه‌و ده‌قهرن مه‌زنتین لیسیا که‌سین ئاواره لئ هه‌ی.

۱. باری کاری یی خوجهان

شروفه کرنا تیگه هان

باری کاری خوجهان هاتیه شروفه کرن برییا سئ نیشاندهرین جیاواز. **تیگه م**، برییا ریژا تاکه که سین دناقههرا ۱۵ و ۶۴ سالییی دا نهوین هاتینه دامه زرانندن د ماوه به کی دا ل هه یفا بهری روپیشی دا یان بوخو کارده کهت یان ژی ب کرئی کارده کهت، ده واما ته مام یان ب شیوه به کئی پچر پچر ('کارده کهت').

پیناسه یا کارکرنی مومونا فی یه: کارکرنا فرمی یان بیکارییا ده مامکدار یا به ربه لافه دنافا فی چارچو فی دا، رامانا وی نه وه کو تاکه که سان چیدبیت کارنه کر بیت هه یقی هه مییی بته مامی، به لی پچر پچر د جهین جیاواز دا، بو هنده ک روژان، د ریازا روپیشی بو فی راپورتی، وه ک فان جوره تاکه که سان یین هژمارتین کارده کن، نه گهر هه تا کو وی / وی بو

تیگه هی

که فنه شوپییی یی

ریژا کارکرنی و بیکارییی

بته مامی نا گونجیت بو

چارچو فی هه ریما کوردستانی و

بو رهوشا ئاواره ییا ئالوز

وه ک یا هه ی

دووه م، برییا ریژا تاکه که سین دناقههرا ۱۵ و ۶۴ سالییی دا نهوین بهری نوکه کار نه کری به لی ب شیوه به کئی چالاک لکاری دگهرن، یان بو جارا ئیکئی یان پشتی کاری خویب به ری یی ژ ده ستدایی ('لکاری دگهریت').

هه فته کئی کار کر بیت دماوی هه یفه کئی دا و نه و ده می مایی بوراندبیت ب لیگه ریانی لکاری. بیکارییا ده مامکدار بقی ئاوابی نه یا دیاره د داتایان دا.

زیده باری فی چه ندی، بوخو کارده کهت دیسان گروه کئی گهوره کو د گه له ک رهوشان دا چیدبیت بیکارییا نه جیگیر بفه شیریت.

سئیه م برییا ماییا ریژا تاکه که سین دناقههرا ۱۵ و

۶۴ سالییی دا نهوین دهرقه ی هیزا کاری، رامانا وی نه وه کو نه و قوتابییی ده واما ته مامن، که سین نه شیوا نهوین

نه شین کاری بکه ن، ژنن به رمالان، که سین زوی خانه نشین بوین، ب

شیوه به کئی ئاسان که سین هه ز نه یی کو کاربکه ت. نه ف تاکه که سه نهون 'نه یین

چالاک ژ لایئ ئابوریقه' و نا ئینه هژمارتن وه ک به شه ک ژ خوجهی بیکار

('ده رقه ی هیزا کاری'). کومکرنا هه رسئ گروپان یه کسانه بو ۱۰۰٪.

ژبه رهندی، سنورین بیکارییی یا بزحمه ته بیته پیناسه کرن، بتاییه تی چونکی تورین پاراستنی بو که سه کی کو بفرمی به تالیی یان بیکارییی براگه هینیت نین، وه کی تیتته دیتن ل وه لاتین دیت. ل دوماهیکی، هنده ک سنورداریین زیده تر دگونجن ل سه ر پاریزگه ها دهوکن، وه کی گه له ک ئاواره پوستین خویین گشتی فه گه راندين ل جهین خویین ره سه ن و نه و موچیین وان دده تی^{۱۴}.

تیگه هنی که فنه شوپییی یی ریژا کارکرنی و بیکارییی بته مامی نا گونجیت بو چارچو فی هه ریما کوردستانی و بو رهوشا ئاواره ییا ئالوز وه ک یا هه ی.

بو فان هه می نه گهرین ل سه ری دیارکرن، شروفه کرنا باری کاری نشیته جیان هاتیه دابه شکرن بو سئ نیشاندهرین ل خوارئ: 'کارده کهت'، 'لکاری دگهریت' و 'ده رقه ی هیزا کاریه'. ره گه ز روله کئی گرنگ دگیریت دفی شروفه کرنی دا، ریژا ئافره تین ژ دهرقه ی هیزا کاری گه له کا بلنده وه ک تیتته به راوردکرن دگه ل زه لامان. ژبه رهندی، باری کاری ل قیره هه رده م هاتیه دابه شکرن ل دویف ره گه زی، ویژانینین ل سه ر پشکدارییا ئافره تان د هیزا کاری دا یی هاتیه پیشکیشکرن دبه شین به پت دا.

۱۴ نه و به رسفده ری روپیشی یی ئاواره، ده می پرسپار ژ وی / وی هاتیه کرن سه بارت باری کاری، چیدبیت وی / وی به رسفدابیت یا کارده کهت، به لی ل جهن وان ره سه ن، نه ل دهوکن. باری کاری وی / وی یی پاراستیه بتاییه تی بو کریکارین گشتی. بو مومونه ماموستا ل نه ینه وا دئ راگه هینیت کو یا / یی کارده کهت و یی به رده وام موچه ی وه ردگریت، هه رچه ند هه ب شیوه به کئی دروستی ئیدی کارناکه ت ژ نه گهری ئاواره ییی. ژلایئ ته کنیکی فه، نه ف که سه ل پاریزگه ها دهوکن کارناکه ت. هه رچه وابت، ئاواره یین دیت چیدبیت دراستییی دا نه و کاربکه ن وه ک کارکر دنافا پاریزگه ها دهوکن دا. نه ف جوداهییه نه شیت به پتته کرن دگه ل داتایین به رده ست یین فی روپیشی.

داتايين ل سهر باري كاري

جياوازيين سهره كي نهو ب ريژا تاكه كه سين لكارى دگهرن هيدي هيدي زيده دببت ده مي نهو ب ده فهرين چرپيا وان بلندتر دچينه ده فهرين چرپيا وان نزمتر. ل ده فهرين نافبري، ريژا بيكارين دوجاركييه به اوردكرن دگهل دهوك و سميل ژ ده فهرين ديتر، وهك نافين. ريژا سهديا كه سين ژ ده فهرى هيژا كاري ديسان يا بلندتره ل دهوك و سميل ژ ده فهرين ديتر، ب شيويه كي سهره كي ژ نه گهرئ ژماره كا بلندتره فوتايين دهواما ته مام.

ريژا نافينا تاكه كه سين كاردكهن دناف ده فهرين كاري پروفابلي ل دويغ هه لسه نگاندي، پيگفه وه رگرتا هه روكان، ژيبي نه وجوانين زه لام و ثافرهت و بي بهرچاف وه رگرتا گروپين خوجهان، ۳۹٪ يه. نه فه هاتيهه دابه شكرن بو ۶۴٪ بو زه لامان و ۱۴٪ بو ثافره تان. نه ف ريژا نافين پيچه كن كيمتره ژيا پاريزگه هين سليمانين و هه وليري، كو ل ۴۱٪ دراوه ستيت.

ل دويغ گروپين خوجهان (شيوي ۱۳)، ريژه كا گه له كا بلندا كاركرن دنافا

په نابهرين سوري بين نير دا هه يه، بتني ژماره كا بچيكا وان ژ

ده فهرى هيژا كاري نه (بو نهوونه كيمييا فوتايين

دهواما ته مام، په ككه فتى، نه بين چالاك ژ

گروپين دي بين خوجهان). جفاكي ميغاندار

و ناواره، ب رامانه كا دي، هه مان

پشكداريا هيژا كاري هه يه، به لي

گروپين ناواره بان ژماره كا بلندتر يا

تاكه كه سين لكارى دگهرن يا هه ي.

ب شيويه كي به اوردكرنيغه، هژمارا

تاكه كه سين ل كاري دگهرن تا

راده يه كي يا بلنده، وبتايه تي

كارتيكرن ل خوجهيين ناواره دكه ت.

ل دويغ چينا جوگرافي، هه مي ده فهر

به ره ف دياركرنا هه مان ناستن كاركرن نه ل

نافا خوجهان.

ريژه كا

گه له كا بلندا كاركرن

دنافا په نابهرين سوري بين نير دا

هه يه، بتني ژماره كا بچيكا وان ژ ده فهرى

هيژا كاري نه جفاكي ميغاندار و ناواره، ب

رامانه كا دي، هه مان پشكداريا هيژا كاري

هه يه

جفاكي ميغاندار و ناواره، ب رامانه كا دي،

هه مان پشكداريا هيژا كاري

هه يه -

ل دويغ گروپين ژي، نزمترين ناستن كاركرن هاتيه ديتن

دنافا گه نجان (۱۵٪) وهك نافين بو هه ردوو

ره گه زان)، ب شيويه كي سهره كي چونكي پتريا

وان فوتايين دهواما ته مامن. نه ف گروپين

ژبي ههروه سا دياردكه ت ريژا بلندتره

كه سين لكارى دگهرن دياردكه ت پتر ژ

گروپين دي بين ژبي وان مه زنتر،

كارتيكرن ل پتريا په نابهران و

ناواره بان دكه ت. ريژا كاركرن بو

تاكه كه سين ژيبي وان مه زنتر ژ ۲۵

ساليين ب شيويه كي تايه ت يا

بلنده، نيزيكي ۹۰٪ بو بو زه لامان و

دهوروبه ريين ۱۵٪ يه بو ثافره تان.

بهرچاف وه رگرتا جورئ كاركرن بو وان

تاكه كه سين كار هه ين، وهك نافين ۲ ژ ۳ كريكاران

ب كرئ كاردكهن ل ده فهرين باژيران ۱۵. پتريا مايين ديتر

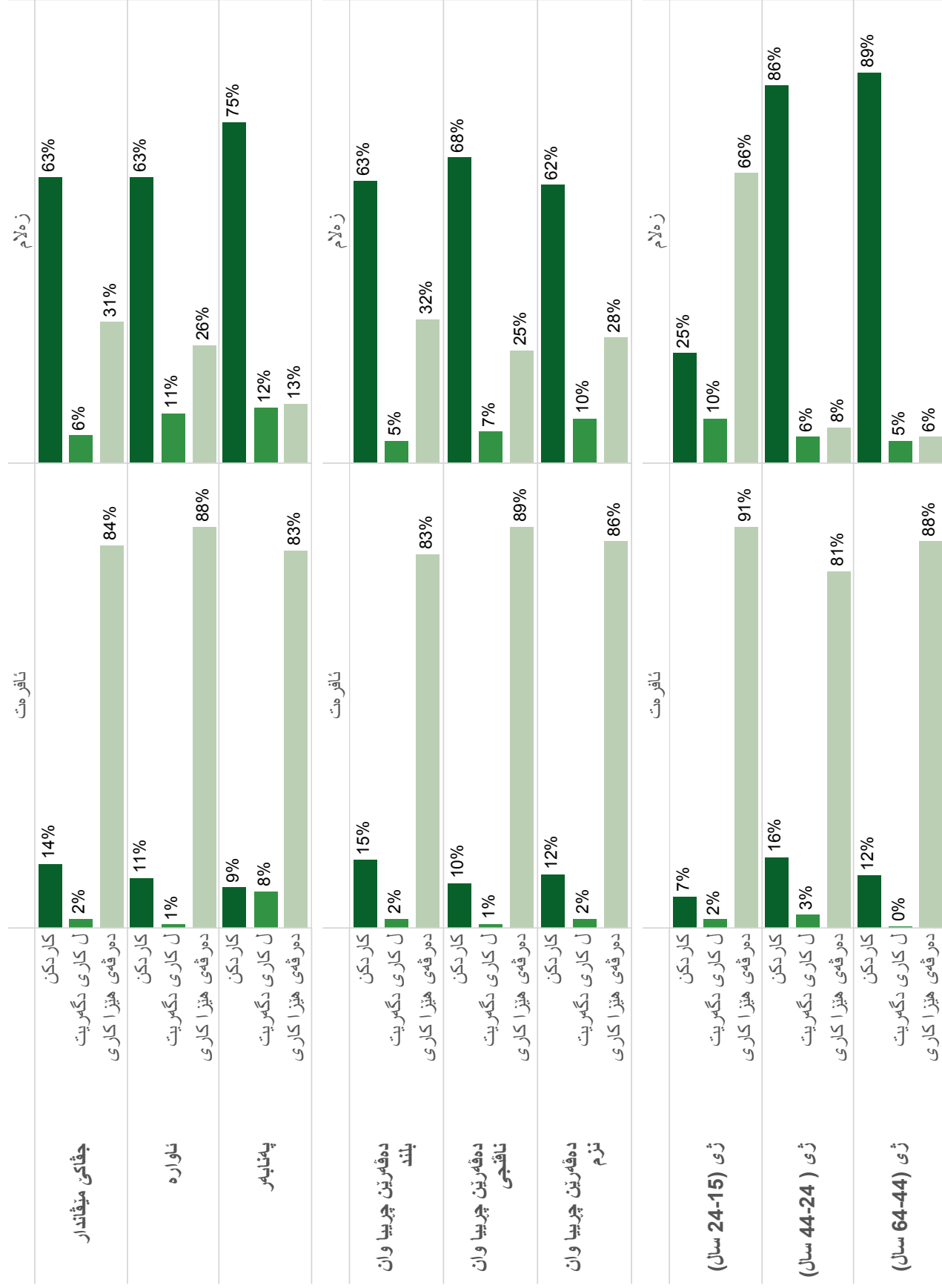
خودانين كارانه، خودانين كه سپوكارانه (ب رامانه كا دي ب شيويه كي

سهره كي دكانين بچويك هه نه)، و كيمينه بوخو كاردكهن. بخوكاركرن بتايه تي

گه له كا ناشكرايه ل ده فهرين چرپيا وان بلند به لي په يوه ندييا وي كيمتره ل

پاريزگه هين ديتر.

شيوى ۱۳. بارى تاكه كهمسين دانقههرا لىبين ۱۵ و ۶۴ سالىين دا، ل دويف ره گمز، گروپين خوجه، چين و گروپين زى دا

٢ . شیوازیڻ دابه شوبنا کاری ل دویف جوگرافیایی

دهلیفین کاری د کهرتی تاییهت و گشتی دا

پهچه کي پتر ژ نیفه کا کارکرتی یابهردهسته د ههردوو دهفهرین چرییا وان بلند و نزم دا ب شیوهیه کي سهره کی د کهرتی گشتی دا (ب ته مامی ٥٥٪) یا خو جهان کاردکه ن بو حکومه تی یان بو کومپانیین کهرتی گشتی). بهروفاژی، ل دهفهرین چرییا وان نافنجی وه ک زاخو، کهرتی تاییهت پتر ژ ٦٩٪ یا دهلیفین کاری ئافراندینه (٣١٪ بو کهرتی گشتی). شروفه کرن بو دهلیفین کاری کو هاتینه ئافراندن ژ لایئ کهرتی تاییهت فه دهر فهزایه کي دا نیشان ددهت کو چ جیاوازیڻ وه سا بهرچاف نینن دپارژگه هه دا (ژبلی ئامیدیڻ، کو ریژه کا کیمیا دهلیفین کاری دکهرتی تاییهت دا دبهردهستن)، دگه ل ب هایین هاوشیوه ل هه می جهان (شیوی ١٤) هه رجه نده زاخو و ئاکری ب شیوهیه کي ئه ریتی لادایه ژ دهفهرین دیترین باژیران (بو نمونه کهرتی تاییهت پتر پیشفه چویه دفان ههردوو جهان دا).

دهرباری کارکرتی د کهرتی تاییهت دا، هه ر

دهفهره کا جوگرافی داخویانیڻ جیاواز پیشکش

دکهت. ل دهفهرین چرییا وان بلند، چاندن

خودانی کاری سهره کیه د کهرتی تاییهت دا، ژماره کا

بهرچافا کارین دهسته قی روزانه ل نیزیك فان جهان

دا بینه کت. کهرتی دی یی په یوه نندیدار کو ئافه دانکره.

ههردوو چاندن و ئافه دانکرن ینکفه نیزیکی نیفا خو جهین

کاردکه ن ل کهرتی تاییهت دا ددهت کاری. ل دهفهرین چرییا وان

نافنجی، کهرتی پتر پیشفه چوین ئافه دانکرن و فروتا ب کته، ههردوو ینکفه

نوبه راتییا نیفا کارکرتی دکهرتی تاییهت دا دکن. ئه فه تا که دهفهره یا

په یوه نندیدار ب هه بونا دهلیفین کاری د کهرتی چیکرتی دا، ههتا خو ئه گه ر

چیکرتن بتنی ١٠٪ یا دهلیفین کاری دکهرتی تاییهت دا بیت. ل دهفهرین

چرییا وان نزم، ئافه دانکرن ب شیوهیه کي رون کهرتی پتر دپاره، چاندن و

فروتنا کت روله کي کیمی هه ی بهراوردکرن دگه ل دهفهرین دیتر. ل کیری ئاواره و په نابهر کاردکه ن؟ دقیت بهرچاف بهیته وه رگرتن کو بکردار هه می بتنی دشین کاری ب دهستخوفه بینن د کهرتی تاییهت دا (ژبلی وان ئاوره یڻ پوست دکهرتی گشتی دا ل جهی ره سهن هه ی، ئه وی وی موچه ی وهردگرن، ههتا ب شیوهیه کي نه ری کخستی ژ ی بیت). ئافه دانکرن کهرتی پتر په یوه نندیداره، نیزیکی نیفا که سین کاردکه ن ژ ئاواره و په نابهر ل فان جهان کاردکه ن. چاندن (کریا دهسته قی روزانه) دوهم پترین پیشه یڻ گشتی نه بوکارکرنا ئاواره و په نابهران، بتاییهتی ل دهفهرین چرییا وان بلند. کهرتی دیتر وه ک فروتا ب کت و کهرتی خورنی یی په یوه نندیداره ب خودانتین کارا فه، هه رجه نده ب پله یه کا کیمتر.

پهچه کي

پتر ژ نیفه کا کارکرتی

یابهردهسته د ههردوو دهفهرین

چرییا وان بلند و نزم دا ب شیوهیه کي

سهره کی د کهرتی گشتی دا. بهروفاژی،

ل دهفهرین چرییا وان نافنجی وه ک

زاخو، کهرتی تاییهت پتر ژ ٦٩٪ یا

دهلیفین کاری

ئافراندینه

کیماتییا دهلیفین کاری

دهفهرین چرییا وان نزم تاراده یه کي بلند ریژا که سین ل کاری دگه رن یا بلنده (شیوی ١٥). ژ لایڻ

میژووی فه، فان دهفهران پیشفه چون کیمتر بخوفه

دیت بون ژ لایڻ وه بهر هینان، ژیرخانه یا ئابوری و شیانتین

کهرتی تاییهت. بتاییهتی شیخان، ئامیدی و سیمیل رویری پتر یا

بیکاریڻ بوینه ژ جهین دیتر. هه می دهفهرین دیتر هه مان شیوه هه یه

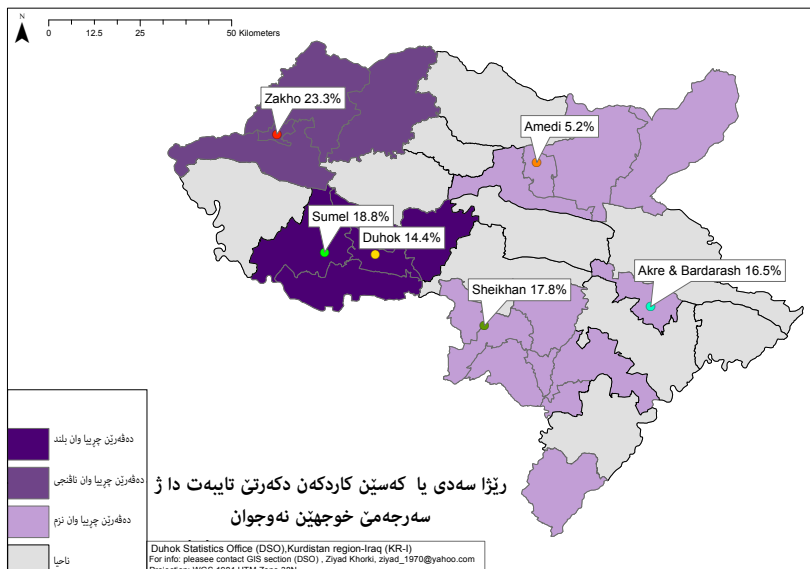
- و تاراده یه کی یا کیمه ریژا خو جهین نه شین کاری بینن (ژوان ژ ی دهفهرین

وه ک زاخو، ئیکه ژ دهفهرین لی شیهی کا بلندا په نابهر و ئاواره یان ل دگه ل قی

چه ندی شیا به کارکرتی زیده تر وه رگریت ئه فه چه نده بو داینه می کین کهرتی

تاییهت فه دگه ریت).

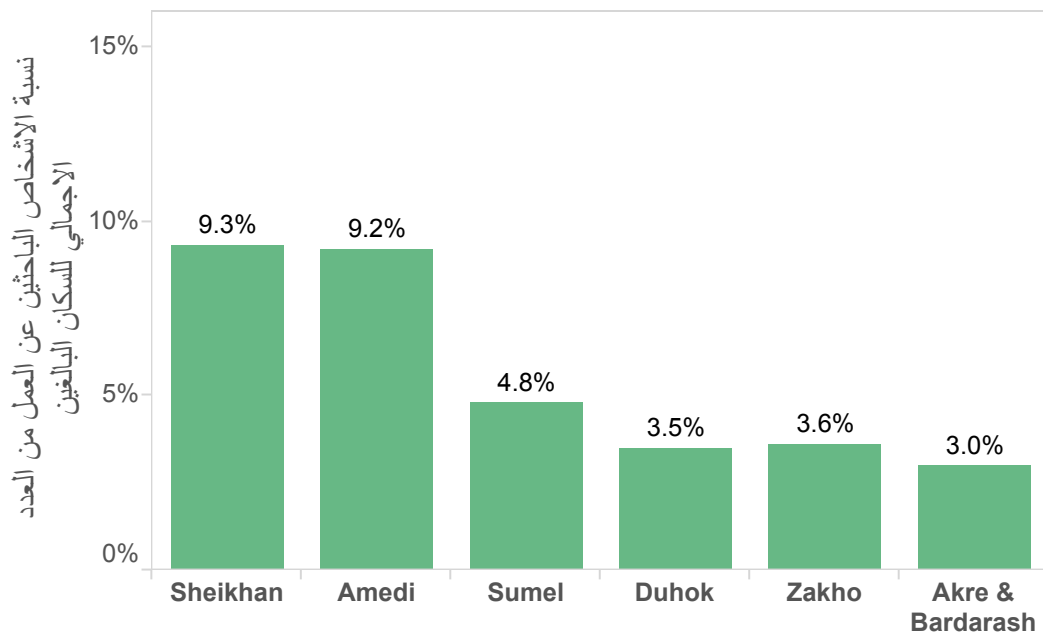
شیوی ١٤. ریژا سه دی یا خو جهین نه جوائین کاردکه ن د کهرتی تاییهت دا

دیمه نئی باژیری دھوکی، ر. رشید، کومیسوونا بالا یا نه تهوین ئیکگرتی بو کاروبارین په نابهران

شپوئی ۱۵. ریزا سه دییا تا که که سین ل کاری دگهرن ژ سه رجه من خوچهین نه وجوان ل دویف ده قهرین باژیرین قه زایان

۳. تیکه لکرنا خوجهان بهر ب بازاری کاری

بیکار کینه؟

دگه ل مایا ۱۱٪ یا که سین ژیبی وان مهزتر ژ ۴۵ سالیین. ئەفه وی ئاماژی ددهت کو تیکه لکرنا گه نجان بهر ب بازاری کاریشه ئیکه ژ گرنگترین گرفتار ل پارژگه هئ، بتایه تی دهمم بهرچاف وهرگرتنا راستیا کو ۵۸٪ یا خوجهین بیکار چ جارا بهری نوکه کار نه کریه و چ شاره زاییا پیشه یی نینه.

گرفته کا دیتو بو تیکه لکرنا خوجهین بیکار ئەوه کو ناستین سامانئ مروفی ی وان گه له کئ نزمه (ل خوارئ پتر یا هاتی گه نکه شه کرن). نیزیکی ۳ ژ ۴ تاکه که سین ل کاری دگه رن چ پله یین خواندنئ یین فه رمی ته مام نه کرینه. بنتئ ۱۶٪ ژ خوجهین بیکار خواندنا دبلوما بلند یاهه ی. زیده باری، ۲۱٪ یا بیکاران نزانن بخوینن و بنقیسن. ئەفه پتر بالکیشانئ دخوازیت ل سهر پیکهاته یا پیشه یی کو ئەفه پتر یا گریدابه بکارین دهستی.

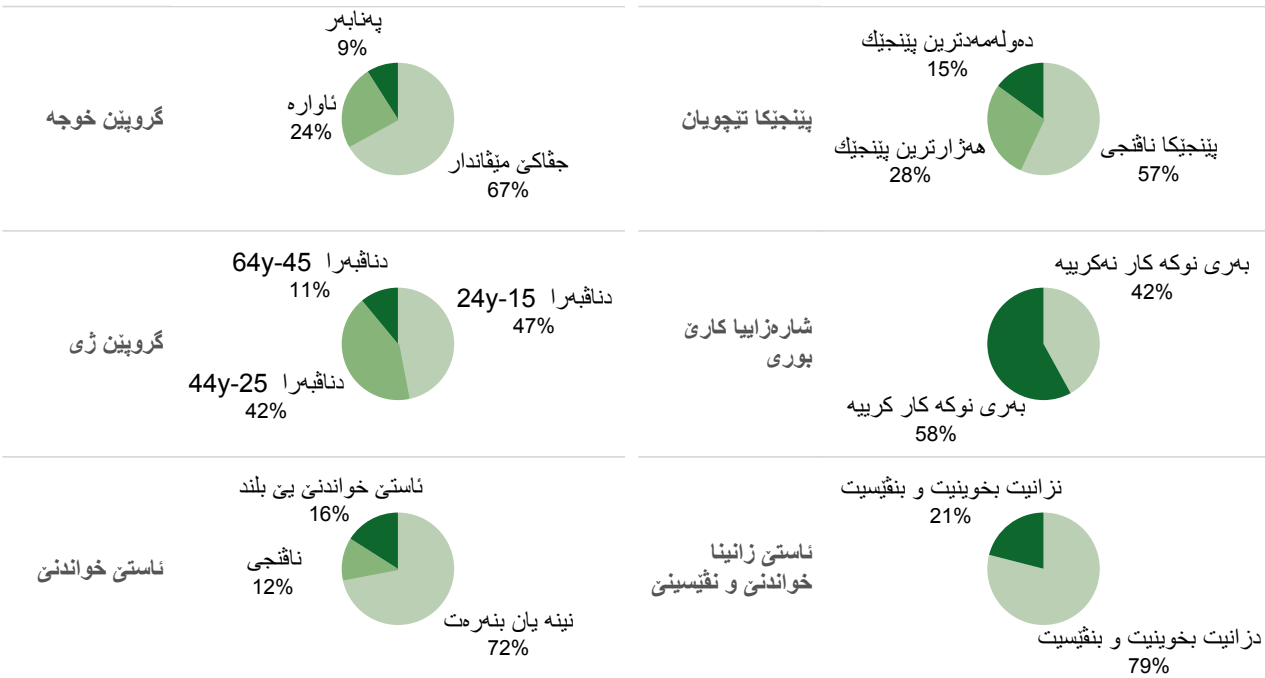
ئهو به شئ خوجهان ئەوین بیکار و لکاری دگه رن ل فیره یین هاتینه پولین کرن بو گروپین دیموگرافی و جفاکی-ئابوری یین جیاواز وهك گروپین خوجه، ژیی، فیرکرن و شاره زایی، و بارودوخین هه زاریین (شپوئ ۱۶).

هه می تاکه که سین بیکار، نیزیکی ۶۷٪ ژ ئهدامین جفاکی میفاندارن. زیده تر، نیزیکی نیفا وان دنافا چینا نافنجیا جفاکی- ئابوری دانه

هه رچه نده ناستین بیکاریین تاراده یه کی یا بلندتره بو ئاواره یا، وپه نابه را ژ جفاکی میفاندار، ب ژمارین رون پرانییا که سین بیکار سهر ب جفاکی میفاندارن فه نه. ژ هه می تاکه که سین بیکار، نیزیکی ۶۷٪ ژ ئەهدامین جفاکی میفاندارن. زیده تر، نیزیکی نیفا وان دنافا چینا نافنجیا جفاکی-

ئابوری دانه؛ بنتئ ۲۸٪ ژ تاکه که سین بیکار ژ هه ژارترین چینا خیزانانه (۵ پینجه مین پینجیکا تیچویان). دبن روناھییا داتایین دیموگرافی فه، نیزیکی نیفا تاکه که سین بیکار دناقه را ژیبی ۱۵ و ۲۴ سالیین دانه. دووهم مهزترین گروپ پیکدئیت ژ تاکه که سین ژیب وان دناقه را ۲۵ بو ۴۴ سالی (۴۲٪ یا تاکه که سین بیکاره)،

شپوئ ۱۶. سالوخه تین گروپین خوجهان ئەوین نوکه ل کاری دگه رن ل ده فهرین باژیران ل پارژگه ها دهوکن

گرفتین سامانی مروقی (پهروهده، شیان و پیشه)

هردوو دهفهرین چریا وان بلند و نرم پتربیا خوجپین خواندهوار دناف دا هه، ددهمکی دا کو دهفهرین چریا وان نافنجی نرمترین ناستین سامان مروقیه تی دناف دا هه. سهبارت گروپین خوجه، نه نامین جفاک میقاندار مهیلې دبه نه هه لگرین بلندترین ناستین فیرکرنې نه ژ دوو گروپین دیتر، هه رچهنده جیاوازی نه هند یا مهزنه.

سهبارت پیشه یان فه، داتا دیاردکن کیمیا هه د حاله تین نیمچه-یان، بتایبه تی، شاره زایین بلند دا (دامکې ۳). هه تا تا که که سین ناستین فیرکرنې بلند هه ین دراستی دا کاردکن یان د پوستین شاره زایې یان نیمچه شاره زایې دا.

نمازه بقې هاتیه کرن ل دیف ریژا کیما تا که که سین پوستین زانکو یان خواندنیت ته کنیکی هه ین دناف پوستین شاره زایین بلند دا (۲۶٪) بو جفاک میقاندار، (۲۸٪) بو ناواریان). دیاره بتنی په نابهر و ب شیوه په کی به رفره ه پوستین کاری یین بسپوری یین گرتین.

هیزا کاری (جفاک میقاندار، ناواریه و په نابهر هاتینه کومکرن) باراپتربیا تایهت مه ندبویه ب ناستین نرمین سامان مروقی.

بو هونو، نیزیکی، ۱۹٪ یا تا که که سین کاردکن یان ل کاری دگرن نه ون یین نه خوینده وار. نران بخوینن و بنقیسن. پتربیا فان خوجهان د که رتې نافه دانکرنې و چاندنې دا کاردکن، به لې دیسان ریژه کا به رچا فا شیانین وان یین نرم دناف پوستین ئیدارین که رتې گشتی دا هه نه.

زیده باری، ۵۸٪ یا تا که که سین د ناف هیزا کاری دا هه می ناستین بنه رته تی یین فیرکرنې ته مام نه کرینه (تا پولا ۹٪)، ۱۸٪ یا وان ناستی بنه رته تی یین فیرکرنې ب ده ستخوفه ئینایه، ۷٪ یا وان ناستی فیرکرنې تاماده یې ب ده ستخوفه ئینایه، و ۱۷٪ خواندنین زانکو یې ته مام کرینه.

دامکې ۳. جورې پیشه یا هاتیه گرتن ژ لای خوجپین کاردکن ل دویف گروپې خوجه و ناستی فیرکرنې

سهرجه م	شیانین بلند	شیانین نافنجی	شیانین نرم	ناستی خواندنې	گروپین خوجهان
100%	9%	47%	44%	نینه یان بو پولا ۹٪ (خواندنا بنه رته)	گروپین خوجهان
100%	13%	37%	50%	پولا ۱۲٪ (خواندنا تاماده یې)	جفاک میقاندار
100%	26%	47%	27%	زانکو، خواندنین ته کنیکی یان بلندتر	جفاک میقاندار
100%	5%	55%	40%	نینه یان بو پولا ۹٪ (خواندنا بنه رته)	ناواریه
100%	7%	74%	19%	پولا ۱۲٪ (خواندنا تاماده یې)	ناواریه
100%	28%	47%	25%	زانکو، خواندنین ته کنیکی یان بلندتر	ناواریه
100%	37%	51%	12%	نینه یان بو پولا ۹٪ (خواندنا بنه رته)	په نابهر
100%	34%	44%	22%	پولا ۱۲٪ (خواندنا تاماده یې)	په نابهر
100%	51%	33%	16%	زانکو، خواندنین ته کنیکی یان بلندتر	په نابهر

تیبینه ک ل سهر پیناسه یا هه به که پشیه یین: پیشه یین شاره زایین وان بلند پیکدیت ژ ریقه بهر، خودان پیشه و ته کنیکیان: پیشه یین نیف شاره زاهی پیکدیت ژ کریکارین ئوفسان (فهرمانهر)، خره مت گوزاری، کریکارین چاندن یین شاره زاء، و کریکارین پیشه گهر: پیشه یین نرم پیکدیت ژ ئیش پیکه رین نامبران و لیکدان و پیشه یین سهره تایی. که سین دهیزین چه کرداردا یین هاتینه دویرئبخستن.

پشکداریا نافرته دھیزا کاری دا

« نه فہ ئو ریکه یا جفاک ہزردهکت. جفاکی مه قہ بول ناکت نافرته باراپترا کاران بکته، و پتربیا فی چہندی دراستی دا ب زہمہ تہ بہیتہ گہورین. نافرته دشین ببنہ ماموستا و نوژدار. نه گہر نافرته کارکر، دی رویری گہلہک ئاستہنگا بیت. خیزانین وان ریکا فی چہندی نادن، ئان نادنمین جفاکی دی بجافہ کی نرینی ہری خو دہنہ فی چہندی. » گہنگہ شہ کرنا گروپین دہستیشانگری دگہل جفاکی میفاندار ل شیخان (گروپین کوران).

ہہرچہ وایت، قہیرانا دارایی یا نوکہ و پیدفیا ئینانا داہاتن زیدہ تر بو مالئ ئوہ کو داینہ میکین جفاکی دگہوریت و ہیدی ہیدی دی نافرته تہ کہ تہ دناف ہیزا کاری دا، وہک ہاتہ دیارکرن د فی ہلگی دوماہیین یں ل خواری.

« ئہز دیژم نہ یا راستہ کو نافرته پشکدارین د ہیزا کاری دا ناکت. مه گہلہک نیشاندہر ہہنہ کو جفاک یں پیشکفہتی گہلہک و باشتہ ژ ہری ۱۵ سالین بوری. راستہ کو نافرته نہ شیت ہہمی جورین کارا بکته چونکی ژلایں کہ لتوریفہ نا ئیتہ قہ بولکرن. ئو نہ شین کاربکہن د خارنگہ ہان دا و تہ کسینی ہاژون. بہلئ قہیرانا ئابوری گہلہک خیزانان پالددتہ کو بہیلن نافرته تین وان کاربکہن دا ہاریکاریا خیزانئ بکته. » گہنگہ شہ کرنا گروپین دہستیشانگری دگہل جفاکی میفاندار ل دھوکی (گروپین زہلامان).

باراپتربیا نافرته تان د کھرتن گشتی دا کاردکھن (۹ ژ ۱۰ نافرته تان، دراستی دا ہہمی ژوان نادنمین جفاکی میفاندارن) دنافا فی کھرتی دا، پتربیا نافرته تان د کھرتن پھروہدی دا کاردکھن ب ریژا (۶۶٪) و ساخلہمی (۸٪). ل کھرتن تاییہت دا، و چاندن خودانئ کارئ سہرہ کییہ (۴۵٪ ژ نافرته تان کاردکھن دناف فی کھرتی دا).

ہہرچہ وایت، ریژا کارکرنا نافرته تان ب شیوہ کی نہ ئاسایی یں نزمہ نہ بتنی ل پاریزگہ ہا دھوکی، بہلکو ل سہرانسہر ہہریما کوردستانئ.

شروفہ کرنا ئیکن بو فی بارودوخی ئوہ کو کیمیا نہ گونجانا ئاستن فی کرکن یں گونجایی دنافا نہ وجوانیت نافرته دا. بو نمونہ دہربارہی ریژا زانینا خواندنئ و نقیسانئ، داتا ہہمان شیوہ نیشان ددن، کو ئاستین گہلہک نزم ہہنہ. بو ہہمی گروپین خوجہان: تیزیکی ۵۷٪ یا نافرته تین مہزتر ژ ۳۵ سالیین نہ شین ب خوینن یان بنقیسن. پتربیا نافرته تین کاردکھن ہہبونا ئاستین خواندنئ یین بلند، وہک پلہیین زانکوین. پشکدارین گہنگہ شہ کرنا گروپین دہستیشانگری نامازہ ب فی کرکن کرییہ، بہلئ ہہروہسا نامازہ کرہ نریتین کہ لتوری وہک دووہمین بہرہستت سہرہ کییہ بو نہبونا ریژا بلندا کارکرنا نافرته تان.

6. بارودوخین دارایی و لاوازییا باری ئابوریی خیزانی

گهنگه شه کرن و کورتیا نهجامین سهره کی

لاوازیونا بارودوخین داریین خیزانی ل پارێزگه ها دهۆکی ب شیوهیه کی سهره کی ژ قهیرانا داریا حکومهتا هه رێما کوردستانی هاتییه و خرابونا گشتیا پیشبینین ئابوری یین عیراقی وهك هه می، یا پتر بکته قهیرانین ئاواره یی.

موچین کهرتی گشتی (ههردوو جفاکی میفاندار کاردکن بو حکومهتی و ئاواره هیشتا پارا ژ حکومهتا فیدرال وهردگرن) موچین سالا بوری ب تهمامی نه هاتییه دان ژ نه گهری کورتهینانا بودجه ی و نه ریکخستن و گیروبونین دیت، و خودانین دهستهقان بارودوخه کی نه جیگیر هه یه ژ نه گهری نه مانا ئاسایشا کارکرتی و بلندبونا هه فرکیین.

نافینا تیچوین خیزانی بو هه ر تاکه کی (ئیک ژ پترترین نیشاندهران هاتییه بکارئینان بو لاوازییا خیزانی) دگه هیته \$174 بو هه یفه کی بو جفاکی میفاندار . نه فیه ئیزیکی 40% ژ بلندتره ژ 124\$ د هه یفه کی دا بو خیزانین ئاواره و په نابهران.

هه رچه واییت، نه ف نیشاندهره داینه میکیین نیگه رانیین دغه گریت، کارتیکرتی ل هه می گروپین خوجهان دکته ب شیوهیه کی یه کسانی، ههروه سا نه و جهین جفاکی میفاندار تیدا رهوشه کا گه له ک لاوازه. بتاییه تی، نه و داینه میکیین پیکدئین ژ دوو لایه نان: قهرداری و ژنده ری داهاتی.

یا گریدایی ب قهردارینه فیه، ریزا سه دیا خیزانین پاره قه رکین گه هشتیه ئاستین گه له ک بلند. سه رجه می 59% یا خیزانین په نابهر، 40% یا خیزانین جفاکی میفاندار، و 37% یا ئاواره یان قه ر یین وه رگرتین. قهرداری بتاییه تی ل زاخو یا بلند و ده فیه رین چرییا وان بلند. جفاکی میفاندار ب شیوهیه کی مه زن یی قهرداره ژ نه گهری قه رین ده م دریزین به ری نوکه گریدایی ب کرینا که لوپه لان فه (خانی، وترومییل،... هتد) و هه تا نوکه به رده وامه. ویا گریدایی ب ئاواره و په نابهران فه، پتریا خیزانان پاره قه رکینه بو مه ره مین هه وارکی و کریاران، نه فه، بو دریزه پیکرنا بکاربرنا نافخویی و هاریکاریا دانا کرییی نه.

هه رچه واییت، لایه تین سهره کی یین دیارکرنا چارچوفا لاوازیی ل سهرانسه ر گروپان ژنده رین داهاتینه. ههروه سا جفاکی میفاندار ژ قه دگریت سهره رای هه بونا بلندیه کا ریزه یی یا تیچوین خیزانی. وهك نافین، ئیزیکی 40% یا داهاتی خیزانان وه رگرتی یان په یداکری ل هه یفا به ری روپیفی ژ قهران یا هاریکاریین خیزانی بون. ژنده رین دیتین داهاتی یین نه به رده وام، وهك ستراتجیا کریاران (وهك فروتا که لوپه لان)، پیکدئیت، وهك نافین، ئیزیکی 7% یی سه رجه می ژنده رین داهاتینه، موچه، دهسته هق، داهاتی که سپوکاری، خانه نشینکر، ژ به رهندی، پیچه کی پتر ژ نیفا سه رجه می ژنده ری داهاتی نافینا خیزانی پیکدئیت.

نه ف لایه نه نه هاتییه گرتن ب نه زمونه کا ئاسان یا تیچوین خیزانی بو هه ر تاکه کی، به لی وهك نه فی بارودوخی، وهك نه جامی قهیرانا دارایی، جهین گه له ک خیزانان 'ئاستین نافنجی یین داهاتی' خیزانا ل سهرانسه ر هه می گروپین دئیکه د مه ترسییا هه ژارییدا نه گه ر وان پیتفی به رده وام بن ل سه ر دریزکرنا بکاربرنا خو بریا قهران، فروتا که لوپه لان، هاریکاری، یان داهات ژ کارکرنا وانا یا نه ئیمن.

ل دوماهیکی، نه ف به شه شروفه کرنا لاوازییا خیزانی پیشفه دبه ت، هه ژارییا بکاربرنی ب کاردئین وهك پیقه ری لاوازیی. نه ف نمونه فاکته رین به شار د لاوازییا خیزانی دا دیار دکته و ریکتی دده ت بو هه لسه نگاندا گشتگیر یا ده فیه رین جوگرافی یا جهین زیده تر لاوازه.

داخوایانین ده رده کن ژ هه لسه نگانندی ئاماژی دکه نه سی ده فیه رین لاوازییه کا تاییه ت هه ی: ئیکه م، ده فیه را گفاستی دناقه را شیخان و ئاکرتی دا؛ دووه م، قه زایا زاخو؛ سیه م، ب راده یه کی کیمتر، و سیمیل و ده وروبه رین وئی.

١. بودجیا خیزانی

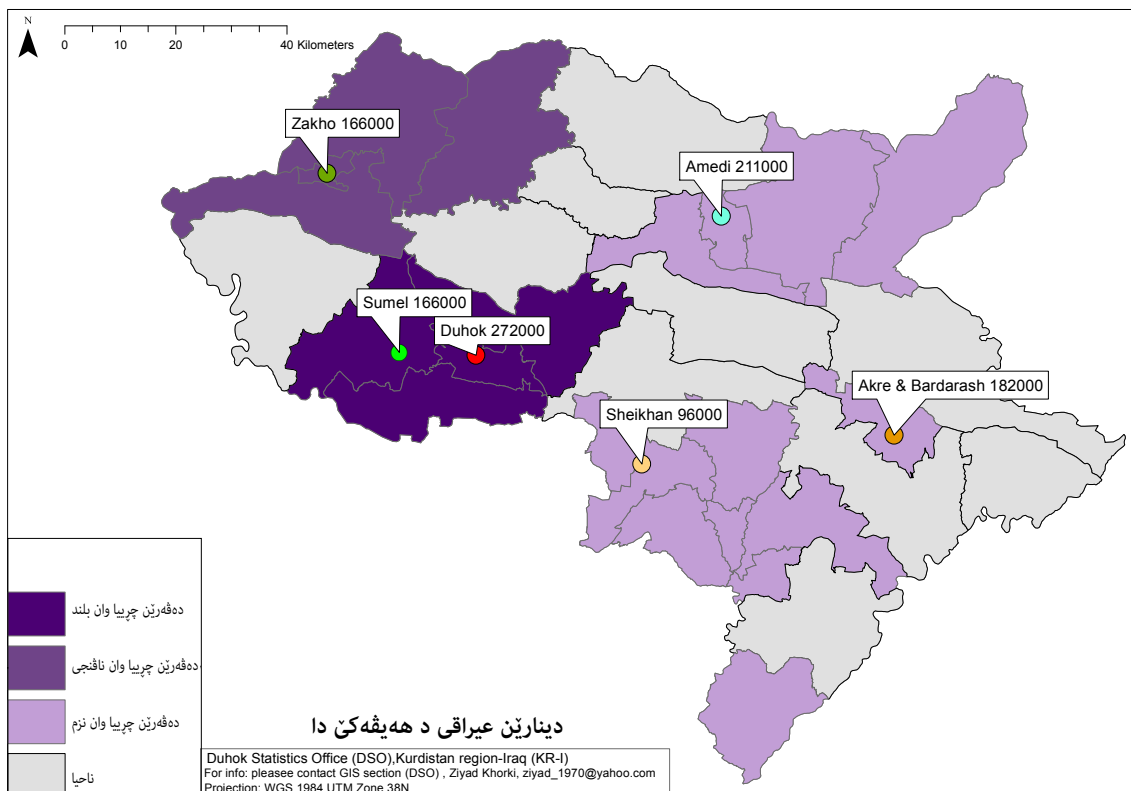
بارودوخین ئابوری ل سەر ئاستی چینان

نافینا تیچوین خیزانی بو هەر تاکهکی، کو پترین پیفهری بهربه لاقیی هاتینه بکارئینان بو نرخاندنا ستانداردین ژیان، دگههیته ٢٠٤،٠٠٠ دینارین عیراقی بو هەر هه یفه کئ (١٦٣\$ بو هه یفه کئ) بو ده فهرین باژیرا ل پاریزگه هئ.

بهراورد کرن بو فئ نافینئ، سه نته ری قهزا دهوکئ بلندترین تیچوین ههین بو هەر تاکهکی بهراورد کرن دگه ل ده فهرین دیتر (٢٧٢،٠٠٠) دینارین عیراقی بو هەر هه یفه کئ، (٢١٧\$ بو هه یفه کئ) (شیوی ١٧).

ل سیمیلی بها نیزیکی ٤٠% کیمتره، ئاماژی دکه نه خرابترین بارودوخین کامه رانیی سهره رای نیزیکیا وی بو باژیری دهوکئ . بهرچا ف وهرگرتنا ده فهرین دیتر، تیچوین هەر تاکهکی ل ده فهرین چرییا وان نافنجی و نزم نیزیکی هه مان نافینه، کو ل نیزیکی ١٦٦،٠٠٠ دینارین عیراقی نه بو هەر هه یفه کئ (١٣٢\$ هه یفه کئ).

شیوی ١٧. نافینا تیچوین خیزانی بو هەر تاکهکی ل ده فهرین باژیران ل دویف قهزاین (داتا ب دینارین عیراقی بو هەر هه یفه کئ نه)

ههردوو

ده فهرین چرییا وان

نافنجی و نزم مهیلی دبن کو بینه

بلندترین ریژا هه ژارترین خیزان ژ

ده فهرین چرییا وان بلند

٣١% و ٣٢% بو خیزانین ده فهرین چرییا وان

نافنجی و ده فهرین چرییا وان نزم، ل دویف

ئیکدا، نزمترین (هه ژارترین) پینجیکا

تیچویان هه نه

ههردوو ده فهرین چرییا وان نافنجی و نزم مهیلی دبن کو

بینه بلندترین ریژا هه ژارترین خیزان ژ ده فهرین

چرییا وان بلند. بتایه تی، ٣١% و ٣٢% بو

خیزانین ده فهرین چرییا وان نافنجی و

ده فهرین چرییا وان نزم، ل دویف ئیکدا،

نزمترین (هه ژارترین) پینجیکا تیچویان

هه نه، ئانکو بتنی ١١% یا خیزانین ل

ده فهرین چرییا وان بلند دژین د

هه ژارترین پینجیکا تیچویاندا نه.

ب پیچه وانه، نیزیکی ٢٧% یا خیزانین ل

ده فهرین چرییا وان بلند د دهوله مندترین

پینجیکا تیچویان دانه.

بارودوخین پیچه وانه راستیه ک پاراستیه ده فهرین زاخو، کو

بتنی کیمتر ژ ١٠% یا خیزانان نوینه راتییا دهوله مندترین پینجیک دکه ن.

بارودوخین ئابوری ل سهرانسهر گروپین خوجهان

دهمى هاتيه ئەزموونكرن بو وردەكارپين زيدهتر ل دويڤ گروپ خوجهان (شيوى ۱۹) داتا جياوازيين بهرچاڤ ددهنه دباركرن دناڤهرا جفاكى ميڤاندار، ئاواره و پهنا بهران يا گرڍايى ب دابه شوبنا خيزانان ل دويڤ پينجيكين تيجوين (تينييا متادولوجى ل سهر شروفه كرنا پينجيكان هاتيه پيشكيشكرن د سندوفا ژماره ۱ دا).

خيزانين ئاواره و پهنا بهران گه له كه وه كيه كن سه بارهت تيجوين خيزان بو ههر تاكه كى، كو ههر دو ب ناڤينا ۱۵۵،۰۰۰ دينارين عيراقى بو ههر هه يڤه كى (۱۲۴ \$ ده يڤه كى دا). ب پينجه وانه جفاكى ميڤاندار ب ناڤينا تيجوين خيزان بو ههر تاكه كى ژ ۲۱۷،۰۰۰ دينارين عيراقى بو ههر هه يڤه كى نه (۱۷۴ \$ هه يڤه كى نه)، نيزيكى ۴۰% بى بلندتره (شيوى ۱۸).

خيزانين ئاواره و پهنا بهران

گه له كه وه كيه كن سه بارهت

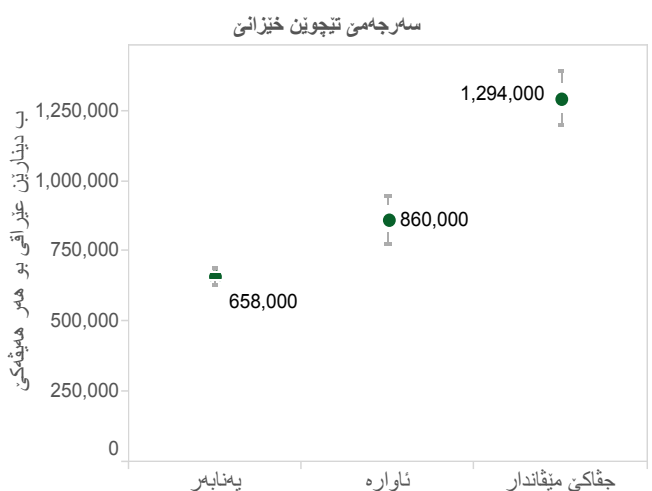
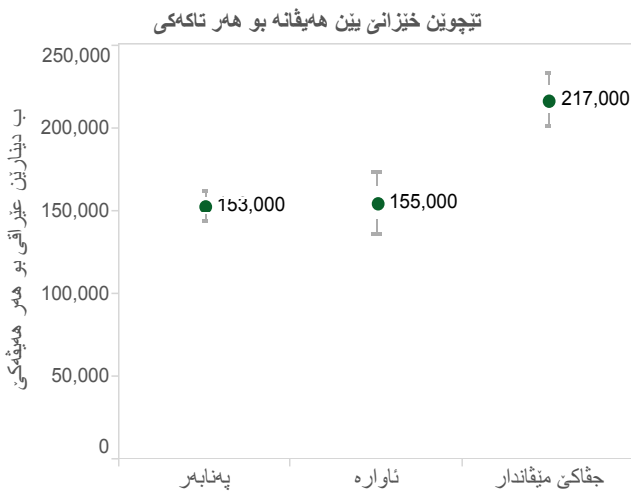
تيجوين خيزان بو ههر تاكه كى، كو ههر دو ب ناڤينا ۱۵۵،۰۰۰ دينارين عيراقى بو ههر هه يڤه كى (۱۲۴ \$ ده يڤه كى دا)

ئهف بارودوخه بتاييه تى بو ئاواره يان گرفت، كو ۴۰% يا ئاواره يان هاتينه كومكرن د دهه ژارتيرين پينجيكدا ل سهرانسهر ده فهرين بازيان (ئهف ره وشه بنتى بو ۱۸% يا خيزانين پهنا بهره و ۱۵% بو خيزانين جفاكى ميڤاندار) ۱۷. ب پينجه وانه، خيزانين گه له كه كيمين ئاواره يا و پهنا بهران دناڤ ده وله مه ندرتيرين پينجيكدا نه (كيمتر ژ ۱۰%) - دراستى دا، خيزانين پهنا بهر مه يلى دبه نه كومكرن د ئاستى ناڤنجى دا (دووم، سييه م و چواره پينجيك)، تا راده يه كى بارودوخين دارپين بهيز نيشان ددهت.

ههرچه واپيت، يا گرنگه تيشكا بيخينه سهر ئاستين نوكه بين تيجويان بو ههر تاكه كى بو جفاكى ميڤاندار كو ب شيوه يه كى بهرچاڤ زمتره ژ ئاستين سالا ۲۰۱۲، بهرى ده ستپيكا په فچونان ل عيراقى و فه يرانا دارايى. ل سالا ۲۰۱۲، ناڤينا تيجوين خيزان بو ههر تاكه كى ۲۶۵،۰۰۰ دينارين عيراقى بو ههر هه يڤه كى (۲۱۲ \$ بو هه يڤه كى) بون.

ئهف خرابوبنا بارودوخين ئابورى بين جفاكى ميڤاندار ب شيوه يه كى ئيكسه ر ب شيوه يه كى تاييه ت فه گرته فه بو بهرده ستتا كيمتر يا داهاتى؛ وه كى هاتيه به گه نكه شه كر دبه شين ل دويڤدا، پترپيا خيزانان رويبرى برين يان كيمكرنا موچه و دهسته ه قين خو بوينه دماوى سالا ۲۰۱۵ و ۲۰۱۶، بتاييه تى ئه گه ر بو كه رتنى گشتى كاربه كن.

شيوى ۱۸. بهراوردپيا تيجوين خيزان بو ههر تاكه كى و سه رجه م تيجوين خيزان ل دويڤ گروپ خوجهان

۱۶ شيوه بزاراڤين نافكرى. زاراڤى دروست پيندقيه بهيته راسته كرن و دگه ل بهرچاڤ وه رگرتنا ريزا هه لاسانئ (بلندبونا بهايان)، كو بو فى باه تى داتايين بهرده ست نين. ۱۷ ب شيوه يه كى گرنگى پيداى سه بارهت ئاواره يان، چ جياوازيين راستى نين دناڤه را به لافبونا ل سهرانسهر پينجيكين تيجوين فان خيزانين ئاواره بوين بهرى سالا ۲۰۱۴ و ئه قين ئاواره بوين ژ ئه نجام په فچونين نوكه بين عيراق، ئامازى دكه نه نه بونا باشتوبونين ديار بو خيزانين ئاواره بوين نيزيكى ۱۰ ساليين بورى هاتيه بهراوردكرن دگه ل پترپيا ئه وين فى دوماهيك هاتين.

سندوقا ۱. چهوا دئ پینجیکان شروفه کهی

پینجیک

- ئیکم: 20% دهولمه‌ندترین خیزان
- دووم: 20% دوومین دهولمه‌ندترین خیزان
- سئیم: 20% خیزانین داهااتی وان ناقتی
- چوارم: 20% دوومین هه‌ژارترین خیزان
- پینجم: 20% هه‌ژارترین خیزان

سهرجه‌م تئچوین خیزان د شیوی ۱۸ ئ دا نشان داپنه و هاتینه دابه‌شکر بو به‌ندین تئچویان یین جیاواز ته‌وین کو بودجیا خیزان پیکدینن (دامکن ۴). دابه‌شکر تا راده‌یه‌کی وه‌کیه‌کن بو هه‌می گروپین خوجهان. به‌ندی سهره‌کی تئچویان ته‌وی دناقه‌ه‌را ۲۵% ئ و ۳۹% ئ سهرجه‌م تئچوین خیزان دکیشت بو کرینا خوارتینه. به‌ندی ل دویفدا دانا کرین یان دانا قستت کرینا تشتین ناف مالی یه، کو پیکدیت دناقه‌ه‌را ۲۵% ئ و ۳۳% ئ بودجیا خیزان. هه‌ردوو به‌ندین، خوارن و کرئ، نیزیکی ۷۰% ئ سهرجه‌م ناقتینا تئچوین خیزان پیکدینن.

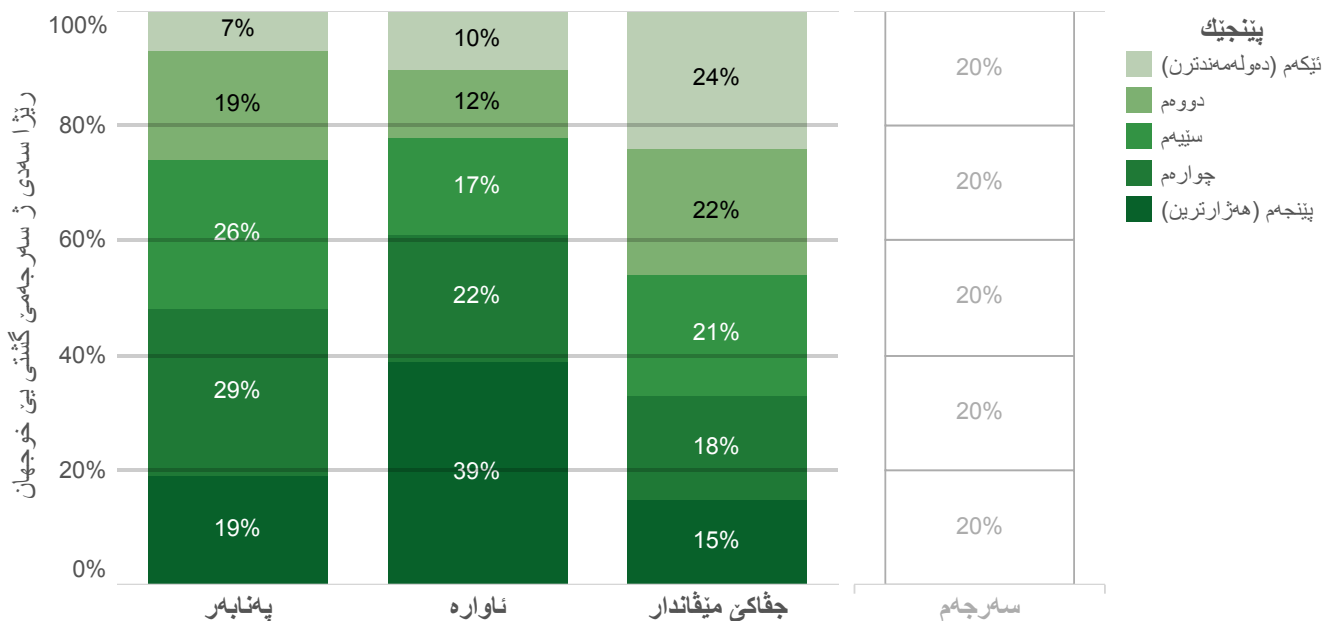
تئچوین دیت یین په‌یوه‌ندیدار بو چاقتیریا ساخله‌میین دگونجن (نیزیکی ۱۰% ئ سهرجه‌م تئچویانه) و سوتهمنی و فه‌گواسن (نیزیکی ۶% ئ).

هه‌رچه‌وابیت، دفتیا به‌رچاف به‌یتته وه‌رگرتن کو ژمارا ته‌مام (ب دینارین عیراقیه و بوهر هه‌یفه‌کن نه) کوژم تیتته گهورین بو هه‌ر گروپه‌کی: بو نمونه، ده‌م خیزانین ناواره و په‌نابه‌ر نیزیکی ۴۶،۰۰۰ دینارین عیراقی بو هه‌ر هه‌یفه‌کن و بو هه‌ر که‌سه‌کی (۳۷\$ هه‌یفانه بو هه‌رکه‌سه‌کی) بو خوارن دمه‌زیخن. خیزانین جفاکی میفاندار ۶۰،۰۰۰ دینارین عیراقی بو هه‌ر هه‌یفه‌کن و بو هه‌ر که‌سه‌کی (۴۸\$ هه‌یفانه بو هه‌رکه‌سه‌کی). هه‌مان شیوه، سهرجه‌م تئچوین ساخله‌می بو هه‌ر خیزانه‌کی دگه‌هیتته ۷۰،۰۰۰ دینارین عیراقی بو هه‌ر هه‌یفه‌کن (۵۶\$ هه‌یفانه) بو خیزانین ناواره و ۱۲۵،۰۰۰ دینارین عیراقی بو هه‌ر هه‌یفه‌کی (۱۰۰\$ هه‌یفانه) بو خیزانین جفاکی میفاندار.

بکارئینا پینجیکان ته‌وه ریکه‌کا رافه‌دار و گشتیه بو به‌راوردکرنا تایه‌ته‌ندیین خیزان ب شیوه‌یه‌کن ئاماره‌بی لگوری ئاستین دهولمه‌ندییا وئ، ته‌فه، دناقه‌ه‌را خیزانین هه‌ژار و دهولمه‌ند. ل فیره، پینجیکین تئچویان هاتینه بکارئینان. بو هه‌ژارتنان وان، هه‌می خیزان هاتینه ریزکرن ژ دهولمه‌ندترین بو هه‌ژارترین ل گوری تئچوین وان یین خیزان بو هه‌رتاکه‌کی. پاش، خیزانین هاتینه دابه‌شکر بو ۵ گروپین هه‌مان فه‌باره هه‌ی، هه‌رتیک ژ وان نوینه‌راتییا ۲۰% ئ یا سهرجه‌می دکت. ئیکم گروپ یان پینجیک، پیکده‌تت ژ دهولمه‌ندترین ۲۰% ئ یا خیزانان؛ دووم پینجیک دهولمه‌ندترین ۲۰% ئ خیزانین ل دیفدا، و هوسا.

دانا‌فان گروپان دا، دشیان دابه بو شروفه‌کرنت یان خیزان د ناف پینجیکا دهولمه‌ندتر دابه و چ تایه‌ته‌ندیین جیاوازیین هه‌نه ده‌م تیتته به‌راوردکرن دگه‌ل پینجیکا هه‌ژارتر (وه‌ک پتیریا خیزانین دناف دهولمه‌ندترین پینجیک دا یین زه‌لام سه‌روک خیزان، دده‌مه‌کی دا کو پتیریا خیزانین دناف هه‌ژارترین پینجیک دا ته‌ون یین ژن سه‌روک خیزان). ژماره‌کا تایه‌ته‌ندیان یین هاتینه نرخاندن دبه‌شین داهااتی دا.

شیوی ۱۹. به‌لاقبونا خیزانان ل سهرانسه‌ر پینجیکین تئچویان، ل دویف گروپین خوجهان

۲. قهرداری

رېژا نوکه یا خیزانین د جفاکې میقاندار دا ئهوین قهر وهرگرتین ۴۰٪ به. رېژه هاوشیوهیه بو خیزانین ئاواره (۳۷٪) یه، ده مې کو بو په نابهران بلندتره، دگه هیته ۵۹٪ یی.

د جفاکې میقاندار دا، مەرهما پتر بهر به لاقبو قهری ئه وه بو کرینا که لوپه لاین دوم درېژ، وه ک ئاکنجیکرن (۳۸٪) ژ سرجه مې مەرهمین قهری، به رده وامییا بکاربرنې وه ک ترومیبل (۱۵٪)، یان دانانا که سپوکاره کی (۷٪) یه. کیمینه یا خیزانین جفاکې میقاندار قهر یی وهرگرتی بو مەرهمین هوارکی و کریاران، وه ک به رده وامیونا بکاربرنا ناخوویی (۱۷٪) یه یان هاریکارییا دانا کریی کو (۵٪) بوو.

بو ئاواره یا و په نابهران ب شیوهیه کی تایهت، خیزانین ل ده قهرین چرییا وان بلند و ناخنجی مهیلی دبه نه بو قهرداریا پتر ژ وان خیزانین ل ده قهرین چرییاوان نزم دا. دقان ده قهرین چرییا وان نزم دا، رېژا خیزانین قهر وهرگرتین دگه هیته دبن ۲۵٪ یی دا.

پرانیا خیزانین ئاواره و په نابهر پاره یی قهر کری بو مەرهمین هوارکی و کریاران (۴۲٪) بو به رده وامییا بکارئینانا ناخوویی و ۲۳٪ بو هاریکارییا دانا کرییان-ئاواره و په نابهر پیکفه هاتینه کومکرن). بتنی ۵٪ یا خیزانین قهردار پاره یی قهر کری بو دانانا که سپوکاره کی، ۷٪ بو ئاکنجیکرن، و ۴٪ بو کرینا تشنن بکاربرنې یی دهم درېژ بو ۱۸.

دامکې ۴. سرجه مې تیچوین خیزانې یین هه یقانه هاتینه دابه شکر ل دویف بهندا، ب دینارین عیراقی بو ههر هه یقه کی و ب رېژا سهدی ل سهرانسه ر سرجه مې تیچویان

	سەرجه م	یین دیتر	دانا قهرزی	نوێه لکرنا خانج	فیکرن	سوئهمه نی و فه گوهاستن	هیز و ئاف	ساخلمی	کری	زاد	
جفاکې میقاندار	سەرجه مې تیچوین خیزان	134	78	32	84	64	67	124	320	393	سەرجه مې تیچوین خیزان
	رېژا سهدی ژ سرجه مې	8%	4%	2%	6%	6%	6%	9%	25%	34%	رېژا سهدی ژ سرجه مې
ئاواره	سەرجه مې تیچوین خیزان	103	38	32	42	46	38	88	192	279	سەرجه مې تیچوین خیزان
	رېژا سهدی ژ سرجه مې	8%	2%	1%	5%	6%	5%	10%	24%	39%	رېژا سهدی ژ سرجه مې
په نابهر	سەرجه مې تیچوین خیزان	35	10	8	15	30	38	70	215	235	سەرجه مې تیچوین خیزان
	رېژا سهدی ژ سرجه مې	5%	1%	1%	2%	5%	6%	9%	33%	38%	رېژا سهدی ژ سرجه مې

18 تارادهیه کی رېژه کا بلندا خیزانین قهر وهرگرتین دجیاوازن ب کوژمه کی کیم تیچوین ته رخانکرین بو دانا وی قهرزیه (دامکې 4). ئه فه شروفه دکهت کو پرانیا خیزانین پاره قهر کرین ژ تورا خو یا خیزانې یا به رفه هتر پاره یین وهرگرتین.

۳. لاوازییا باری ئابوری ل سهرانسه ده فهرین باژیران

میتادولوجی و خیزان فاکته رین ده ستینشانکرنا ده فهرین لاوازییی

د پتیریا شروفه کرنین لاوازیی دا، لاوازییا باری ئابوری خیزان (لهوما هه ژییاتی بو پروگرامین هاریکارییی وه ک ته فکارییا پارئی کاش) هاتیه نرخاندن ل دوپف بهرچاف وهرگرنا فاکته رین ئاستن خیزان (وه ک په ککه فتن، ره که زئی سهروک خیزان، ریژا پالپشتیی، هتد). فاکته رین دیتر کارتیکرن ل خیزان دکن، ژ وان ژی جوگرافی و باری جفاکی-ئابوری، یین هاتینه پشت گوهافتن. چارچوفن کاری یی رونکری ل خوارئ لهوما هه رودو ریبازا کومدکته، فاکته رین ئاستن خیزان و ده فهرین جوگرافی، داکو لاوازییا باری ئابوری تیبگه هن ل سهرانسه ده فهرین باژیران ل پاریزگه ها دهوکی. ئەفه ئیکه م هه وله بو کومکرنا هه رودو ریبازان.

ئەف به شه، ژبه رهندي، مومونه یا ناماری و شروفه کرنا دوپفدا پیشفه دبهت ل سهر وان فاکته رین هاتینه پیشبینیکرن کو دی کارتیکرن ل لاوازییا باری ئابورییی خیزان کت. مومونه یا نافدیرکریه د هه فپیچن D دا و نیشان

ددهت ب ورده کاریین مه زنترین هاوکولکین لیژییی، یا کو ئامازی دکته ئیحتیمالا هه بوئی و قه بارئ کارتیکرن. ئەف به شی ل خوارئ ناچیتته دناف گه نگه شه کرنا نامارییا فان کارتیکران بو هه ر فاکته ره کی، به لی ئەو پیزانینان ل سهر جیاوازیین دنافه را خیزانین هه ژارت و ده وله مندتر داییندکته، و جهی لاوازییا باری ئابوری نه خشه دکته. پیکدیتت ب ریبازا ده فهرین جوگرافی ئەوا هاتیه ب کارئینان دفتی هه لسه نگانندن دا، لاوازییا باری ئابوری یا هه ی ل سهرانسه رپوین خوجهان و لهوما دوپاتی لسهر بالکیشانی بو به راوردکرنا جوگرافی هاتیه کرن.

فاکته رین خیزانئ ئەوین هاتینه نرخاندن ئەفه نه:

- ره که زئی سهروک خیزان;
- ریژا پالپشتیی;
- قه له بالغیا خان;
- کرییا هاتیه دان ژ سهرجه مئ بودجه یا خیزان;
- قه رداری بو مه ره مین هه وارکی;
- ژیده رین داهاتئ خیزانئ یین نه به رده وام;

ده فهر / فاکته رین قه زا نرخاندین ئەفه نه^۱:

- پیشفه چوئین که رتن تاییهت;
- دژوارییا قهیرانا دارایی;
- ئاستین سامانئ مروفی;
- بینکارییا گشتی;
- لئیشیا خیزانین ئاواره بوین;

نیشانده رین هاتینه بکارئینان دفتی مومونئ دا بو دابه شکرنا خیزانئ بو گروپان ل گوری لاوازییا باری ئابوری وان یی چافه ریکری ئەوه کو تیچوین خیزانئ بو هه ر تاکه کی (وه کی هاتیه نیشان دان ل شیوی ۱۷). ئەف نیشانده ره ب شیوه یه کئ به رده وام هاتیه بکارئینان د هه مان هه لسه نگانندن لاوازییی دا^۲.

لاوازییا

بارئ ئابوری یا هه ی

ل سهرانسه رپوین

خوجهان و لهوما دوپاتی لسهر

بالکیشانی بو به راوردکرنا

جوگرافی هاتیه

هه رچه واییت، هنده ک سنوردارییی پیشکش دکته بو

تیگه هشتنا لاوازییی ب شیوه یه کئ ته مام و داینه میکیین

گریدایی بقی پیگه هیقه. تاکئ خیزانئ یی هاتیه

بکارئینان بو شروفه کرنا هه ژارییی یان، پتر بتاییه تی،

هه ژارییا بکاربرئ. جوره کئ دیتر یی لاوازییی پتر

نیزیکت گریدابه ب نه رمییا خیزانئیه، یان شیانا

خوراگرتئ به رامبه ر شوکان. ژ فئ تیرینئ، خیزان

دبیت کو یا لاوازییت، به لی نه ب پیدفی یا هه ژاره:

هه رچه واییت، دبیت کو بکه فیتته دمه ترسییا که تنا

دهه ژارییدا ده مئ بوپه رین شوکین ده رفه رودده ن. د

چارچوفن حکومه تا هه ریما کوردستانئ دا،

19 هه ردو فاکته رین دومه یکی یین ده فهرین جوگرافی هاتینه دیت داکو ژلاین ناماره یه دگرنگ نه بن د مومونه یا ناماری دا. ئەفه وئ نامازی دکته کو ریژا پالپشتیی هه هاتینه دیتن دنافه را فان

فاکته ران دا و ره وشا ژیانا خیزانئ تاراده یه کی یا هه ژاره. لهوما، نه هاتنه گه نگه شه کرن د فان به شین ل خوارئ دا.

۲۰ چارچوفن کاری یی ئوردنی بو هه لسه نگانندا لاوازییی، پیشخه ریئ ئەنجامین UNHCR بو قهیرانین په نابه ران ل وی وهلاتی، هژمارتن کو تیچوین خیزانئ وه ک جیگر بو ده ستینشانکرنا وان خیزانین هاریکارییی دخوان. مومونه یین UNHCR ل مسر و لوینان ل دوپف هه مان چارچوفن کاری دچن.

ئەفە جەنن دودلیتی یە بو هەمیان پێکفە، بو نمونە، خیزانین جفاکێ میفاندار تا رادەبەکی تیچوین وان بو هەر تاکەکی دبلندن، بەلێ دراستیدا گەلەک خیزان کەتینە دبن برینین مۆچەیفە و دایە دیارکرن کو ئەو سترا تیحیی نەرینین کریاران یێ جیبەجێ دکەن داکو ناستین تیچوین خو ب پارێزن. درێژە کیشانا فان بارودوخان چیدبیت خیزانی بکەتە دبن مەترسیا قەرداریا گران فە، نەشیانا دانا کریی، دەرتیخستنا محتمەل و فەگواستن بو قەزایین کیمتر دەولەمەند. هەمان بارودوخ رویرووی خیزانین ئاوارەو و پنا بەران بوینە.

گریمان، ئەف جوری دوماهیکی یێ لاوازیی ب شیوہیەکن دروست نە هاتیە پیشان ل دویف تیچوین خیزانی بو هەر تاکەکی، بو ئەگەرین ل سەری دیارکرن. هەرچەوابیت، هەندەک گەنگەشە دابینکرینە د بەشین ل خواری دا ل سەر فاکتەرین دەستیشانکری یێن پتر گریدای ب نەرمیاتی فە، وەک ژیدەرین داهااتی نەیی بەردەوام.

قەزا زاخو، دەۆک، بارودوخین ژیانن یێن ئاوارەیان، چریا ئیکن. ۲۰۱۴، جوزیف میترکس، کومیسوئا بالا یا نەتەوین ئیککرتی بو کاروبارین پەنا بەران

لاوازييا بارى ئابۇرى و ره گز

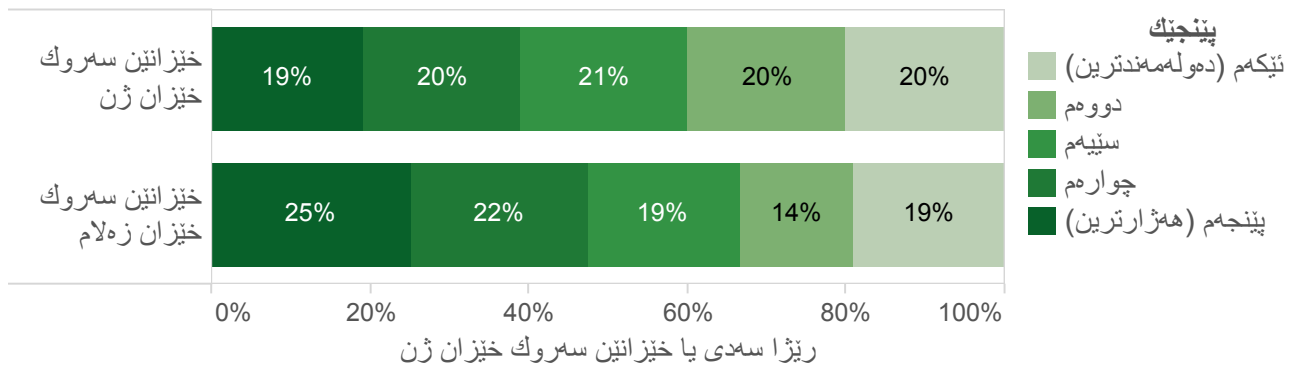
تاستىن تىچوپىن خىزانى بو هەر تاكه كى ب شىويه كى بهرچاڧ دجاوازن دناڧه را خىزانىن ژن سەروك خىزان و خىزانىن زهلام سەروك خىزان. ب شىويه كى تايبهت، به لاقبونا خىزانان ل سەرانسەر پىنجكىن تىچوپان نىشان ددەن نىزىكى ۴۷% ژ خىزانىن ژن سەروك خىزان كومدبن دناڧ دوو هەژارتىن پىنجىك دا و ب شىويه كى بهرچاڧ كىمتر هاتىنه گونجاندىن دناڧ پىنجكىن دەوله مەندتر دا (شىۋى ۲۰).

بە لاقبونا خىزانان ل سەرانسەر پىنجكىن تىچوپان نىشان ددەن نىزىكى ۴۷% ژ خىزانىن ژن سەروك خىزان كومدبن دناڧ دوو هەژارتىن پىنجىك دا و ب شىويه كى بهرچاڧ كىمتر هاتىنه گونجاندىن دناڧ پىنجكىن دەوله مەندتر دا

هەژارتىن سەروك خىزانىن ژن دىسان وان ژى تايبه مەندى هەيه تارادە يە كى وان سەروك خىزانىن گەنج هەنە (دبن ژى ۴۰ سالىي دا) يان قەبارى خىزانى ژ ۷ يان ۸ ئەندامان پىكدتت، وەك ناڧىن دا، ئەڧه يى پىچە وانە به بو خىزانىن تارادە يە كى دەوله مەندترىن ژن سەروك خىزان، كو سەروك خىزانىن ژىن وان مەزنترىن يىن هەين و ناڧىنا قەبارى خىزانى ژ ۳ بو ئەندامان پىكدتت.

ژلايى جوغرافى ڧه، دىبىت بهيتە تىبىنى كرن كو دەڧەرا سىمىل و زاخو رىژە كا بلندا سەروك خىزانىن ژن هەنە دەمى هاتىنه بهراوردكرن دگەل دەڧەرىن دىتر دا (شىۋى ۲۱).

شىۋى ۲۰. سەروك خىزانىن ژن هاتىنه دابه شكرن ل دويف پىنجىكىن تىچوپان

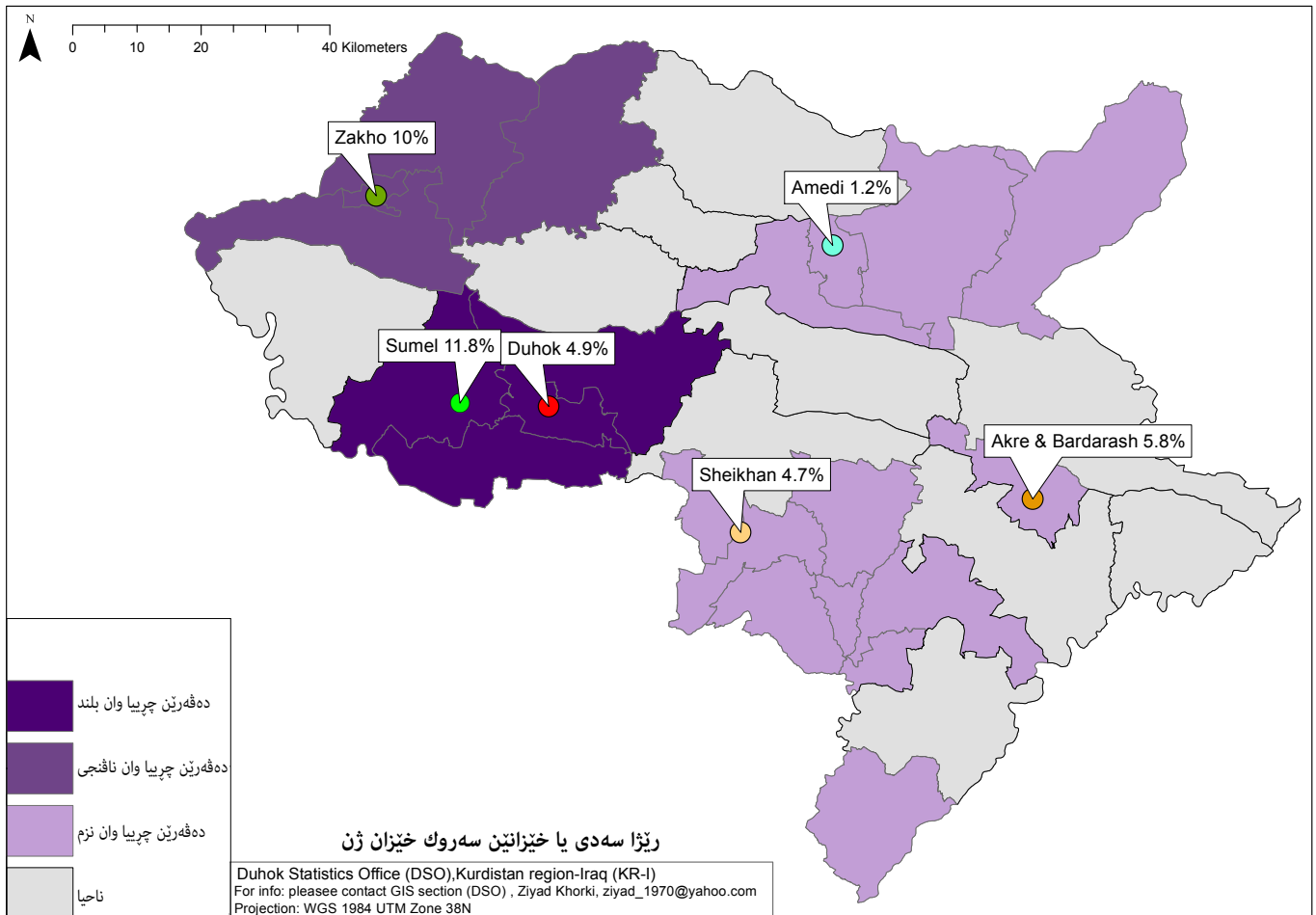
تىبىنى: دەڧەرىن ئاوارە يە كا بلند (سىمىل، شىخان و بەردەرەش / ئاكرى); دەڧەرىن ئاوارە يە كا ناڧىجى (زاخو); دەڧەرىن ئاوارە يە كا نزم (دەوك و نامىدى).

لاوازییا باری ئابوری و ئەندامین پالپشت

خیزانین لاوازییه کا گه له ك بلند هه ی دشیته بهیته تاییه تمه ندیکرن وهك هه بونا، بو نموونه، ب کیماتی هه بونا ۲ ئەندامین پالپشت بو ههر ئەندامه کێ نه یێن پالپشت. ژلایێ جوگرافی فه، خیزانین ئەف تاییه تمه ندیه هه ی ب شیوه یه کێ بهردهوام پتر تینه دیتن ل ده فه را زاخو. ل وێرێ، نیزیکی ۲۲٪ ژ خیزانین ئەندامین پالپشت هه یین دوجارکی هندی وهك یێن بێ پالپشت.

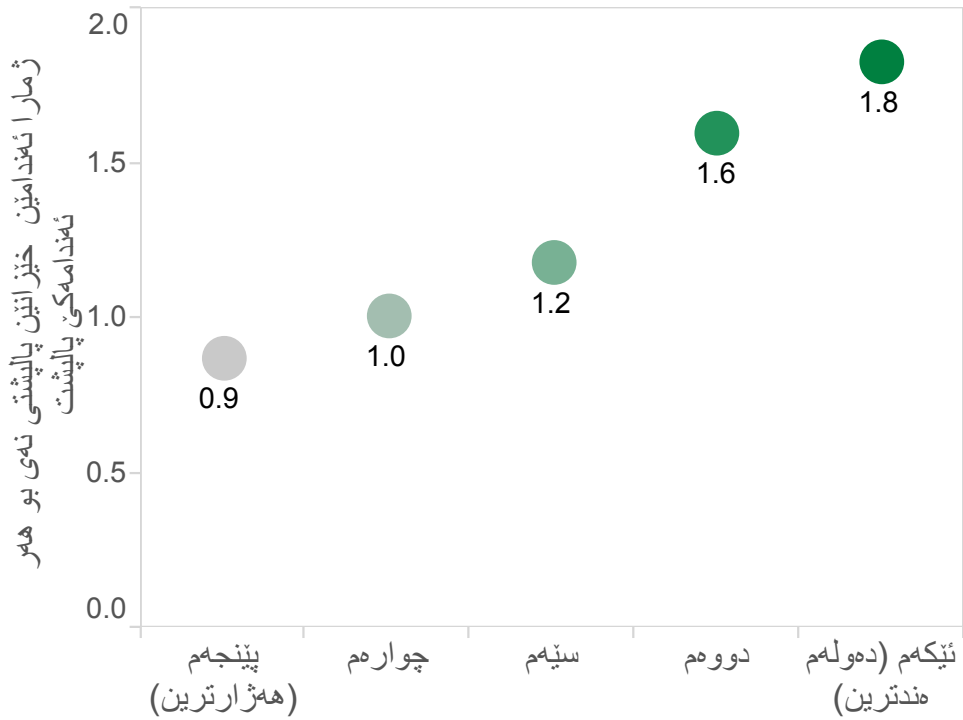
ژمارا ئەندامین پالپشت دنافا خیزانێ دا (بو نموونه یان دبن ژین ۱۵ سالیین دا یان دسه ر ژین ۶۴ سالیین دا) ههروه سا ده ستینشانکه ره کا بهرچا فه بو بارودوخین وێ یێن دارایی. ب تیکه هه کێ ئاسان، خیزانین هه ژارتر تاییه تمه نندن ب هه بونا پتر یا ئەندامین پالپشت تاراده یه کێ ژ خیزانین ده وله مندتر. بو نموونه، خیزانین ده ژارترین پینچیک دا دراستیدا پتر ئەندامین پالپشت هه نه د یه که یا خیزانێ دا ژ ئەندامین بێ پالپشت. دناف ده وله مندترین پینچیکدا، نیزیکی ۲ ئەندامین بێ پالپشت وهك نافیین بو ههر ئەندامه کێ پالپشت. (شیوێ ۲۲).

شیوێ ۲۱. نه خشه کیشانا سه روک خیزانین ژن ل پارێزگه ها ده وکێ

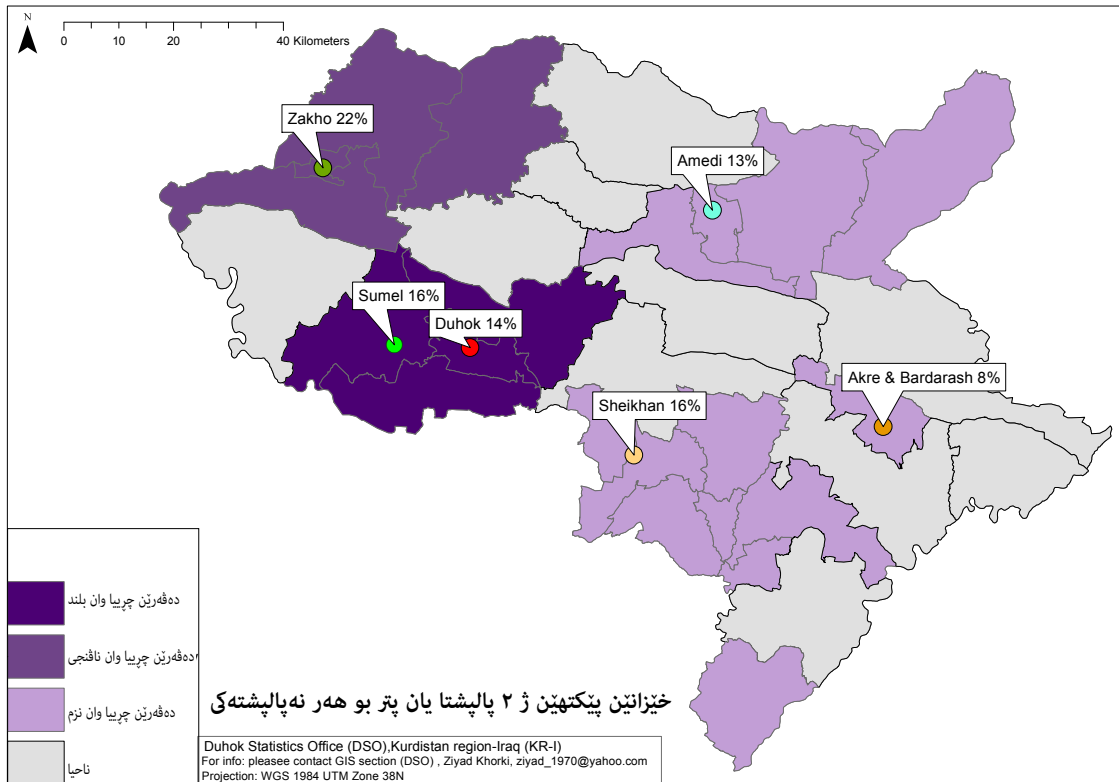

شیۆی ۲۲. ریزا پالپشتیا خیزانن هاتییه به لافکر ل دویش پینجیکین تیچویان

پینجیکین مهزاختنی

شیۆی ۲۳. نه خشه کیشانا خیزانن دگه ل ریزا پالپشتین ئەوا تاراده به کی یا ره خه گر

تیپینی: دههۆک ناواریه کا بلند (سێمێل، شێخان و بهره ره ش / ئاکری); دههۆک ناواریه کا ناقدجی (زاکھو); دههۆک ناواریه کا نرم (دهۆک و ئامیدی).

لاواڙيا ٻارڻي ٿاڀوري و قهله بالغيا جهڙي ٿاڪنجيون

ريڙا

بو نمونه، ريڙا نافيني بو خيزائين د دهوله مندترين پينجڪدا ڪو پيڪڊيٽ ٿ ۱,۲ ڪهس بو هر ٿوره ڪي، ددهمه ڪي دا بو وان ٿهوين د هه ٿارترين پينجڪدا، ريڙه ٿيزي ڪي دوجارايه، ۲,۶ ڪهس بو هر ٿوره ڪي (شيوي ۲۴).

ٿهر هندي، بارودوخين قهله بالغين ٿهوا ڪو دڦيا هاتا ده ستنشانڪرن ل دويڻ ۳ ڪهسان بو هر ٿوره ڪي ٿهف ريڙه باراپتر ل شيخان هاتيه ديتن (۳۱%) ٿ قهزايين ديتر (شيوي ۲۵).
نافين ل سهانسه ده ڦهرين باٿيران ل پارڙگهه ڪي ۱۱% يه.

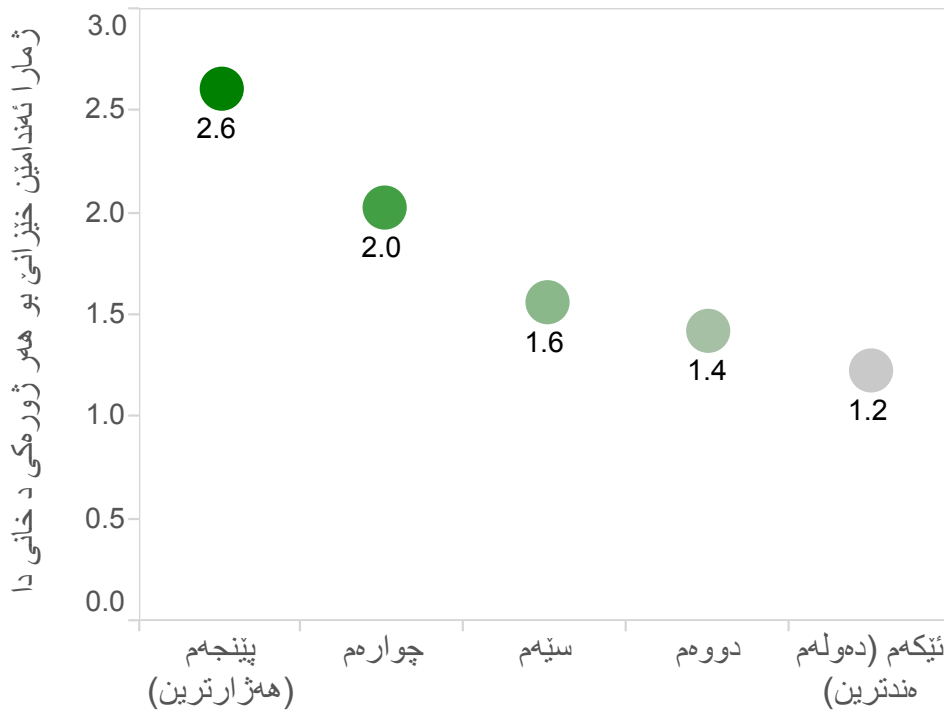
نافيني بو خيزائين د دهوله مندترين پينجڪدا ڪو پيڪڊيٽ ٿ ۱,۲ ڪهس بو هر ٿوره ڪي، ددهمه ڪي دا بو وان ٿهوين د هه ٿارترين پينجڪدا، ريڙه ٿيزي ڪي دوجارايه، ۲,۶ ڪهس بو هر ٿوره ڪي

ريڙا ٿه ندامين خيزائين بو هر ٿوره ڪي دخانيدا (ٿ بلي سهرشويان) هاتيه بڪارئينان ل ڦيره وه ڪي ڃيگر بو نرخاندا ڪارٽيڪرنا بارودوخين خاني و قهله بالغيا محتمه ل سر ڪامه رانيبا بارودوخين داراي.

داتا پيشنياز دڪن ٿماره ڪا بلندتر يا ڪهسان بو هر ٿوره ڪي ٿامارڙي دڪته هندي ڪو خيزان هه ٿارتره ٿ بين ديتر، ڪونٽرولڪرنا گوهرڪين ديتر.

شيوي ۲۴. ريڙا ٿه ندامين خيزائين بو هر ٿوره ڪي ل دويڻ پينجڪين ٿيچويان

پينجڪين ٿيچويان

لاوازییا باری ئابوری و کریکرن

ب

شیوهیه کی گشتی یا

رون و ئاشکرایه کو تهرخانکرا

نیقه ک یان پتر ژ سهرجه می تیچویان بو کرێ

دشیت بهیتنه هژمارتن وهک بارودوخه کی نیگهران

و رهخنه گر

ریژه ب شیوهیه کی رهخنه گر یا بلند ل دهقهره

شیخان. ۴۴٪ یا خیزانان پتر ژ نیقا

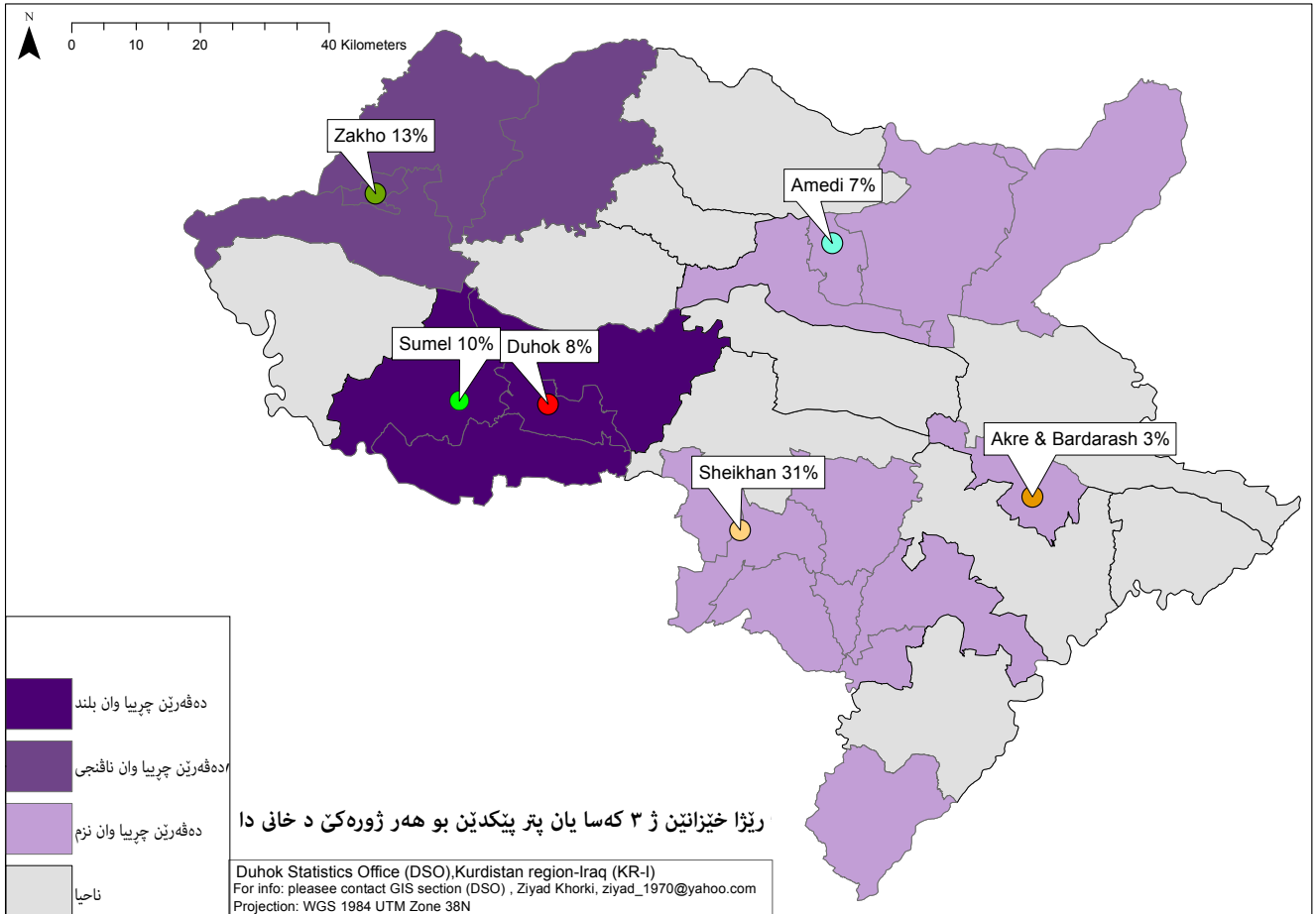
سهرجه می تیچوین خو بو دانا کریبی

بکاردئینن

لاوازییا دارایی یا باری خیزان ديسان هاته شروفه کرن دگه ل وی گوژم هاتیه دان بو کرێ وهک ریژه ک ژ سهرجه می تیچوین خیزان. شروفه کرنا ناماریی ناماژی دکه ته په یوهندییا دناقههرا ئه و خیزانین ریژه کا بلندتره سهرجه می تیچوین خو بو کرێ تهرخاندهکته و تارادهیه کی دبارین هه ژارترا دژیت. و تابه تی، خیزانین د هه ژارتین پینجیکین تیچویاندا وهک ناڤین تیزیکی ۳۵٪ یا بودجی خو بو کرین تهرخاندهکته، ددهمه کی دا کو ریژه ۲۳٪ یه بو ئه و خیزانین د دهوله مهنترین پینجیکدا (شیوی ۲۶).

ب شیوهیه کی گشتی یا رون و ئاشکرایه کو تهرخانکرا نیقه ک یان پتر ژ سهرجه می تیچویان بو کرێ دشیت بهیتنه هژمارتن وهک بارودوخه کی نیگهران و رهخنه گر. وهک ناڤین، ۱۱٪ یا خیزانان ل سهرانسهر دهقهرین باژیران دڤان بارودوخان دانه- نهف ریژه وان خیزانین کرییان نه دهن ژێ ناگریت و دوردکته. ریژه ب شیوهیه کی رهخنه گر یا بلند ل دهقهره شیخان. ل وپری، ۴۴٪ یا خیزانان پتر ژ نیقا سهرجه می تیچوین خو بو دانا کریبی بکاردئینن. دهوک و زاخو ژێ ههروه سا ریژه کا بهرچاف هه یه دق لایه نی دا، هه رچه نده کیمتر بهر فره هتره (شیوی ۲۷).

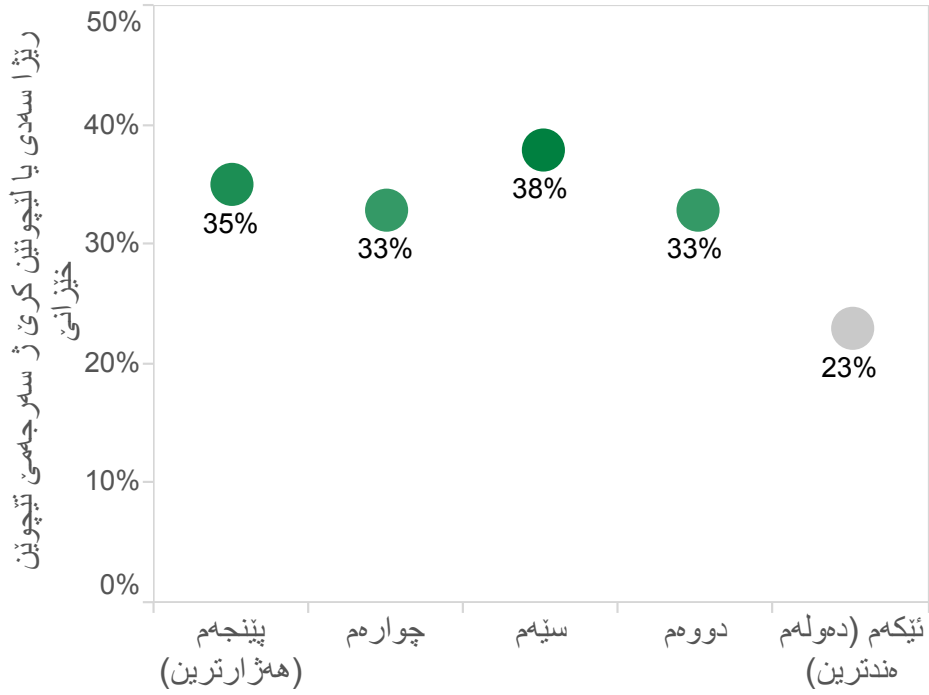
شیوی ۲۵. نه خسه کیشانا خیزانین د بارودوخین قه له بالغین دا

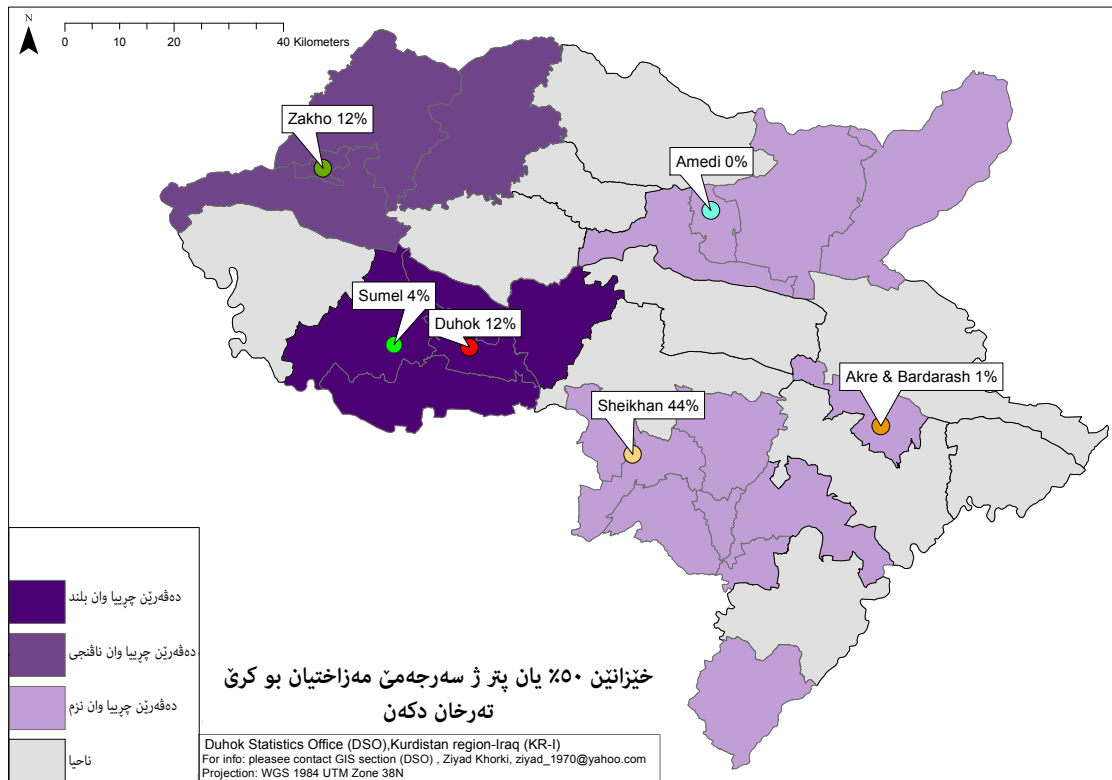
تیبینی: دهقهرین ئاوارهه کا بلند (سیمیل، شیخان و بهرده رهش / ئاکرێ); دهقهرین ئاوارهه کا ناڤنجی (زاخو); دهقهرین ئاوارهه کا نرم (دهوک و ئامیدی).

شێوی ٢٦. ریزا لیچوین کرێبا خیزانان ل سهرانسهر سه رجه مێ لیچویان ل دو یف پینجیکین تیچویان.

پینجیکین مهزاختنی

شێوی ٢٧. نه خسه کیشانا خیزانین د بارودوخین لاوازیا کریدا

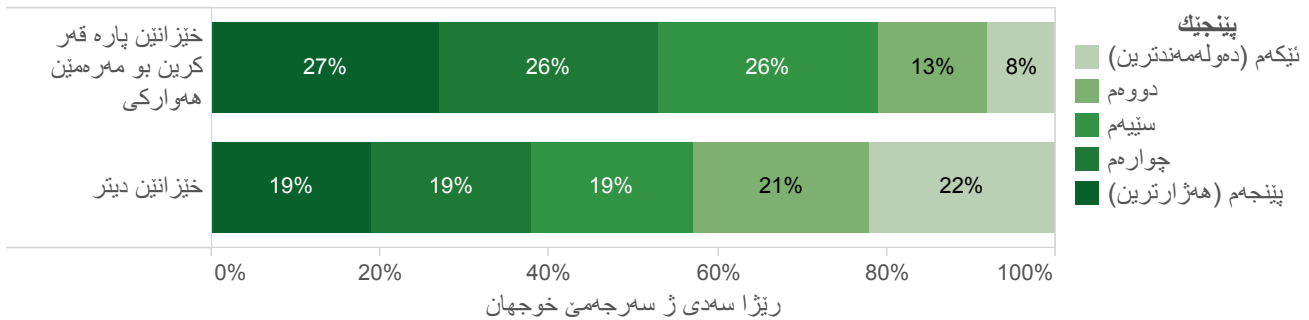
تیبینی: ده فهرین ئاواره به کا بلند (سه م، شیکان و بهرده رهش / ئاکرێ); ده فهرین ئاواره به کا نافنجی (زاخو); ده فهرین ئاواره به کا نرم (دهوک و ئامیدی).

لاوازييا بارى ئابورى و قهرين بو مهره مين هواركى

وهك ناپين، نيزيكى ۱۳% يا خيزانين ل ده قهرين بازيان دا پاره قهر كرينه بو مهره مين هواركى. جاره كادى، ل زاخو، ريژا خيزانان دسه ر نافينا (۲۰%) دايه. ب پيچه وانه، ده قهرا ناميدي و شيخان د راستيدا خيزانه كا بتنى زي دقي بارودوخيدا نينه.

خيزانين هه زارتر دهينه جوداكرن ل دويف مه يلا وان بو قهركرنا پاره بو مهره مين هواركى و كرياران پتريا بدوباره بونه ژ خيزانين دهوله مه ندرتر. نارمانجا قهركرنا فى جورى قهرى بو بهرده وامبونا بكاربرنا نافخويى و هاريكاركرن دانا كرييدا، وهكى هاتيه ديتى د به شى بورى دا. لهوما، دانا ناماژى دكه نه ريژا ۵۳% يا خيزانين پاره قهركرين بو فان مهره مان بين كه تينه دنافا دوو ژ هه زارترين خانه دا، ده مى كو بتنى ۸% يا خيزانان دنافا دهوله مه ندرترين پيچيكا (شيوى ۲۸).

شيوى ۲۸. به لافبونا خيزانين قهر وهرگرتين بو مهره مين هواركى ل دويف پيچيكا تيجويان

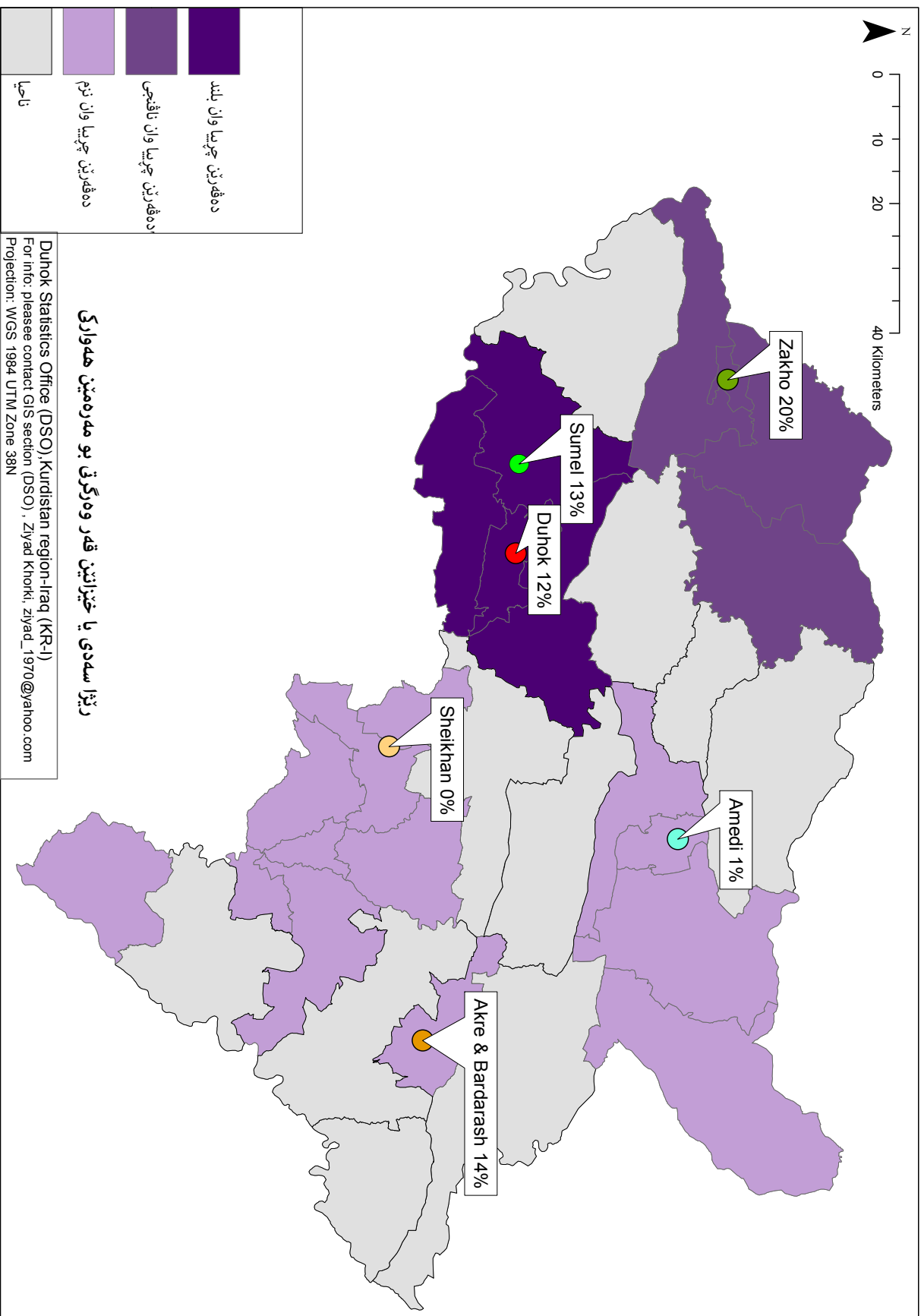
لاوازييا بارى ئابورى و داهاتى نه يى بهرده وام

وهك

قهرز يان پاره قهركرن دووم گرنگرتين زيده رن، پاش قازانچى كه سپوكارى و خانه نشين، هاريكارى ژ لايى حكومه تى يان ريكر اوين نه حكومى تاراده يه كى دبه رچا قن سه باره ت ناوارا و په نابهران، بتايه تى، ب شيويه كى مه زن قهر كرينه نه گهر بينه به راوردكرن دگه ل گروپين ديتى بين خوجهان، وهكى هاتيه تيبينى كرن دبه شين بورى دا.

نه نجامى قهيرانا
دارايى، دراستى دا بتنى نيقا
پشكا نافينا داهاتى خيزانى ژ
دهسته ق و موچان ب دهسته دئيت;
بكردار هه مى خيزان فى ته مام دكه ن
ب زيده رين ديتى بين
داهاتى

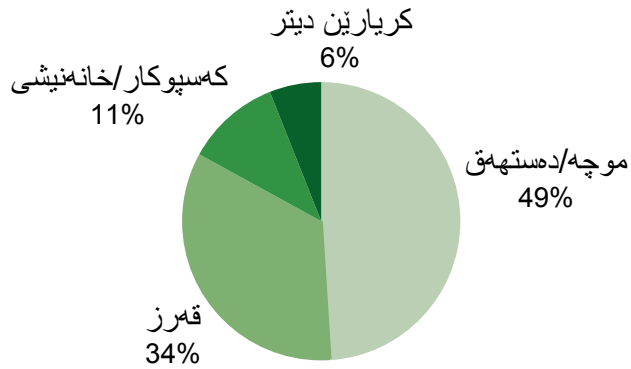
زيده رى داهاتى سه ره كى بو پتريا خيزانان ل ده قهرين بازيان نه وه كو پاره ي ژ دهسته ق و موچان ب دهسته قه دنين. هه رچه وايت، وهك نه نجامى قهيرانا دارايى، دراستى دا بتنى نيقا پشكا نافينا داهاتى خيزانى ژ دهسته ق و موچان ب دهسته دئيت; بكردار هه مى خيزان فى ته مام دكه ن ب زيده رين ديتى بين داهاتى.

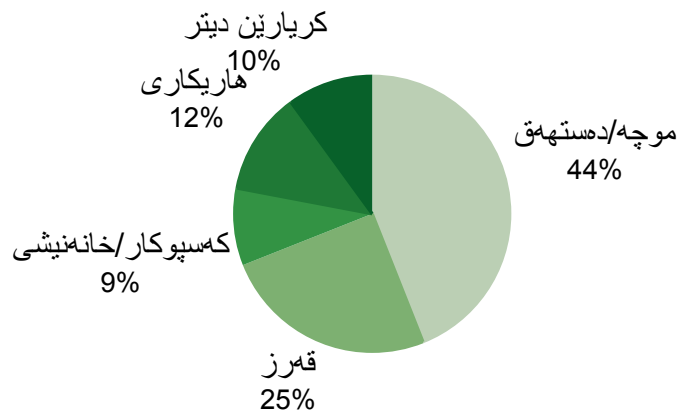
تێبیس: ده‌قه‌زێن کاروبه‌ی کار بێلند (سه‌مه‌ل، شه‌یکان و به‌رده‌ره‌ش، نا‌کۆر)؛ ده‌قه‌زێن کاروبه‌ی کار نا‌قه‌صی (زاخه‌)؛ ده‌قه‌زێن کاروبه‌ی کار نزم (ده‌وک و ئامیدی).

شيوى ۳۰. دابه شېونا سرجه مې ژنده رېن داها تي ل دويف گروپين خوجهان

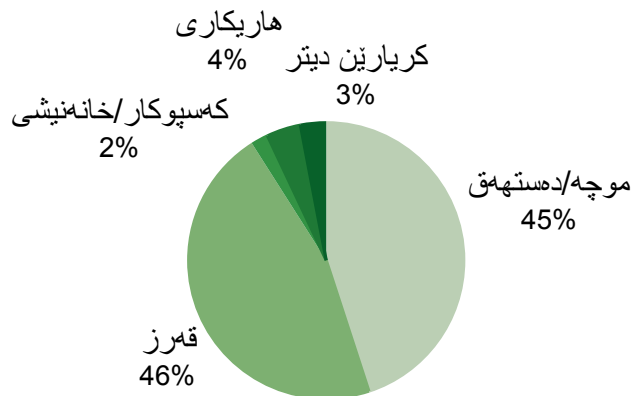
جفاکي
ميفاندار

ناواره

په نابه ر

داكو ئەف فاكتهره ب كيربیت بو ههلهسهنگاندنا لاوازیی، ئەو ریژه هاتیه پیکینان یاكو ئاماژێ دکهنه پالپشتیا خیزانی ل سهر ژێدهریڤ داهااتی ئەوێ نهبهردهوام، ژبهه هندێ دبیت دهربرینی ژ پلهیهکا بهرچاڤا لاوازیی بکهت.

بهردهوام ل سهرانسهر سهرحهمن داهااتی، زمبونا تیچوین خیزانی. ب دهستهواژهکی ئاسانتر، ههژارتترین خیزان پشت بهستنی ب شیویهکی پتر دکهته سهر ژێدهریڤ داهااتی نهیی بهردهوام.

ئەف بارودوخه

تارادهیهکی پتر یی رهخهگره بو

ئاوارهیان، ب ریژا ۱۵% یی یا فان

خیزانان پتر ژ نیفا داهااتی خو ژ ژێدهریڤ

نهییڤ بهردهوام ب دهستهدهئینن. بو

خیزانین پهناهر، ریژه دگههسته ۹%

و، بو جفاکی میفاندار،

دگههسته ۴% یی.

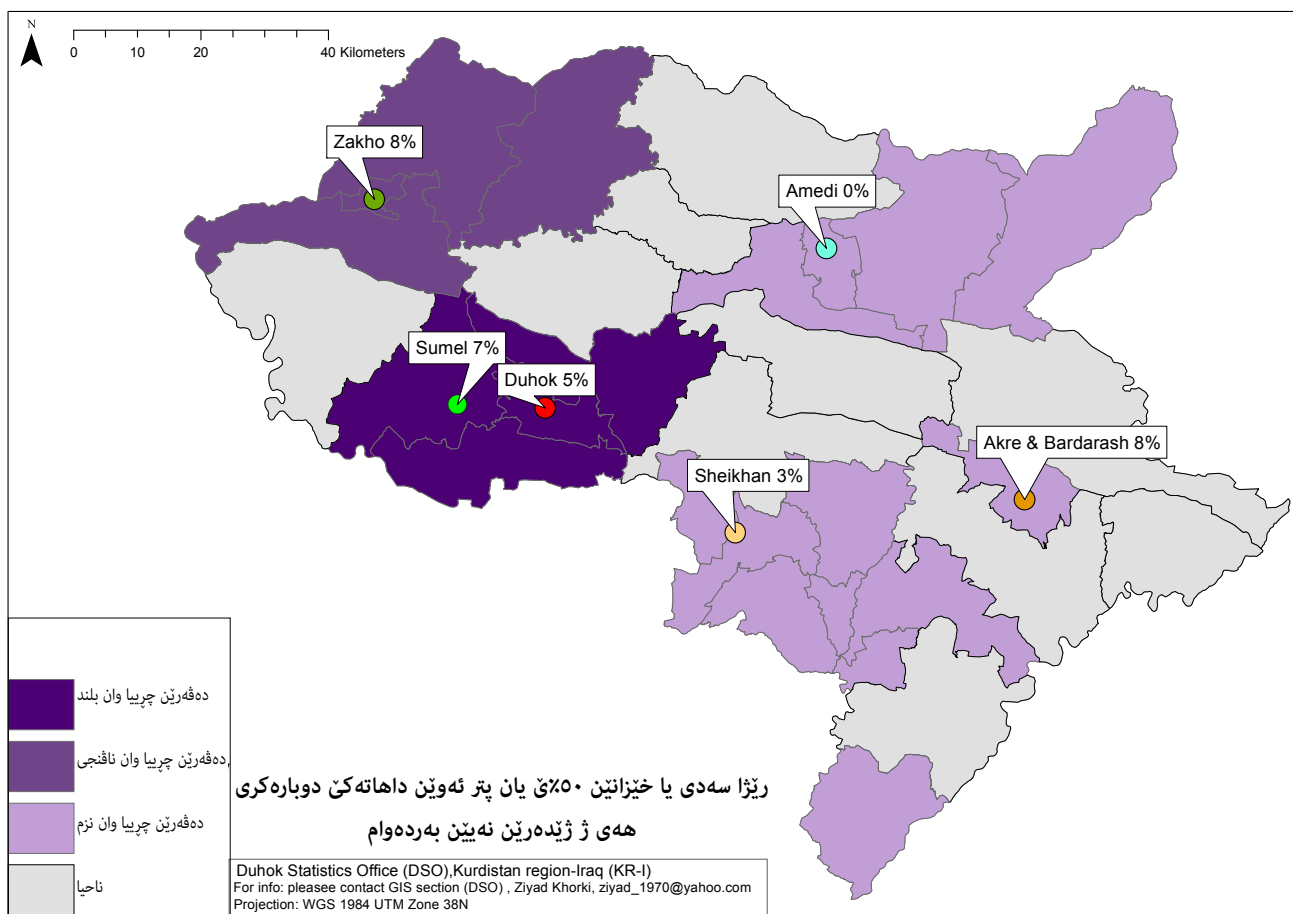
ئهو ژێدهر ژێ پاره بریکرن، پشتفانی ژ لایڤ ئەندامین خیزانی، هاریکاری ژلایڤ حکومهتی یان ریکخراوین نه حکومی، خیرخوازی، یان خاستن. بقی ئاواپی ریژا داهااتی نهیی بهردهوام دابهشدهکته ل سهر سهرحهمن داهااتی خیزانی (بهلن پاشکهوت، فروتنا مالوملکی، وپارین قهرکرین بخوفه ناگریت و دیرئیکست، چونکی ئەف قازانجین هه بو جارهکی بتنی روددهن و دبیت شروفهکرین تیکبدهت).

ب گشتی، تیزیکی ۷% یی یا خیزانان ل سهرانسهری دهقهریڤ باژیران دفی بارودوخی دانه ئەوا کو نیقهک یان پتریا سهرحهمن داهااتی وان یی دوبارهگری ژ ژێدهریڤ نهییڤ بهردهوام دهین (شیوی ۳۱).

ئەف بارودوخه و بتایهتی پتر یی بهربهلافه ل دهقهرا ئاکری، بهردهرهش و زاخو. و ئەف بارودوخه تارادهیهکی پتر یی رهخهگره بو ئاوارهیان، ب ریژا ۱۵% یی یا فان خیزانان پتر ژ نیفا داهااتی خو ژ ژێدهریڤ نهییڤ بهردهوام ب دهستهدهئینن. بو خیزانین پهناهر، ریژه دگههسته ۹% یی، و، بو جفاکی میفاندار، دگههسته ۴% یی.

شروفهکرنا ئامارهپی ئاماژێ دکهته ریژین بلندترین داهااتی نهیی

شیوی ۳۱. ریژا ژێدهریڤ داهااتی نهیی بهردهوام ل سهرانسهر سهرحهمن داهااتی

تیینی: دهقهریڤ ئاوارهیهکا بلند (سیمیل، شیخان و بهردهرهش / ئاکری); دهقهریڤ ئاوارهیهکا ناڤنجی (زاخو); دهقهریڤ ئاوارهیهکا نرم (دهۆک و ئامیدی).

لاوازییا بارئ ئابوری و پیشفه چونا کهرتی تابهت

پیشفه چونا کهرتی تابهت نهو ئیکهه فاکهه ری ده فهرین جوگرافییه نهوی هاتیه گهنگه کهرن دنافا هه لسه نگاندا لاوازییا خیزانی دا. ئارمانجا فی فاکهه ری نهوه بو نرخاندا ئایا ژبان دفی جهی دا دگه ل هه بونا تاراده به کی ده لیقین کاری کهرتی تابهت جیاوازیه کئ چیدکهت د بارودوخین داراین خیزانی دا. شروفه کرنا ئاماره بی پیشنیاز دکهت کو تیچوین خیزانی بو ههر تاکه کی به ره فی بلندبوئی یه دناف جهین کو پیشفه چونا کهرتی تابهت هندی یا مهزنتز و پتریت. گریمان، نهفه دشیته یا گریدای بیت ب هه بونا پتر یا ده لیقین دینامیکی و فره جوریی یا گریدای هه لومه رچین ژیانئ نهوا دشیته ببیته سودمند بو کامه رانییا خیزانی یا سه رتاسه ری دقان ده فهراندا. ب دهسته واژه کا دپتر، ده ما کو پیشفه چونا ئابوری یا کیمتر هه بیت، مه یلا خیزانی تاراده به کی دچیته بو هه ژاریا پتر و لهوما لاوازییا پتر.

گهنگه شا شیوین دروست ل سه ر ده لیقین کاری کهرتی تابهت بو ههر جهه کئ هاتیه پیشکیشکرن دبه شین بوری دا (شیوئی ۱۴). داتا ل دویف قه زاییئ ئاماژی دکهنه پتریا دوباره دیتنا ده لیقین کاری کهرتی تابهت ل ده فهرین زاخو و دهوک (چینا ده فهرین چرییا وان نافنجی و بلند).

لاوازییا بارئ ئابوری و قهیرانا دارایی

دقان

ده فهراندا قهیرانا

دارایی کارتیکرنه کا بهیتر

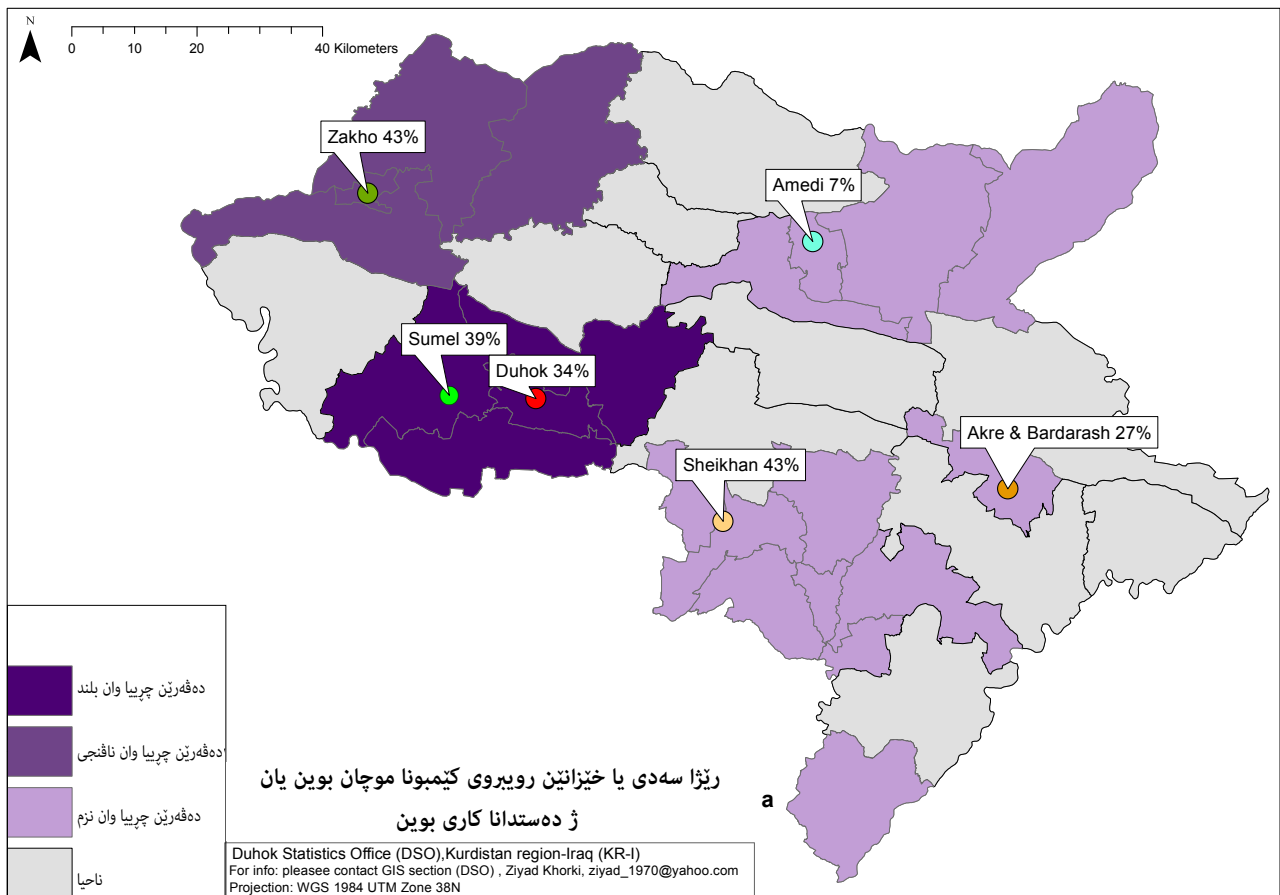
کرییه، نافینا تیچویان بو ههر

تاکه کی ب شیوه به کی

به رچاچ نزمتره.

داتا بو فی فاکهه ری دوئی یئ ده فهراندا جوگرافی ئاماژی دکهنه هندی کو، دقان ده فهراندا قهیرانا دارایی کارتیکرنه کا بهیتر کرییه، نافینا تیچویان بو ههر تاکه کی ب شیوه به کی به رچاچ نزمتره. و کارتیکرن هاتیه پیفان ل قیره بریا کیمبونا موچان بان ژده ستانا ده لیقین کاری (وه کی هاتیه پرسپارکرن د روپیقا خیزانی دا): برینا موچان هاته پیش دناف کهرتی گشتیی حکومه تا هه ریما کوردستان ل هه یفا کانینا دوئی یا سا ۲۰۱۶ ژ ئه گه ری قهیرانا دارایی نهوا کو نوکه ئیزیه تان دبینیت.

شیوئی ۳۲. ریژا خیزانین ب شیوه به کی ئیکسه ر کارتیکرن لیوی ل دویف قهیرانا دارایی

تیبینی: ده فهرین ئاواره به کا بلند (سیمیل، شیخان و بهرده رهش / ئاکری); ده فهرین ئاواره به کا نافنجی (زاخو); ده فهرین ئاواره به کا نزم (دهوک و ئامیدی).

لاوازییا باری ئابوری و ئاستین سامانی مروقی

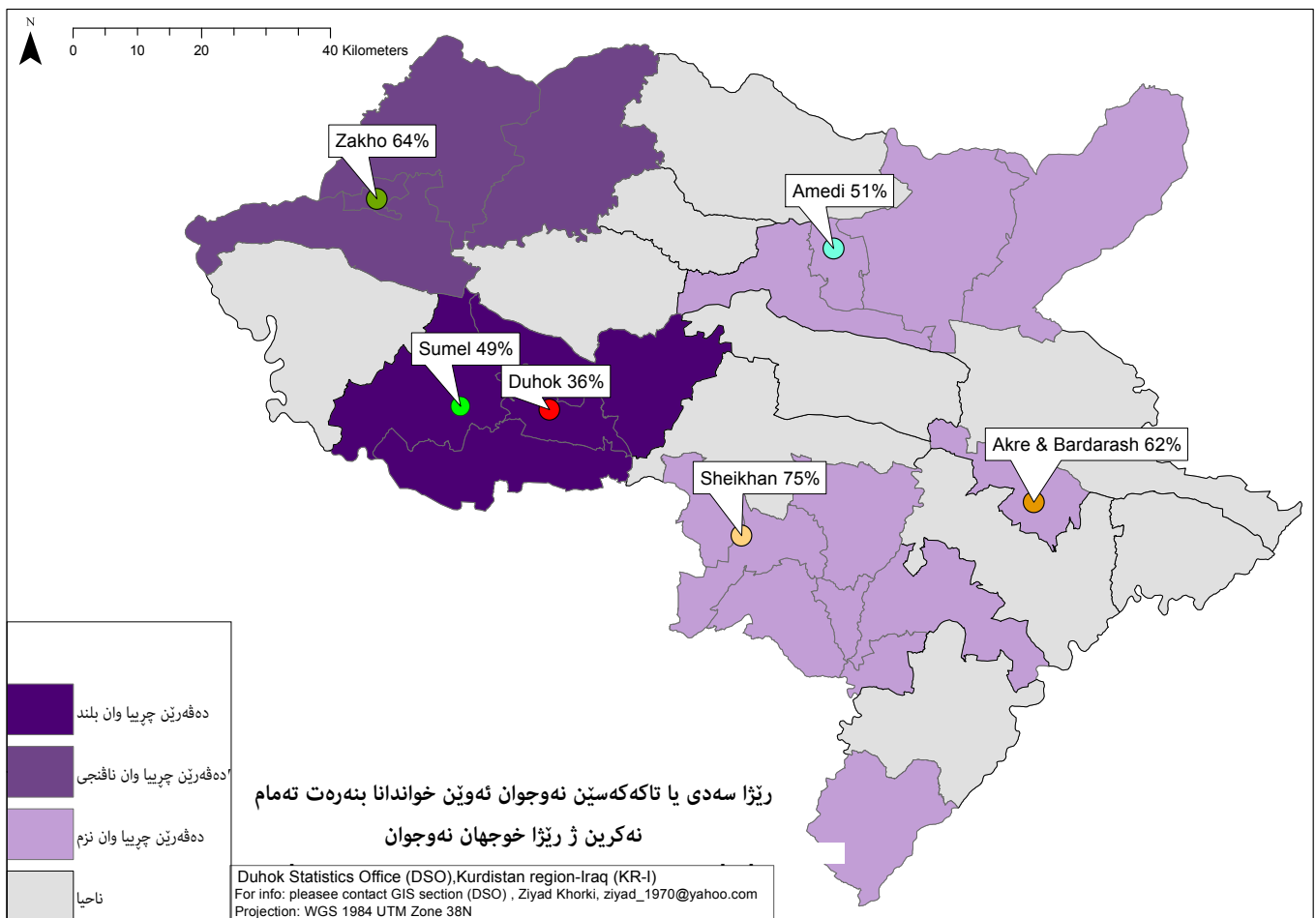
ئاستین گشتی بین سامانی مروقی (هاتییه پیناسه کرن وهك ریژا تاكه كه سین نهوجوان نهوین خواندنا بنه رت ته مام کرین) ژ چه کئ دیارگری په یوه ندییه کا ده ستینشانگری یا هه دیگه ل پاره دارییا خیزانی. داتا ئاماژی دکهن کو خیزان تارادهیه کی پتر یا به رفره هه ببسته هه ژارتر بریژه یی نه گهر نهو بژین ل جهین تارادهیه کئ ئاستین سامانی مروقی دنزمن ژ نه گهر نهو بژین ل جهین سامانی مروقی یئ بلند دا.

دهمئ کو ب شیوه کئ گشتی ئاستین سامانی مروقی ل ده فهرین باژیران هاتینه گهنگه شه کرن ل سه ری، سه باره ت جهین شیخان، زاخو، ئاکری و به رده رهش دیارتره به راورد کرن دگه ل جهین قه زاین دیت ژ نه گهری نزمیا ئاستین خواندنئ بین ره خه گر نهوین هاتینه ده ست ژ لایئ خوجهین نهوجوان (شیوی ۳۳).

کارتیکرن یا جیاوازه ب پالپشتیکرن ل سه ره جهی، ههروه کی دژوارییا قهیرانا دارایی یا جیاوازه بو ل سه رانه ری جهان. ل ده فهرین وه کی سیمیل، زاخو یان شیخان دگه هشته ۴۰٪ یا خیزانان گرفتین شوکین ئابوری دیتبون ژ به ژده ستدانا کاری یان برییا موجهی. دقان ده فهران دا، تیچو بو هه ره که سه کی نزمترن ژ یین دیت، ده فهرین کیمتر کارتیکرن لئ بوین.

داتا ل دویف گروپین نیشه جیان دیسان ئاماژی دکهنه سه ره کارتیکرنه کا به رفره هتر یا کو خیزانئین جفاکئ میفاندار هه ستیکری. کو دگه هیته ۷۰٪ ئه ندامین جفاکئ میفاندار نهوین کاردکهن د که رتئ گشتی دا رویبری کیمکرنا موچان/ دهسته هقان بوین یان موجه یین هه یین ل هیقیئ نه کو ژلایئ خودانئ کاریفه یینه دان. ئاریشا هه مان شیوه کو ب ریژا ۴۲٪ کارتیکرن ل کارکه رتین په نابه ر کرییه و ۵۹٪ ل کارکه رتین ئاواره کرییه.

شیوی ۳۳. ریژا سه دییا تاكه كه سین نهوجوان نهوین خواندنا بنه رت ته مام نه کرین

تیبینی: ده فهرین ئاوارهیه کا بلند (سیمیل، شیخان و به رده رهش/ ئاکری); ده فهرین ئاوارهیه کا نافتجی (زاخو); ده فهرین ئاوارهیه کا نزم (دهۆک و ئامیدی).

کورتي و مودللی ناراسته یین لاوازییا باری ئابوری

خیزانین ل زاخو، ب پیچه وانه، دبیت کو وان پتر دهلیقه هه بن بو کارکرنی ئه فقه دزفریت بو داینه میکیین پترین کهرتی تابیه ت.

هه رچه واییت، به شه کی مه زنی کارکرنی نه یی فهرمییه، رویری زیده بونا هه فرکیی بونه، سامانی جفاکی ل ده فهری ب شیوه یه کی گشتی گه له ک

کیمتره. ریژا تاکه که سین ژین کارکرنی ئه وین نه پالپشت ئه وژی تاراده یه کی کیمترن.

سی

ده فهرین لاوازییا

تابیه ت: ئیکه م، ده فه را گفاشتی

دناقه را شیخان و ئاکری دا؛ دووهم، قه زایا

زاخو؛ سییه م، بو یین کیمتر به رفره ه، سیمل و

ده وروبه ری وئی. فان دهران تا راده یه کی لیشیه کا

مه زنتر یا خیزانین ئاواره یا هه ی، کارتیکرنا به یزترین

قهیرانا دارایی ل سه ر ئابوری نافخویی، ریژه کا

کیمتره ئاستی خواندننی دناف نه وجوانین

خوجه دا.

لهوما هه ژاریا بکاربرنی ب شیوه یه کی

گشتی یا بلنده. خیزان پتر یاریری

گرفتین دارایی بوی یین گردای ب

نه شیانا دانا کری، زیده بونا ئاستین

قهرا، زیده بونا نه رمیی ل سه ر

داهاتی ژ ژیده ری داهاتی نه یین

به رده وام.

لدماهیکی، دباره سیمل ب

شیوه یه کی ریگخستی دکه فیه دنافا پله یین

نافنجین هه می نیشاندهران دا بو لاوازیی.

دهمی کو رویری چ بارودوخین گه له ک خرابویین فان

نیشاندهران نه بویه. و هه ره وسا نه یا گه له ک باشه، ئه فنی راستیه ک

هه یه، بوئمونه، بو ئاستین قهرداریی، ریژا پالپشتی، و قه له بالغیین.

دهما کو پیکهاته یا تابیه ت یا لاوازیی هاتیه شروفه کرن، داخویانین دیاربوین ئاماژی دکه نه سی ده فهرین لاوازییا تابیه ت: ئیکه م، ده فه را گفاشتی دناقه را شیخان و ئاکری دا؛ دووهم، قه زایا زاخو؛ سییه م، بو یین کیمتر به رفره ه، سیمل و ده وروبه ری وئی.

فان دهران تا راده یه کی لیشیه کا مه زنتر یا خیزانین ئاواره

یا هه ی، کارتیکرنا به یزترین قهیرانا دارایی ل سه ر

ئابوری نافخویی، ریژه کا کیمتره ئاستی

خواندننی دناف نه وجوانین خوجه دا. پتر

ژ ۵۰٪ یا خیزان ئه وین ل فان

قه زایان دژین دکه فنه دناف

هه ژارتین پینجیکا تیچویاندا،

ئاماژی دکه ته مه ترسیا هه ژاریا

بکاربرنا، لاوازییا باری ئابوری،

هه رچه واییت، ب شیوه یه کی جیاواز

ل هه ر ده فه ره کی دیاردبیت.

ده فه را دناقه را شیخان و ئاکری دا،

بتابیه تی، خرابترین ده فه ره ل سه رانه ری

ده فه ری باژیران ل پارزگه ها ده وکی. و کیمترین

ئاستین تیچویان بو هه ر تاکه کی یین هه یین. ب شیوه یه کی

گشتی، و هه ره وسا ریژه کا کیمتره به رده ستا ده لیقین کاری یا هه یی و

تاراده یه کی دابینکرنا خزمه تین گشتی یین کیمتر. هه رچه واییت، ئه و مفایین

هه یین ل سه رانه سه ر قه زایین دیتر وه ک زاخو ئه وه کو خیزانین ل شیخان تورین

پاراستنی یین به یزتر یین هه یین، ئه وین هاتینه دابینکرن ژ لای خیزانین یان

جفاکیفه ئه وین کو دبیت گردایین ب سنورین نه ژادی یین به یزتر دناقه را

ئاواره و جفاکی میفاندار (پتیا وان کوردن هه ره وسا مه سیحی و ئیزدی).

ئه ف لایه نه دشیت شروفه بکه ت بوچی ریژه کا بلندتره ئاواره یان خانی هه نه

لفان ده فهران، ریژه کا گه له ک کیمه درئیخستن، خیزانین گه له ک کیم هه نه پاره

قه رکر بیت بو مه ره مین هه وارکی، قه له بالغیا پتر ژ نه گهری میفان کرنا خیزانان.

۷- گرفتین خواندن

گهنگه سهرکرن و کورتیا نه نجامین سهره کی

لفیره، داتاین فیرکرن هاتنه شروفه کرن بریا ریژا گشتیا ناف نقیسین ل قوتابخان، کو ریژا قوتابین ناف نقیسای بو ههر پوله کئی نشان ددهت ب بهرچاف وهرگرتنا کا نهو د گروپن ژیب فهرمیدانه نهوئی دگونجیت بو ناستی وان یی نوکه یی خواندن.

نهفه هاته بجهئینان چونکی قوتابی دفی چارچوفه یدا ل دیف ریکا ئیکسه ر ژ خواندنا بنه رت بو یا نافنجی بو زانکوی ناچن. بهل چونا وان بو قوتابخان پتر یا بهر به لافه دگه ل مهین ژ دهرفه ی قوتابخان.

ریژین هیلانا قوتابخان دنافهرا خواندنا بنه رت و ناماده یی یا بلنده، بهل پتریا قوتابیان دوباره دچنه قوتابخانا ناماده یی د قوناغین پاشین ژیان دا. بو نمونه، نیفا قوتابین پولا ۱۰ و ۱۲ نهو دراستیدا ۳ بو ۵ سالان مهزنترن ژ گروپین ژیب فهرمی بو فی ناستی (۱۵ بو ۱۷ سالی نه).

ریژا ناف نقیسان ل قوتابخان ل خواندنا بنه رت دا تاراده یه کی یا بلند و گونجایه ل دهفرین چریا وان بلند. ههر چه وایت، ب شیوه یه کئی بهرچاف یا دادکه فیت لدهفرین چریا وان نافنجی و، تایه تی، ل دهفرین چریا وان نرم. ریژه یا کیمتر دقان دهفراندا یا گریدایه تاراده یه کی ب کیمیا شیانین قوتابخان فه، ریژه کا بلندا خیزانان کارتیکرن لیویه ژ لاین دارایفه و نه سین لیچوین گریدای ب خواندنیفه بدهن (ژ که لوه پلان بو فه گوه استن، ژبلی لیچوین دهلیفا خواندن د ههمان رهوش دا زاروک دفییا کاربکه ت).

سالوخه ته کا گرنگ، زیده با ری، نهوه کو ریژا ناف نقیسینا کچان یه کسانه دگه ل کوران-یان هه تا پتره ژ، بو نمونه، سه باره ت خواندنا بلند (وهک کچ ب ریژه کا بلندتر ناماده بن ل قوتابخان ژ کوران).

ب گشتی، ناماده بون ل قوتابخان تاراده یه کی یا بلنده سهره رای رویرو ی بونا ناسته نگین دارایی ل دو یف سیسته می گشتی یی خواندن، یا گریدایی ب سهرمای پیدفی بو دانا موچین ماموستایان و، ههر جهه کن پیدفی، بو بهر فیره هکرنا ژیرخانا خواندن (بو نمونه، زیده کرنا نا فاهین قوتابخانان).

قان بهندان کارتیکرنا خو هه بو ل سهر قهله بالغیه کا مهزنت ل سهر پولا و پاراستنا مان ل سهر جور قوتابخان پشکیش دکهن.

زاروکین په نابهران، ههر چه وایت، گرفتین مهزنت بو دهسته لات و هه فیشکین بواری مرو فایه تی پیکدین د مهیدانا خواندن دا.

دهمی دئاواریه یی دا، خیزانا سوری زاروک خونا هنبریه قوتابخان، بریا ناف نقیسان ل قوتابخان کو ۷۳٪ و ۱۶٪ بو خواندنا بنه رت و ناماده یی، هه ردو پیکفه، بو خوجهین نیر، ۸۱٪ و ۱۸٪ بو خواندنا بنه رت و ناماده یی بو خوجهین می.

ب کومکرن، بارودوخ جهی دودلی یه بو قان هوشیاریان کو ۴۴٪ یا زاروکین ژیب وان ۶ بو ۱۷ سالی ژ دهرفه ی سیسته می فهرمی خواندن نه، یا کو مه تر سین جدی دورست دکه ت بو پیشقه چونا مرو فی یا وان یا پاشه روژی.

پرسیارا سهره کی یا مای نهوه بوچی نهف گروپه ل قوتابخان نا ناماده بن پیچه وان ه ی گروپی هاوشیوی دنا فا جفاکین میثاندار و ناواره دا، و چهوا دی قان قوتابیان زفرینینه قوتابخان.

ریژین ناف نفیسینی ل دویف چینان

ناماده بون ل قوتابخانی هاته شروفه کرن بریا ریژین گشتی بین ناف نفیسینی ل قوتابخانی بو خواندنا بنه رت و ناماده پی^{۲۱}.

دقی چارچوقی دا، یا خوازبارة کو پشت بهستنی بکینه سهر ریژا گشتی ژبه ر ریژا دروستا قوتابیان د ههردو ناستین خواندنا بنه رت و نافنجی دا کو گه له که مه زترن ژ گروپین ژی تهوا کو ب شیوهیه کی ته کنیکی دگونجیت بو وی قوناغی.

ریژین هیلانن دبلندن، به لی گه له ک قوتابی دوباره دچنه قوتابخانی د قوناغین پاشین ژیا نا خودا (کارتیکرنا په شیمانینی).

پاش یا نورماله و بالکیشه، کو بیینی ریژا ناف نفیسینی ل قوتابخانی دسه ر ۱۰۰٪ رایه دخواندنا بنه رت دا، بو نمونه. بو فی نه گهری ریژا سافیا تاقیکرنا بتنی و ب شیوهیه کی مه زن ناماده بونی ل قوتابخانی دی کیمکه ت^{۲۲}.

دهمی ناف نفیسین د خواندنا بنه رت دا (قوناغین ۱ بو ۹) دیاره تارادهیه کی دگه هیته ناستین گونجای وه ک نافین، نزمبونه کا بهرچا فا ناماده بونی ل قوناغ ناماده پی یا هه ی (قوناغ ۱۰ بو ۱۲) ب ریژا کو تیزیکی ۳۰٪ نزمتره (شیوی ۳۴).

ته ف نزمبونه یا پیشبینی بو، وه کی ژماره کا بهرچا فا زارو کین نیر ومی هه ی ن کو یان چویه دناف بازارئ هیزا کاری دا یان هاریکاری دناف کارین نافخویی دا دکه ت.

تایه همه ندیا ره خنه گر یا ریژین ناف نفیسینی ل قوتابخانی ته وه کو جوداهییه کا مه زن هه یه دنافه را چینین جیاواز دا وه ک یا گریدایی ب خواندنا بنه رت فه. ل ده فهرین چرییا نافنجی و، تایه تی، ده فهرین چرییا وان نزم ریژا ناف نفیسینی ب شیوهیه کی بهرچا ف یا لب ن ناستی گونجای؛ بو نمونه، بتنی ۷۸٪ یا خوجهین می ل خواندنا بنه رت ناماده دین ل فان ده فهران.

یا ده رباره ی ریژین خواندنا ناماده پی، نزمبون بتنی یا دیاره ل ده فهرین چرییا وان نزم، بتایه تی بو کوران، و ته فه نیشاندهرین هندینه کو گرنگیه کا کیمتر هه یه بو به رده و امییا خواندنا فهرمی (و هاندهرین بلندتر بو ته فلی بونا هیزا کاریه).

ل ده فهرین چرییا نافنجی و، تایه تی، ده فهرین چرییا وان نزم ریژا ناف نفیسینی ب شیوهیه کی بهرچا ف یا لب ن ناستی گونجای؛ بو نمونه، بتنی ۷۸٪ یا خوجهین می ل خواندنا بنه رت ناماده دین ل فان ده فهران. یا ده رباره ی ریژین خواندنا ناماده پی، نزمبون بتنی یا دیاره ل ده فهرین چرییا وان نزم، بتایه تی بو کوران

۲۱ ریژا گشتی ناف نفیسینی ل قوتابخانی ب ده سته هاتیبه بریا دابه شکرنا ژمارا قوتابیان، بن بهرچا ف وه رگرتنا ژین وان، د ههر قوناغ کن دا (د قوناغ بنه رت یان ناماده پی دا) ل دویف سهرجه من ژمارا زارو کین گروپین ژبی دگونجن بو ههر قوناغ کن. ب شیوهیه کی دژبه ر، ریژا ناف نفیسینا سافی سهرجه من ژمارا وان قوتابیین دگونجن بو فن قوناغی تهوا پیدقیه لن ناماده دین دابه شدکته، ل دویف سهرجه من ژمارا زارو کین وی گروپین ژبی. سهرجه من گشتی ناف نفیسینی ل قوتابخانی، ب شیوهیه کی پراکتیکی، پیکدتیت ژ زارو کین ناماده دین د قوناغ کا ده ستنیشانگری دا 'ده رفه ی گروپین خوین په یوه دندیار'. بو نمونه، ۱۹ سالی ناماده دین ل قوناغ ناماده پی و دی هیته هژمارتن وه ک سهرجه من گشتی ناف نفیسینی ل قوتابخانی به لن نه سهرجه من سافییی ناف نفیسین ل قوتابخانی. ۲۲ گروپین ژبی بین ته کنیکی بو خواندنا بنه رت (قوناغ ۱ بو ۹) دگونجیت بو زارو کین دنافه را ۶ بو ۱۴ سالیین دا. بو خواندنا ناماده پی (قوناغ ۱۰ بو ۱۲)، گروپین ژبی دگونجیت بو زارو کین دنافه را ۱۵ بو ۱۷ سالیین.

ریژین ناف نقیسنی ل قوتابخانی ل دویف گروپین خوجهان

جیاوازیه کا رون هه یه دناقبه را زاروکین په نابهرین سوری و یین گروپین دیتر دا (شوی ۳۵). ریژا ناف نقیسنی ل قوتابخانی بو په نابهرین سوری ب شیوه به کن مه زن یا کیمه، کو ئاماژی دکنه ریژه کا گه لکا بلندا زاروکان ل ده رفه ی قوتابخانی نه کو ل ژین ده ستنیکینه. بتایه تی، ۲۸٪ ژ وان دناقبه را ۶ بو ۱۴ سالیی دانه و ئاماده نه بونه ل چ جورین خواندنا فه رمی.

جیاوازیه کا

رون هه یه دناقبه را

زاروکین په نابهرین سوری و

یین گروپین دیتر دا. ریژا ناف

نقیسنی ل قوتابخانی بو په نابهرین

سوری ب شیوه یه کی مه زن یا کیمه

۲۸٪ ژ وان دناقبه را ۶ بو ۱۴

سالیی دانه و ئاماده نه بونه ل چ

جورین خواندنا

فه رمی

بارودوخ بتایه تی یی ره خنه گره ل ئاستین ئاماده یی، کو کیمینه یا خیزانین په نابهر دهه لبرین زاروکین چخو ناف نوس بکن ل قوتابخانی؛ ب ده سته واژه کا دی، ۷۹٪ یا زاروکین دناقبه را ۱۵ بو ۱۷ سالیی دا نا چنه قوتابخانی.

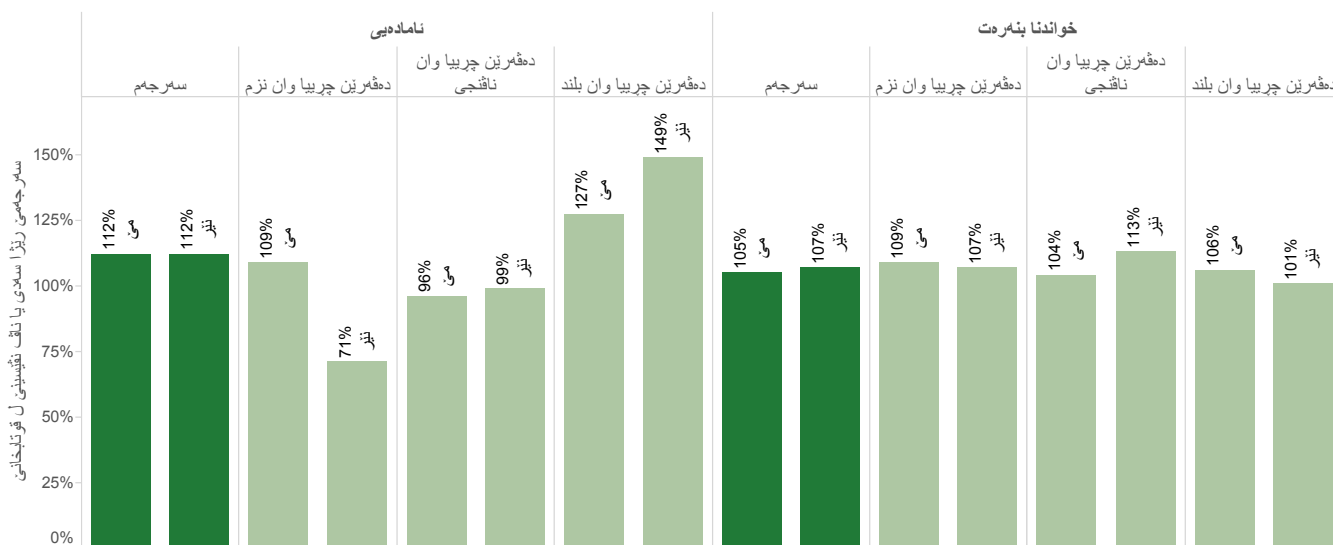
به رچاڤ وه رگرتنا گروپین دیترین خوجهان، ریژین ناف نقیسنی بو زاروکین ئاواره یان ژی دیسان تاراده یه کی به ره ف ریژه کا کیمتره، دگه ل کو بو په نابهران نه گه هشتیه ئاستین ره خنه گر.

ریژه بو جفاکئ میقاندار مایه بلند سه ره رای ئاسته نگین دارابی نه وین رویروی سیسته می خواندنئ بوین، یین گرنیدی کیمبونا پارئ پیتقی بو موچین ماموستایان و پاراستنا مانئ ل سه ر جورئ خواندنا پتیشکیش دکهن (د هنده ک رهوشان دا، ئەف گرفته هنده ک جاران بوینه سه ده ما گرتنا قوتابخانان بو ماوه کی کاتی).

دابين ستي، زاخو، دهوك، ئاوارهين دهقهرين باژران د ئافاهيين نه تمام كرى دا دژين. ۲۰۱۴- ر. رشيد، كوميسيونا بالا يا نه تهوين ئيگرتى بو كاروبارين په نابهران

شېۋى ۳۴. رېژا سەرجه مې گشتيې نافي نفيسين ل قوتابخانې ل خواندنا بنهرت و نامادهي بو هر چينه كي و ره گزه كي

شېۋى ۳۵. رېژا سەرجه مې گشتيې نافي نفيسين ل قوتابخانې ل خواندنا بنهرت و نامادهي بو هر گروه كې خوجهان و ره گزه كي ۲۳

23 خواندنا بنهرت سه بارهت بو ناوارة يان خواندنا بنهرت تېكه لكريه (قوناغا 1 بو 6) و خواندنا ناقتجي (قوناغا 7 بو 9).

۸. ده‌رته‌نجام و پيشنيازين سهره‌کی

۱. بارودوخين ئاکنجیونئ

● ده‌سته‌لاتين نافخو پيدفييه کار بکه‌ن بو چيکرنا هاندانان بو پيشفه‌چونا جهئ ئاکنجیوننه‌کا نه‌رزان وگونجای. خيزانين کيم ده‌رامه‌ت کارتیکرنه‌کا به‌رچاف لييوه ژبه‌ر پيچينه‌بونا وان بو په‌يداکرنا جهئ ئاکنجیونئ ب کره‌کا نه‌رزان، وه‌ک نه‌نجام، ئاستين قه‌له‌بالغي، ريژا ده‌رئخستني به‌ره‌ف بو بلنديين فه‌ دچن.

ئیک ژ ريکان بو کيمکرنا نافينا کرئيا ل ده‌فه‌رين باژيران نه‌وه برئيا زيده‌کرنا ناماده‌کرنا جهئ ئاکنجیونئ يه. ل فئ دوماهيئ، ده‌سته‌لاتين پاريزگه‌هئ پيشخه‌ري کر د پروژين ئاکنجیونئ دا بو خيزانين کيم ده‌رامه‌ت ل ده‌وکئ، به‌لئ پروسه‌يا وه‌به‌ره‌پناني راوه‌ستيا ژ نه‌گه‌ري قه‌يرانا دارايي. ئيکه‌م چاره‌بو فان بارودوخان چيکرنا هاندهرين دارايي و ريکخست بو ئينان و راکيشانا لايه‌نين په‌يوه‌نديدار يين که‌رتئ تايه‌ت بو ده‌ستپيکرنا فان جوهره‌ پروژين گه‌شه‌کرني يين ئاکنجیونئ. ده‌سته‌لاتين نافخوي هه‌روه‌سا رينمايئ نوئ ده‌رئخستينه‌کو ئارمانجا وي داخاژي ژ خودانين مولکان کره‌ نه‌وبخو کرئيان کيمبکه‌ن. نه‌ف خاله‌ پتر هه‌ژي گرنگيداتييه‌کا چه‌وا دي ب باشرين شيوه‌ده‌هئته نه‌نجامدان.

● لايه‌نين بواري مروفايه‌تي پيدفييه هاريکارين خو بو خيزانين باري وان لاواز نه‌وين دکرييان دا زيده‌ بکه‌ن. گه‌له‌ک خيزان، ئاواره‌بن، په‌نابه‌ر، يان جفاکئ مي‌فاندار بن، و نه‌و يئ نوکه‌ زه‌حه‌ما ددانا کرئيا خو دا دينن، و نه‌فه‌ دي بيته‌ نه‌گه‌ري قه‌رداريي يان به‌رده‌واميا گهورينا جهئ ئاکنجیونئ، ب ليگه‌رياني ل جهئ ئاکنجیوننه‌کا نه‌رزانتر.

بو نه‌هئلانا پروودانا فئ چه‌ندي برييا هاريکاريا، دوو ئالاف دشيان دايه بکاريئنان يين کو به‌ري نوکه‌ هاتينه‌ تاقيکرن ل هنده‌ک ده‌فه‌ران: پروگرامين ئارمانج کرين پاري کاش به‌رامبه‌ر کرئ ۲۴، دوواره‌ بکارخست و نويزه‌نکرنا جهئ ئاکنجیونئا ئاستين نافنجي گهورينا وان بو ئاکنجیوننه‌کا کاتييا بئ کرئ-بي به‌رامبه‌ر (دگه‌ل پشکداريا ده‌سته‌لاتين حکومي بو به‌يزکرنا باوه‌ريا خودانئ مولکي)، دقيت نه‌و بگونجيت دگه‌ل هاريکارين مه‌زنتر ژ لايئ خيرخوازان فه بو هاريکاريا دارايي يا پيشيني کري و ده‌م دريژ بو ئارمانج کرنه‌کا باش يا هاريکارين پاري کاش.

● لايه‌نين د بواري جهئ فه‌حه‌وياني و پاراستني دا پيدفييه هاريکاريا ياساي زيده‌ بکه‌ن بو وان که‌سين رويروي بارودوخين ده‌رئخستني دبن، و ده‌سته‌لاتين نافخوي پيدفييه گريه‌ستين کرئ يين نفيساي ريکبيخن. پاريزگه‌ها ده‌وک و قه‌زا سيميل ريژا هه‌ره‌ بلندا ده‌رئخستنا خيزانئ لي هه‌نه، بتايه‌تي، کارتیکرن ل ئاواره‌يان دکه‌ت (۲۰٪) ژ خيزانا هاتينه‌ درئخست د ماوي ۶ هه‌يفين بوري دا).

بو خيزانين ئاواره‌بويئ، ب ده‌سته‌ئيئان هاريکاريا ياساي تاراده‌يه‌کي يا به‌حه‌مه‌تره، و خيزانين هاتينه‌ ده‌رئخست دي مفايي ژ هاريکاريا ياساي وه‌رگن بو بلندکرنا سکالاي ده‌رئخستني يا نه‌داده‌روه‌رانه يان بو ديتنا چاره‌يئ دان و ستاندي دگه‌ل خودانئ خاني يان مولکي، و هه‌روه‌سا بو ديتنا جهئ ئاکنجیوننه‌کا نوئ.

زيده‌باري، کو باراپترا گريه‌ستين کرئ ده‌فکي نه‌ ل سه‌رانسه‌ري پاريزگه‌هئ، ل فيره‌ دقيت هاريکاري به‌هئته‌ دان ژ لايئ که‌رتئ ده‌سته‌لاتين گشتي فه‌ بو به‌يزکرنا گريه‌ستين نفيساي کو دي بيته‌ نه‌گه‌ري پتر پاراستني بو هه‌ر دوو کريداران و خودانئ مولکي.

● خودانين مولکي، لايه‌نين د بواري جهئ فه‌حه‌وياني دا و ده‌سته‌لاتين نافخوي پيدفييه هه‌ماهه‌نگيئ چيکه‌ن بو په‌يداکرنا چاره‌يئ گونجاي بو خيزانين د ئافاهيئنه‌ته‌مام کري دا دزين، بتايه‌تي شيخان و ئاکري.

ژ سه‌رجه‌م ۳۰٪ و ۱۷٪ خيزانين ئاواره ل فان قه‌زايران، ل دويف ئيکدا، د ئافاهيئنه‌ته‌مام کري و به‌ردايي دا دزين.

هنده‌ک ريکخراوين نه‌ حکومي ده‌ست ب پروگرامين دانانا ده‌رگه‌هان، په‌نچه‌ر و ئاف/ ئافه‌روين ساخه‌ميئ کر دوان جهان دا، به‌لئ پشکداريا هه‌مي لايه‌نان دي بيته‌ هاريکار بو ب ده‌سته‌فه‌ئيانا فان خيزانان بو بارودوخين ئاکنجیوننه‌کا پتر گونجاي.

۲. پیکه گونجانا جفاکی ل ده فەرین باژیران

● پیدفیه دهسته لاتین نافخویی بینه هاندان بو ئاسانکرنا دهلیقه و چالاکیان بو کارلیکرنی دناقههرا جفاکی میفاندان و ناواریان دا، ژبو بهیزکرنا په یوه نندیان دناقههرا جیرانان، کیمکرنا گرژین جفاکی و شیاندنا بو پیکه ژایانا ناشتیانه.

گه ننگه شه کرنا گروپین دهستنیسانگری دگه ل نه دنامین جفاکی میفاندان و ناواریان دا دیارکرنا کو کیمبونه کا بهرچاف یا بیباوه ری هه یه دناقههرا فان جفاکان دا ل ده فەرین باژیران. نه و رول هاتیه گیران ژ لای دناقهه ری جفاکی و چالاکیین هه فیه ش (وهک هولین جفاکی، چالاکیین وهرزی و گروپین گه نجان/ نافره تان) وهک خالا په یوه نندیکرنا دناقههرا ئاکنجیین هه می گروپان دا دشیت روله کئی زیده تر د پیکه چوئی دا بینیت.

هه روه سا یا گرنکه بو جیه جیکرنا پروژیه یان کو ته فایا جفاکی مفای ژی بینن، وهکی هندهک دابه شوبونان نامازه پی هاتبوکرنا دناقههرا گروپان دا د هه لسه نگاندنی دا کو دگریداین تیگه هشتا 'نه دادپه روه ری' یا هاریکاریان. لایه تین بوارئ مرفایه تی دشیت ته فکاری پی دئی کارتیکرنا دا بکه ن بریا جیه جیکرنا پروژین کارتیکرنا بلهز (QIP) نه وئ دهلیقین ماددی په یاددکته کو هه می جفاک مفای ژی وهردرگن.

پیشینی ژ هه فیشکین جیه جیکرنا پیشیار کریه، هه رچه وایت، کو جیه جیکرنا پروژین کارتیکرنا بلهز (QIP) هه تا نوکه نه سیسته مکرینه ب شیوه یه کئی کاریگه ر داکو پیدفیین گشتین خوجهان ب نخیت.

● دهسته لاتین نافخو دگه ل ریخراوین هاریکاریین جفاکی سقبل، پیدفیه پروگرامین پیشه برن و بلندکرنا خولین زمانی کوردی پیشکیش بکه ن بو ناواریان. کومیتتا دوباره کری د گه ننگه شه کرنا گروپین دهستنیسانگری دا دگه ل ناواریه و جفاکی میفاندان ناماژئ بو بهر بهستین زمانی دهن وهک نه گه رهک بو کیمیا کارلیکرنی دناقههرا چفاکان دا.

پیشکیشکرنا و هاندانا فیکرنا زمانی کوردی دئی بیته ئاسانکر بو گونجاندا ناواریان بو ژینگه ها نوی و پترکرنا کارلیکرنی و پیکه ژایانی.

۳. هوین ژایانی یین بهرده وام و دم دریز

● لایه تین بوارئ رهوشا ژایاری پیدفیه هه فیشکین بکه ن دگه ل ژورین بازرگانی یین نافخویی بو بهیزکرنا پروگرامین راهیناتین پیشه یی.

وهک هاتیه دیارکرنا کو باراپترا خوجهین نه و جوان نه شین کاری ب دهستخوفه بینن ژبه ر ئاستین خواندنئ یی گه لهک کیم و نه بونا شاره زایین کاری، دوباره چونا وان بو نافا بازارئ کاری، یان ژی وهک کریکار یان خودانی کاری، د شیت هاریکاری بو بهیته کرن بریا دابینکرنا راهینانان ل سه ر پیشه یان و شیانتین کاری دهستی (بهرده سکرنا دارایی بو ئامیران نه گه ر پیدفی بو).

● ئازانسین نه ته وین ئیکگرتی، ریخراوین نافخویی و ریخراوین جیهانی یین نه حکومی و ژورین بازرگانی یین نافخویی دشین هه ماهه نگیی بکه ن بو ئاسانکرنا پیشه چونا بازرگانی هه فیشک بو په نابه ران دگه ل نه دنامین جفاکی میفاندان.

وهکی هاتیه دیارکرنا ل سه ر بارئ کاری په نابه ران، کو تاکه که سین سوری نه شین کسپوکاره کی بخو دانن ل ده فەرین ده رفه ی که مپان دا.

سیسته م پیگهور بو ریخستنا پروژین په نابه ران نه وه بو چیکرنا پروژین هه فیه ش دگه ل ریخه ری بازرگانی یین نافخویی. نه فیه مینه ره کئی دخوازیت بو هاریکاریا په نابه ران ب دهستنیسانگری، پیکه گریدان و هه فیشکرنا دگه ل که سین نافخویی، دهه مان دم دا گه ره نیکرنا پاراستنا یاسایی بو هه فیشکین په نابه ر.

● ناماده بونا بهیزتر لایه تین دارایی بچویک د پاریزگه هئ دا یا پیدفیه بو ب دهستفیه ئینانا هوین ژایانه کا دم دریز. هه رچه نده نه بونا لایه تین دارایی یین بچویک ناریشه کا بهر فره هه بو هه می عراقی، مایتیکرنا هوین ژایانی ل ده فەرین پیشه چونا که سپوکاران فه کو دئ ب شیوه یه کئی بهیز مفای ژ فان جوهره ژیده ری دارایی وهرگریت.

٤. میکانزمین هاریکاریین پاری کاش

● لایه‌نین بوارۆ مروفایه‌تی و پینشفه‌چونۆ پیکفه‌ دگه‌ل ده‌سته‌لاتین نافخویی پیدفیه‌ کاربکه‌ن له‌ سه‌ر هه‌ماهه‌نگییا میکانزمین کاش یین جیاواز و گه‌ره‌نتییا به‌رده‌وامییا وۆ بو ماوین درۆتر، له‌ هه‌مان ده‌م خوژۆقه‌دانا دوباره‌کرنۆ یا سیسته‌مۆ پاراستنا جفاکی.

هاریکارییا کاش ب شیوه‌یه‌کۆ به‌له‌ز بویه‌ ئیک ژ گرنکترین میکانزمین به‌رسفدانۆ بو قه‌یرانا ئاواره‌یی له‌ هه‌رێما کوردستانۆ. له‌ پارێزگه‌ها ده‌وۆکۆ، گه‌له‌ک پروگرامین پیکفه‌ژیانۆ یین هاتینه‌ جیه‌جیکرن ژ لاین هه‌فپشکین جیاواز: کاش بو کرۆ، کاش بو خواندنۆ، کاش بو خوارنۆ، کاش بو کاری، دانا پاری کاشۆ بۆ مه‌رج.

ئه‌ف هاریکاریین دارایی یین هاتینه‌ دااینکرن زیده‌باری دانا پاره‌ی ئه‌وین کو ده‌سته‌لاتین نافخویی ده‌ته‌ خیزانین باری ئابوریی وان یین لاواز دناف جفاکۆ میقانداردا وه‌ک به‌شه‌ک ژ تورا پاراستنا گشتی. ده‌مۆ ئه‌ف کوژمۆ پاره‌ی تبتته‌ دان ژمارا خیزانین ئارمانج کری زیده‌دین، یا گرنگه‌ به‌پزکرن هه‌ماهه‌نگیی دنافه‌را هه‌فپشکان و کومبونین هیدی هیدی بو تیکه‌هشتنا هه‌فبه‌ش .

پینشیاژین پشکداران د ورکشوپۆ دا ئه‌وا هاتیه‌ کرن له‌ پارێزگه‌ها ده‌وۆکۆ دگه‌ل هه‌می هه‌فپشکان ژوان ژۆ ده‌سته‌لاتین نافخویی ئامازه‌ کر کو گه‌له‌ک ده‌فه‌ر هه‌نه‌ پیدفی پتر هاریکاریی و هه‌ماهه‌نگیی نه‌. زیده‌بارۆ فۆ، بو دانا گرنتییا به‌رده‌وامییا فان تورین پاراستنۆ و خوژۆقه‌دانا به‌لافیونا پیکهاته‌یی ته‌ریب.

گه‌نگه‌شه‌ پیدفیه‌ ده‌ستپیکه‌ت دنافه‌را لایه‌نین بوارۆ مروفایه‌تی و پینشفه‌چونۆ و پشکا پارێزگه‌هۆ یا هیزا کاری و کاروبارین جفاکی و پیکفه‌ گریدانه‌کا باشر و ئیک نیزیکبونا میکانزمین پاری کاش یین جیاواز دگه‌ل سیسته‌مۆ حکومی یین پاراستنا جفاکی پیدفیه‌ هه‌بیت.

● لایه‌نین بوارۆ مروفایه‌تی یین کاردکه‌ن د هاریکاریین پاری کاش دا پیدفیه‌ جیه‌جیکرنا پروگرامۆ ته‌فایی یین ده‌فه‌رین جوگرافی و خیزانین ئارمانج کری یین لاواز له‌ سه‌رانسه‌ری گروپین خوجهان به‌رچاف وه‌رگرن، بۆ به‌رچاف وه‌گرتنا وان کو ئه‌و ئاواره‌نه‌، په‌نابه‌رن یان جفاکۆ میقاندارن.

داتایین به‌رده‌ست له‌ سه‌ر بارودوخین ژیانۆ یین جفاکۆ میقاندار یین زیده‌بوین له‌ فۆ دوماهیکی، هه‌روه‌سا دیاردکه‌ن کو ریزه‌کا مه‌زنا خوجهان تاراده‌یکی د بارودوخین لاواز دانه (نیشان دده‌ن کو لاوازی دناف هه‌می گروپان دا هه‌یه‌).

و ئه‌فه‌ رپیدانا ئارمانج گرتی خیزانین جفاکۆ میقاندار دده‌ت زیده‌باری ئاواره‌یان و په‌نابه‌ران برییا ریبازا ده‌فه‌رین جوگرافی. دشیان دایه‌ ستاتیجین ئافراندنۆ بینه‌ بکارینان ئه‌وین بالکیشانۆ له‌ سه‌ر ده‌فه‌رین گروپین هه‌ژار دکه‌ت له‌ سه‌رانسه‌ری پارێزگه‌ها ده‌وۆکۆ، کو هه‌می گروپین خوجهان روییری هه‌مان بارودوخان بوین. هه‌ماهه‌نگی دگه‌ل ده‌سته‌لاتین پلاننانۆ وه‌ک ریزه‌به‌رییا ئامارۆ دشیته‌ هه‌ول بده‌ت بو فۆ مه‌ره‌مۆ.

● پارێزگه‌ها ده‌وۆکۆ پشکا هیزا کاری و کاروبارین جفاکی یا هاتیه‌ هاندان بو زه‌نگینکرن سیسته‌م و ستانداردین به‌رفه‌هکرن کامه‌رانییا نوکه‌ داکو ب شیوه‌یه‌کۆ گونجای خوجهین باری وانۆ لاواز بکه‌ته‌ ئارمانج وبلندکرن شیان و کارتیکرنا پروگرامکرن وان.

له‌ پیدچونین به‌ری نوکه‌ ٣٠ تیشک تیکه‌سته‌ سه‌ر پیدفیت پشکا هیزا کاری و کاروبارین جفاکی بو بلنکرن بکارخستنا تورا وان یا ئیمناهیی برییا ئاسانکرن، رونکرن و بسانه‌یکرنا پیرابونان کو له‌ دوپف وۆ خیزانۆ بینه‌ سه‌رنافکرن بو دانا هاریکاریی. هه‌فکاریکرن دگه‌ل هه‌فپشکین مروفایه‌تی بو گه‌هاندنا هاریکارییا پاری کاش له‌ پارێزگه‌ها ده‌وۆکۆ دشیته‌ مفایی ژ وانین هاتینه‌ فیترن بو پشکا هیزا کاری و کاروبارین جفاکی وه‌رگرن.

5. گرفتین خواندن

● دهسته لاتین نافخویی پندقییه هه فکاریی بکه ن دگه ل هه فپشکین خواندن بو جیه جیکرنا پره کا پروگرامان کو دوباره ناف نفیسنا ل قوتابخانن بسانهی لیبکه ت (یا فهرمی بیت یان ژ ی نه یا فهرمی بیت) بو زارو ک و گه نجین نوکه نه ناماده ل قوتابخانن.

گه له ک زاروکان ساله ک یان دوو ژ سالا خواندنا خو یا ژ ده ستدای ژ ته گهری ناواره یی. و دوباره ناف نفیسنا وان ل قوتابخانن گرفته ژ ته گهری پندقییت وان بو خولان کو بگونج دگه ل پندقیین وان (وه ک، خولین چر بینه پیشکشکرن دماوه به کن کورت دا، باشترکرنا خولان ریکی دده ته قوتابیان بو قهره بوکرنا وان بو فیکرنن ته وا ژ ده ستدای، ریکخستنا خولان ل ده م تیقاری پشتی کاری، هتد).

د هنده ک کاودانان دا، دوباره ناف نفیسین ل قوتابخانن دبیت هنده ک جارن گرفتارن بسه یینیت ژ ته گهری داخوازکرنا پیرابوتین بیروکراتی بوگه هشتنا پروگرامین خواندنن (وه ک به لگی ب ده ستخستنا خواندنن ل سورین یان مایا عیراقی بو دوباره گه هشتن بو خواندنن).

شیانین دقئ ناراسته ی دا دئ ب شپوهیه کن بهرچاف ته فکاری کنه کن بو ب ده ستخستنا نارمانجین فئ پیشخه ریین دا که ت 'نه بو ژ ده ستدانا نفشی' کو هاتیه ده ستیکرن ژ لاین ژماره کا لایه نین جیهانی دگه ل سه رهلدنا قهیرانا سورین، به لئ پشتی هینگی هاته به رفه هرکن داکو قهیرانا ناواره یین ل عیراقی ژ ی بغه گریت.

لایه نین بورئ مروفی پندقییه نرخانده کن بکه ن بو چه وانیا زیده کرنا پروگرامین هانده رین دارایی بو خیزانان کو نه هیلن قوتابی قوتابخانن ژده ستبدن.

رژا زارو کین هیشتا نه چنه قوتابخانن یا بهرچافه بو ناواره یان و ب شپوهیه کن بهرچاف یا بلنده بو په نابهران. دده م کی دا کو هنده ک ته گهر دگریداینه ب بهر به ستین گه هشتنا وان بو قوتابخانن، وه ک تیرانه کرنا شیانا یان بهر ده ستیا سازینن خواندنن، ته گهرین دیتر ناماژئ دده نه نه شیانا ب ستوفه گرتنا لیچوین گریدایی بخواندنن قه و ههروه سا حه زا کارکنن شوینا خواندنن (گه له ک جارن ژ لاین خیزانن خورتی ل زارو کا هاتیه کرن بو فئ چهندي).

کار یی بهر ده وامه برتیا هنده ک پروگرامین پاریزگه ها دهوکنن تهوین کو پارئ کاش دده ته خیزانن بهرامبه ر فریکرنا زاروکان بو قوتابخانن، ههروه سا هنده ک پروگرامین دیتر یین کو هاریکاریا خیزانن دکه ن گریدایی بکه رهسته و و فه گوه استنن قه.

چاره یین دیترکو پیکده ییت ژ چیکرنا شیانا بو زاروکان بو دابه شکرنا ده م ت خو دنافه را کاری ب شپوهیه کن پتر پاراستی دا، ژینگه هه کا کیمتر خراب دا، و نه رماتییا ناماده بوئ بو قوتابخانن.

دهسته لاتین نافخویی بهه فپشکی دگه ل لایه نین بورئ مروفایه تی، پندقییه دابینکرنا خواندنن ل شیخان، بهر ده ره ش، ئاکرئ به رفه ه بکه ن به لکی ههروه سا ل زاخو ژ ی، برتیا ئافاکرنا سازینن بله ز، ده مکی، و کاریگه ر.

ژ لاین لیچونن قه فان ده فهران ته نگافیین هه یین بو دابینکرنا خواندنن، بتایه تی بو ناواره و په نابهران تهوین کو ل دو یف پهیره وین جیاواز تر ژ یین جفاکئ میقاندار دچن.

پندقیی بو زیده کرنا سازیان یا فه ره د فی باری دا، نارمانجکرنا باش یا وه به ره یینانن ژ لاین لایه نین مروفایه تی وه ک پروژین کارتیکرنا وان بله ز د مه بدانا فیکرنن دا دشیت ته فکاریین بکه ت د زیده کرنا دابینکرنا خزمه تین گشتیین فیکرنن دا دپرتیا ده فهران خزمه ت بو نه هاتیه کرن دا، وه ک به شه ک ژ به رسفدانا بله ز، هه وارکی.

6. بهیزکرنا دام و دهزگه هان بو دهرئه نجامین نافنجی / دوم دریز

● لایه نین بوارئ پیشفه برنئ بین هاتینه هاندان بو هاریکاریکرنا هه فکیفین خو ل پاریزگه هئ دیبا فین ژیرخان، پارچه بین کومپوته ری یان هاریکاریا ته کنولوچی، قوناغکرنا هیدی هیدی، یا هاریکاریین دارابی و نه بین بهرده وام.

پیشفه چونا گه له ک سازیین گشتی بین نوی د ده فیرئ دا ل بوارئ ساخلمین، فیرکن، یان دابینکرنا ئافئ بین هاتینه ژ کاره فتن ژبه ر قهیرانا دارابی و دبیت بیته جهئ باس و فه کولین د بارودوخین قهیرانئ دا، و تاییه تی د کهرتن چاقدیریا ساخلمین دا.

دقیق لهر چاف بهیته وه رگرتن کو پیشینی دهیته کرن کو پتریا ئاواره و په نابه ران مین ل پاریزگه ها دهوک ب کیماتی ل فان دهه سالیین بهیته، هاتیه دیارکن کو ریژه کا زورا خیزانان حهزا فه گه ریانئ نینه یان دقین بزقرن ب دوباره بنیاتانا ژیرخانئ.

هاریکاریین دهه دریزتر بو شیائین سازیین دهوکئ دشاندا به بهیته وه ک شیوی ژیرخانئ (دوباره به رهه فکرنا سازیان یان پیشیخستنا بو بین نوی) یان شیائین کارکنئ (وهک، بو ساخلمین، دکاره کلینیکین ته ندورستی بین گه روک بخوفه بگریته، نه مبولنس، ئامیر، ددهمه کی دا کو بو فیرکنئ دشیت پشکداری دانا پاره ی بو فه گوهاستنا ماموستایان بیت).

ئهف چهنده وی دخوازیته فه گوهاستنا هیدی هیدی یا هاریکاریا دارابیا ماوه کورت یا کریارین گشتی (وهک، دانا موچه بین هاندانئ بو کاری یان هاریکاریا دارابی بو کومکرنا بهرمایکین هسک-دگه ل فن چهندي دبیت ئه فی کاری لادان ژئ نه بیت بو فی دهه م نوکه بو خودیرخست ژ ئاریشین مهزن وهک بابه تین ساخلمین) بو ئارمانجین دهه دریز وهک ئه وین هاتینه گه نکه شه کرن ل فیره.

● ههروه سا لایه نین بوارئ پیشفه برنئ بین هاتینه هاندان بو هاریکاریکرنا هه فکیفین پاریزگه هئ ل په یداکرنا پیشخستنی بو بلندکرنا شیائین ته کنیکی و شاره زایی.

جودا ژ هاریکاریکرنا دهسته لاتین پاریزگه هئ د بلندکرنا شیائین فیزیکی، یا گرنکه بو ته فکاری ئافاکرنا شیانا بریا دانا شاره زایی ته کنیکی و وستافه کن پیگه هاندی دناف ئانسیین پاریزگه هئ دا. ژیده رین مروفی ره گه زه کن گرنکه یئ گه هاندنا خزمه تان و ژبه ر هندئ ئهف راسپارده ئارمانجا وی چه سپاندنا گوهورینا دامه زراوه یی د ناف سیسته می دا بریا فه گوهاستنا شاره زاییان، پهیره وان و پیرابونان.

● لایه نین نیف دهوله تی بین هاتینه هاندان بو کارکن ب شیوه یه کنئ نریکتر بریا ریخراوین نافخویی بین نه حکومی و ریخراوین جفاکئ سفیل دهه م دهین بو جیه جیکرنا پروگرامان.

ریبازا دهه م وی دریزتر بو بهر سفدانا قهیرانا دیسان مفای وه ردگریته ژ دوباره ئاراسته کرنا چالاکیان ب شیوه یه کنئ هیدی هیدی دویر ژ جیه جیکرنه کا ئیکسه ر ژ لایئ لایه نین نیف دهوله تی فه، بو روله کن پتر شیوا کو ریبه ت لایه نین نافخویی بین نه حکومی بو بلندکرن و پیشفه برنا شیائین خو^{۲۶}.

هه تا دگه ل هندئ کو رامانا وی دهه ست بهردانه ژ هندهک «هیزی» ل سه ر ئهردی، لایه نین نافخویی بتنئ دئ دکار و کریارین سالیین بهیته دا دبه رده وامین.

۲۶ بیبه وهک نمونه ODI(2016) time to let go. سئ خالین پیشینیان بو گهورینا سیسته م مروفايه تی.

۷. په یوه نډیکرنا لایه نټن په یوه نډیدار، هه ماهه نډیکرنا د پلاندانانې دا

● ناژانسین نه ته وین ټیکگرتی و ریڅخراوین نه حکومتی و دهسته لاتین نافخوی پندقیه شیانین په یوه نډیکرنا خو بهیزیکه د گهل سودمندان و چفاکان ب شپوه به کښ گشتی بو بلندکرنا هوشیاری، ره وایه تی، نه کتیفی و هاریکاریا مفادار.

پاراستنا هه ستا د ادپه روه ریڅ د به لافکرنا هاریکاریان دا، باشرکرنا پشکداریی زلای جفاکانفه، و ب هشیاری شروفه کرنا کارې هاتیه نه جامدان کو دیسان دشیت بیته لایه نه کښ سهره کی د پروگرامین فه گوهاسنتیدا بهر ب تیزیکبویتن دوم درېژ.

تیکه هشتنا هه ردوو جفاکښ میفاندار و که سین ناواره بوین ل سهر ماتیکرتین مروفاپه تی هنده ک جاران د نه ریښه ژ نه گهری کیمیا په یوه نډیکرنا. که سین ناواره ل جهین ده فهرین باژیران دیارکریه کو هنده ک جاران چه واییا به لافکرنا هاریکاریان نه یا رون و ناشکرایه، هه رده م یا شیواندیه بگوتگوتکان. هاتیه پیشیاز کرن ژ لای هنده ک گروپان فه کو په رسته گه، مزگه فت و جهین گشتی وه که نه خوشخانه پندقیه بینه بکارینان وه که سته ریڅ به لافکرنا زانیاریان. یا گرتگر ژ هه مییان، سه بارت جفاکښ میفاندار، که نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری دیارکریه کو ب شپوه به کښ گشتی هه مییان هه ست به راموشکرنا کریه دده م به لافکرنا و ناگه هداریکرنا، نه ف چه نده بڼ باوه ریڅ چیدکه ت.

بفڼ رامانې، کو ب شپوه به کښ بهیز هاتیه پیشبنيکرن کو هه ردوو دهسته لاتین نافخوی و ریڅخراوین نه یین حکومتی د به رده وام بن د ریڅخستا که نکه شه کرنا گروپین ده ستیشانکری د گهل جفاکښ میفاندار هه روه سا ریڅخستا په یوه نډیڼ خوین ټیکسه ر د گهل سودمندان. شیانین زیده تر د پندقیه پخه مه ت پیشقه برنا ستراتیجین بهیزین 'په یوه نډیکرنا د گهل جفاکان'.

● ناژانسین نه ته وین ټیکگرتی د گهل ریڅخراوین نه یین حکومتی پندقیه په یوه نډیڼ و پیشتگیری د گهل پاره به خشان بکه ن بو پیگیری دهم درېژ و فه گوهاسنتی د پیشه کیڼ پاره به خشین دا. پاره هاتیه ته رخنکرنا بو پروگرامکرنا ب شپوه به کښ به رده وام بو نارمانجکرنا موره مین هه وارکی، د هنده ک دوخان دا به ربه ستن بو فه گوهاسنتی بو مایتیکرنا ماوی دهم درېژ. ژ بهر هندې، یا گرتکه په یوه نډیڼ بکه ت ب پندقیان و مفایان نه وین پروگرامین پیشقه برنی ناراسته کرن یین پتر هه یین نه وین دشین قهرانین ل پاریزگه ها دهوکښ ناسان بکه ن، و ل عیراقتی ب گشتی. بو دا نه فه رویده ت، دیسان یا گرتکه کو، دناف ناژانسین نه ته وین ټیکگرتی و ریڅخراوین نه حکومتی دا، کو ده فهرین کارکرنا بو هاتیه ته رخنکرنا بو موره مین هه وارکی بو پیشقه چونی و به رفه راریڅ کو ب شپوه به کښ باشر هاتیه ریڅخستا.

● لایه نټن بواری مروفاپه تی پندقیه تیکه لی دهسته لاتین نافخوی بین (و ناژانسین په یوه نډیدار) هندی دشیان دابیت د دیزاین پروگرامین وان دا و جیه جیکرنا وان داکو خو ژ پیکهاته یا ته ریب دور بیخن.

نه فه هه روه سا مفایان چیدکه ت کو یین گرتدی ب به رهه مینانا پتر یا پروگرامین به رده وام نه وین دشین پاشی بینه نه گهری ته مامکرنا کا باشر د کارې دهسته لاتین گشتی دا، زیده باری دابینکرنا پیشوازیکرنا که مه زنتر یا خو جهین نافخوی.

● هه می خودانین به رزه وه نډیا پندقیه هیدی هیدی کاربکه ن بو ټیکگرتنه کا مه زنتر یا پندقیان داتایان و هه مامه نگیا به رده ستیا داتایان. به ربه لافبونا داتایان، ب پیچه وانه. ب شپوه به کښ نه ریڼی کارتیکرنا ل پلاندانانا پروگرامان دکه ت. بو نمونه گشتانن و به لافکرنا داتایان بو چافدیریکرنا لقیڼین په نابهر و ناواریان، نویقه کرنا لیستا مفاداران.

دشیت هاریکار بیت بو چه سپاندنا نه هیلانا دوباره کرنی یا پروگرامی هاریکاریان پاری کاش، ب فڼ رامانې، لایه نټن په یوه نډیدار دی مفای ژ هاریکاریا دنافه را ئوفیسین بریفه برنا زانیاریان یین جیاواز بین، لایه نټن وه ریڅه به ریا نامارا پاریزگه ها دهوک (کو بالکیشانه کا دهم درېژ هه یه ل سهر کومکرنا داتایان) و REACH پیشخه ربویه (کو تاراده په کی بالکیشان پتر هه ربویه ل سهر هه لسه نگاندا پندقیان و موره مین هه وارکی).

هه څيځي

A. پرسپارین بو روپیقا خیزانی

کومه کا نشاندهرتن پروفایلی	پرسپارین بو روپیقا خیزانی		نشاندهرتن	نشاندهرتن	#
	هلبزارتتا بهرسقن	پرسپار			
دئ هتته پرکرن زلاين فهکولهریغه	<p>دهؤك 1_1 A1</p> <p>. هلبزارتن ز لیست 2_1 A1</p> <p>. هلبزارتن ز لیست 3_1 A1</p> <p>. هلبزارتن ز لیست 4_1 A1</p> <p>A1_5</p> <p>1. بهناهرین سوری 2. ناوره 3. چفاکن میفاندار</p> <p>A1_6 پیناسهکرتا کودان</p>	<p>پارنژگه</p> <p>A1_2 قهزا</p> <p>A1_3 ناحیه</p> <p>A1_4 گهرک</p> <p>A1_5 جورئ خیزان</p> <p>A1_6 زمارا خیزان</p>	خیزان	چه	A1
دئ هتته پرکرن زلاين فهکولهریغه		نافی فهکولهری زمارا فهکولهری		داتاین پیناسهکرتن	A2
دئ هتته پرکرن زلاين فهکولهریغه		پینشکرتنا روپیقا و رازیون ل سمر چافیکهفتن		داتاین پیناسهکرتن	A3
دئ هتته پرکرن زلاين فهکولهریغه	<p>1. بهنا</p> <p>2. نه خیز</p>	دئ دهستیورین دهی نه م چافیکهفتن دکله ته تهنجام بدهین؟		داتاین پیناسهکرتن	
بهناهرین سوری، ناوره، چفاکن میفاندار	<p>1. سمرک خیزان</p> <p>2. متر - ژن</p> <p>3. کورکچ</p> <p>4. بر/خوشک</p> <p>5. باب/دهیک</p> <p>6. زافا (مترئ کچن)/ایبک (ژنا کوری)</p> <p>7. نه فی</p> <p>8. غزیر/خسی</p> <p>9. کهسوکارتن دیر</p> <p>10. بیانی</p>	بهیوهندیا بهرسقه دری ب سمرک خیزانته		بهرسفان	A4
بهناهرین سوری، ناوره، چفاکن میفاندار		نافی لیکن چییه؟ (ژ سمرک خیزان دهستیپکه)	تاکهکس	لیستا نهنامین خیزان	B1
بهناهرین سوری، ناوره، چفاکن میفاندار	<p>1. سمرک خیزان</p> <p>2. متر - ژن</p> <p>3. کورکچ</p> <p>4. بر/خوشک</p> <p>5. باب/دهیک</p> <p>6. زافا (مترئ کچن)/ایبک (ژنا کوری)</p> <p>7. نه فی</p> <p>8. غزیر/خسی</p> <p>9. کهسوکارتن دیر</p> <p>10. بیانی</p>	بهیوهندیا (ناف) ب سمرک خیزانته؟	تاکهکس	بهلافیونا خوجین جهن کارئ ل دوئیف بهیوهندیا وان ب سمرک خیزانی فه	B2
بهناهرین سوری، ناوره، چفاکن میفاندار	<p>1. تیر</p> <p>2. مین</p>	رهگرتن (ناف) چییه؟	تاکهکس	بهلافیونا خوجین دهفهرین تارماچ کرین ل دهسفر بکرتن	B3
بهناهرین سوری، ناوره، چفاکن میفاندار	<p>0= کیمتر ژ سالهکن</p> <p>95= ژ 95 سالا پتر</p> <p>99= ژزائم</p>	ژین (ناف) ب سالتن تمام؟	تاکهکس	بهلافیونا خوجین دهفهرین تارماچ کرین ل دوئیف ژئ	B4
بهناهرین سوری، ناوره، چفاکن میفاندار (12) سال و پتر	<p>1. بهری نوکه ژن نه تینابه</p> <p>2. بین ب هه فزینه</p> <p>3. بیوهمترد ایبوهژن</p> <p>4. ژتک جودا</p> <p>5. بهردایی</p>	بارئ هه فزینین ب (ناف) ای چییه؟	تاکهکس	بهلافیونا خوجین دهفهرین تارماچ کرین ل دوئیف باری خیزانی	
بهناهرین سوری، ناوره، چفاکن میفاندار	<p>زمارا ههیفان</p> <p>بنقسه - 0 = کهر ژ هه یهکن کیمتر بیت</p>	د ماون (12) هه یین بوریبا، (ناف) چه ند هه یفا ژیا به دناف فن خیزانته؟	تاکهکس	بته جهیونا پینکته یین خیزان	B6
بهناهرین سوری، ناوره، چفاکن میفاندار	<p>1. عیراقی</p> <p>2. سوری</p> <p>3. بین دیر</p>	رهگرتنا نافی چییه؟ (پتر ژ بهرسقهکن)	تاکهکس	بهلافیونا خوجین دهفهرین تارماچ کرین ل دوئیف نه تهوی	B7
بهناهرین سوری، ناوره، چفاکن میفاندار	<p>1. کورد</p> <p>2. عهردب</p> <p>3. تورکومان</p> <p>4. کلدان</p> <p>5. سریان</p> <p>6. ناشوری</p> <p>7. نه رمن</p> <p>8. بین دیر</p> <p>9. نه نقت دپار بکته</p>	باگروهه دنتی سهره کین کهنوری و نه زادی ب (ناف) چییه؟	تاکهکس	بهلافیونا خوجین دهفهرین تارماچ کرین ل دوئیف نه زادی	B8

A. پرسیارین بو روپیڤا خیزانی (تهواوکه)

کومه کا نیشاندهرین پروفایلی	پرسیارین بو روپیڤا خیزانی		نشاندهور	نشاندهور	نشاندهور
	پرسیار	هلهبژارتنا بهرسفتی			
پهنا بهرین سوری، ناوره، چکان میناندار. ز (6) سال و پتر	1. د شیت بغونیت و بنقنسیت 3. پتر شیت بغونیت 3. نه شیت بغونیت و بنقنسیت	1. د شیت بغونیت و بنقنسیت 3. پتر شیت بغونیت 3. نه شیت بغونیت و بنقنسیت	تاکه کس	تاکه کس	C1
پهنا بهرین سوری، ناوره، چکان میناندار. ز (6) سال و پتر	1. بهان، 4 روز د حه قنپین دا یان پتر 2. بهان، کیمتر ز 4 روز د حه قنپین دا 3. نه خیر	1. بهان، 4 روز د حه قنپین دا یان پتر 2. بهان، کیمتر ز 4 روز د حه قنپین دا 3. نه خیر	تاکه کس	تاکه کس	C2
پهنا بهرین سوری، ناوره، چکان میناندار. ناماده یون (6) سال و پتر، ناماده یون ل قوتابخان	1. سره تالی (6-1) 2. ناقچی (9-7) 3. ناماده یون (12-10) 4. په پیدانه 5. په کالور یوس 6. خاندنا بلند	1. سره تالی (6-1) 2. ناقچی (9-7) 3. ناماده یون (12-10) 4. په پیدانه 5. په کالور یوس 6. خاندنا بلند	تاکه کس	تاکه کس	C3
پهنا بهرین سوری، ناوره، چکان میناندار. ناماده یون نه یا ب ریکوینک (6-18) سالن	1. نه شیت ب سانهی بگهیمه قوتابخان 2. خرابیا جور خاندن / نه پینگرا ماموستایا ب دهوامن 3. دهمن قوتابخان نه دکونهای بین 4. خرابیا سره ده درکرن ز لاین ماموستایی یان قوتابین دیر هه 5. د شیت نه کار بکته داکو هاریکاریا خیزانی بکته 6. نه قنیت / هرز، ناکت کو زاروک پندقی فیرگرن به 7. هه قونپینا بهروخت 8. نه خوشی یان هنگاقتن 9. هاریکاری د نه رکن نای مان دا 10. قوتابخانه د پر یون 11. قوتابخان قوتابی و نه رکن 12. قوتابخان تیکه ل 13. د زمانی ناگهیمت 14. د شایتن خیزانن دا نینه بو بهر ده سکرنا تیچوین خواندن 15. نه یونا بهلگه نامین پندقی 16. خیزان د وئ باورین دا نینه کو بو ماوه بکته دریزتر میسنه ل قیره 17. قوتابخانه د کرتینه / کارناکتن 18. نه گهرین دیر	1. نه شیت ب سانهی بگهیمه قوتابخان 2. خرابیا جور خاندن / نه پینگرا ماموستایا ب دهوامن 3. دهمن قوتابخان نه دکونهای بین 4. خرابیا سره ده درکرن ز لاین ماموستایی یان قوتابین دیر هه 5. د شیت نه کار بکته داکو هاریکاریا خیزانی بکته 6. نه قنیت / هرز، ناکت کو زاروک پندقی فیرگرن به 7. هه قونپینا بهروخت 8. نه خوشی یان هنگاقتن 9. هاریکاری د نه رکن نای مان دا 10. قوتابخانه د پر یون 11. قوتابخان قوتابی و نه رکن 12. قوتابخان تیکه ل 13. د زمانی ناگهیمت 14. د شایتن خیزانن دا نینه بو بهر ده سکرنا تیچوین خواندن 15. نه یونا بهلگه نامین پندقی 16. خیزان د وئ باورین دا نینه کو بو ماوه بکته دریزتر میسنه ل قیره 17. قوتابخانه د کرتینه / کارناکتن 18. نه گهرین دیر	تاکه کس	تاکه کس	C4
پهنا بهرین سوری، ناوره، چکان میناندار. ز (6) سال و پتر	1. چ قوناغ نه 2. سره تالی (6-1) 3. ناقچی (9-7) 4. ناماده یون (12-10) 5. دبلوم 6. په کالور یوس 7. خاندنا بلند	1. چ قوناغ نه 2. سره تالی (6-1) 3. ناقچی (9-7) 4. ناماده یون (12-10) 5. دبلوم 6. په کالور یوس 7. خاندنا بلند	تاکه کس	تاکه کس	C5
پهنا بهرین سوری، ناوره، چکان میناندار. ز (15) سال و پتر	1. بهان	1. بهان	تاکه کس	تاکه کس	C6
پهنا بهرین سوری، ناوره، چکان میناندار. ز (15) سال و د سردا	1. خودانن کاربیه 2. پشیه به کا سر به خو (خودان کار) 3. بکرن کار دکت 4. کار بو خیزانا خو دکت - بن به راسهر 5. قوتابییه و هه روه سا کار دکت 6. قوتابییه 7. زنا ل بهر مان 8. کارناکت و ل شولی د گهریت (بهی نوکه بین کارگری) 9. کارناکت و ل شولی د گهریت (بهی نوکه کار نه کر به) 10. ل کار ناگهریت ز بهر نه یونا بهلگه نامین پندقی 11. ل کار ناگهریت ز نه گهری تیزارین 12. حزل ل کاری نینه 13. گه لکن بنافسه چویه / خانه نیشنه 14. نه خوشی / هنگاقتن 15. نه و جوان (دین زین یاسایی دا) 16. بین دیر	1. خودانن کاربیه 2. پشیه به کا سر به خو (خودان کار) 3. بکرن کار دکت 4. کار بو خیزانا خو دکت - بن به راسهر 5. قوتابییه و هه روه سا کار دکت 6. قوتابییه 7. زنا ل بهر مان 8. کارناکت و ل شولی د گهریت (بهی نوکه بین کارگری) 9. کارناکت و ل شولی د گهریت (بهی نوکه کار نه کر به) 10. ل کار ناگهریت ز بهر نه یونا بهلگه نامین پندقی 11. ل کار ناگهریت ز نه گهری تیزارین 12. حزل ل کاری نینه 13. گه لکن بنافسه چویه / خانه نیشنه 14. نه خوشی / هنگاقتن 15. نه و جوان (دین زین یاسایی دا) 16. بین دیر	تاکه کس	تاکه کس	D1

A. پرسپارتین بو روپیڤا خیزانی (تهواوکه)

کومه کا نیشاندهرین پروفایلی	پرسپارتین بو روپیڤا خیزانی		تاسوت	پیشاندهر	#
	پرسیار	ههلبژارتنا بهرسفتی			
په نابهزین سوری، ناواره، جفاکن میڤانداری. ژ (15) سال و پتر (هیزا کاری یا چالاک)	پیشه یا سهه کییا (ناف) ای د (30) روژین بویردا؟	1. رتقه بهر 2. بسپور 3. پیشه گهرت ته کنیکی و پشکدار 4. هاریکار و فهرمان بهرین نوفسان 5. فهرمان بهر، خزمه تگوزار و فروتن 6. کریکار شاره ژا ب چاندن، دارستان، راقا ماسیا 7. کریکارین کاری دهمتی و کریکارین بازرگانی 8. کریکارین لیکدان و نیشیتیکری لایمیران و کارگه هان 9. پیشه به کا بسا ناهی 10. پیشه بیزین هیزین چه ککاری	تاگه کس	به لاقبونا کاری خوجین ددهفرین تارمانج کری ل دویف باری کاری ل دویف جور پی شیا سهه کی دماوی هه بیفتن بوری دا	D2
په نابهزین سوری، ناواره، جفاکن میڤانداری. ژ (15) سال و پتر (هیزا کاری یا چالاک)	D3-1 / (ناف) دیکر چالاکیا کاری دا وی / وی کاری خوین سهه کی کریه د ماوی 30 روژین بویردا؟	1. کهرت چاندن، دارستان، خودانکریا ماسیا 2. کاتراکون و دهره پنانا بهر 3. دروست کرن (تصنوج) 4. ناماده کرنا کاره بیز، هه، گاز، و تهزبانی و کهرم کرنا هه وی 5. دهمته بهر کرنا تاقی، سولیا، چاره سهه کرنا پاشمان کلشی، چالاکیته چاره سهه کرنا 6. نفاکارن 7. بازارگانی کت و کوم، چاکرنا ترومیلا و مانوسکلا 8. فگوهاست و عومبارکون 9. خوجیکون و خزمه تگوزارین خوارن 10. زانباری و گه هاندن 11. چالاکیته دارایی و بیمه 12. کاریت خانوبه ران 13. چالاکیته ته کنیکی، زانستی، و پیشه بی 14. چالاکیته کارگری و خزمه تگوزاریا پالشتیکری 15. بهرگریکون و کارگریا گشتی و دهسه بهر کرنا جفاکی یا ب نه چاری 16. فیزیکون 17. چالاکیته ته ندروستیا مرو فایته و جفاکی 18. هونه، مژولاهی، دهم بواندن 19. چالاکیته خزمه تگوزارین دیت 20. چالاکیته خیزانین خودانین کاری، کله و پهلین و ده بهک و چالاکیته خزمه تگوزاری چالاکیته خیزانا بو بکارینانا تایهت 21. چالاکیته دهمته یا و زیکهراوین دهره فی سنورا	تاگه کس	به لاقبونا کاری خوجین ددهفرین تارمانج کری ل دویف کهرت کاری	D3
په نابهزین سوری، ناواره، جفاکن میڤانداری. ژ (15) سال و پتر (هیزا کاری یا چالاک)	D3-2 / دیکر کهرت کاری دا (ناف) ای د ماوی 30 روژین بویردا کارگریه ؟	1. کهرت گشتی 2. کهرت تایهت ب نافعوی 3. کهرت تایهت ب جیهانی 4. کهرت تیکال 5. زیکهراون نه کومی / نه بیز سوده خشین نافعوی 6. زیکهراون نه کومی / نه بیز سوده خشین جیهانی	تاگه کس		
په نابهزین سوری، ناواره، جفاکن میڤانداری. ژ (15) سال و پتر (هیزا کاری یا چالاک)	D4-1 / سهه مته داهاتن پارهی (ب دورست یا چافه ریکری) ب (ناف) ای ب کاری وی د هه بیقا بویردا ؟ (ب دیناری عیرافی ژماره ب هزاران)	1. گیروبوونا دانا موچه ی / نه دانا موچه ی 2. کیمیکرنا موچه یان 3. رویوی چ لاریشان نه بوچه	تاگه کس	به لاقبونا کاری خوجین ددهفرین تارمانج کری ل دویف نایبنا موچن هه بیفانه / مقای سافی ژ چالاکیا نایبزی	D4
په نابهزین سوری، ناواره، جفاکن میڤانداری. ژ (15) سال و پتر (هیزا کاری یا چالاک)	D4-2 / نه ری (ناف) (رویوی چ لاریشان گرتی ب دانا موچان/کریان هه بوچه دماوی 30 روژین بویردا؟	1. به ل 2. نه خیز 3. نولم	تاگه کس	ریژا کریکارین خوجین ددهفرین تارمانج کری نهوین کریه سهه کا نیشیبایی یا کاری هه بی	D5
په نابهزین سوری، ناواره، جفاکن میڤانداری. ژ (15) سال و پتر، (هیزا کاری یا چالاک) لیکه ریان ل کاری	نه ری زیکا سهه کییا (ناف) ای بکارینایی بو لیکه ریان یا دینا کاری چ بو؟	1. په پیوه ندیکرن ب نیشیبیکه ها کاری 2. بهرسدانا ریکالینن کاری 3. پرسپار هه قالا که سوکارا، یا پیوه ندیا که سین دیت 4. پیوه ندیکرنا بیکسه ب خودان کاری 5. هه ولدا پیشه به یکن بیبیت داهاتن خانوبه ران، یا پیوشنه / ژدهرین جیهن کاری، یا پیوشنه / ژدهرین دارین بو دهسپیکرنا کاری خو ب تایهت ب بازرگانی، داخازنا دهسپیکرنا یا پیشکیشگری یا پیوه ندی پتفه... هتد 6. پرسپار دوروهه رین خو کری سهه رت کاری 7. بیز دیت	تاگه کس	به لاقبونا کاری خوجین ددهفرین تارمانج کری ل دویف ریکن دهسه بیبانا کاری نوکه/ بیز بهری نوکه	D6

A. پرسپارین بو روپیڤا خیزانی (تهواوکه)

کومه کا نیشاندهرین پروفایلی	پرسپارین بو روپیڤا خیزانی		تسار	نیشاندهر	#
	هلبزارتنا بهرسفتی	پرسپار			
په نابه‌ریښ سوری، ناواره، جفاکن میثانداری، ز (15) سال و پتر، (هینزا کاری یا چالاک) ل کاری ناگهریت	<ol style="list-style-type: none"> 1. عه‌لک گه‌لک ل کاری دگهرن 2. فیزیکن / شاره‌زایی نا کونچن دگهل کارین بهره‌ستدا 3. ناریشین یاسایی 4. کارین بهره‌دست گه‌لک دورین 5. جوداهی (ل سهر بنه‌رتن ژبی، باری ناگجیونین، ره‌گهر، بیروباوهر) 6. نه‌یونا په‌یووندینن که‌سایه‌تی 7. ده‌من پندقی نینه بو لیگه‌ریانن ل کاری 8. کرینن کاری زور د کینن 9. په‌گه‌فتن یان نه‌خوشینن دوم دریز 10. بهره‌ستین زمانی 11. یین دپتر 	<p>نه‌گهری سره‌کی چیه‌ی کو (ناف) ل کاری نا گهریت یان هزردکت کو دینتا کاره‌کی یا ب زحمه‌ته؟</p>	تکه‌کس	په‌لاقیونا کارین خوجینن ده‌فهرین نارماچ کرین ل دویڤ هه‌ستیکونا سره‌کی ب بهره‌ستان/به‌ندان	D7
په نابه‌ریښ سوری، ناواره، جفاکن میثانداری	<ol style="list-style-type: none"> 1. شوڤه 2. خانی یان قیلا 3. سه‌رایه‌کا کانی/خیفه‌ت/نشینگه‌کا نه ریکونیک 4. گه‌ره‌فان (خانی تینه فگوه‌اسن) 5. هول 6. نافاهیه‌کی کافل/ نه هانه تمام کرن 7. نوتیل/موتیل 8. نافاهینن نایینن 9. فوتابخانه 10. پینکاتینن خانی/ گه‌راچ 11. یین دپتر 	<p>جوری سره‌کیین ناگجیونین یین خیزان تیدا دزیت چیه‌ی؟</p>	خیزان	ریزا خوجینن ده‌فهرین نارماچ کرین ل دویڤ جهن فگوه‌ویان و جوری ناگجیونین	E1
په نابه‌ریښ سوری، ناواره، جفاکن میثانداری	<ol style="list-style-type: none"> 1. به‌لن 2. نه‌خیر 	<p>نه‌ری خیزانا ته پشکدارینن دقی جهن ناگجیونین دا دگهل خیزانین دپتر دا دککت؟</p>		ریزا خوجینن ده‌فهرین نارماچ کرین نه‌یون پشکدارا جهن ناگجیونین دگهل خیزانین دپتر دا هه‌ی	E2
په نابه‌ریښ سوری، ناواره، جفاکن میثانداری	<ol style="list-style-type: none"> 1. مولک 2. کرینه 3. نشینگه‌کا بهره‌دسته وه‌ک پشکه‌ک ل کاری 4. میثانداری - پشکدار د کریندا 5. میثانداریه‌کا یین به‌رامبه‌ر 6. نشینگه‌کا بهره‌دست یا یین به‌رامبه‌ر 7. گرتی/ ده‌دست ب سه‌رداگرتی 	<p>باری ته یین مولکن ناگجیونین چیه‌ی؟</p>	خیزان	په‌لاقیونا کارین خوجینن ده‌فهرین نارماچ کرین ل دویڤ مه‌رجین خوداینن	E3
په نابه‌ریښ سوری، ناواره، جفاکن میثانداری، کرین یان مولک	<ol style="list-style-type: none"> 1. به‌لن 2. نه‌خیر 	<p>(نه‌گهر ب کرین بیت) یان مولک بیت، نه‌ری که‌سه‌کی زخیزانین به‌لگه‌ناینن نفیاسی یین مولکی یان کرینن هه‌ته؟</p>	خیزان	ریزا خوجینن دزین د بارودخین خوداینن یاسایی	E4
په نابه‌ریښ سوری، ناواره، جفاکن میثانداری، کرین	<p>کوزمه</p>	<p>(نه‌گهر نشینگه‌کا بکرین بیت) کوزمن وی پاره‌ی چنده‌ نه‌وا هه‌یغانه‌ی تو ده‌ی ب دینارین عیرافی؟</p>	خیزان	په‌لاقیونا کرینن خوجینن ده‌فهرین نارماچ کرین ل دویڤ مه‌رداینن کرین	E5
په نابه‌ریښ سوری، ناواره، جفاکن میثانداری، ژبلی وان کسان نه‌یونین د خیفه‌تادا دزین	<p>سهرجه‌من ژمارا ژوران</p>	<p>نه‌ری سهرجه‌من ژورین دقی جهن ناگجیونین دا چهندن ؟ (ژ بلی سهرشوپین/ ده‌ستشوپین)</p>	خیزان	په‌لاقیونا کرینن خوجینن ده‌فهرین نارماچ کرین ل دویڤ چرین بو ههر ژورده‌کن	E6
په نابه‌ریښ سوری، ناواره، جفاکن میثانداری، ژبلی وان کسان نه‌یونین د خیفه‌تادا دزین	<p>سهرجه‌من ژمارا ژوران</p>	<p>چهند ژورا تو بکلادینن بو نفستتن؟</p>	خیزان	په‌لاقیونا کرینن خوجینن ده‌فهرین نارماچ کرین ل دویڤ چرین بو ههر ژورده‌کن د شفتی دا	E7
په نابه‌ریښ سوری، ناواره، جفاکن میثانداری	<ol style="list-style-type: none"> 1. به‌لن 2. نه‌خیر 	<p>نه‌ری خیزانا ته نازار دین د ده‌من دهریننستتن ژ جهن ناگجیونین دماوی 12 هه‌یغینن بوریدا</p>	خیزان	ریزا خوجینن ده‌فهرین نارماچ کرین نه‌یون رویرووی دهریننستتن بوین دماوی 12 هه‌یغینن بوریدا	E8

A. پرسپارتین بو روپیفا خیزانی (تهواوگر)

کومه کا نیشاندهرین پروفایلی	پرسپارتین بو روپیفا خیزانی		تعداد	نشانده	=
	پرسپار	هلهلارتنا بهرسفتن			
پهناهرین سوری، ناوره، جفاکن میقاندار، دهرتیجست	خیزان	1. نه دشیان دایو کرین بدن 2. خودانی خانی نه دفا خانی بکری بدت 3. خرابکرا خانی 4. نوزهکرنا خانی پروژی یشقه برین 5. گفاشتنا خه لکن گهرکتی بو بارکرا مالی 6. ین دیر	(نهگر رویروی دهرتیجستن پوی د ماوی 12 هه یقین بوریدا) نهگر سهرکیین دهرتیجستن چ بو؟	په لاقبونا خوجین دهرترین نارمانج کری کون رویروی دهرتیجستن بوین دماوی 12 هه یقین بوریدا ل دویف نه گران	E9
	خیزان	ب پیتن کوردی بنقیسه	(نهگر رویروی دهرتیجستن پوی د ماوی 12 هه یقین بوریدا) دکری چی دا خیزانا ته هاته دهرتیجست ؟ (گهرک/جه/باژی)		E10
پهناهرین سوری، ناوره، جفاکن میقاندار	خیزان	1. گهلهک باشه 2. باشه 3. رازیمه 4. نه د تاسن یندقی دایه 5. نه شیت ب دهسجوقه بییت	تو چاوا چاقدیریا ساخله میا تایهت/گشتی/نه خوشخانه بان بو کسین خیزانا خو دهه لسه دگیتی؟	ریژا خوجین دهرترین نارمانج کری نهوین رویروی کاریکریا بدهست فله یان چاقدیریا ساخله می بوین	F1
پهناهرین سوری، ناوره، جفاکن میقاندار . ههمی ریژین نرم نین گهشتن (بو خرمتین ساخله میین)	خیزان	1. گهلهک دوبره ژ جهن ناکجیون 2. شایتن تیچویان نین 3. شایتن کلینکین نوژداری د لاوزن 4. نه باکیا کولتیا خرمتین بهره دست 5. خرمتین پینکیش دکن نه په یوه دست ب ساخله میین فه 6. بهره ستین زمانی 7. جوداهی 8. ین دیر	نهگر سهرکی چیه ین نه رازیون ژ چاقدیریا ساخله میین؟	نهگرین کو خوجین دهرترین نارمانج کری نه شین چاقدیریا ساخله میا بدهست خوقه پین بشیوهکی کاریکر	F2
پهناهرین سوری، ناوره، جفاکن میقاندار	خیزان	1. تورا گشتی یا کاره یا 2. موه لیدی هه فیک 3. موه لیدی تایهت 4. غاز 5. ژندهرین دیر 6. خورتن تا لین	ژندهر سهرکیین وزهین بو مهره ما لسانی چیه ؟	په لاقبونا خوجین دهرترین نارمانج کری ل دویف ژندهر سهرکیین هیزی بو مهره مین زاد لیتان	F3
پهناهرین سوری، ناوره، جفاکن میقاندار	خیزان	1. تورا گشتی یا کاره یین 2. موه لیدی هه فیک 3. موه لیدی تایهت 4. غاز 5. سوپا گازنی (کیروسین) 6. ژندهرین دیر 7. گهرمکرن نینه	F4-1 / ژندهر سهرکیین وزهین بو مهره ما گهرمکرن چیه؟	ریژا خوجین دهرترین نارمانج کری ل دویف ژندهر سهرکیین هیزی بو مهره مین گهرمکرن	F4
پهناهرین سوری، ناوره، جفاکن میقاندار		1. تورا گشتی یا کاره یین 2. موه لیدی هه فیک 3. موه لیدی تایهت 4. غاز 5. سوپا گازنی (کیروسین) 6. ژندهرین دیر 7. ژندهرین نافجی نینه	F4-2 / ژندهر نافجی ین وزهین بو مهره ما گهرمکرن چیه ؟		
پهناهرین سوری، ناوره، جفاکن میقاندار	خیزان	1. داهات ژ ددهست هه فی/کریان 2. قازنجین بارزکانی/ ژوان ری قازنجین پوزین خیرانی 3. پارمین هارنی (هاریکاری ژ هه فالان/خیزان ژ دهرقهی ودلانی) 4. مووچین خانه نشین 5. هاریکاری ژ حکمهت / نه توین تککرتی / ریکهراوین نهین حکومی 6. کریان 7. فروتا کاهو پهلن عهینی 8. قهر (فهری ژ خیزان/ هه فالان) 9. پاشکوت 10. خیر (وهک زهکات یان هاریکاری ژ خیران... هند) 11. خواست 12. ین دیر	G1-1 / کوی ژندهر داهالین دارین خیزانا ته دماوی 30 روین بوریدا ب ددهست خوقه تیناه و بهلین داهانی بو ههر ژندهرکی دماوی 30 روین بوریدا چندهد؟ ب دینارین عراقی G1-2 / ژندهر نافجی ین وزهین بو مهره ما گهرمکرن چیه ؟ (نهگر خیزان چ ژندهرین داهانی نه یون ژماره 0 بنقیسه یان ب قالا می بهینه، ژ بلی فی دقت کوزمه بهینه نفیسین ب دینارین عراقی بهرامهر ههر ژندهرکی داهانی)	ریژا خوجین دهرترین ژندهر داهانی	G1

A. پرسپارتین بو روپیفا خیزانی (تهواوکه)

کومه کا نیشاندهرین پروفایلی	پرسپارتین بو روپیفا خیزانی		تسرد	نیشاندهر	*	
	هلبزارتنا بهرسفتی	پرسپار				
په نابهزین سوری، ناوارة، جفاکین میثانداز	1. بهان 2. نه ختیر	تهری چ که سهکی ژ خیزانی پاره قهر کرینه؟	خیزان	ریژا خوجیپن ده قهرین نارمانج کری نهوین قهر وهرگرتین	G2	
په نابهزین سوری، ناوارة، جفاکین میثانداز، نهوین قهر وهرگرتین	1. گرتدایی ب بازگائین فه 2. پیندقیشت بکارنیشانا ناف مال وک (زاد و جلاک) 3. کرین وباشو کرنا جهن نانکجیوین 4. مەرهما نایی / داووت / ریوره سمین قشارتن 5. کرنا نامیران و شمه کین گران بیاووک نوتومیینل 6. قهرکون بو مەرهما دانا قهری 7. بو مەرما چاندن 8. بو دانا گرتیا خان 9. یین دیت 10. نازیم	نارمانجا سره کییا خیزانی ژ فی قهری چیه؟	خیزان	ریژا خوجیپن ده قهرین نارمانج کری نهوین قهر وهرگرتی ل دویف مەرهما سره کییا وهرگرتنا قهری	G3	
په نابهزین سوری، ناوارة، جفاکین میثانداز و نهوین هاریکاری وهرگرتین	G4_1 1. بهان 2. نه ختیر	G4_1 / دماوئ 12 هه بیقین بوریدا تهری خیزانا ته چ هاریکاریین کاش بان وک وان یان کال و بهلین عینی وهرگرتیه؟	خیزان	ریژا خوجیپن ده قهرین نارمانج کری نهوین هاریکاری وهرگرتین د دماوئ 12 هه بیقین بور دا ل دویف جور هاریکاری وهرگرتی	G4	
	G4_2 4. پروگرامن هاریکاریین نهوین لیکنرتی 2. هاریکاریین حکومت 3. ریکهراوین نه حکومت 4. ختیر 5. هه قال بان کسوکار 6. یین دیت 7. چ هاریکاری وهرگرتیه	G4_2 (تهگهر بهان بیت) ژندهرئ سره کیین هاریکاریین خیزانی وهرگرتین چنه؟				
په نابهزین سوری، ناوارة، جفاکین میثانداز	1. ریدانین زهره زین وی یین مهزین نه چافهرتیکری دکاریدا بان راهه ستانا کاروباران 2. کیمکرنا نه خواست د دم ژمترین کاریدا 3. نه دان یان گیروکرنا کرین 4. برین یان کیمکرنا هاریکاریین ژ دهف هه فالان / کسوکاران (پارو ژ دهرفه تیت) 5. زنده کرنا تیچوین کرینا خان 6. درتیختسا ب خورتی 7. دهمستان مال و مولکین عینیین گران بیا (نامیر) 8. ژدهستان تیرش و تواله و بهمه میت چاندن، یان ژندهرین چاندن یین دیت 9. مرنا نه ندنامه کن خیزانی 10. نه خوشه کا ترسال یان په کفتنا تیک ژ نه ندامین خیزانی (ژوان زی تو) 11. ژنکه بوئا خیزانی ب شیوه یکن نه خواستی 12. کیمکران یان برینا هاریکارییا (لا یین حکومت، ریکهراوین نه حکومت، ژ ختیرا..... هنت) 13. نه مانا پاشکه وتی 14. قهرایتین دیت یین ناپوری 15. چ قهرایتین دوار نه بوین	1. نه ری خیزانا ته توشی چ قهرایتین ناپوری یین ل خوارئ بوینه دماوئ 12 هه بیقین بوریدا؟ تهگهر پتر ژ تیک بیت، وق ب هه لیزره یا کارتیکرنا وق یا دوارتر ژ لاین نابویقه ل سر خیزانا ته؟	خیزان	ریژا خوجیپن ده قهرین نارمانج کری نهوین روپیری شوکین داهانی یین خیزانی بوین د مایو چهند هه بیقین بوریدا	G5	
په نابهزین سوری، ناوارة، جفاکین میثانداز، نهوین توشی قهرانا داری بوین	1. پشت به ست ل سره پاری کاش یان له سره هاریکاریین عینی ژ کسین دیت 2. پشت به ست ل سره پاشکه فیتن خو یین تاییهت 3. کیمکران دکرینا خوارن دا 4. کیمکرنا د تیچوین ساخله می / فیکرین دا 5. کارکران ب نه ندامین یی کار / زنده کرنا دهمین گاری یین کسین کار دکن 6. نیشانا دهری یا زاروکی ژ قوتابخان 7. مشه خضونا نه ندامه کی ژ نه ندامین خیزانی 8. قهر 9. فروتا مال و مولکین عینی (نافاهی، نهردی نافاکرتی، زیر..... هنت) 10. خواست 11. چ کار کران (چ رنگ نه گرتنه بهر) 12. یین دیت	1. پشت به ست ل سره پاری کاش یان له سره هاریکاریین عینی ژ کسین دیت 2. پشت به ست ل سره پاشکه فیتن خو یین تاییهت 3. کیمکران دکرینا خوارن دا 4. کیمکرنا د تیچوین ساخله می / فیکرین دا 5. کارکران ب نه ندامین یی کار / زنده کرنا دهمین گاری یین کسین کار دکن 6. نیشانا دهری یا زاروکی ژ قوتابخان 7. مشه خضونا نه ندامه کی ژ نه ندامین خیزانی 8. قهر 9. فروتا مال و مولکین عینی (نافاهی، نهردی نافاکرتی، زیر..... هنت) 10. خواست 11. چ کار کران (چ رنگ نه گرتنه بهر) 12. یین دیت	باشترین رنگ چ بو ک خیزانا ته گرتنه بهر بو روپیری بوئا قهرانا نابوری لهوا خیزانا ته توشوین؟	خیزان	ریژا خوجیپن ده قهرین نارمانج کری نهوین روپیری شوکین داهانی بوین ل دویف هلبزارتنا میکانزیمیت	G6
په نابهزین سوری، ناوارة، جفاکین میثانداز، نهوین دکران دا نانکجی	1. بهان 2. نه ختیر	تهری خیزانان ته چ روپیری بوئیت زه حمت دیشنه دانا گرتیا خان دا دماوئ 6 هه بیقین بوریدا (ب دینارتین عراقی)	خیزان	ریژا خوجیپن ده قهرین نارمانج کری نهوین زه حمتی دینن دانا کرتیا خان دا د مهر دهمه کی دا دماوئ 6 هه بیقین بوریدا	G7	

A. پرسپارتین بو روپیڤا خیزانی (تهواوکه)

کومه کا نیشاندهرن پروڤایلی	پرسپارتین بو روپیڤا خیزانی		نشانده	نشانده	*
	پرسپار	هلبزارتا بهرسفتن			
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	کوزمن نینزکری یئ تیچوین خیزانا ته یئن خوارتن د مایو 7 روزین بورد (ب دینارین عیراقی)				G8
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	کوزمن نینزکری یئ تیچوین خیزانا ته یئن چافدیزیا بزیشکی (پینک دیت ژ دهرمانان و چاره سهرین) د مایو 7 روزین بورد (ب دینارین عیراقی)				G9
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	کوزمن نینزکری یئ تیچوین خیزانا ته یئن ئاف و کارهین (وهک سود) ئاف وهک سود و کرینا ئاف بو فهخارتن (دمایو 30 روزین بورد (ب دینارین عیراقی)				G10
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	کوزمن نینزکری یئ تیچوین خیزانا ته یئن سوته مهنی یئ (بروپهین بو زاد لئنان، کیروسین بو گرم کرن و فهگوهاستن (نوتومیلا بکری، پاس.....هتد) (دمایو 30 روزین بورد (ب دینارین عیراقی)				G11
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	کوزمن نینزکری یئ تیچوین خیزانا ته یئن فیکرتن (تیچوین قوتابخان، جلکین قوتابخان، پینتقین خواندن) (تله فون.....هتد (دمایو 30 روزین بورد (ب دینارین عیراقی)				G12
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	کوزمن نینزکری یئ تیچوین خیزانا ته یئن نویزه نکرنا جین فهخوارتن / ئاکجیونا ته دمایو 30 روزین بورد (ب دینارین عیراقی)				G13
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	کوزمن نینزکری یئ تیچوین خیزانا ته یئن مهراختین بو دانا قهری د مایو 30 روزین بورد (ب دینارین عیراقی)		خیزان		G14
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	کوزمن نینزکری یئ تیچوین خیزانا ته یئن پندقین دیت دمایو 30 روزین بورد (ب دینارین عیراقی)				G15
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	1. چ جوداهی نینه 2. کیمیا جهن ئاکجیون / بلندبونا کرینان 3. کیمیا دهلقین کاری 4. تیرانه کرنا زنده ران وه (ئاف، خوارن، کارهیا.....هتد) 5. تیرانه کرنا خزمتن گشتی (فیکرن و ساخلمی) 6. ئاراسه کرنا هاریکارینن مروڤایتی بو کومه لکه ههکا ئاکجیون یا ده سننشانگری بی ئیگا دی 7. جوداهییا نه توهدی / ئایی 8. جوداهی د گه ئیور و زیزه سمان دا	ئهرئ چ فاکتور ههه بینه نه گهرن جوداکرتن د ناقهرا په نابهرین سوری و ناوارا و جفاکن میثانداز دا ل دهقرا تدا ؟ (باشترین دوو فاکتوران ب هلبزرتیه)	خیزان		H1
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	1. بهلن 2. نه خیر	ئهرئ لیک ژ نه نامتن فن خیزانن تومی چ رویروپوین توندوتیزیا جهسته بی بویه دمایو 6 هملقین بورد؟		زیژا خوچین ددهرین ئارمانج کری، نهوین نه نامتگی وی بویه قوربا نین رویروپونا رویدانهکی دمایو 6 هملقین بورد	H2
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	1. گه له کا ب تیمنه 2. تیمنه 3. نه یا تیمنه 4. گه له ک نه یا تیمنه	تو چاوا تیمهایا گه ره کا خود هه له سه تگینی؟	خیزان	به لاقیونا خوچین ددهقهرین ئارمانج کری ل دویف دیتنا وان بو تیمناهی یئ ل گه ره کا وان	H3
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	1. بهلن 2. نه خیر	ئهرئ روهکی ژ روزان خیزانته ناواره بویه ژ وه لاتن خوین رهسن (دایک)؟	خیزان	به لاقیونا خوچین ددهقهرین ئارمانج کری نهوین ب خوینی هاتنه فهگوهاستن	I1
په نابهرین سوری، ناواره، جفاکن میثانداز	میژوو پارزنگه هین عیراقن	1- / I2 (ئهی بهلن بیت) وه لاتن وه یئ رهسن ل کیری به؟ 2- / I2 / جهن وه یئ رهسن ل کیز پارزنگه ها عیراقی به؟ 3- / I2 / ل کیز قهزاین؟	خیزان	به لاقیونا ئاواره یین ددهقهرین ئارمانج کری ل دویف درزهاییا مایو ئاواره یی	I2
هه می ئاواره یین ژ نه ینهوا، گه رکوک، دیالا و سه لاهه دین		1- / I3 میژویا کوچرنا وه ژ وه لاتن وه یئ رهسن گه تگی بو؟ (میژویا دو ماهیک پروسه یا ئاواره یین)	خیزان	به لاقیونا ئاواره یین ددهقهرین ئارمانج کری ل دویف هیبونا جهن ئاکجیون	I3
		1. بهلن 2. نه خیر			

A. پرسپارین بو روپیڤا خیزانی (تهواوکه ر)

کومه کا نیشاندهرن پروفابیلی	پرسپارین بو روپیڤا خیزانی		تسار	تشارتسار	ن
	هلبزارتا بهرسفتن	پرسپار			
	1. بهان 2. نهخیر	(تهگه ر تاوهر بیت) نهقری خیزانا ته تکسه ر هاته جهن نوکه؟	خیزان	بهلاقبونا تاوهرین دهفهرین تارماچ کری ل دوپی دهمن فهکوهاسنتن ژ تاوهرین وهره	14
		(تهگه ر نهخیر بیت) چهن جاران خیزانا ته هاته فهکوهاسنتن ههتا هین هاتیه جهن نوکه؟	خیزان	رژا تاوهرین دهفهرین تارماچ کری نهقرن نهندانن خیزانی دکال وان نههاتین	15
تاوهرین عیرافی پشتی 30/12/2013 و پهتابهرین سوری	1. بهان 2. نهخیر	(تهگه ر تاوهر بیت) نهقری هه می نهندانن خیزانا ته بهری تاوهر کرین ژ وهلائی ته تین رهسهن دکال ته هاتنه پارزگهها دهوکن؟	خیزان	بهلاقبونا تاوهرین دهفهرین تارماچ کری نهقرن نهندانن خیزانی تهقلی نهپوینن پاشان ل دوپی چورق نهندانن خیزانی	16
تاوهرین عیرافی پشتی 30/12/2013 ژیک فهیونا خیزانین پهتابهرین سوری		1. سهروک خیزان 2. کور/کچ 3. باب یان دهرک / ناپیر یان داپیر 4. خوشدا/ برا 5. کسوکارین دیر 6. ین دیر ین بیان	خیزان	بهلاقبونا تاوهرین دهفهرین تارماچ کری ل دوپی درزهاهیا مانا وی ل جهن نوکه	17
پهتابهرین سوری، تاوهر، چکان میناندار	1. 2016 2. 2015 3. 2014 4. 2013 5. 2012-2010 6. بهری 2010	ژ کهنگی وهره خیزانا ته کههشیه فی جهی/ کهرهکن؟	خیزان	بهلاقبونا تاوهرین دهفهرین تارماچ کری ل دوپی نهقرن دسپیکتی بو هلبزارتا جهن نوکه ین تاکجیونن	18
تاوهرین عیرافی پشتی 30/12/2013 و پهتابهرین سوری	1. دهلیقا کارهکن یاشتر 2. ههیونا کوالیتیه کا یاشتر باقرکرین 3. ههیونا کوالیتیه کا یاشتر یا خرمهتین نهندوروستی 4. ههیونا هاریکارینن مروفاپتی 5. داکو تهقلی نهندانن خیزانین دیر 6. ههقل/کسوکارین نوکه ل قیره ههروهسا 7. لچوینن یازری/کری ل فی جهی یا کیمه 8. جههکن نین یاشتر 9. خانیهکن معزتر و یاشتر 10. جه تیمتره 11. ین دیر	تهگه ر سهروکی چ بو بوههلبزارتا خیزانا ته بو فی جهن نوکه بو مهردما تاکجیونن؟	خیزان	رژا خوچیهن دهفهرین تارماچ کری نهقرن نهندانن خیزان ب چه هیلای دماوق سالا بوریدا	19
پهتابهرین سوری، تاوهر، چکان میناندار	1. بهان 2. نهخیر	نهقری چ نهندانم ژ نهندانن خیزانا ته بارکریه داکو بڑیت ل جههکن دیر دماوق 12 ههیلین بوریدا؟	خیزان	بهلاقبونا تاوهرین دهفهرین تارماچ کری ل دوپی نهقرن خیزان ب چه هیلای جه هیلای	110
پهتابهرین سوری، تاوهر، چکان میناندار نهو نهندانن چوین (فهکوهاسنت) د ماق 12 ههیلین بوریدا	1. دهلیقا کارهکن یاشتر 2. ههیونا کوالیتیه کا یاشتر باقرکرین 3. ههیونا کوالیتیه کا یاشتر یا خرمهتین نهندوروستی 4. ههیونا هاریکارینن مروفاپتی 5. داکو بهینه دکال نهندانن خیزانین دیر 6. ههقل/کسوکارین نوکه ل قیره ههروهسا 7. ههقرینی 8. لچوینن کیمتر/کریه کا کیمتر 9. جه ل ویری تیمتره 10. خانیهکن معزتر/ یاشتر ل ویره 11. ههست ب تارامین تاکت ل قیری/ روبرین جوداهین / دوژمنکلری بویه 12. خانی/ کهرد ین هه ل ویره 13. ین دیر (دیار بکه)	(تهگه ر بهان بیت) بوجی نهندانم / نهندانن خیزانا ته بارکریه؟	خیزان	رژا نیشینجهن دهفهرین تارماچ کری نهقرن نهندانن خیزان پان هه یو کورینا جهن تاکجیونن دماوق چهندههیلین بهیت دا	111
پهتابهرین سوری، تاوهر، چکان میناندار	1. بهان 2. نهخیر	نهقری لیک ژ نهندانن خیزانا ته چه پلانتن کورورینا جهن تاکجیونن ژ جهن نوکه تو ل دماوق 6 ههیلین بهیت دا ههته؟ (د ناف یان دهرفه کوردسنتن دا)	خیزان	بهلاقبونا خوچیهن دهفهرین تارماچ کری نهقرن نهندانن خیزان پان هه یو کورورینا جهن تاکجیونن ل دوپی جهن پاشهروزی بو تاکجیونن	112
پهتابهرین سوری، تاوهر، چکان میناندار پلانن دوانیت بو فهکوهاسنتن	1. چارچوقی ههزما کوردسنتن دا 2. جههکن دیر دناف عیراقن دا 3. وهلائین جیران (ههسنوس) 4. فهگهرته فه بو وهلائین رهسهن 5. نهروپا 6. ین دیر	(تهگه ر بهان بیت) بو کریژ تو پلانن ددانی/ تو یان نهندانن خیزانا ته چنجهن جودا جودا، بهرسفا فی پرسپاری بده ل دور نهندانن چالاکر ژ لاین تاوهریقه)	خیزان	بهلاقبونا خوچیهن دهفهرین تارماچ کری ل دوپی نهقرن هلبزارتا جهن تارماچ پشکری بو تاکجیونن ل پاشهروزی	113

کومه کا نیشاندهرین پروفابیلی	پرسیارین بو روپیفا خیزانی		تاسیر	نیشاندهر	#
	پرسیار	هله لوزارتنا به رسقن			
په نابهیزین سوری، ناواره، جفاکن میثاندان پلانن ددانیت بو فهکوهاسستن	خیزان	1. دهلیقا کاروکن باستر 2. هه یونا کولتیه کا باستر یا فیکرکن 3. هه یونا کولتیه کا باستر یا خریه تین نه ندروستی 4. هه یونا هاریکارین مروفا به شی 5. داگو بینه دکال نه نامین خیزانی بین دیر 6. هه فال/که سوکارین نوکه ل قیره هه روه سا 7. هه قزینی 8. کره کا کتیر ل وئری 9. هه ل وئری لئمتره 10. هرز دکات دئی هینه دهرتخست ل لای خودانن نه ردی فه 11. هرز دکات دئی هینه دهرتخست ل لای بائزرفانن فه یان حکومه تا نافه یوس فه 12. خانیه کن معنز/باستر ل وئری 13. هه ست ب نارامین ناکت ل وئری/ زویبرین جوداهین /دوژمنکاری بوئه 14. خانی/نهره بین هه یان ل وئره 15. بین دیر	نه کهرق سره کبیین فهکوهاسستن بو جهن هه لوزاری چهیه؟	رژوا ناواریه بین ده قهرین نارامانج کری ل دویف به ریچاف وهرگرتنا فه کهریانن بو جهن ره سمن	I14
ناواریه بین عیراقی پششی 30/12 / و په نابهیزین سوری 2013	خیزان	1. به ل 2. نه خیر 3. زانم	(نه کهرق ناواره بیست) تو هرز دوین چه دینا دکای دئی فه کهریه وه لاتی خوین ره سمن؟	به لاقیونا خوچینن ده قهرین نارامانج کری ل دویف معرین سره کبیین به ریچاف وهرگرتنا فه کهریانن بو جهن ره سمن	I15
ناواریه بین عیراقی پششی 30/12 / و په نابهیزین سوری لهوین هرز د فه کهریانن دا دککن بو جهن خوین ره سمن	خیزان	1. نازادکرنا ده قهرق 2. فه کهریه نه رد/ خانی 3. دویار نافاکرنا خانی 4. هاریکارین دارین/عهینی 5. بین دیر	1- I16 / (نه کهرق به یان بیست) معرین سره کبیین لیکن چهیه دقت هه بیست بهرق خیزانا ته بفه کهریه وه لاتی نه یین ره سمن؟	به لاقیونا خوچینن ده قهرین نارامانج کری ل دویف هه یونا به لاقیونا خوچینن ده قهرین نارامانج کری ل دویف هه یونا به لکه نامین کسسی	I16
په نابهیزین سوری، ناواره، جفاکن میثاندان	خیزان	1. ره که زانما عیراقی 2. ره که زانما بارق شارستانی 3. په سپورت 4. پلئینن لاقین خورانی 5. دمسوزیو بیا لاکجیوینن (که کشیار، 3، 6، یان 12 هه یف) 6. پلنت یان ناف و نیشانتین خیزانی (پلنتا لاکجیوینن) 7. به لکه ناما کومیسوینا پالا یا کاروارین په نابهیزین (UNHCR) 8. چ به لکه نامه نیش	نه کهرق سره کب خیزانی چ ل فان به لکه نامین ل خورق هه نه؟ (بیر ل به رسفه کن)	به لاقیونا خوچینن په نابهیزین بین نه نومارگری ل ده قهرین نارامانج کری ل دویف نه کهران	I1
ناواریه بین عیراقی پششی 30/12 / و په نابهیزین سوری	خیزان	1. لاکه ل پروسی نینه 2. زانیت دئی چهوا پششکیشکات 3. تچوو، دیرانی، یان زه سمه ت که هشتن بو جهن نومارگرین 4. نا بینم چ معقا د نومارگرین دا هه بیست 5. خو دکرم بو مهردما نومارگرین 6. ره نکرنا داخولازین 7. نه یونا به لکه نامین پندقی 8. پلنا پششکیشکرنا داخولازین 9. بین دیر	(بو ناواره و په نابهیزین موله تا لاکجیوینن نه ی) نه کهرق سره کبیین نه یونا به لکه نامین لاکجیوینن چه نه؟	رژوا ناواریه بین ده قهرین نارامانج کری نه یونن خانی و نه رد و یان که کوپه ل ل پشش خو هیزان	J2
ناواریه بین عیراقی پششی 2013/12/30 و په نابهیزین سوری	خیزان	1. به ل 2. نه خیر	1- K1 / نه کهرق خیزانا ته چ ل مال و مولکیت عهینی یان کران بهیا هیزانیه ل جهن نه یین ره سمن؟	رژوا ناواریه بین ده قهرین نارامانج کری لهوین بین لکه نامین سه لاندنا خودانییا مال و مولکن ل دستانیی هه ی	K1
په نابهیزین سوری، ناواره، جفاکن میثاندان		1. خانی 2. نه کهرق نه یین چاندنن 3. نه کهرق چاندنن، نه رش و نه وال، نامیرین چاندنن 4. مال و مولکین عهینی بین بارزکانن 5. پارق کاش، پاشه کوهت (پارق هه لکرتی)، زیزو زینه ت 6. نوووسیل 7. بین دیر 8. نه قیبت به رسقن بده ت	2- K1 / نه کهرق خیزانا ته چ ل فان مال و مولکیت عهینی یان کران بهیا هیزانیه ل جهن نه یین ره سمن؟		K1
		1. خانی 2. نه کهرق نه یین چاندنن 3. نه کهرق چاندنن، نه رش و نه وال، نامیرین چاندنن 4. مال و مولکین عهینی بین بارزکانن 5. پارق کاش، پاشه کوهت (پارق هه لکرتی)، زیزو زینه ت 6. نوووسیل 7. بین دیر 8. نه قیبت به رسقن بده ت 9. چ ل فان نین	2- K2 / نه کهرق ته چ ل فان که کوپه ل بین ل خورق هه نه د دهم نوکه دا ل جهی لاکجیوینا نه یا نوکه ؟		K2
		1. به ل 2. نه خیر	1- K3 / تو هه ز دکای پشکاریین د که نکه شه کرنا گروپین دهمستیشاکری دا بکه ی یا کره دایی ب فن نوووزینه ت تیزکی 2 هه یقین دیر؟ 2- K3 / زمارا تیله فونن؟		K3
	خیزان		نومارگرینا خالا GPS ل سره نه خه شی		I1

B. پرسپارانامه بو گهنگه شه کرنا گروپین ده ستیشانگری

مژارا 1	پرسیار:
<p>پښکښه ژيانا روژانه د گهړه کی د - - پښکښه کونجان</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ب چ شیوه تو هزر دکه کی کو گهړه کا ته یا هاتیه گوهورین د ماوی فان سالیڼ کیم دا؟ و تو چهوا فنی گوهورین رافه دکه؟ • گهړه کا ته چند یا ئیمنه؟ ئهړی ئه ف بارودوخین هین تیدا یان ئه ندامین خیزانی یین دیتر هست ب ئیمناهیڼ ناکنه؟ ئهړی گهړه کا ته کیمتر یان پتر ئیمن بویه دفان سالیڼ بوری دا، و تو چهوا فنی رافه دکه؟ • تو چهوا هزر دکه کی کو گه هشتنا ئاواره یان کارتیکرن ل کهره کی دکه؟ • ب چ ریگان/بارودوخان تو کارلیکرن دگه ل ئاواره یان دکه کی؟ • تو دبینی فه گریانا ئاواره یان هه لیزاته نه کا راستیا نه یه؟ ئه گهر نه، چ هه لیزارتان تو دبینی؟ • ئه گهر ئاواره مان بو گه له ک سالان، دئی باشتین ریگ چ بیت کو رین بیتنه دان بو فنی چه ندی؟ • هنده ک بارودوخ هه بویه وه سهره ده ری ب شیوه کی جیاوازتر ژ یین دیتر کربوو د جفاکی دا؟ بو نمونه: تو هزر دکه کی کو خودان کار سهره ده ریڼ دگه ل خه لکی دکن ب شیوه کی جیاواز؟ تو هزر دکه کی کو فوتابخانه سهره ده ریڼ دگه ل خه لکی (دایک و بابان، فوتابیان) ب شیوه کی جیاواز تر دکه؟ تو هزر دکه کی کو سهنه ریڼ ساحله میڼ سهره ده ریڼ دگه ل خه لکی ب شیوه کی جیاوازتر دکه؟ ب چ ریگ؟ • چ گرنکه کو تو کاره کی بده ست خو فه یینی؟ کی دفتی گهړه کی دا کار بده ست خوفه ئینابنه ب شیوه کی سانا هیتر ژ یین دیتر و بوچی؟ • د روپیښیا خیزانی یا دوماهیکی مه دیت (دیار بوو) کو ریژه کا کیم یا ئافره تا کار دکه؟ تو چهوا هزر د فی که یسی دادکه کی؟
	مژارا 2
<p>پرسیار:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ئهړی هنده ک که س/خیزانه نه د گهړه کی دا کو وان پلان داناینه بچنه ده رفه ی وه لاتی، بو نمونه. بو ئه وروپا؟ • ئهړی هنده ک که س/خیزان هه نه د گهړه کی دا کو وان بهری نوکه کوچکرییه؟ • ده می تو هزر د که سان/خیزانا دا دکه کی ئه ویڼ تو دنیاسی/گوه لیویڼ، کیژ ئه ندامین خیزانی هه رده م کوچبه رډب؟
	مژارا 3
<p>پرسیار:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ده می تو هزر ده رباری قهیرانا ئابوری یانوکه دا دکه کی، چ کارتیکرن ژ هه میان گرنتر ل سهر ژيانا روژانه یا خیزانین د فنی گهړه کی دا هه یه؟ • چهوا خیزان سهره ده ریڼ دگه ل فی بارنی ئابوری یین زه حمت دا دکه؟ • تو چهوا هزر دکه کی کو ئه گه ریڼ سهره کی یین فنی قهیرانا ئابوری یانوکه چنه؟

C: موديل لاوزيبي

فاكته رين خيزاني و ناوچين پشت پښ به ستنى يين كو دوخ هه لوه ريبان نه ندامين خيزاني ده ست نيشان دكهن. هاتيه فه ديتن موديلن ليزيا هيلي يا بنه رت. گوهيړكي سره به خوي موديلن مه زاخيتين خيزاني نه بو هه كه سه كي (شوي نا هه لوه ريبان بكار دهين) كوما گوهيړكين شلوفه كرنن نه فن ل خوارن نه:

- ره گه زږي سهروك خيزان، گوهيړكه كڼ دوانى به پراوردكرنا سهروك خيزانين نير دگه ل سهروك خيزانين مڼ دكه ت.
- ريژا پالپشتي، نه ف بهايه دابه شك بو نه ندامين خيزانين دهينه بخودانكرن و نه هينه بخودانكرن.
- ريژا قه له بالغين، بهايي ژمارا ژورين دخانى دا دابه ش دكه ت ل ديف قه بارن خيزانين.
- ريژا تچوون كړي، ريژا سهدى كرنا هه يفانه دابه ش دكه ت (نه كه رخيژانين خانى ب كړي گريبت) ل ديف سرجه مڼ مه زاخيتين خيزانين.
- قهرزاري بو كارين هه واركي، گوهيړوكه كڼ جوت به پراوردنيا خيزانين قهرز وه رگرتى بو كارين هه واركي (وهك ميكانزما فروتنا بن حه ز) و مايا خيزانان.
- ريژا داهاتن نه يي به رده وام، ريژا سهدى يا داهاتن نوكه دابه ش دكه ت ژ ږيده رين داهاتن نه يي به رده وام ل سرجه مڼ داهاتن خيزانين.
- ريژا قه زايي يا كارين كه رتن تايه ت، بها بو ژمارا تاكه كه سين دناف كه رتن تايه ت دا بو هه 1,000 نيسته جيان.
- كارتيكرا قه يرانا دارايي ل قه زايي، ريژا سهدى يا خيزانين ريبري ژ ده ست دانا كاري بوين يان ريبري كيمبونا موچان بوين.
- ناستين سرمايا مروقان ل قه زايي، بها بو ژمارا تاكه كه سين نه وجوان بن خواندنا سره تايي ته مام كريت بو هه 1,000 نيسته جين ناف جوان.
- ناستين بيكاربيي ل قه زايان، بها بو ژمارا تاكه كه سين ناف جوان نه وين ل كاري دگه رن بو هه 1,000 نيسته جيان.
- ليشاو هاتنا كه ساتين ناوړه ل قه زايي، ريژا سهدى يا سرجه مڼ ژمارا خيزانين ناوړه و په نابهر ل سهر ناستي سرجه مڼ جهن خيزانان.

الخط المعيارى	العامل	المتغير التفسيري
0.097	0.117 **	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.019	0.063 ***	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.036	0.090 ***	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.107	0.279 ***	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.044	0.158 ***	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.072	0.484 ***	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.007	0.014 ***	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.007	0.007 ***	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.000	0.003 ***	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.006	0.017 **	النسبة التي تعيقها "الفساد"
0.000	0.002	النسبة التي تعيقها "الفساد"
1.197		N

ملاحظة: الخط المعيارى التابع لكل متغير "الفرد" يعنى احمية جملته مع نسبة "الفساد" خطا معياري و ** يعنى نسبة 0.05 خطا معيارى و *** هو نسبة 0.01 خطا معيارى.

D. دامکي داتايين هملبارتي (تهواوگر)

ددهرښ چرييا وان ندم				ددهرښ چرييا وان ناهجي				ددهرښ چرييا وان باند				سرچم				گوتريه رښا سده			
ج. متقاند		پتايه	سرجم	ج. متقاند		پتايه	سرجم	ج. متقاند		پتايه	سرجم	ج. متقاند		پتايه	سرجم	ج. متقاند		پتايه	سرجم
پهښي: D: (پهردوماسي)																			
0	2	9	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	1	1	1	0	99	0	99
55	66	60	57	52	62	76	57	49	49	51	50	51	57	60	53	100	100	100	100
35	26	27	33	38	31	22	35	37	38	49	37	36	33	38	36	500	999	500	999
10	6	3	9	10	7	0	8	13	11	1	12	12	9	1	10	1000	4999	1000	4999
0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	5000	5000	0	0
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
36	25	38	34	26	25	6	24	43	28	21	39	38	26	17	35	36	25	38	34
39	36	44	39	39	35	38	38	27	29	14	26	32	33	25	32	39	36	44	39
25	39	19	27	35	40	55	38	30	43	65	34	30	41	58	33	25	39	19	27
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
62	21	21	53	39	19	5	31	48	30	10	42	50	24	9	43	62	21	21	53
35	78	79	44	61	80	95	69	52	70	90	58	49	75	91	57	35	78	79	44
3	1	0	3	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	1	3	1	0	3
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
پهښي: E: (تاککچيکون)																			
12	44	34	21	23	53	36	31	26	42	25	29	23	45	29	28	12	44	34	21
88	56	66	79	77	47	64	69	74	58	75	71	77	55	71	72	88	56	66	79
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
72	41	4	64	57	9	3	42	79	29	0	65	73	27	1	60	72	41	4	64
28	59	96	36	43	91	97	58	21	71	100	35	27	73	99	40	28	59	96	36
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
پهښي: F: (گهښتن بو خزمتتن ساحلومي)																			
1	7	9	3	1	3	4	2	2	19	7	5	2	12	6	4	1	7	9	3
99	93	91	97	99	97	96	98	98	81	93	95	98	88	94	96	99	93	91	97
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
0	65	53	46	0	33	40	19	53	51	82	55	36	53	71	49	0	65	53	46
0	0	0	0	0	67	40	31	0	0	0	0	0	4	8	3	0	0	0	0
0	0	0	0	0	0	20	4	20	14	0	14	13	11	4	11	0	0	0	0
100	0	0	28	0	0	0	0	0	6	0	4	15	4	0	7	100	0	0	28
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
0	35	47	26	100	0	0	46	27	29	18	27	36	28	17	29	0	35	47	26
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
پهښي: G: (تابرييا خزاني)																			
73	47	71	65	38	37	43	38	48	47	44	48	49	44	45	48	73	47	71	65
16	10	9	14	0	0	0	0	9	6	2	8	7	5	2	7	16	10	9	14
1	0	0	1	1	0	1	1	3	3	2	3	2	1	1	2	1	0	0	1
3	4	0	3	2	2	0	2	6	5	0	5	4	4	0	4	3	4	0	3
0	14	10	5	0	12	7	3	0	11	2	2	0	12	4	2	0	14	10	5
1	0	0	1	0	0	0	0	1	0	0	1	1	0	0	1	1	0	0	1
1	10	0	3	0	0	0	0	1	4	0	1	1	4	0	1	1	10	0	3
1	10	9	3	58	41	48	54	31	23	48	31	34	25	46	33	1	10	9	3
1	0	1	1	1	8	1	2	1	0	1	1	1	2	1	1	1	0	1	1
1	2	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	1	2	0	1
0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
4	3	0	4	0	0	1	0	0	0	0	0	1	1	0	1	4	3	0	4
100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

خزانتين ل ددهرښ گوتشان دا يا دسازيان دا، د کهميان دا و خزانتين دي بين تاککچيکونکا نه بېرېدم هي بين هانپه لالان.

D. دامکي داتايين هلبژارتي (تهواوگر)

گرمېز، رڼا سده												سرچم				ددهرېن چوپيا وان بنډ				ددهرېن چوپيا وان ناڅښي				ددهرېن چوپيا وان نيم			
												سرچم				سرچم				سرچم				سرچم			
												سرچم				سرچم				سرچم				سرچم			
												سرچم				سرچم				سرچم				سرچم			
3-1												11				9				17				7			
4-6												43				47				32				42			
6-9												35				33				39				36			
10 و دسر دا												12				11				12				15			
سرچم												100				100				100				100			
فباړي ناڅښي												6.6				6.4				6.5				7.0			
بټر												93				94				90				97			
م												7				6				10				3			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												52				53				49				51			
م												48				47				51				47			
سرچم												100				100				100				100			
0-5												14				14				16				13			
6-9												9				8				10				10			
10-14												13				13				14				14			
15-18												12				12				10				12			
19-24												11				11				13				12			
25-29												7				7				7				7			
30-39												14				15				12				13			
40-49												10				11				7				10			
50-59												4				4				3				6			
60-64												2				2				2				2			
65+												3				3				4				2			
سرچم												100				100				100				100			
کورډ												98				96				100				99			
عرب												1				2				0				0			
مسيحي												1				2				8				0			
بټر												0				0				3				0			
نښت يارمځي بډت												0				0				0				0			
سرچم												100				100				100				100			
گرمېز، رڼا سده												81				86				73				79			
بټر												58				58				48				50			
م												40				40				40				40			
سرچم												75				78				66				71			
بټر												44				42				49				49			
م												26				28				25				23			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												6				7				5				8			
م												0				0				0				0			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												27				23				21				22			
م												23				23				27				31			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												13				17				8				10			
م												7				10				5				7			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												4				8				4				7			
م												5				3				2				1			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												0				0				0				0			
م												8				13				0				5			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												4				5				3				6			
م												4				9				6				20			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												3				10				3				3			
م												7				9				6				4			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												1				6				4				8			
م												5				3				3				1			
سرچم												100				100				100				100			
بټر												29				37				4				13			
م												24				17				11				16			
سرچم												100				100				100				100			

DUHOK STATISTICS OFFICE (DSO)

IOM • OIM

